

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos katedra

Milda Brukštutė

Sociologijos ir kriminologijos studijų programa

Magistro darbas

Delinkventų konstravimas Lietuvos švietimo sistemoje

Darbo vadovas: Prof. A. Dobryninas

Vilnius
2011

TURINYS:

SANTRAUKA	2
SUMMARY	3
ĮVADAS	4
I. TEORINIŲ-METODOLOGINIŲ PRIELAUDŲ ANALIZĖ	7
1. Delinkvencijos ir delinkvento sampratos, paplitimas	7
2. Kritinės kriminologijos teorijos prielaidos	12
3. Socialinis konstrūkcionizmas ir kriminologija	13
4. Socialinis nusikaltimų tikrovės modelis	14
II. LIETUVOS ŠVIETIMO POLITIKOS YPATUMAI	18
1. Bendrojo lavinimo sistema Lietuvoje ir jos pokyčiai	18
1.1. Bendrojo lavinimo sistema Lietuvoje	19
1.2. Bendrasis ugdymas Lietuvoje: mokiniai, mokytojai, mokyklos ir ateities prognozės	20
1.3. Mokyklų finansavimas – mokinio krepšelio principas	25
1.4. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos organizavimas: naujosios viešosios vadybos principų raiška	27
1.5. Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarka	30
2. Švietimo būklė Vilniaus mieste 2011 m.	31
3. Mokyklos dokumentų analizė	37
3.1. Informacija apie tiriamą mokyklą	38
3.2. Analizė	39
III. Empirinis kokybinis tyrimas	50
1. Empirinio tyrimo projektas	50
2. Interviu analizė	50
IŠVADOS IR APIBENDRINIMAI	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS	71
PRIEDAI	74

SANTRAUKA

Visuomenė yra nuolatinių pokyčių procese. Keičiasi įvairūs gyvenimo aspektai, o tarp jų delinkvencija ir švietimas. Šios dvi sritys yra tarpiai susiję. Vaikas didžiąją laiko dalį praleidžia mokykloje. Mokykla yra institucija, kuri nustato savas taisykles, kurių privalu laikytis. Pastarųjų taisyklių pažeidimas yra delinkventinis aktas, o jį padaręs asmuo - delinkventas.

XX a. septintajame dešimtmetyje gimė nauja kritinė kriminologijos mokykla, kuri akcentavo ne elgesį, bet kriminalinius apibrėžimus bei jų kilmę, taikymą. Vienas ryškiausių kritinės kriminologijos atstovų R. Quinney išvystė socialinės nusikaltimų tikrovės teoriją, kurioje kompleksiskai tiriama deviacija naujosios perspektyvos rėmuose. Ši teorija ypač tinka delinkvencijos mokykloje tyrimams, kadangi akcentuoja galia, taisykles, kurios glaudžiai siejasi su mokyklos vidaus taisyklėmis, o kartu ir su delinkvencija bei delinkventais mokyklose.

Visgi, mokykla nėra statiška, ji nuolat kinta. Per pora pastarųjų dešimtmečių pastebima, jog Lietuvos švietimo sistema yra keičiama į kvazi rinką, kurios atsiradimą paskatino naujosios viešosios vadybos principų diegimas – konkurencija, orientacija į rezultatą ir kitus. Visa tai pakeitė mokyklos veiklą, o tame tarpe ir vidaus taisyklių praktikas.

Empirinis tyrimas atskleidė, jog nors mokykloje yra kuriamos naujos taisyklės, tačiau procesas yra labai formalus, o naujasis mokyklos modelis lemia tai, jog taisyklės nėra taikomos, elgesio modeliai nevystomi. Taigi, galima teigti, jog mokykloje vysta delinkventų dekonstravimas.

SUMMARY

The society is continuously changing. Different aspects of life change, including delinquency and education. These two fields are closely related. Children spend most of their time at schools. Schools are specific institutions that establish their own rules, which must be followed. Breach of these rules is considered to be a delinquent act and the person who breaches these rules is considered to be a delinquent.

In the 7th decade of the 20th century, a new critical criminology school was developed, stressing not the behavior itself but criminal definitions and their origins, application. One of the most prominent representatives of critical criminology - R. Quinney - developed the theory of social reality of crime; in this theory, he complexly studied deviation in the frames of the new perspective. This theory is extremely applicable for researching delinquency at schools, since it emphasises power, rules, closely related to the internal rules of schools and delinquency bei delinquents in schools.

However, a school is not a static institution, it is going through constant changes. During the past few decades, Lithuanian education system has undergone specific changes too and is being transformed into a quasi – market. These changes were stimulated by the installation of the new public market principles – competition, orientation to the results, etc. All these factors have changed the schools work too, including the internal rules.

Empirical study revealed that even though new internal rules are being installed at schools, this process is a very formal one and the new school model determines that rules are not applied and the models of behavior are not developed. Thus, it can be stated that deconstruction of delinquent is taking place at schools.

ĮVADAS

Šiuolaikinėje visuomenėje egzistuoja daug socialinių problemų, viena iš jų – delinkvencija arba nepilnamečių daromi socialinių normų pažeidimai. Delinkvencija neigiamai veikia vaiko socializacijos procesą, o tai savo ruožtu turi įtakos likusiam asmens gyvenimui ir visuomenei. Vaiko asmenybė formuojasi įvairiose aplinkose. Bene daugiausiai laiko vaikas nuo septynių metų praleidžia mokykloje. Tai institucija, kurios tikslas - įvairiapusis vaiko lavinimas ir socialinių normų diegimas, elgesio pagal jas formavimas. Būtent kokybiška ir efektyvi mokyklos veikla gali sumažinti delinkvencijos lygį šalyje.

Mokykloje dažnai bandoma sukurti visuomenės modelį, taigi yra nustatomos taisyklės, kurių privalo laikytis visi. Būtent elgesio ir tvarkos taisyklių nustatymas yra vienas iš būdų diegti socialines normas besiformuojančiai asmenybei bei kontroliuoti mokinių elgesį. Delinkvencija yra įvairių nustatytų normų pažeidimas, tame tarpe ir mokyklos vidaus tvarkos taisyklių pažeidimas. Mokiniai, pažeidę šias taisykles, tampa delinkventais. Taigi, mokykla kurdama vidaus tvarkos taisykles gali paskatinti delinkventų atsiradimą. Visgi, mokyklos taisyklių nustatymas savaime delinkventų nesukuria. Būtinai ir jų taikymas.

Kriminologijoje XX a. septintajame dešimtmetyje kaip atsakas į vykstančius reiškinius visuomenėje – karą, demonstracijas, selektyvų teisės taikymą ir pan., susiformavo kritinės kriminologijos mokykla, kurios dėmesys nukrypo į ne į elgesio, o į normų kilmės, kūrimo, taikymo analizę. Ypač akcentuojama pliuralistinė visuomenės prigimtis, interesų konfliktas bei galia. Nusikaltimas kritinės kriminologijos rėmuose buvo aiškinamas kaip skirtingos galios visuomenėje refleksija, o pagrindine mintimi galima įvardinti R. Quinney teiginį – nusikaltimas yra konstruktas (Quinney, R., 2008, p. 23), t. y. elgesys ar asmuo tampa nusikaltėliu, kuomet turintys galią jį įvardina kaip tokį. Ši perspektyva akcentuoja normas, interesus, galią. Mokykla yra viena tų institucijų, kuri turi jai suteiktą galią formuoti ir taikyti taisykles, kurios tampa delinkvencijos ir delinkventų atsiradimo šaltiniu.

Daugelis mokyklų Lietuvoje yra valstybinės, o tai savo ruožtu sąlygoja tai, jog jų veiklą lemia ir viešoji politika. Pastaraisiais metais Lietuvoje vykdytos įvairios švietimo reformos. Dalis jų buvo nukreiptos į mokyklos veiklos keitimą. Pavyzdžiui, 2002 metais pradėta vykdyti mokyklų finansavimo reforma. Šie pokyčiai paskatino vadinamos naujosios viešosios vadybos principų atsiradimą mokykloje, kuomet privačiame verslo sektoriuje veikiantys principai buvo perkelti į viešąjį sektorių – konkurencija, orientacija į rezultatus, vartotoją, jo poreikius bei pasitenkinimą gaunama paslaugos kokybe. Taip pat pradėta vykdyti mokyklų tinklo pertvarka, kuomet dalis mokyklų yra reorganizuojamos. Keičiantis mokyklos tipui yra keičiami visi mokyklos dokumentai, o kartu ir mokyklos vidaus tvarką nustatančios taisyklės.

Vykstantys pokyčiai atveria plačias galimybes tyrimams. Iki šiol Lietuvoje buvo atlikta nedaug tyrimų, kuriais būtų bandoma išsiaiškinti ir suprasti delinkvencijos reiškinį mokyklose. Vienas tokių tyrimų „Delinkventai Lietuvos mokyklose“ buvo atliktas 2004 m. Jį LR švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliko prof. Dr. A. Dobryninas, prof. Dr. A. Poviliūnas, Doc. Dr. D. Tureikytė, Dr. L. Žilinskienė. LR švietimo ir mokslo ministerija yra atlikusi dar kelis tyrimus: „Smurto mokyklose paplitimo, formų, priežasčių, prevencijos ir pagalbos priemonių“ tyrimas (2008), „Galimos diskriminacijos apraiškos bendrojo lavinimo mokyklose“ (2009) tyrimas, kas kelis metus vykdomas tyrimas „Alkoholio ir kitų narkotikų tyrimas Europos mokyklose“ (ESPAD) ir kiti.

Visgi, naujų tyrimų, kuriais būtų bandoma iširti mokykloje nustatytų taisyklių pažeidimus nėra, nors bendrojo lavinimo sistemoje yra įvykdyti esminiai pokyčiai, o kai kurie tęsiasi ir dabar. Taip pat pažymėtina, kad kol kas nebuvo atliktas tyrimas, kuriuo būtų siekiama iširti ne tik pažeidimus, bet ir nustatytas taisykles, jų formavimo procesus. Taigi, atsižvelgiant į apžvelgtą problematiką šiame darbe bus bandoma iširti delinkventų konstravimą bendrojo lavinimo mokyklose naudojant R. Quinney teorinę perspektyvą, akcentuojančią ne elgesį, o taisykles bei jų kilmę. Šioje vietoje būtina pažymėti, jog delinkvencija šiame darbe bus siejama išimtinai tik su mokyklos vidaus tvarkos taisyklių pažeidimu.

Darbo tikslas:

socialinės nusikaltimų tikrovės teorinio modelio rėmuose iširti delinkventų konstravimą Lietuvos bendrojo lavinimo sistemoje.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą keliami šie darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti teorinius modelius, literatūros šaltinius, relevantiškus tyrimo problematikai;
2. Išanalizuoti institucinio tinklo, konstruojančio delinkventus Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose, tikslus ir veiklą.
3. Iširti mokyklos taisyklių kūrimo, taikymo bei elgesio modelių vystymo praktiką.

Formuluojamos šios darbo tezės:

1. Socialinės konstrukcionistinės prieigos rėmuose delinkvencija aiškinama kaip operavimo galia refleksija.
2. Viešoji politika pakeičia tradicinius mokyklos tikslus, veiklą į kvazi rinkos tikslus, veiklą.
3. Tradicinis mokyklos kaip socializuojančios ir ugdančios institucijos modelis keičiamas nauju rinkos principais pagrįstu modeliu, kuris keičia mokykloje egzistuojančią delinkvenciją.

Darbo metodologija:

šio magistro darbo pirmoje dalyje bus naudojama temai relevantiška mokslinės literatūros šaltinių analizė, antroje ir trečioje dalyse - kokybinė metodologija, kur bus derinami 3 metodai: dokumentų (turinio) analizės, kokybinio interviu pagal iš anksto paruoštas gaires bei antrinės duomenų analizės metodai. Šiais metodais siekiama kompleksiskai ištirti institucinės galios, kuri konstruoja delinkventus mokyklose, tinklą.

Darbo struktūra ir skyrių apibendrinimas:

Darbą sudaro: santrauka (lietuvių bei anglų kalbomis), įvadas, 3 skyriai ir darbo išvados. Įvade pristatoma tiriama problema, tikslas, uždaviniai, pagrindinės darbo tezės, darbo metodologija. Pirmajame skyriuje pateikiama mokslinės literatūros analizė, kurioje apžvelgiamos teorinės-metodologinės darbo prielaidos – kritinės kriminologijos teorijos prielaidos (kontekstas, konflikto teorija), pagrindiniai socialinio konstrukcionizmo teiginiai taip pat plačiau pristatomas R. Quinney socialinės nusikaltimų tikrovės teorinis modelis bei delinkventų, delinkvencijos sampratos bei paplitimas. Antrajame skyriuje pateikiama dokumentų analizė. Joje tiriama Lietuvos švietimo sistema ir būklė, naujosios viešosios vadybos raiška viešajame sektoriuje, vykdomos reformos. Taip pat pateikta mokyklos dokumentų (nuostatų, mokinių elgesio taisyklių, pareigybinių aprašymų, mokyklos vidaus tvarkos taisyklių) analizė. Trečiajame skyriuje pristatomas atliktas empirinis tyrimas, kuriame pateikiama tyrimo dizaino koncepcija bei analizė. Išvadose pateikiami darbo apibendrinimai.

I. TEORINIŲ-METODOLOGINIŲ PRIELAUDŲ ANALIZĖ

1. Delinkvencijos ir delinkvento sampratos, paplitimas

Delinkvencija yra pripažįstama viena iš daugelio deviacijos ar asocialaus elgesio formų, šalia egzistuoja ir kitos formos – nusikaltimai, priklausomybė nuo alkoholio, narkotikų, valkatavimas, pabėgimai iš namų, savižudybės ir kiti (G. Valickas 1997, p. 12). A. Giddens deviaciją apibrėžia kaip „nekonformistiškumą konkrečios normų aibės atžvilgiu, kai tuo tarpu šioms normoms pritaria nemaža dalis bendruomenės ar visuomenės narių“ (A. Giddens 2005, p. 197). Amžiaus ribos yra laikomos pagrindiniu kriterijumi, kuris leidžia delinkvenciją išskirti kaip atskirą deviacijos formą. Visgi, šioje vietoje verta atkreipti dėmesį, kad nepilnametystė turi du apibrėžimo kriterijus: amžių ir socialinę brandą, kuri apima socialius, dvasinius ir kitus aspektus. (A. Drakšienė, R. Drakšas 2005, p. 21). Nepilnametystės nustatymas taip pat svarbus baudžiamosios teisės aspektu (tai viena iš delinkvencijos formų), kada asmuo gali atsakyti už padarytą nusikalstamą veiką. Nustatomos ribos priklauso nuo valstybės tradicijų, vertybių, požiūrio į vaiką ir pan.. Dažnai jos skiriasi atskirose valstybėse.

Delinkvencija yra daugelio disciplinų dalykas, ir tyrimo objektas. Ją skirtingais aspektais analizuoja teisė, psichologija, sociologija, kriminologija ir kiti mokslai. Dėl šios priežasties egzistuoja ne vienas delinkvencijos apibrėžimas. Pats žodis delinkvencija yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio *delinquere* išvertus į lietuvių kalbą– likti už pageidaujamo elgesio ribų (Tarptautinių žodžių žodynas, 2007). Vieną iš delinkvencijos definicijų pasiūlė Kerner: „teisinių ir socialinių normų pažeidimai, kuriuos daro nepilnamečiai arba paaugliai. Šių jaunuolių veikų negalima prilyginti nusikalstamoms, kurias daro suaugusieji, nes tokie pažeidimai byloja apie asmenybės nebrandumą, o ne polinkį nusikalstamam elgesiui“ (A. Gavėnaitė cit. pg. Kerner, 2003, p. 103). Kiek kitokį delinkvencijos turinį nurodo G. Valickas. Anot jo, delinkvencija „tai smulkūs nusižengimai moralinių elgesio normų pažeidimai, kurie nesukelia rimto pavojaus ir nepadaro didelės žalos (pvz., tai gali būti nedisciplinuotas, konfliktiškas elgesys, epizodiškas alkoholio vartojimas, bėgimas iš pamokų ir pan.) <...> taikomos visuomeninio poveikio priemonės“ (G. Valickas 1997, p. 13). Taigi, delinkvencijos apibrėžimo problemą iš esmės lemia jos turinys. Tai kas vadinama deviantiniu elgesiu skiriasi įvairiose visuomenėse, skirtingais istorijos laikotarpiais. Skirtingumą lemia papročiai, religija, vertybių sistema, politinė, ekonominė santvarka ir pan.. Tam tikrą kismą galima išvelgti ir analizuojant kriminologines, sociologines, ekonomines ir kitas teorijas, nors dauguma jų buvo skirtos kitai deviacijos formai – nusikaltimams. Pavyzdžiui, socialistinėje santvarkoje homoseksualūs santykiai buvo laikytini nusikaltimu, tačiau daugelyje dabartinių visuomenių tai nėra nusikaltimas. Atsižvelgiant į tai kas pasakyta galima teigti, kad nei

vienas elgesys nėra deviacinis, o tai kas vadinama deviantiniu elgesiu priklauso nuo daugelio aplinkybių ir sąlygų.

Delinkvento sąvoka apibrėžiama atsižvelgiant į delinkvencijos sampratą, todėl laikui bėgant vieni nepilnamečiai gali būti laikomi delinkventais arba ne. Delinkventas bendrausiu atveju gali būti apibrėžtas kaip nustatytų normų pažeidėjas. G. Valickas delinkventą apibrėžia kaip „padidintos rizikos vaikus ir paauglius“ (G. Valickas 1997, p. 13). Taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad literatūroje rusų kalba, skirtingai nei anglų, prancūzų ar kitomis kalbomis, dažnai vartojama „sunkių vaikų“ sąvoka, kuri kai kurių autorių L. S. Vygotskis (1983) teigimu apima vaikus turinčius negalią, talentingus vaikus ir nepilnamečius (pagal amžiaus kriterijų) baudžiamosios teisės pažeidėjus.

Kaip jau buvo minėta, delinkvencija ir delinkventai yra analizuojami įvairių mokslo disciplinų. Pirmasis tokių tyrimų, teorijų užuomazgas galima sietis su Čikagos mokyklos atstovais C. Shaw ir H. Mc'Kay darbais. Savo tyrimais jie bandė patikrinti iškeltą hipotezę, kad „delinvencijos šaknys slypi dinamiškame bendruomenės gyvenime“ (aut. vert. C. Shaw, H. Mc'Kay 1942, p. 96). Jų tyrimus paskatino emigracija į JAV ir su tuo susiję pokyčiai. Vėliau delinkvencija skirtingais aspektais analizavo subkultūros teorijos atstovai: D. Matza, A. Cohen, R. Cloward, L. Ohlin, W. Ferracuti, S. Kobrin, W. Miller ir kiti, taip pat kontrolės teorijos kūrėjas T. Hirshi, etikečių teorijos kūrėjas H. Becker ir kiti.

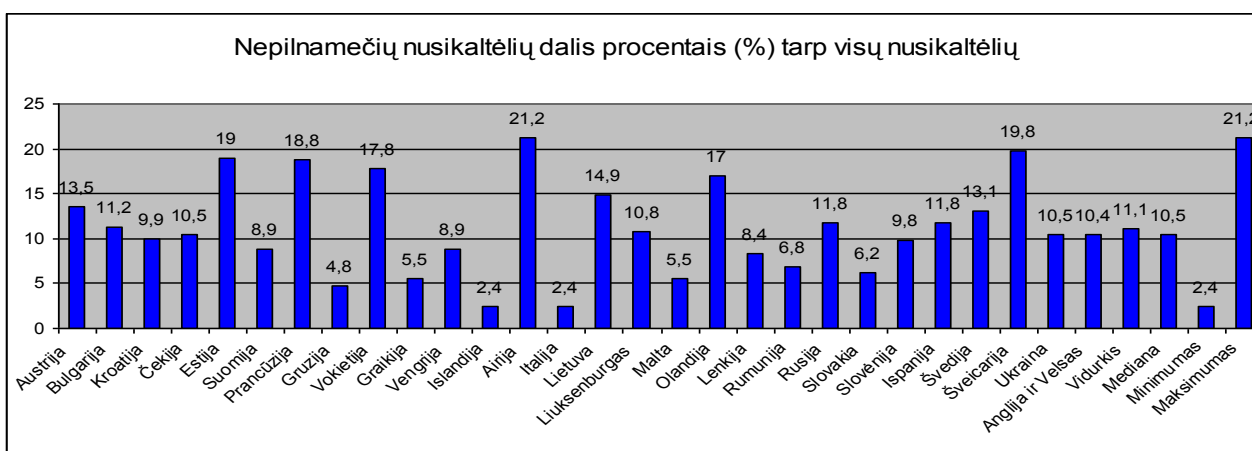
Analizuojant delinkvencijos problemą svarbus yra jos paplitimą. Visgi, šioje vietoje susiduriama su tam tikrais sunkumais. Oficialioji statistika fiksuoja tik policijai praneštus atvejus, tačiau didelė dalis nusikaltimų, kaip vienos iš delinkvencijos formų, lieka latentiška. Tam įtakos turi įvairūs veiksniai – įstatymų nežinojimas, institucijų suinteresuotumas ir pan. (V. Justickis 2001, p. 67). Taip pat sunkumų kyla dėl tų delinkvencijos formų, kurių nefiksuoja teisėsauga (pašaipos, keiksmazodžiai ir pan.). Pastariesiems duomenims atskleisti naudojami įvairūs tyrimai, vieni populiariausių ir efektyviausių yra vadinamieji *self-report* tyrimai, „jų metu respondentai prašomi atsakyti į klausimus apie nusizengimus ar dalyvavimą nusikaltimuose bei prisidėjimą prie jų“ (D. Tureikytė 2008, p. 46). Tokios apklausos, pavyzdžiu, gali būti 2004 m. A. Dobrynino, A. Poviliūno, D. Tureikytės ir L. Žilinskienės atliktas tyrimas „Delinkventai Lietuvos mokyklose“ (2004 m.). Tačiau vykdant tokio tipo apklausas taip pat iškyla tam tikrų sunkumų: skirtingi individai gali ne vienodai suvokti delinkvenciją ir nevienodai ją interpretuoti, vertinti tam tikrus veiksmus, pasitaiko nesažiningų respondentų, be to, apklausiant vaikus visuomet iškyla etikos problemų ir kt.

Visgi, atsižvelgiant į aptartus oficialiosios statistikos trūkumus, galima apžvelgti tam tikras nepilnamečių nusikalstamų veikų dinamikas ir charakteristikas, kurios šiek tiek atspindės

aptariamą problemą paplitimą. Prieš pradėdant pristatyti duomenis verta atkreipti dėmesį į tai, kad palyginimai tarptautiniu lygmeniu yra problemiški dėl kelių aspektų. Lyginant duomenis visada turi būti atsižvelgta į duomenų rinkimo metodus, sąvokų apibrėžimus, rodiklių skaičiavimo metodiką, bendrą kontekstą (įstatymų, baudžiamosios politikos ir pan. pakitimus), laikotarpį už kurį pateikiami duomenys ir kita. Kita problema susijusi su duomenų rinkimo laiko sąnaudomis ir masyvais. Natūralu, kad platūs tarptautiniai duomenys dažai yra santykinai pasenę, tai yra vaizduoja metų ar kelių metų senumo duomenis. Ši ypatybė susijusi su tuo, kad reikalingos didelės laiko sąnaudos norint atlikti kokybiškas masyvių duomenų analizes.

Šiame darbe visų pirma bus aptarti tarptautiniai (Europos) duomenys, o po to atlikta Lietuvos duomenų analizė. Vienas išsamiausių duomenų apie nepilnamečių nusikaltimus (viena iš delinkvencijos formų) šaltinis yra Europos Tarybos iniciatyva leidžiamas Europos nusikalstamumo ir kriminalinės justicijos statistikos rinkinys („*European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*“). Šis rinkinys buvo išleistas 1999, 2003, 2006 metais, 2010 m. planuojama išleisti dar vieną, kuriame bus publikuojama 2003-2007 metų statistika. Taigi, remiantis 2006 m. statistika buvo sudarytas 1 grafikas, kuris vaizduoja nepilnamečių nusikaltėlių dalį procentais (%) tarp visų nusikaltėlių.

1 grafikas: Nepilnamečių nusikaltėlių dalis procentais (%) tarp visų nusikaltėlių

Šaltinis: *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics-2006*

1 grafike matyti, kad Lietuvoje nepilnamečiai teisės pažeidėjai sudaro 14,9% visų nusikaltėlių. Pagal šiuos duomenis mus lenkia Estija, Prancūzija, Vokietija, Airija, Olandija, Šveicarija, o lyginant su Islandija, Italija, Gruzija, Graikija ir dar keletu šalių mūsų šalies nepilnamečiai nusikaltėliai sudaro didesnę dalį tarp visų nusikaltėlių. Visgi, kaip minėta, vertinant šiuos duomenis reikia nepamiršti, kad egzistuoja latentinė dalis, statistikos fiksavimo metodikų skirtumai. Kaip ir daugelyje šalių dominuojantys teisės pažeidimai yra vagystės ir plėšimai, o mažiausiai padaroma eismo (*traffic*) pažeidimų ir žmogžudysčių (*European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2006, p. 69*).

Analizuojant Lietuvos nepilnamečius teisės pažeidėjus detaliau verta aptarti tam tikras visų Lietuvos nepilnamečių charakteristikas. 1 lentelė vaizduoja vaikų (iki 18 metų) skaičių (tūkstančiais) 2003-2009 metų pradžioje ir jų dalį palyginus su bendru gyventojų skaičiumi 2003-2009 metais.

Vaikų skaičius							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Iš viso	802,3	775,2	746,2	718,8	695,5	673,8	653,7
Berniukai	410,5	397,2	382,2	368,2	356,2	345,1	335,0
Mergaitės	391,8	378,0	364,0	350,6	339,3	328,7	318,7
Mieste	514,6	493,5	473,6	456,1	442,0	429,1	417,0
Kaime	287,7	281,7	272,6	262,7	253,5	244,7	236,7
Palyginti su bendru gyventojų skaičiumi, %							
Iš viso	23,2	22,5	21,8	21,1	20,5	20,0	19,5
Berniukai	25,4	24,7	23,9	23,2	22,6	22,0	21,5
Mergaitės	21,2	20,6	19,9	19,3	18,8	18,3	17,8
Mieste	22,2	21,5	20,8	20,1	19,6	19,1	18,6
Kaime	25,1	24,5	23,8	23,2	22,5	21,9	21,3

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenis

1 lentelė: Vaikų (iki 18 metų) skaičius (tūkstančiais) 2003-2009 metų pradžioje ir jų dalis procentais (%) palyginus su bendru gyventojų skaičiumi

Iš 1 lentelėje esančių duomenų matyti, kad vaikų skaičius ir atitinkamai jų dalis tarp visų šalies gyventojų turi tendenciją mažėti. Taigi, galima teigti, kad Lietuvos visuomenė patiria senėjimo reiškinį, taip pat mažėja ir gimstamumas. Nuo 2007 metų tik kas penktas Lietuvos gyventojas buvo vaikas. Tokias tendencijas lemia ir didėjanti emigracija, pastarąją spartina ekonomikos krizė, žmonių nepasitenkinimas gyvenimo sąlygomis Lietuvoje.

Statistikos departamentas renka ir pateikia įvairius duomenis apie nepilnamečių dalyvavimą baudžiamojoje justicijoje, tačiau jie parodo tik baudžiamosios teisės pažeidimus. Remiantis statistika galima išskirti šias nepilnamečių daromų nusikaltimų tendencijas:

- pirma, lyginant 2004 – 2009 m. laikotarpį galima teigti, jog nepilnamečių įtariamų (kaltinamų) nusikaltimų padarymu mažėja (2004 m. buvo 4430, o 2009 – 3343).
- antra, amžiaus požiūriu – pastebima tiesioginė priklausomybė: kuo vyresni nepilnamečiai, tuo daugiau jų įtariamų (kaltinamų) padarę nusikalstamas veikas. Tuo tarpu lyties požymiu pastebima, jog daugėja mergaičių įtariamų (kaltinamų) nusikalstamų veikų padarymu, o berniukų mažėja (2004 m. tokių nepilnamečių buvo užfiksuota – berniukų 3985, mergaičių – 245, o 2009 m. atitinkamai 3136 ir 217). Tačiau išlieka lyties disproporcija - mergaičių, kurios įtariamoms arba kaltinamos padariusios nusikalstamas veikas, yra maždaug 15 kartų mažiau nei berniukų.

- trečia, kaip jau buvo minėta, dominuoja turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų padarymai, o mažiausiai padaroma – nužudymų.

Visgi, tai yra tik oficiali statistika, o latentinė dalis lieka nežinoma. Be to lieka nežinomas kitų delinkvencijos formų paplitimas. Juos geriausiai atskleidžia atliekami sociologiniai, kriminologiniai tyrimai. Taigi, remiantis 2004 m. A. Dobrynino, A. Poviliūno, D. Tureikytės ir L. Žilinskienės atliktu tyrimu „Delinkventai Lietuvos mokyklose“ bus išskirti tam tikri kitų delinkvencijos formų ypatumus mokykloje:

- Respondentu teigimu Lietuvos mokyklose yra apie 5% delinkventų. Tačiau išskiriama jų
- Dažniausiai įvardijamos delinkventinio elgesio formos: kitų mušimas (nors moksleiviai neįvardijo tokio elgesio kaip dažno), narkotikų arba kitų kvaišalų vartojimas; šalto ginklo naudojimas prieš kitus (peilio, kasteto ir pan.), pasisavinimas ir negražinimas svetimų pinigų arba daiktų ir alkoholio vartojimas, nederamas seksualinis elgesys. Mažiau rimti - piešimas ant sienų, mašinų, suolų ir pan., keikimasis, pastovų namų darbų neatlikimas, važiavimas viešajame transporte “zuikiu” ir rūkymas.
- Efektyviausios priemonės kovoje su delinkventais: papeikimas, tėvų/globėjų informavimas, pastabos mokiniams. Labiausiai vertinamas klasės auklėtojo elgesys esant tokioms situacijoms. Mokytojai siūlo įtraukti teisėtvarkos darbuotojus, socialinius psichologus.
- Delinkventinio elgesio priežastys siejamos su šeima, pajamomis, sociokultūrine padėtimi, bendraamžių įtaka.

Taip pat nemažai duomenų pateikia tyrimai apie patyčias mokyklose. Lietuvoje tokie tyrimai nuo 1994 m. atliekami Pasaulio sveikatos organizacijos iniciatyva, pagal Tarptautinę mokinių sveikatos ir gyvensenos tyrimų programą. Pagal paskutinio tyrimo duomenis galima išskirti šias tendencijas (Damijonaitis, M., 2009, p. 1-7):

- Berniukai dažniau nei mergaitės tiek tampa patyčių aukomis, tiek ir patys naudoja patyčias prieš kitus vaikus.
- Nuo 1994 m. iki 2006 m. patyčių mokyklose kiek sumažėjo, tačiau Lietuva išlieka tarp šalių, kuriose šis reiškinys yra labiausiai paplitęs.
- Dažniau tyčiojasi vyresni mokiniai, o aukomis tampa jaunesni.

Apibendrinant galima teigti, egzistuoja šios delinkvencijos paplitimo ir jos formos tendencijos: pirma, nusikaltimų skaičius mažėja, tačiau kitų delinkvencijos formų skaičius auga, nors viena formų – patyčios, tyrimų duomenimis mažėja, antra, amžiaus-lyties struktūroje pastebimas didėjantis mergaičių įsitraukimas į delinkvenciją, tačiau lytis disproporcija išlieka gan didelė – berniukai į delinkvenciją įsitraukia dažniau nei mergaitės, nusikalstamas veikas dažniau įvykdo vyresnio amžiaus nepilnamečiai, tuo tarpu kitos delinkvencijos formos yra labiau būdingos 10-16 metų amžiaus nepilnamečiams, o kitose amžiaus grupėse delinkvencijos apraiškų yra

mažiau, trečia, delinkventams dažniau skiriamos poveikio priemonės, palyginus jas visų priemonių kontekste, yra švelnesnės nei griežtesnės.

Taigi, delinkvencija egzistuoja įvairiose aplinkose tarp jų ir mokykloje. Nors tradicinis mokyklos modelis yra siejamas su socializacijos ir ugdymo tikslais, tačiau mokykla taip pat turi jai suteiktą institucinę galią formuoti taisyklių leidybą bei jų įgyvendinimą mokinių atžvilgiu. Visa tai turi tiesioginės įtakos delinkvencijos, delinkventų mastui mokyklose. Taisyklių kūrimas ir taikymas yra analizuojamas kritinės kriminologijos atstovų – A. Turko, W. Chambliss, R. Quinney. Visgi, atsižvelgiant į tyrimo problematiką reikalingiausia yra R. Quinney teorija, kadangi joje tiriami įvairūs nusikaltimų konstravimo aspektai. Toliau šiame darbe bus pristatyta kritinė kriminologijos perspektyva bei R. Quinney teorija.

2. Kritinės kriminologijos teorijos prielaidos

Bandant suprasti kritinės kriminologijos teorines-metodologines prielaidas visų pirma reikia apžvelgti jų formavimosi kontekstą, kadangi J. Piliponytės teigimu, „Amerikietiškoji kritinė kriminologija buvo konflikto teorijos atstovų produktas, atsiradęs iš etikečių teorijos kritikos“ (Piliponytė, J., 2001, p. 26). Pirmosios šios prieigos užuomazgos dažnai siejamos su konflikto prieigos atsiradimu. Nors D. Matza, E. H. Becker darbai dažnai priskiriami subkultūros ar etikečių klijavimo teorijų grupėms, visgi, šių teorijų atsiradimas yra siejamas su kriminologijos paradigmos posūkiu XX a. šeštame-septintame dešimtmečiuose – nuo pozityvizmo link kriticizmo. Pokyčius lėmė besikeičianti visuomenė – „Tai visuomenė, kurioje kyla masinių judėjimų, nukreiptų prieš rasinę diskriminaciją, karą, socialinę nelygybę, vartotojišką visuomenę; tai maištaujančiųjų <...> visuomenė. Oficiali valdžia ir jos institucijos tampa pagrindiniu jų nepasitenkinimo taikiniu“ (Dobryninas, A., Sakalauskas, G., Žilinskienė, L., 2008, p. 95). Dėmesio centre atsidūrė vertybės, žmogaus teisės. Kartu pirmą kartą pradėta kalbėti apie galią, jos santykius ir struktūras visuomenėje bei jų įtaką deviacijai. D. Matza savo teorijoje įvedė dreifo sąvoką, kuri žymėjo jaunuolių elgesį, kuris svyruoja nuo visuomenėje priimtino link deviacinio ir atgal. Tokį dreifavimą lemia nepilnamečio jaučiama įstatymų neteisybė bei daroma skriauda (Matza, D., 2004 p. 24). Taigi, kitais žodžiais tariant, delinkvenciją arba nudreifavimą nuo visuomenės nustatytų normų link nusikaltimų, lemia nepasitenkinimas nustatyta institucine ir socialine tvarka. E. H. Becker galios elementą nusikaltimų aiškinime pateikė kiek kitaip. H. S. Becker „etikečių klijavimo“ teorijoje aiškindamas delinkventinį elgesį įveda paženkinimo terminą, kuris žymi asmens oficialų paženkinimą nusikaltėliu. Būtent paženkinimas yra laikomas esminiu lūžio tašku, kadangi asmuo vysto elgesio modelius, kad pateisintų jam priklijuotą etiketę. (Becker, H. S., 1991, p. 25). Galia šiuo atveju siejama su galimybe nustatyti taisykles, kurių pažeidimas lemia deviaciją, taip pat galia siejama su oficialiu paženkinimu. Būtina pažymėti, kad taisyklių formulavime

svarbu sutelkti žmonių dėmesį ir susirūpinimą ties tam tikra problema. Taigi, šios teorijos atkreipė dėmesį į visuomenės heterogeniškumą, galią. Visa tai suponavo kiek kitokią visuomenės sampratą – „visuomenė toli gražu nėra homogeniška, kad socialinis konsensusas yra tik galingųjų mitas, kuris slepia skirtingų interesų konfliktus ir kuriems slopinti naudojamas valstybės aparatas, o visu pirma – jėgos struktūros“ (Dobryninas, A., Sakalauskas, G., Žilinskienė, L., 2008, p. 136). Taip pat pastebimas neteisinga baudžiamoji justicijos praktika, kurią lemia selektyvumas vardan galios ir interesų išlaikymo. Visgi, etikečių teorija nors atkreipė dėmesį į galią, tačiau labiau susikoncentravo ties paženklavimo procesu ir neskyrė dėmesio kitiems, su šiuo procesu susijusiems aspektams – taisyklių kūrimui bei įgyvendinimui valstybiniame lygmenyje.

Taigi, konflikto teorinė perspektyva susikoncentravo ties valdančiųjų segmentų, kuriančių ir įgyvendinančių taisykles, tyrinėjimus ir analizę, akcentuojant pliuralistinę visuomenės prigimtį ir kapitalistinę santvarką, skirtingą galios paskirstymą, interesų konfliktą. Šios teorinės perspektyvos rėmuose buvo sukurta daug teorijų, tačiau dauguma jų „nukreiptos nagrinėti taisyklių ir normų kilmę, o ne elgesio, kuris pažeidžia nustatytas normas, kilmę (Clinard, M., Meier, R., 2008, p. 76) taip pat nusikaltimą traktuoja kaip skirtingos galios refleksiją. Visgi, kritinė kriminologija neišvengia, nors tam skiria nedaug dėmesio, konkretaus veiksmo aiškinimui. Individualių veiksmų lygmenyje yra pabrėžiama, jog žmogaus veiksmai yra racionalūs ir tikslingi (Clinard, M., Meier, R., 2008, p. 81). Šioje vietoje kritinės kriminologijos teorijos turi sąsajų su socialiniu konstrukcionizmu, kuris bus aptariamas tolimesnėje šio darbo dalyje.

3. Socialinis konstrukcionizmas ir kriminologija

Socialinio konstrukcionizmo sąvokos atsiradimas yra siejamas su P. Berger ir T. Luckmann. Būtent jie pirmieji savo veikale „Socialinės tikrovės konstravimas. Žinojimo sociologijos traktatas“ (1966) panaudojo šią sąvoką. Nors tam tikras užuomazgas galima rasti ir A. Schutzo fenomenologijos teorijoje. P. Berger ir T. Luckmann dėmesio centre atsiduria „kasdienio gyvenimo tikrovės, o tiksliau - žinojimo, kuris lemia kasdienį elgesį, analizė“ (Berger, P., Luckmann, T., 1999, p. 33). Taigi, tikrovė yra siejama su tam tikra žinių visuma, o kiekvienas veiksmas yra traktuojamas kaip apgalvotas ir tikslingas. Žinios tarnauja ir kaip daiktų realumo šaltinis. Taip pat išskiriama ir žmonės siejanti kolektyvinė patirtis – „kasdienio gyvenimo tikrovė iškyla man kaip intersubjektyvus pasaulis, pasaulis, kuriuo aš dalinuosi su kitais“ (Berger, P., Luckmann, T., 1999, p. 37). Visuomenė sudaryta iš 3 procesų sąveikos dialektinio proceso: eksterneizacijos, objektyvacijos ir interneizacijos. Taigi, visuomenė P. Berger ir T. Luckmann teorijoje analizuojama kaip objektyvi ir kaip subjektyvi tikrovė. Pirmuoju atveju tikrovė tai žinojimas apie visuomenę, antruoju – atskiro asmens žinojimas apie visuomenę. Taigi, tikrovė yra

kuriama atskirų žmonių ir jų grupių sąveikoje, dėl šios priežasties tikrovės suvokimui reikia pasitelkti šių procesų analizę.

Socialinis konstrukcionizmas XX a. septintajame dešimtmetyje tapo populiaria teorija nagrinėjant įvairius socialinio gyvenimo aspektus, tame tarpe ir nusikaltimus. Pirmosios užuomazgos siejamos su minėto H. S. Becker teorija. Tačiau maždaug XX a. septintajame-aštuntajame dešimtmetyje išsivystė nauja konflikto teorijos kriminologinė perspektyva – kritinė kriminologija. Jai atstovauja A. Turkas, W. Chambliss, R. Quinney ir kiti. Toliau šiame darbe bus pristatyta R. Quinney teorija, kadangi ji laikoma viena produktyviausių šios krypties kriminologijos teorijų.

4. Socialinis nusikaltimų tikrovės modelis

Vienas ryškiausių kritinės kriminologijos atstovų R. Quinney socialinės nusikaltimų tikrovės teoriją. Šią teoriją R. Quinney pristato 2008 metais išleistoje knygoje „Socialinė nusikaltimų tikrovė“. Įvadą šiai knygai yra parašęs A. J. Trevino.

Socialinis nusikaltimų tikrovės modelis remiasi 4 prielaidomis apie visuomenę bei individą (R. Quinney 2008, p. 8-15):

1. procesas. R. Quinney teigia, socialiniai fenomenai nuolat kinta, todėl reikia atsižvelgti į pastarųjų laikinumą.
2. konfliktas. Konfliktai visuomenėje yra neišvengiami ir gali būti apibūdinti kaip visuomeninio gyvenimo pasekmė. Skirtingos vertybių bei normų sistemos visuomenėje sąlygoja konfliktus.
3. galia. Konflikto modelis „suponuoja tai, kad darną socialinėse grupėse užtikrina prievarta ir suvaržymai“ (Piliponytė, J. 2006, p. 28). Taigi, galia, R. Quinney teigimu, yra esminė socialinės organizacijos charakteristika (Quinney 2008, p. 11), kuri yra abipusiai susijusi su konfliktu. Iš vienos pusės, skirtingas galios pasiskirstymas sąlygoja konfliktą, iš kitos pusės, konfliktas yra išsivertinęs į varžymąsi dėl galios. Galia taip pat yra susijusi ir su vertybėmis, kadangi iš vienos pusės, galia sąlygoja vertybių perskaitymą visuomenėje, o iš kitos pusės – vertybės sąlygoja galios paskirstymą. Pagrindinė R. Quinney visuomenės prielaida – *viešojo politika atspindi galių turinčių grupių interesus*. (Quinney 2008 p. 13).
4. socialinis veiksmas. R. Quinney teigimu, žmogaus veiksmai yra tikslingi ir jis jiems suteikia tam tikrą reikšmę (Quinney 2008, p. 13). Konformizmas, jo mastas ir lygis, anot R. Quinney „priklauso nuo savikontrolės“ (Quinney 2008, p. 13).

Taigi, socialinė nusikaltimų tikrovė yra paremta nuolatinio proceso, pliuralistinės visuomenės prigimties, skirtingo galios paskirstymo, kurie sąlygoja konfliktus, tačiau kiekvienas veiksmas yra tikslingas, todėl kuriama tikrovė. Pristatęs pagrindines visuomenės ir individo prielaidas R. Quinney pateikia 6 teiginius, kurie sudaro socialinės nusikaltimų tikrovės teoriją. Šie teiginiai sudaro darną ir yra susiję vienas su kitu. Taip pat reikia pažymėti, jog 2-5 teiginiai atkleidžia nusikaltimų tikrovės konstravimo procesus (apibrėžimų formulavimą, taikymą, elgesio modelių vystymą bei kriminalinių koncepcijų konstravimą), dėl to jiems skiriama daugiau dėmesio.

1. „Galią turintys asmenys politiškai organizuotoje visuomenėje tam tikrą elgesį apibrėžia kaip nusikalstamą.“ (Dobryninas A., Sakalauskas G., Žilinskienė L. 2005, p. 144) Taigi, remiantis šiuo teiginiu galima teigti, jog nusikaltimas tėra apibrėžimas, kuris suteikiamas vienu asmenų kitiems. „Įvairūs teisės atstovai (įstatymų leidėjai, teisėsaugos atstovai, teisėjai) reprezentuoja politiškai organizuotos visuomenės segmentus ir yra atsakingi už baudžiamosios teisės formulavimą bei administravimą.“ (R. Quinney 2008, p. 15). Visgi tam, kad tam tikras elgesys ar asmuo taptų nusikalstami *apibrėžimo suformulavimo nepakanka*, jis taip pat turi būti *pritaikytas* konkrečiam asmeniui ar elgesiui. Tačiau iš esmės „*nusikaltimas yra sukurtas*“ (R. Quinney 2008, p. 15). Taip pat išskiriama ir tam tikra galima tendencija – „kuo daugiau nusikaltimų apibrėžčių yra suformuluojama ir pritaikoma, tuo daugiau yra nusikaltimų“ (Quinney 2008, p. 16).

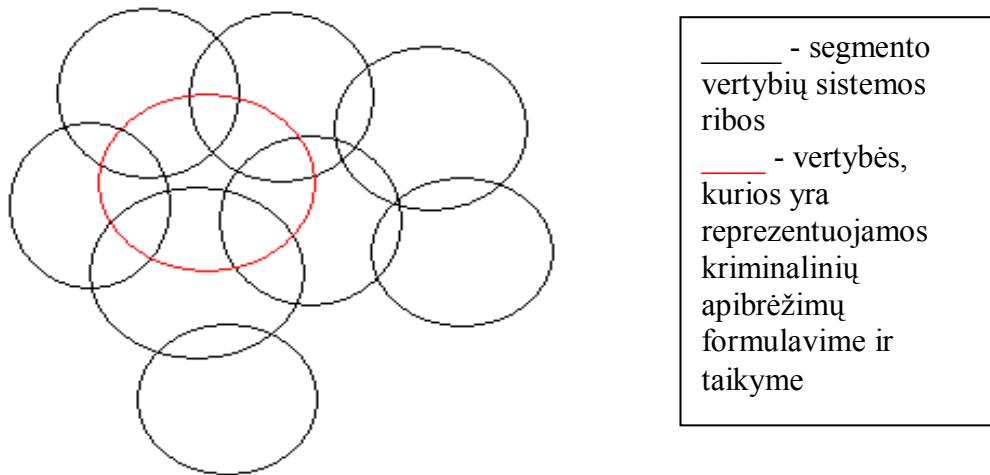
2. Nusikaltimų apibrėžimai apibūdina elgesį, kuris konfliktuoja su tais visuomenės segmentų interesais, kurie suteiktą galią formuoti viešąją politiką. (Quinney 2008, p. 16). *Interesus* teorijos autorius *sieja su troškimais, vertybėmis ir normomis*. Visuomenės diferenciacija, t. y. susiskaldymas į segmentus¹, lemia interesų struktūras. Formuluoti kriminalinius apibrėžimus gali tie segmentai, kurių interesai yra reprezentuojami viešojoje politikoje, kadangi šiems interesams prieštaraujantis ar galintis pakenkti elgesys yra apibrėžiamas kaip nusikalstamas ir tokiu būdu jis yra užkardomas, pašalinamas. Dėl šios priežasties teisė tik labai retai atspindi visos visuomenės interesus (R. Quinney 2008, p. 35). Siejant teiginius su aukščiau pristatytomis prielaidomis galima teigti, jog kriminalinių apibrėžimų formulavimas yra vienas iš ryškiausių konflikto visuomenėje įrodymų (R. Quinney 2008, p. 17). Taip pat iš šio teiginio išplaukia, kad „kuo didesnis interesų konfliktas tarp visuomenės segmentų, tuo didesnė tikimybė, kad galią turintys segmentai formuluos kriminalines apibrėžtis“ (R. Quinney 2008, p. 17). Dėl šios priežasties teisė tik labai retai atspindi visos visuomenės interesus (R. Quinney 2008, p. 35). Visgi vien kriminalinių apibrėžimų formulavimo nepakanka tam, kad viešojoje politikoje būtų reflektuoti galingųjų segmentų interesai, dėl šios priežasties taip pat nustatomos sankcijos bei procedūrinės taisyklės kriminalinių apibrėžčių įgalinimui bei taikymui. R. Quinney nepamiršdamas iškeltų teorijos

¹ Teorijoje vartojama segmento sąvoka žymi didelius statistinius agregatus, „kurie savyje talpina panašaus amžiaus, lyties, klasės, statuso, religijos, profesijos ir pan. asmenis.“ (R. Quinney 2008, p. 38).

reikalavimų taip pat parodo ir kriminalinių apibrėžimų formulavimo bei taikymo procesiškumą. Kriminaliniai apibrėžimai visuomenėje kinta priklausomai nuo interesų bei galios struktūros modifikacijų. Kriminalinių apibrėžimų transformacijos tikimybė padidėja kuomet: „1) kinta socialinės sąlygos, 2) atsiranda nauji interesai, 3) didėja reikalavimai, kad politiniai, ekonominiai ar religiniai interesai būtų apsaugoti, 4) kinta viešosios interesų koncepcijos.“ (R. Quinney 2008, p. 18). Šių transformacijų įrodymus gali pateikti sociologinė teisės istorijos analizė.

3. „Nusikaltimų apibrėžimus taiko tie visuomenės segmentai, kurie gali daryti įtaką įstatymų vykdymui bei administravimui“ (Dobryninas A., Sakalauskas G., Žilinskienė L. 2005, p. 144). Galią turinčių segmentų interesai negali būti apginti tik nusikaltimų apibrėžimų formulavimu, todėl jie yra įterpiami ir į nusikaltimo apibrėžčių taikymą. Apibūdinant kriminalinių apibrėžimų taikymą yra teigiama, kad „Tikimybė, kad kriminalinės apibrėžtys bus pritaikytos kinta priklausomai nuo elgesio, kuris konfliktuoja su galią turinčių segmentų interesais, masto“ (R. Quinney 2008, p. 18). R. Quinney teigia, kad asmenys, kurie formuluoja ir taiko kriminalinius apibrėžimus skiriasi, nors, kriminalinius apibrėžimus taikantys asmenys įgaliojimus gauna įsipareigodami ginti interesus tų, kurie formuluoja kriminalinius apibrėžimus. Tokiu būdu jie taip pat įgauna galios. daug dėmesio skiriama policijai, kuri turi užtikrinti objektyvų teisės taikymą. tačiau plati diskrecija bei įvairūs veiksniai, riboje kriminalinių apibrėžimų taikymą, pvz. procedūriniai apribojimai, aiškinamoji, interpretacinė laisvė, techniniai sunkumai, organizaciniai reikalavimai, ideologinės orientacijos ir vertybės socialinis spaudimas. (R. Quinney 2008, p. 104-105). Šioje vietoje taip pat galima pažymėti, kad kriminalinių apibrėžimų taikymo tikimybė padidėja, padidėjus kriminalinių apibrėžimų taikytojams. Būtent nuo jų veiksmų priklauso tai, ar asmuo, jo veiksmas bus apibrėžti kaip nusikalstami. Tai turi įtakos asmens elgesiui.

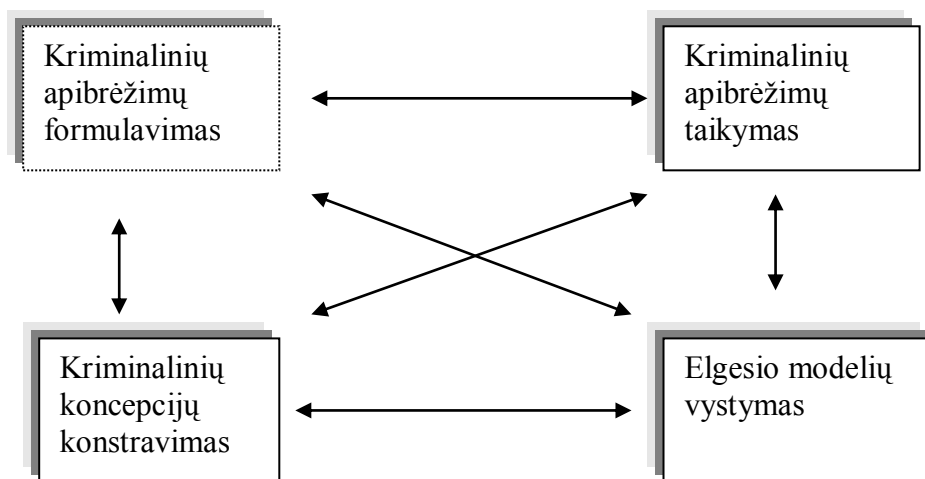
4. „Elgesio modeliai vystomi atsižvelgiant į kriminalinius apibrėžimus“ (R. Quinney 2008, p. 20). Segmentuotoje visuomenėje egzistuoja elgesio modelių struktūros, kurias sąlygoja kriminaliniai apibrėžimai. Tačiau reikia pažymėti, kad visas elgesys yra laikomas socialiu, kol galią turinčios grupės neapibrėžia jo nusikalstamu. Taigi, remiamasi heterogoniškos visuomenės samprata. Pagrindinę jos idėją gerai atspindi 1 schema. Kiekvienas segmentas turi savitus elgesio modelius, sudarytus iš normatyvinių sistemų, kurių jo nariai išmoka. Elgesio modelių turinį didžiąja dalimi sąlygoja socialinė ir kultūrinė aplinka. Nuo padėties visuomenės struktūrose priklauso tikimybė, ar bus pritaikytas kriminalinis apibrėžimas. Apibūdinamas elgesio modelius R. Quinney įveda tikimybės sąvoką. Kadangi atskiri segmentai turi savitus elgesio modelius, galią turinčių ir kriminalinius apibrėžimus formuojančių segmentų elgesio modeliai dažnai tampa tinkamo elgesio visuomenėje pavyzdžiais, o galios neturinčių segmentų elgesio modeliai dažnai sąlygoja deviantinį elgesį. Taip pat daug dėmesio skiriama tapatumo aspektui.

1 schema: Segmentuotos visuomenės schema

5. „Nusikaltimų koncepcijos yra konstruojamos ir platinamos visuomenėje per įvairias galimas komunikacijos priemones“ (Dobryninas A., Sakalauskas G., Žilinskienė L. 2005, p. 144). R. Quinney kriminalines koncepcijas analizuoja per 5 jų komponentus: 1) socialinę reakciją į nusikaltimus, 2) kriminalinių koncepcijų skaidą, 3) socialinius tipus, 4) visuomenės požiūrį į nusikaltimus, 5) visuomenės požiūrį į nusikaltimų kontrolę (R. Quinney 2008, p. 277). Tikrovė R. Quinney teorijoje yra suvokiama kaip konstruktas. Nusikaltimas taip pat yra vienas iš daugelio konstruktų. Šalia egzistuoja ir kiti, su nusikaltimu susiję, konstruktai, pvz. nusikaltėlis, bausmės ir pan.. Nusikaltimas ir su juo susiję koncepcijos yra kuriamos per komunikaciją. Atsižvelgdamas į anksčiau pateiktas prielaidas bei teiginiu R. Quinney teigia, kad „kuo labiau galią turintys segmentai yra suinteresuoti nusikaltimais, tuo labiau padidėja tikimybė, kad bus sukurti kriminaliniai apibrėžimai ir išvystyti elgesio modeliai, kurie yra priešingi kriminaliniams apibrėžimams.“ (R. Quinney 2008, p. 23). Pabrėžiama žinių svarba vertinant nusikaltimų koncepcijas.

6. „Socialinė nusikaltimų tikrovė yra konstruojama per kriminalinių apibrėžimų formulavimą, taikymą, elgesio modelių, kurie susiję su kriminalinėmis apibrėžtimis, vystymą ir kriminalinių koncepcijų konstravimą „ (R. Quinney 2008, p. 23). Teorijos autorius išdėstyti prielaidų, teiginių ir reikalavimų teorijai pagrindu socialinę nusikaltimų tikrovę vaizduoja 2 schema:

2 schema: Socialinės nusikaltimų tikrovės modelis

R. Quinney pasiūlytas teorinis modelis akcentuoja interesus bei galią. Iš esmės šios teorijos rėmuose galima visų deviacijos formų analizė, o ypač gerai ji paaiškina delinkvenciją. Vaikai yra specifinės amžiaus grupės visuomenės dalis. Būtent dėl jų biologinio, psichologinio ir socialinio nebrandumo yra ribojamos jų teisės, laisvės bei atsakomybė, tačiau kartu jie turi paklusti daugeliui asmenų ar jų grupių, kuriems yra suteikta pareiga atsakyti už vaikus, o ypač mokyklos personalui. Mokykla turi institucinę galią formuoti vidaus taisykles ir jas taikyti., o dėl jiems suteiktų pareigų vaikų atžvilgiu atsiranda interesai, kurie turi būti apginti. Visgi, pastaruoju metu vykstančios švietimo reformos bei visuomenės pokyčiai neišvengiamai keičia įvairius mokyklos veiklos aspektus. Vienas iš jų - mokyklos normos, kurios tam tikrą elgesį apibrėžia kaip delinkvencinį. Visgi, nagrinėjant delinkvenciją R. Quinney perspektyvoje būtina analizuoti ir formuojamų ir taikomų normų kilmę. Atsižvelgiant į tai, toliau šiame darbe bus pateikta Lietuvos švietimo sistemos ir jos pokyčių analizė.

II. LIETUVOS ŠVIETIMO POLITIKOS YPATUMAI

1. Bendrojo lavinimo sistema Lietuvoje ir jos pokyčiai

Šiame skyriuje bus pristatyta Lietuvos bendrojo lavinimo sistema, jos dabartinė situacija, finansavimo modelis, veikos reguliavimas bei apžvelgta vykdoma bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarka. Švietimo sistema Lietuvoje yra viena iš sričių, kurioje nuolat vykdomos

permainos, reformos. Visa tai keičia švietimo situaciją, kuri kaip socializacijos agentas turi daug įtakos vaikų elgesiui.

1.1. Bendrojo lavinimo sistema Lietuvoje

Prieš aptariant bendrąjį lavinimą verta susipažinti su platesne sistema, kuri apima ir bendrąjį lavinimą – tai švietimo sistema. Ji „LR Švietimo įstatyme“ apibrėžta kaip „visuma įstaigų ir institucijų, kurių pagrindinis veiklos tikslas yra visapusiškas asmenybės tobulinimas. Švietimo sistemą sudaro valstybės pripažintos ikimokyklinio ugdymo, pradinio, pagrindinio, bendrojo, profesinio mokymo įstaigos, aukštosios mokyklos bei įvairios podiplominio mokymo įstaigos, taip pat jų valdymo institucijos“ (LR Švietimo įstatymas 2003, p. 2). Minėtas įstatymas aprašo ir Lietuvoje egzistuojančią švietimo sistemos sandarą: formalusis, neformalusis švietimas, savišvieta, pagalba mokiniui, mokytojui ir mokyklai. Lietuvos valstybė suprasdama švietimo kaip „asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdo“ (LR Švietimo įstatymas 2003, p. 1) svarbą bei vykdydama tarptautinių konvencijų bei nacionalinių įstatymų reikalavimus šį procesą organizuoja ir padaro prieinamą kiekvienam piliečiui, o iki 16 metų švietimas yra privalomas. Šios srities organizavimas valstybių lygmeniu užtikrina jo turinio ir konteksto darną, kuri leidžia pasiekti keliamus tikslus.

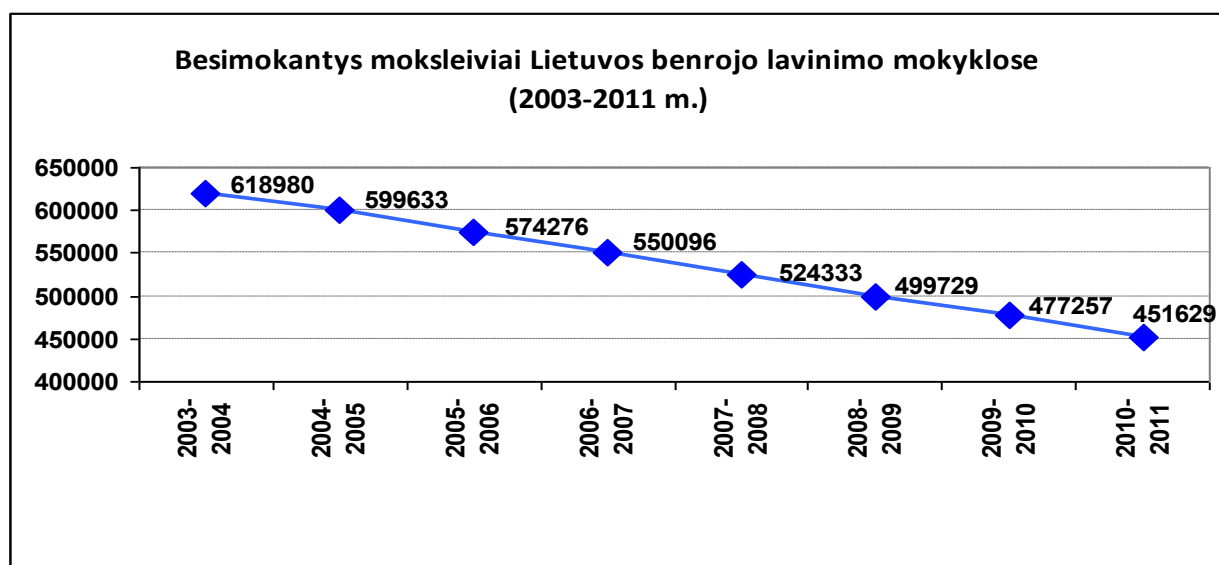
Bendrojo lavinimo sistema yra viena iš sudedamųjų ugdymo dalių. Šalia yra ikimokyklinis, priešmokyklinis, specialusis, neformalusis, netradicinis ugdymas. Bendrojo lavinimo mokyklose yra vykdomas formalusis švietimas, tai yra pagal priimtus teisės aktus (tiek valstybinius, tiek tarptautinius). Šio tipo mokyklose ugdymas yra organizuojamas ir vyksta pagal iš anksto nustatytas pradinio, pagrindinio, vidurinio ir profesinio ugdymo programas. Diferencijuojama atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus, gebėjimus atlikti tam tikras užduotis, įsisavinti skirtingo lygio informaciją. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad programos yra skirtos ugdymui, tai yra ne tik tam tikrų žinių ar įgūdžių suteikimui, bet ir lavinimui, vertybinių nuostatų formavimui. Visa tai leidžia kokybiškai socializuoti vaiką, parengti jį tolimesniam savarankiškam gyvenimui besikeičiančioje visuomenėje. Formalusis bendrasis ugdymas, pagal aukščiausią vykdomą programą, yra vykdomas bendrojo lavinimo mokyklų grupei priskiriamose mokyklose (jos gali būti tiek viešos, tiek privačios). Šios grupės viduje yra išskirti tipai: pradinė, pagrindinė ir vidurinė mokykla ir gimnazija.

Pradinės mokyklos vykdo ugdymą pagal pradinio ugdymo programas. Jų Lietuvoje yra mažiausia – 2010 m. veikė 88 pradinės mokyklos. Pagrindinės mokyklos organizuoja ir vykdo pradinį ir pagrindinį ugdymą. Tačiau šiam tipui yra priskiriami ir socializacijos centrai, nors juose vykdomos ir aukštesnio lygio programos – vidurinio ir (ar) pradinio profesinio. Tik pradinio ir

pagrindinio ugdymo programos vykdomos pagrindinėse, jaunimo ir ligoninės mokyklose. Vidurinio tipo mokyklos vykdo aukščiausias (vidurines) ugdymo programas. Tačiau tokio lygio ugdymas vyksta ne tik vidurinėse mokyklose, bet ir gimnazijose, menų gimnazijose, konservatorijoje, nacionalinėje menų mokykloje, suaugusių bei specialiose mokyklose ir sanatorinėse mokyklose.

1.2. Bendrasis ugdymas Lietuvoje: mokiniai, mokytojai, mokyklos ir ateities prognozės

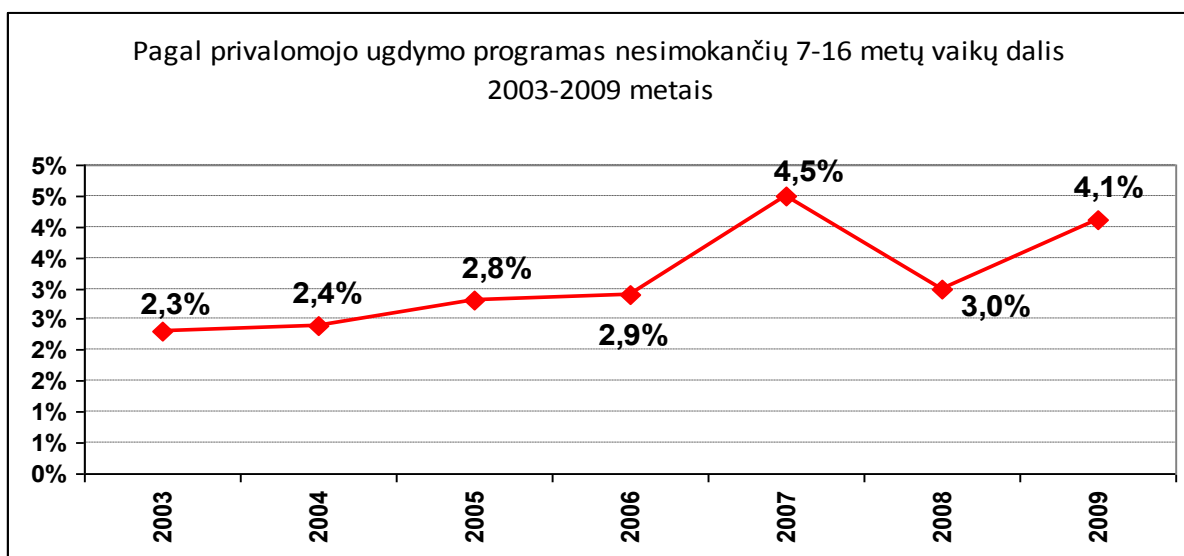
Mokyklos veikla ir egzistavimas visų pirma priklauso nuo mokinių skaičiaus. Jei mokykloje nesusirenka pakankamas mokinių skaičius, ji yra uždaroma, o besimokę mokiniai yra perkelti į kitas mokyklas. Iš 2 grafiko, kuris vaizduoja mokinių skaičiaus kismą Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose 2003-2011 metais, galima teigti, jog lyginant 2003 ir 2011 metus pastebima moksleivių *mažėjimo tendencija*.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

2 grafikas: Mokinių skaičius mokyklose 2003-2011 metais

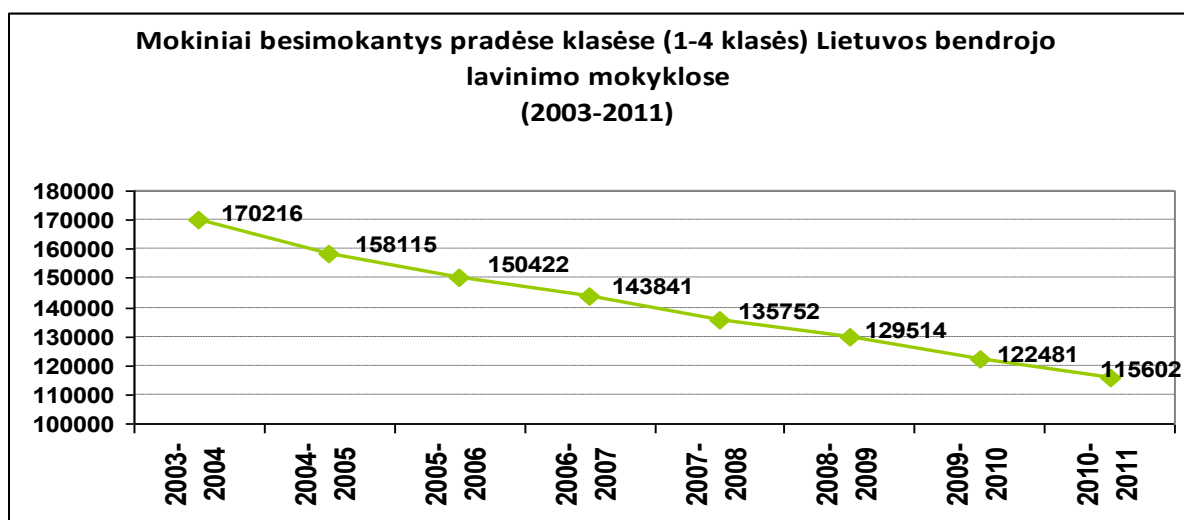
Mokinių skaičiui bendrojo lavinimo mokyklose įtakos turi ir mokykloje nesimokančių vaikų dalis. Kaip galima matyti iš 3 grafiko, jų dalis lyginant 2003 ir 2009 metus (naujesnė informacija nepateikiama) išaugo 1,8 procentiniais punktais. Taip pat galima pastebėti, kad laikotarpyje nuo 2006 m iki 2007 m mokykloje nesimokančių mokinių skaičius išaugo beveik 50%, t. y. nuo 2,9% iki 4,5%.

Sudaryta pagal ŠVIS duomenis

3 grafikas: Mokykloje nesimostys vaikai

Visgi, didžiausią nerimą mokykloms kelia pradinių klasių moksleivių skaičiaus mažėjimas, kadangi mokinių, besimokančių pagal pradinę programą, mažėjimas suponuoja, jog ateityje mokykloje mokinių apskirtai bus mažiau. Remiantis 4 grafike pateiktais duomenimis galima pastebėti, jog pradinėse klasėse besimokančių mokinių skaičius nuo 2003 iki 2011 metų sumažėjo beveik 55 tūkstančiais (2003 m. pradinėse klasėse mokėsi 170216, o 2011 m. tik 115602).

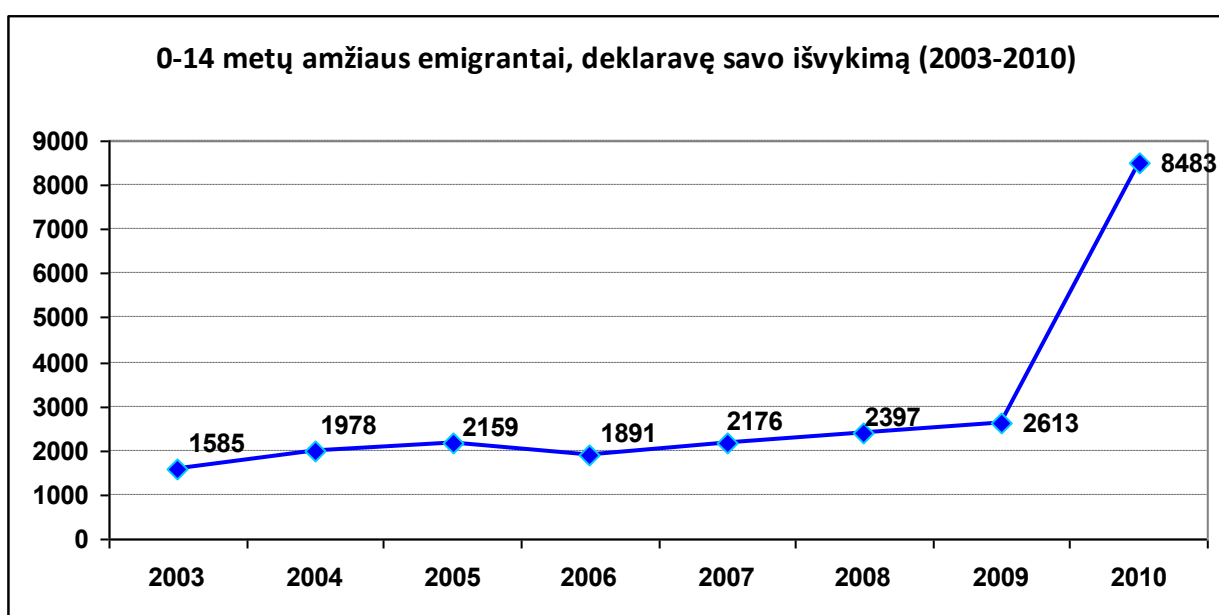

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

4 grafikas: Pradinėse klasėse besimokantys moksleiviai 2003-2011 m.

Mokinių skaičiaus prognozes, o kartu ir pačių mokyklų veikimo, egzistavimo perspektyvos galimybes taip pat gali patikslinti ir kiti du kintamieji – asmenys amžiaus grupėje nuo gimimo iki 15 metų, kurie yra deklaravę savo išvykimą bei šios amžiaus grupės gyventojų skaičius.

5 grafikas vaizduoja asmenų nuo 0 iki 15 metų emigraciją nuo 2003 m. iki 2010 m.. Remiantis 5 grafiku galima teigti, jog vaikų migracija didėja, o nuo 2009 iki 2010 metų ji padidėjo net 325%. Taip pat reikia pažymėti, kad 4 grafikas vaizduoja tik tuos emigrantus, kurių tėvai deklaravo jų išvykimą, o tai reiškia, kad egzistuoja ir latentinė dalis, kuri tik padidina šias tendencijas.

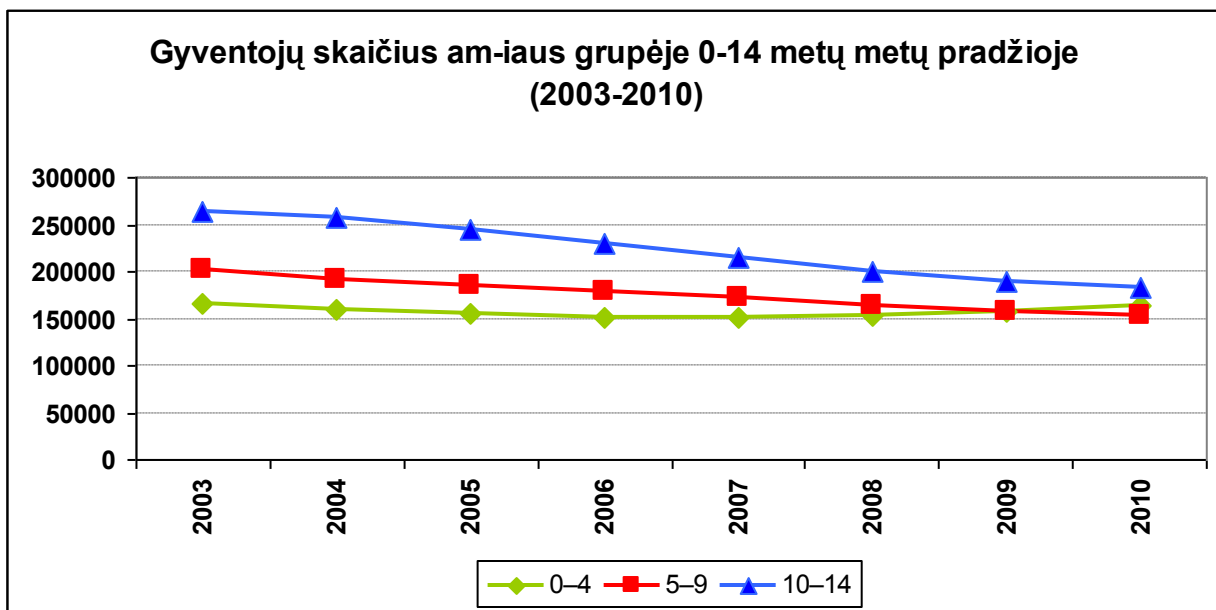

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

5 grafikas: Vaikų, kurių tėvai deklaravo jų išvykimą 2003-2010 m.

6 grafikas vaizduoja Lietuvos gyventojus 0-14 metų kiekvienų metų pradžioje nuo 2003 iki 2010 metų. Remiantis 6 grafiku galima teigti, jog vaikų visuose amžiaus grupėse iki 2009 metų mažėjo, tačiau nuo 2009 m iki 2010 m galima pastebėti nedidelę augimo tendenciją amžiaus grupėje nuo 0-4 metų. Tačiau tai nėra tendencija, kadangi nežymus augimas pastebimas tik vienais metais.

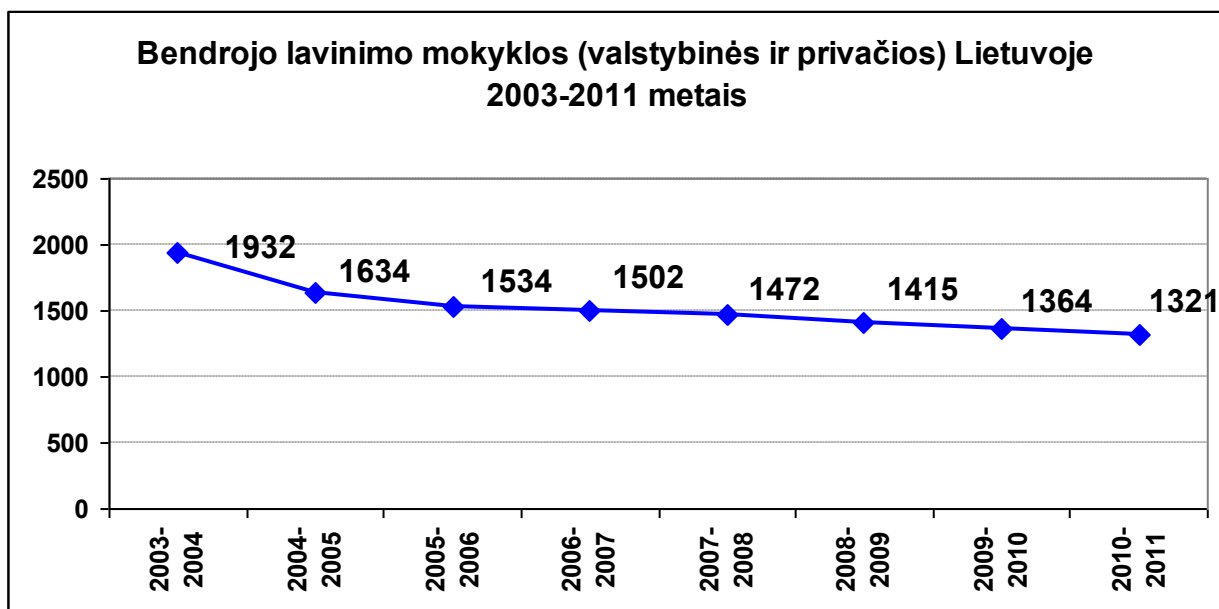
Taigi atsižvelgiant į šias tendencijas - vaikų emigracijos augimą, mokyklose nesimokančių vaikų augimą bei vaikų mažėjimą Lietuvoje, galima teigti, jog ateityje, jei išliks dabar egzistuojančios tendencijos, mokinių skaičius mokyklose mažės.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

6 grafikas: Vaikai (0-14 metų) Lietuvoje 2003-2010 m.

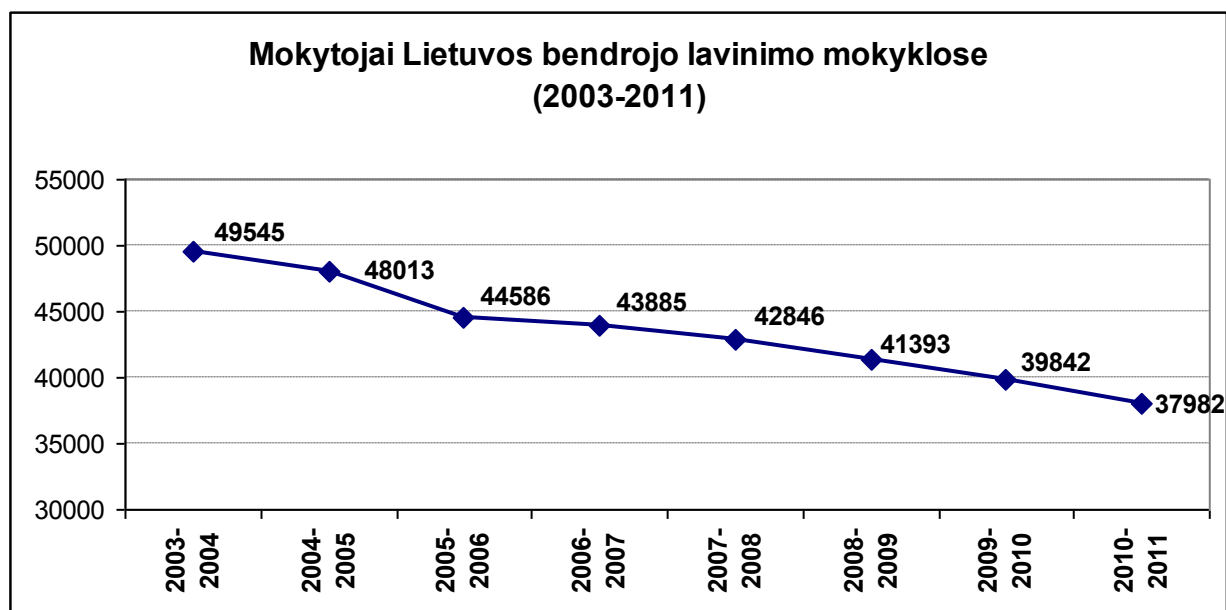
Mokinių skaičiaus mažėjimas turi tiesioginės įtakos ir bendrojo lavinimo mokyklų bei juose dirbančių mokytojų kiekiui. 7 grafikas vaizduoja bendrojo lavinimo mokyklų skaičius kismą 2003-2011 metais. Atsižvelgiant į nuolatinį mokinių skaičiaus mažėjimą bendrojo lavinimo mokyklose per pastaruosius 12 metų dalis jų (611) buvo uždarytos.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

7 grafikas: Bendrojo lavinimo mokyklos Lietuvoje 2003-2011 m.

Mokyklų uždarymas bei nuolatinis mokinių mažėjimas lemia ir mokytojų etatų mažinimą. 8 grafikas vaizduoja mokytojų skaičių Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Per pastaruosius 12 metų mokytojų bendrojo lavinimo mokyklose sumažėjo 23%.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

8 grafikas: Mokytojai Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose 2003-2011 m.

Taigi, apibendrinant pateiktus duomenis galima daryti šias išvadas – mokinių skaičius mažėja jau kelis metus iš eilės. LR Vyriausybė yra patvirtinusi 2011 m. kovo 30 d. Nr. 352 nutarimą „dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 2004 m. Birželio 14 d. nutarimo nr. 746 „dėl bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo (Žin. 2011, Nr. 38-1818), kuriame yra nustatytas kriterijų sąrašas, pagal kurį gali būti steigiama, reorganizuojama ir likviduojama bendrojo lavinimo mokykla. Taigi, atsižvelgiant į tai dalis mokyklų yra uždaromos. Mokinių skaičiaus mažėjimas turi tiesioginės įtakos ir mokytojų skaičiui mokyklose, jis per pastaruosius 12 metų sumažėjo beveik ketvirtadaliu – 23%. Žvelgiant į ateities perspektyvas, galima teigti, jog mokinių skaičius jose turėtų mažėti, jei nepasikeis esamos tendencijos.

1.3. Mokyklų finansavimas – mokinio krepšelio principas

Bendrojo lavinimo mokyklos Lietuvoje yra finansuojamos pagal mokinio krepšelio principą, kuomet mokyklos finansavimas tiesiogiai priklauso nuo joje besimokančių mokinių skaičiaus t.y. kuo daugiau mokinių mokykloje mokosi, tuo daugiau pinigų ji gauna. Kiekvieną kartą, kai mokinys yra pašalinamas arba tėvų sprendimu pereina į kitą mokyklą, jo pinigai keliauja kartu su juo ir mokykla, iš kurios sąrašų mokinys išbraukiamas, už jį finansavimo nebegauna. Šis principo užuomazgos siekia VIII a., kuomet „Tomas Peinas, analizuodamas Anglijos fiskalinę politiką, pasiūlė skirti kiekvienai vargingai šeimai, auginančiai vaikus, po 4 svarus vaiko švietimo išlaidoms apmokėti.“ (Mėdžius, T. 2010, p. 1). Tokio modelio, koks dabar veikia Lietuvoje, taikymas švietimo sistemoje pradėtas jau nuo 1955 metų. Per jo taikymo praktiką išryškėjo skirtingas požiūris į mokinio krepšelio modelį. Yra išsakomi įvairūs argumentai „už“ ir „prieš“. Jie pateikiami 2 lentelėje (Mėdžius, T. 2010, p. 4).

Argumentai „už“	Argumentai „prieš“
<ul style="list-style-type: none"> • Finansavimo būdas naudojant mokinio krepšelio principą skatina mokyklas konkuruoti ir taip efektyvina jų darbą bei lėšų panaudojimą; • Didėja mokyklų finansavimo skaidrumas, kadangi panaikinamas tiesioginis subsidijavimas, kuris yra manoma, sudaro palankią terpę lobizmui; • Konkurencija tarp mokyklų gerina švietimo kokybę. Mokyklos, norėdamos gauti kuo didesnę finansavimą, yra priverstos gerinti teikiamą paslaugą; • Kadangi mokinio krepšelis skiriamas visiems mokiniams, yra skatinamas privačių mokymo įstaigų steigimas, o valstybinės mokymo įstaigos tokiu būdu gali pasisemti gerųjų pavyzdžių. • Mokyklų įvairėjimas. Siekdamos užtikrinti įvairių mokinių ir jų tėvų poreikių užtikrinimą mokyklos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencija ne visuomet galima. Dėl to ne visos mokyklos yra suinteresuotos gerinti teikiamų paslaugų kokybę; • Atsainiau žiūrima į mokinio padarus pažeidimus, kadangi netekus mokinio sumažės mokyklos finansavimas; • Didėja socialinė atskirtis, kadangi mokyklose yra ribotas vietų skaičius, tai geros mokyklos pritraukia gabius, pažangius mokinius, o silpnesni mokiniai yra priversti rinktis į prasčiau paslaugą tiekiančias mokyklas. Be to tokiu būdu užkertamas kelias tobulėjimui, mobilumui, pasirinkimui. • Nevienodos mokyklų konkurencijos galimybės. „Populiarios“ mokyklos pritraukia daug mokinių ir taip sudaro pagrindą plėstis, o tos mokyklos, kurios sulaukia nedaug mokinių yra priverstos užsidaryti, be to joms sunku padengti kaštus, dėl to mažinami mokytojų atlyginimai.

<ul style="list-style-type: none"> • Sudaroma galimybė tėvams rinktis geriausiai jų ir vaiko poreikius atitinkančią mokyklą. • Mokyklos negali nereaguoti į joms keliamus reikalavimus iš mokinių ir tėvų pusės. • Tėvai yra geriau įtraukiami į vaiko ugdymą, kadangi jie gali rinktis priimtinausią mokyklą, taip pat kiek atsakingiau žiūri į savo pasirinkimus. • Sumažinamas mokyklos nelankančių mokinių skaičius, kadangi mokyklos bus interesuotos mokinius išlaikyti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sulekia netiktumo jauseną mokytojams. Jie nėra tikri dėl savo darbo vietos, dėl to gali nukentėti ir jų darbo kokybė.
--	---

2 lentelė: Argumentai „už“ ir „prieš“ mokinio krepšelio principą

Lietuvoje mokyklų finansavimas pagal mokinio krepšelio principą buvo pradėtas įgyvendinti 2001 metais LR Vyriausybei vykinant numatytą 2000-2004 metų veiklos planą. 2001 m. gruodžio 14 d. Nr. 1520 LR Seime buvo priimtas LR Vyriausybės nutarimas „Dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų“ patirtinimo (Žin., 2001, Nr. 106-3810). Šiuose nuostatuose buvo numatyti naujojo mokyklų finansavimo būdo principai, etapai bei apibrėžtas laukiamas rezultatas. Ši reforma Lietuvoje buvo įgyvendinta, o įvestas mokinio krepšelio principas mokyklų finansavime galioja ir dabar. LR Seimas taip pat yra patvirtinęs ir LR vyriausybės nustatytą mokinio krepšelio apskaičiavimo ir paskirstymo metodiką. Joje yra reglamentuota kaip turi būti apskaičiuojamas mokinio krepšelio dydis ir kaip šie pinigai turi būti paskirstomi mokykloje. Remiantis galiojančia aktualia šios metodikos redakcija (Žin., 2010, Nr. 155-7872) bei atsižvelgiant į tyrimo problematiką svarbu tai, jog pagrindinė mokinio krepšelio lėšų suma (iki 40%) yra skiriama mokyklos personalo atlyginimams. Likusioji lėšų suma paskirstoma vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms pirkti, mokinių pažintinei veiklai, personalo kvalifikacijos tobulinimui, technologijoms. Taigi, kuo daugiau mokinių mokosi mokykloje, tuo didesni yra jos personalo darbuotojų atlyginimai. Be to savivaldybės turi diskreciją mokinio krepšelio lėšas perskirstyti ir numatyti nepanaudotos jų dalies panaudojimo tvarką. Pavyzdžiui, Šakių rajono savivaldybė 2007 metais nusistatė tokią nepanaudotų mokinio krepšelio lėšų tvarką – „Sutaupytos moksleivio krepšelio lėšos Šakių rajono savivaldybės sprendimu gali būti naudojamos kitoms švietimo reikmėms finansuoti“. Joniškio rajono savivaldybės taryba 2010 m. nusprendė nepanaudotas mokinio krepšelio lėšas panaudoti taip: „12. Nepanaudotos mokinio krepšelio lėšos pirmiausia naudojamos švietimo įstaigos skoloms, susijusioms su ugdymu, dengti, ugdymo

*procesui modernizuoti, pedagogų kvalifikacijos kėlimo išlaidoms dengti*². Iš kitos pusės, galima išvelgti tam tikrus bandymus kontroliuoti mokyklos lėšų panaudojimą. Pavyzdžiui, Švietimo ir mokslo ministras leidžia rekomendacijas kaip reiktų panaudoti lėšas skirtas vadovėliams pirkti. Taip ministerija tvirtina vadovėlių sąrašus.

Taigi, finansavimas pagal mokinio krepšelio principą sudaro *palankias sąlygas* mokinį išlaikyti mokykloje ir tokiu būdu užsitikrinti mokyklos veikimo tęstinumą bei gaunamą finansavimą. Taip pat iš esmės galima teigti, kad neegzistuoja griežtas mokinio krepšelio lėšų mokykloje paskirstymas. Nacionaliniu lygmeniu yra nustatytos tik bendros taisyklės ar rekomendacijos, kurios gali būti plačiai interpretuojamos.

1.4. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos organizavimas: naujosios viešosios vadybos principų raiška

1.4.1. Naujoji viešoji vadyba

Šiuolaikinės visuomenės pokyčiai keičia žmonių poreikius, reikalavimus, ypač keičiasi jų vartojimo įpročiai. Neišimtis ir viešasis sektorius. Jame nuolat vykdomas situacijos monitoringas, jo apibendrinimas, kurio pasekoje yra sukuriamos bei įgyvendinamos įvairios reformos. Dauguma jų siekiama efektyvinti valdymą, o kartu siekti racialesnio lėšų panaudojimo bei aukštesnės paslaugų kokybės užtikrinimo. „Šis siekis yra pagrindinė paskata pereiti prie verslo sektoriaus patirtimi bei rinkos sąlygomis grindžiamos Naujosios viešosios vadybos (NVV), modernizuojant administracinės sistemos struktūras, kontrolės metodus ir administravimo kultūrą, atsižvelgiant į naujus iššūkius.“ (M. Vienažindienė, A. Sakalas 2008, p. 1). Taikant naująją viešąją vadybą viešajame arba valstybiniame sektoriuje laikomasi paprasto principo – privačiame verslo sektoriuje taikomi vadybos, marketingo principai, tokie kaip konkurencija, orientacija į rezultatus, valdymo decentralizavimas ir kiti, yra perkeliama į viešojo sektoriaus institucijas. Šio naujojo viešojo administravimo teorinis modelis, kaip teigia P. Aucion, susiveda į paprastą formulę: naujoji viešoji vadyba jungia dvi teorijas: pirma - viešojo pasirinkimo teorija, kuri „siūlo vietoje biurokratinės valdžios kuri atstovaujančiąją valdžia“ (P. Aucion 2005, p. 115) ir tokiu būdu apskritai keisti požiūrį į valdžia bei skatina išorinė struktūros reforma, antra – menedžmentas, „kuriuo siūloma valstybės valdyme biurokratinius valdymo mechanizmus keisti

² Su dokumentu galima susipažinti internete: www.joniskis.lt/docs/Docs/view_dokument.php?id=3067 [žiūrėta 2011 m. gegužės 2 d.]

vadybiniais“ (P. Aucion 2005, p. 115) ir tokiu būdu keisti vidinę struktūrą. Pagrindinius modelio principus yra analizę, aprašę ir kiti, pvz. C. Hood savo veikale „*A New Public Management for All Seasons*“ (1991), D. Osborne ir T. Gaebler veikale „*Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*“ (1992) bei kiti. Apibendrintai galima išskirti šiuos naujosios viešosios vadybos principus: privataus sektoriaus naudojami vadybos metodai, decentralizavimas, piliečių įtraukimas, lankstumas, marketizavimas. Kaip išskiria M. Vienažindienė ir A. Sakalas naujoji viešoji vadyba į viešąjį sektorių prasiskverbia nevienodai – nors daugumoje valstybių ją sąlygojo reformų valstybinio sektoriaus poreikis, tačiau jų atsiradimo kryptis nėra viena – kai kuriose valstybėse tai vyko pagal principą „iš apačios į viršų“, t. y. steigti naujosios viešosios vadybos principus viešajame sektoriuje inicijavo tauta, žemesnės instancijos institucijos, kitose – „iš viršaus į apačią“, t. y. iniciatyva kilo iš aukščiausios valdžios pozicijų (M. Vienažindienė, A. Sakalas 2008, p. 3). Lietuvoje naujosios viešosios rinkos principų taikymas atitinka antrąjį modelį – „iš viršaus į apačią“. Tai įrodo ir 2001 metais LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atliktas tyrimas dėl naujojo viešojo administravimo modelio įvedimo socialiniame administravime, tačiau kaip parodė tyrimo rezultatai, darbuotojai apie tokį modelį nėra girdėję (A. Guogis 2002, p. 17). Neišimtis ir švietimo sistema. Joje yra diegiami naujosios viešosios vadybos principai. Tačiau plačiau jie bus analizuojami 1.4.2. skyrelyje.

1.4.2. Naujosios viešosios vadybos principų įgyvendinimas mokykloje

Literatūroje yra išskiriami įvairūs naujosios viešosios vadybos principai, tačiau atsižvelgiant į darbo problematiką plačiau analizuojami bus šie principai:

1. Orientacija į rezultatus ir į klientų pasitenkinimą paslaugomis ir paslaugų kokybe;
2. Konkurencija;

Šių principų svarbą parodo ir 2010 m. spalio 14 d. LT Vyriausybės nutarimas (Nr. 1148) dėl „LR Vyriausybės 2011 metų veiklos“ prioritetų. Šio prioritetų sąrašo 4 pozicijoje numatytas „modernaus valstybės valdymo siekiant naujos paslaugų kokybės“ siekimas. Įgyvendinant šį prioritetą siekiama valstybės valdymą kuo labiau pritaikyti prie skirtingų vartotojų poreikių, gerinti teikiamų paslaugų kokybę. Yra manoma, kad šių tikslų pasiekti leis didesnės konkurencijos sudarymas, kuris savo ruožtu didins pasirinkimo galimybes ir kartu gerins teikiamų paslaugų kokybę. Šias permainas numatoma diegti trijose srityse – sveikatos apsaugoje, socialinės apsaugos srityje ir švietimo srityje. toliau šiame darbe bus pateikta 2 principų įgyvendinimo mokyklose analizė.

1) *Orientacija į rezultatus ir į klientų pasitenkinimą paslaugomis ir paslaugų kokybe.* Remiantis Mokyklų tobulinimo programa (2002-2005), kurios B komponente buvo numatytas

„Švietimo kokybės vadybos sukūrimas“ 2005 m. gruodžio 30 d. LR švietimo ir mokslo iniciatyva buvo įkurta Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (toliau NMVA), kurios pagrindinis tikslas vertinti šalies bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybę. Kaip teigiama NMVA parengtoje „Mokyklos įsivertinime naudojamų tyrimo instrumentų koncepcija“ (2009) „Lietuvos švietimo politikoje nuolat skatinama diegti skaidrią švietimo kokybės vertinimo sistemą. Todėl atsiranda poreikis ne tik aprašyti mokyklos vertinimo sritis, kriterijus, tikslus, metodus, bet kalbėti apie vertinimo koncepciją ir procesą plačiau, t.y. integruojant ir mokyklos veiklos įsivertinimo koncepciją, kuriant tyrimo instrumentus, juos išbandant bei koreguojant.“ (Katiliūtė, E., 2009, p. 3). Iš esmės NMVA vadovauja Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimo procesui bei organizuoja, atlieka bendrojo lavinimo mokyklų išorės vertinimą. Ši institucija savo veiklą organizuoja ir vykdo remdamasi LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. ISAK-3219 patvirtinta „Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija“. Švietimo kokybė yra siejama su teikiamos paslaugos - švietimo sistemos, poreikių ir lūkesčių tenkinimu. Taigi, atsižvelgiama į klientų pasitenkinimą teikiama paslauga. Taip pat teigiama, jog švietimo kokybės vertinimas gali padėti užtikrinti pageidaujamą kokybės lygį, t. y. klientų pasitenkinimą teikiamos paslaugos kokybe. Vertinant švietimo kokybę yra atsižvelgiama į įvairius dėmenis („indėlis, mokymo ir mokymosi procesai, rezultatai, taip pat formaliojo švietimo aplinkos dėmenys – švietimo poveikis ir pasekmės bei švietimo kontekstas.“ (Žin. 2008, Nr. 106-3810)), tačiau pripažįstama, jog didžiausias dėmesys yra skiriamas švietimo rezultatams, kadangi jie parodo, ar tinkamai yra organizuojama veikla. Švietimo rezultatai yra įvertinami per mokymosi pasiekimus, išsilavinimo mastą. Švietimo kokybė yra vertinama dviem būdais: pirma, išorinis vertinimas (išorinis auditas), kurį atlieka NMVA, antra, įsivertinimas (vidinis auditas), kurį atlieka pačios mokyklos. Remiantis šiais vertinimais yra siekiama sukurti švietimo paslaugą, kuri geriausiai atliepia vartotojų lūkesčius ir poreikius bei užtikrina teikiamos paslaugos kokybę.

2) *Konkurencija.* Šio principo įgyvendinimą bendrojo lavinimo mokyklose parodo įdiegta finansavimo sistema. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos nuo 2002 metų remiantis LR Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nr. 1520 nutarimu (Žin. 2001, Nr. 106-3810) „dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo“ yra finansuojamos naudojant mokinio krepšelio principą, kuomet kiekvienas mokinys turi mokinio krepšelį su tam tikra pinigų suma. Taip pat jam ir jo tėvams yra suteikiama galimybė rinktis bendrojo lavinimo mokyklą. Tarp minėto nutarimo įtvirtintų nuostatų yra ir laukiami rezultatai, kurie atspindi naujosios viešosios vadybos principų įgyvendinimą bendrojo lavinimo mokyklose – „švietimui numatytos lėšos, paskirstomos vienodais principais, bus naudojamos efektyviau; mokykloms tarpusavyje konkuruojant, švietimo paslaugų kokybė gerės; sumažės mokyklas nelankančių vaikų, nes mokyklos bus suinteresuotos išlaikyti turimus moksleivius ir pritraukti naujų; mokyklų

bendruomenės žinos, kiek lėšų per metus jos gali tikėtis, galės planuoti savo veiklą ir tinkamai tvarkytis; bus sudarytos sąlygos veikti nevalstybinėms mokykloms; mokyklų tinklas geriau atitiks moksleivių ir tėvų poreikius ir užtikrins valstybinių išsilavinimo standartų įgyvendinimą“.

Apibendrinus galima teigti, jog, Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose sukuriama kvazi rinka, kuri turi būti sureguliuota, t. y. turi būti užtikrinama pakankama paslaugos tiekėjų pasiūla, kuri skatina konkurenciją, o tai savo ruožtu užtikrina teikiamos paslaugos kokybę bei vartotojų poreikių patenkinimą. Delinkventai mokykloje šiuo atveju gali būti traktuojami kaip destabilizuojantys kvazi rinką, todėl mokykla prisiima atsakomybę pašalinti šią kliūtį, kuri sukelia kitų paslaugos vartotojų nepasitenkinimą ir sukuria taisykles, kurias pažeidus kvazi rinkos destabilizatorius yra pašalinamas. Mokykla tai daro siekdama pritraukti kuo daugiau lėšų, t. y. kad į ją ateitų kuo daugiau mokinių.

1.5. Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarka

2003 metais LR Seimas priėmė 2003-2012 metų švietimo strategijos nuostatus (Žin., 2003, Nr. 71-3216). LR Vyriausybė atsižvelgdama į šiuos nuostatus taip pat pakoregavo savo teisinę bazę. 2004 m. priėmė nutarimą „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programų, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 95-3509) taip pat buvo pakeistas LR švietimo įstatymas. Atsižvelgiant į šiuos pakeitimus bei atlikus bendrojo lavinimo mokyklų Lietuvoje analizę buvo nuspręsta pradėti bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarką. Savivaldybės taip pat pasitvirtino bendruosius mokyklų pertvarkos planus.

Pagrindinius argumentus, kuriais remiantis buvo nuspręsta pradėti vykdyti bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarką, galima sugrupuoti į šias grupes (LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programų, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 95-3509) :

- Pokyčiai visuomenėje keičia mokymosi poreikius. Žinių visuomenės formavimasis, sparti technologijų, socialinė kaita, rinkos pokyčiai ir pan. keičia visuomenės švietimo *poreikius*. Ji turi paruošti vaikus taip, kad jie galėtų tinkamai adaptuotis prie visuomenėje vykstančių pokyčių.
- Socialinės – demografinės tendencijos: gimstamumo mažėjimas (o kartu ir nuolatinis neigiamas gyventojų prieaugis), emigracijos bumas, formuoja kitokią mokinių *pasiūlą* mokykloms. Mažėja mokinių skaičius, o kartu ir komplektuojamos klasės.

- Finansinių ir žmogiškųjų *išteklų* panaudojimo gerinimas. Ekonominė krizė sumažino finansavimą švietimo sistemai. Taip pat dėl kintančios paklausos bei pasiūlos dalis mokyklų nesulaukia pakankamo kiekio mokinių, o pastatų bei personalo išlaikymo kaštai išlieka tie patys ar didėja. Dėl šių priežasčių ištekliai yra panaudojami neracionaliai ir neveiksmingai.

Taigi, yra manoma, jog įvykdžius bendrojo lavinimo mokyklų pertvarką, bus pagerinta:

- mokymo švietimo paslaugų kokybė, kartu pagerės ir mokinių pasiekimai;
- prieinamumas, kadangi planuojama optimizuoti mokyklų tinklą. Naujasis mokyklų tinkas turėtų suvienodinti mokinių šratus tarp savivaldybių;
- efektyvumas, kuris visų pirma siejamas su racionalių išteklių panaudojimu.

Visgi, bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarka turi ne tik privalumų, bet ir trūkumus. Tam tikras grėsmes pertvarkos atžvilgiu yra išsakę Lietuvos tėvų forumo atstovai, kurie labiausiai priešinasi vykdomai mokyklos tinko reformai. Išskiriamos šios galimos grėsmės: nuolatinė ir priverstinė adaptacija kenkia vaiko psichinei sveikatai, neigiamai veikia motyvaciją, keičiasi vykdymo į mokyklą kaštai, griaunamos tradicijos, atsiranda nepagrįstos sąnaudos (laiko, pastangų) adaptacijai, kuri po kiek laiko turi būti kuriama iš naujo, sunku kurti ilgalaikius tikslus ir pan.. (Lietuvos tėvų forumas).

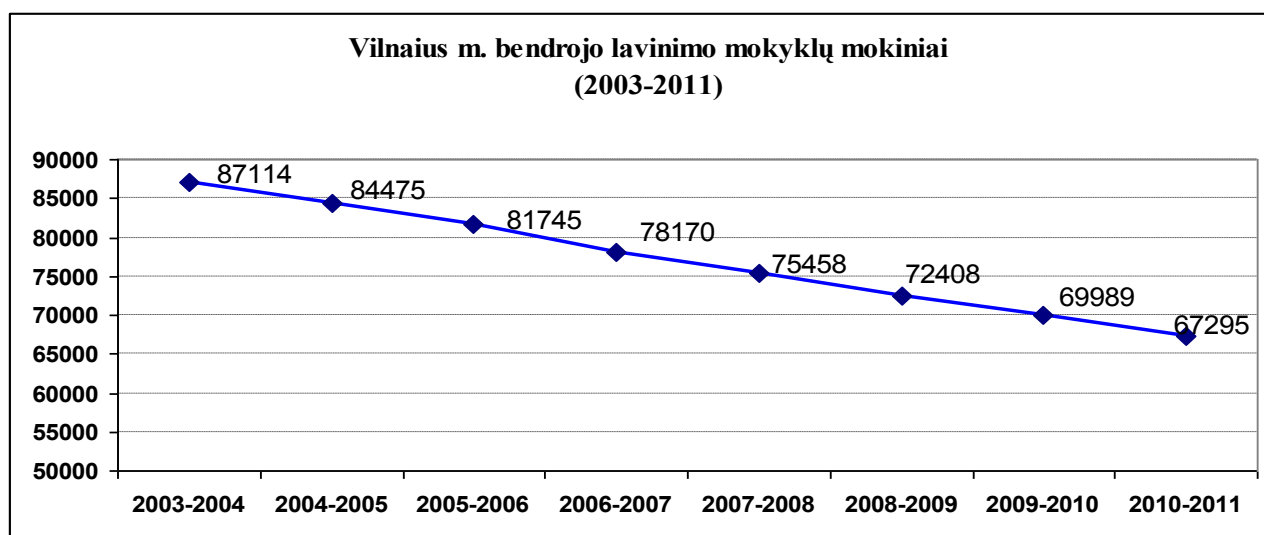
Iš esmės vykdant bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarką yra planuojama panaikinti vidurines mokyklas ir palikti 4 tipų bendrojo lavinimo mokyklas: pradinę mokyklą, progimnaziją, pagrindinę mokyklą, gimnaziją. Pradinėse mokyklose mokiniai mokosi nuo 1 iki 4 klasės, progimnazijose nuo 1 iki 8 arba nuo 5 iki 8. pagrindinėse mokyklose nuo 1 iki 10 arba nuo 5 iki 10, o gimnazijose nuo 9 iki 12 arba nuo 11 iki 12 klasės (LR švietimo įstatymas, Žin. 2010, Nr. 15-701). Manoma, kad visa tai turėtų padėti išspręsti pagrindines problemas, o visų pirma, tolygiau paskirstyti mokinius mokyklose.

2. Švietimo būklė Vilniaus mieste 2011 m.

Siekiant kompleksiskai įvertinti švietimo būklę Vilniaus mieste, kuri atskleidžia delinkventų konstravimo kontekstą, reikia įvertinti šiuos aspektus: 1) ugdymo poreikius, 2) ugdymo pasiūlą, 3) ugdymo kokybę.

1) *Ugdymo poreikiai*. Šiuos poreikius formuoja ugdymo paslaugos vartotojai – mokiniai. Taigi, siekiant įvertinti ugdymo poreikius reikia atlikti mokinių, besimokančių bendrojo lavinimo mokyklose, skaičius bei jo kaitos tendencijų apžvalgą.

9 grafikas vaizduoja Vilniaus m. Bendrojo lavinimo mokyklose besimokančius mokinius 2003 – 2011 metais. Lyginant 2003-2011 metus galima teigti, jog mokinių Vilniaus m. Bendrojo lavinimo mokyklose nuolat mažėja, vidutiniškai kiekvienais metais į Vilniaus m. Bendrojo lavinimo mokyklas ateina 2831 mokiniams mažiau. Remiantis į LR vyriausybės 2004 m. Birželio 14 d. nutarimo nr. 352 nutarimu „dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 2004 m. Birželio 14 d. nutarimo nr. 746 „dėl bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo (Žin. 2011, Nr. 38-1818) galima teigti, jog vidutiniškai kiekvienais metais turėtų būti uždaromos 3 vidurinės mokyklos, kadangi yra reikalaujama, jog steigiant vidurinę mokyklą savivaldybės centre joje mokytųsi bent 850 moksleivių. Iš viso per pastaruosius 8 metus jų sumažėjo beveik ketvirtadaliu (23%).

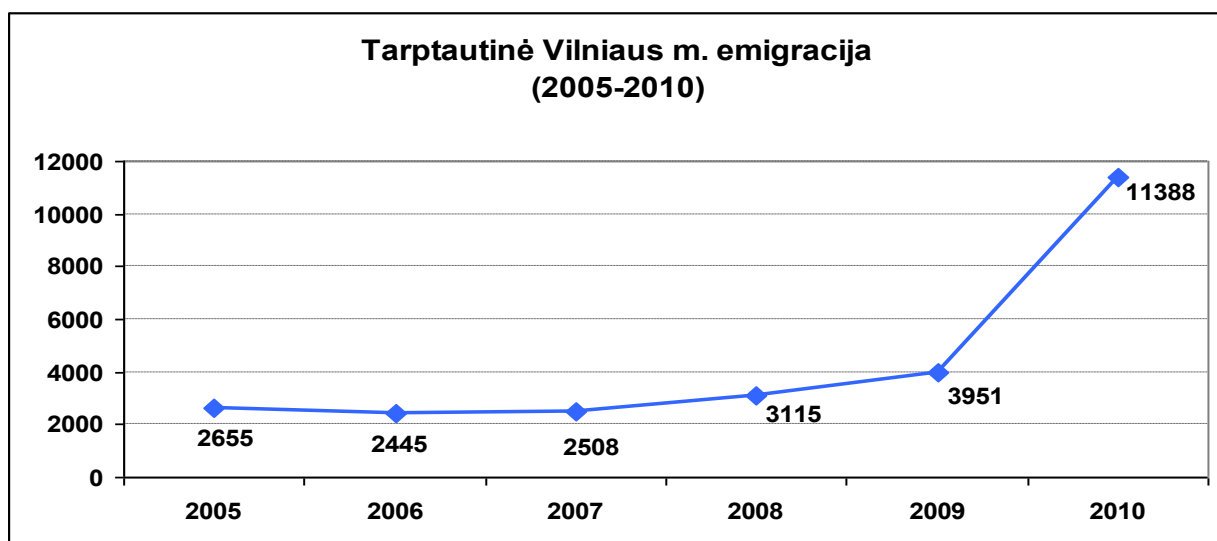
Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

9 grafikas: Mokinių skaičius Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklose 2003-2011 metais

Mokinių mažėjimo priežastis iš dalies atskleidžia migracijos tendencijos, kadangi jos turi įtakos ugdymo paslaugos vartotojų – mokinių kaitai bendrojo lavinimo mokyklose. 10 grafikas vaizduoja emigracijos į kitas šalis srautus per 2005-2010³ metus Vilniaus mieste. Iš 10 grafiko matyti, jog emigracija Vilniaus m. ypač išaugo nuo 2007 metų, kuomet Lietuva prisijungė prie Šengeno erdvės. Lyginant laikotarpį nuo 2007 iki 2010 metų galima pastebėti, jog emigracija Vilniaus m. išaugo net 454%. Šioje vietoje reikia pastebėti, jog 10 grafikas vaizduoja ne mokyklinio amžiaus vaikų, bet visų amžiaus grupių tarptautinės emigracijos tendencijas. Išimtinai vaikų, kurių tėvai deklaravo jų emigraciją, tendencijas rodo 4 grafikas, tačiau jame vaizduojami ne tik Vilniaus m., tačiau apskritai visos Lietuvos duomenys. Iš 4 grafike pateiktų duomenų galima teigti, jog daugėja vaikų (0-14 m.), kurių tėvai yra deklaravę jų emigraciją. Taigi, didėjanti

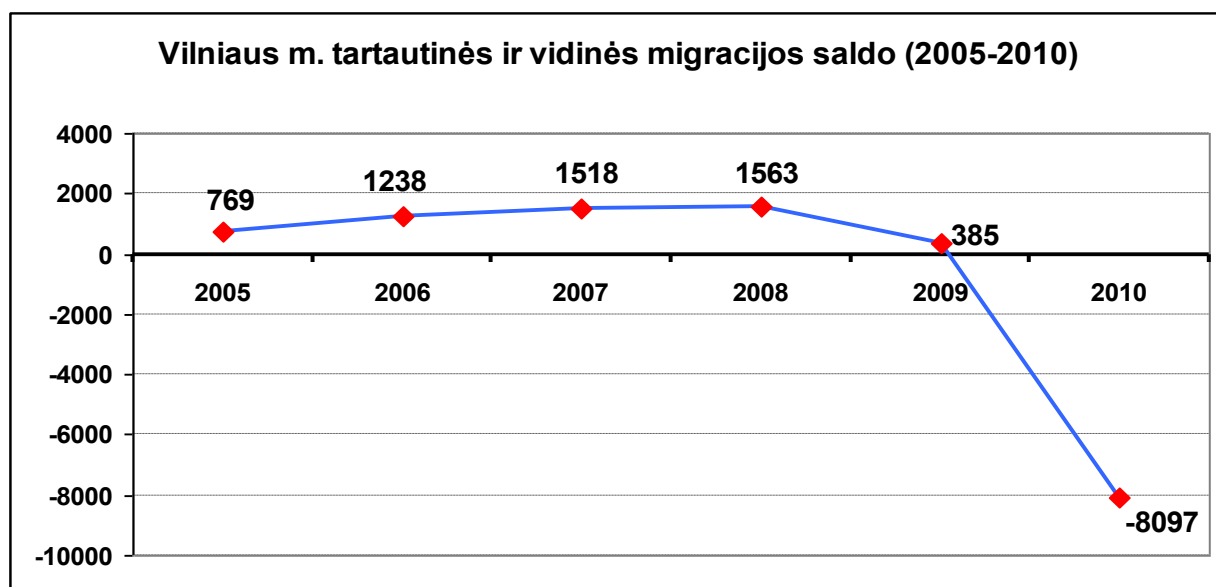
³ 2005-2010 metų laikotarpis pasirinktas atsižvelgiant į tai, jog Lietuva 2005 metais tapo ES nare ir buvo atverta tarptautinė rinka.

emigracija tiesiogiai veikia ir mokinių skaičių Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklose – didėjant emigracijai mažėja mokinių.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis
10 grafikas. Tarptautinė Vilniaus m. emigracija 2005-2010 metais

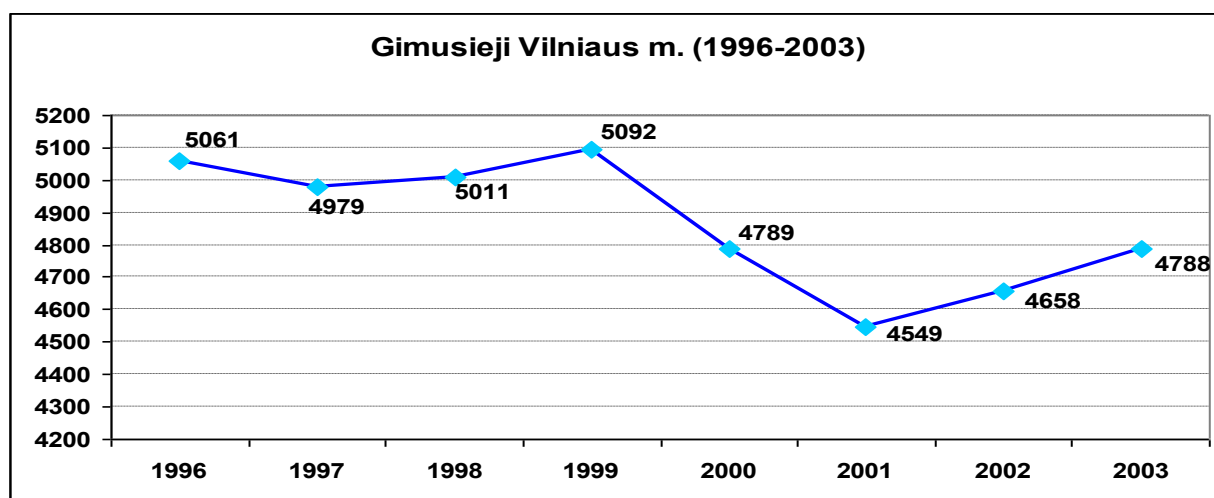
Vertinant migraciją taip pat reikia atsižvelgti ir į migracijos saldo bei vidinę migraciją. 11 grafikas vaizduoja Vilniaus m. tarptautinės ir vidinės migracijos saldo 2005-2010 m. Kaip matyti iš 11 grafiko nuo 2005 iki 2008 metų Vilniaus m. tarptautinės ir vidinės migracijos saldo augo, t. y. buvo daugiau imigrantų nei emigrantų. Tačiau nuo 2008 iki 2010 metų migracijos saldo ne tik, kad sumažėjo, bet ir tapo neigiamas. Tai reiškia, 2009-2010 metus Vilniaus m. emigrantų buvo žymiai daugiau nei imigrantų. Visgi, nors 11 grafikas vaizduoja visų amžiaus grupių migracijos tendencijas, tačiau tai taip pat parodo mokinių skaičiaus Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklose mažėjimo priežastis.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

11 grafikas. Vilniaus m. tarptautinės ir vidinės migracijos saldo 2005-2010 metais

Mokinių skaičiaus mažėjimo Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklose priežastis taip pat atkleidžia ir vaikų gimstamumo rodiklis. 12 grafikas vaizduoja 1996-2003⁴ m. gimusius Vilniaus mieste. Nuo 1996 iki 1999 metų gimusiųjų Vilniaus m. skaičius nežymiai išaugo, tačiau nuo 1999 iki 2001 m. labai sumažėjo, o nuo 2001 iki 2003 m. taip pat išaugo. 1999-2001 m. gimusiųjų skaičius mažėjimas parodo mokinių skaičiaus mažėjimą 2005-2008 metais. Tuo tarpu nors 2001-2003 m. gimusiųjų Vilniaus m. buvo daugiau ir 2008-2010 m. mokinių turėjo padaugėti, tačiau aukščiau minėtos migracijos tendencijos lėmė tai, kad mokinių ir tais metais į Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklas atėjo mažiau.

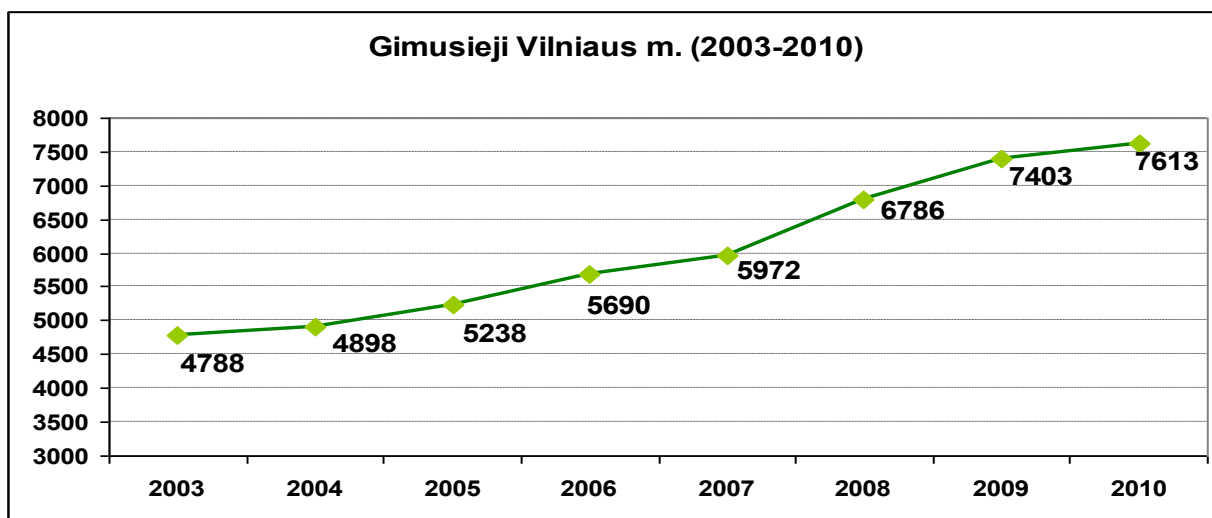

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

12 grafikas. Gimusieji Vilniaus m. 1996-2003 metais

Vertinant ugdymo poreikius taip pat svarbios yra ir ateities perspektyvos. 13 grafikas vaizduoja gimusiuosius Vilniaus m. per pastaruosius 8 metus. Iš 13 grafiko matyti, jog per 8 pastaruosius metus Vilniaus m. gimsta vis daugiau vaikų. Tokiems pokyčiams įtakos turėjo ir LR socialinių reikalų ir darbo ministerijos pakeista vaiko priežiūros atostogų apmokėjimo tvarka. Lyginat 2003 ir 2010 metų duomenis pastebima, jog gimusių vaikų Vilniaus m. padaugėjo 59%. Kiekvienais metais vidutiniškai 404 vaikais daugiau. Taigi, galima teigti, jog žvelgiant iš gimstamumo Vilniaus m. tendencijų perspektyvos, mokinių bendrojo lavinimo mokyklose per ateinančius metus turėtų padaugėti. Tačiau jei nesikeis dabartiniai migracijos mastai mokinių skaičius Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklose sumažėti.

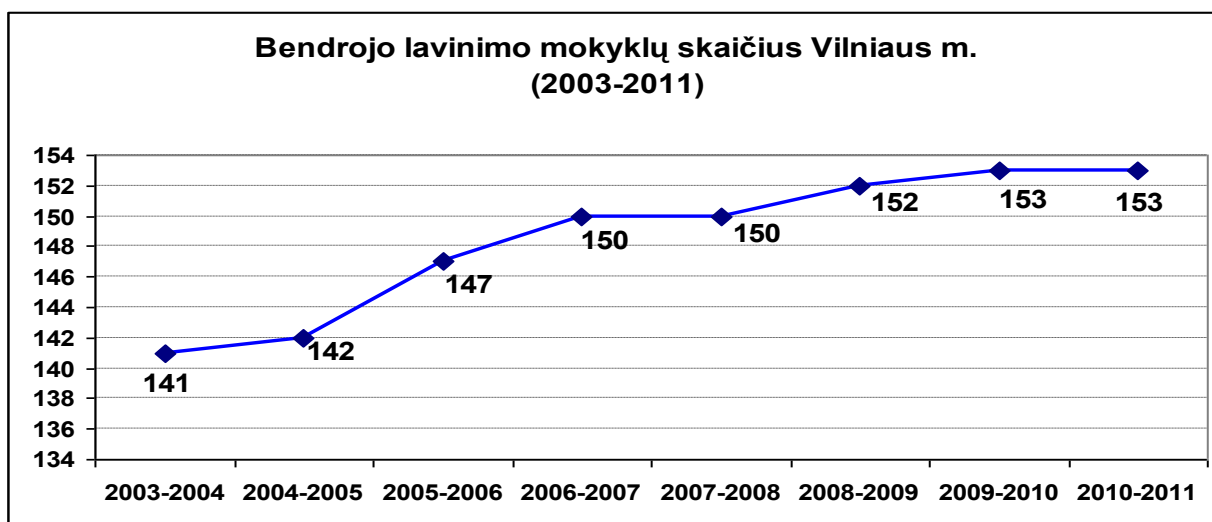
⁴ Pasirinktas 1996-2003 metų laikotarpis atsižvelgiant į tai, jog būtent šiais metais gimusieji 2003-2010 metais turėtų pradėti lankyti mokyklą.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis
13 grafikas. Gimusieji Vilniaus m. 2003-2011 metais

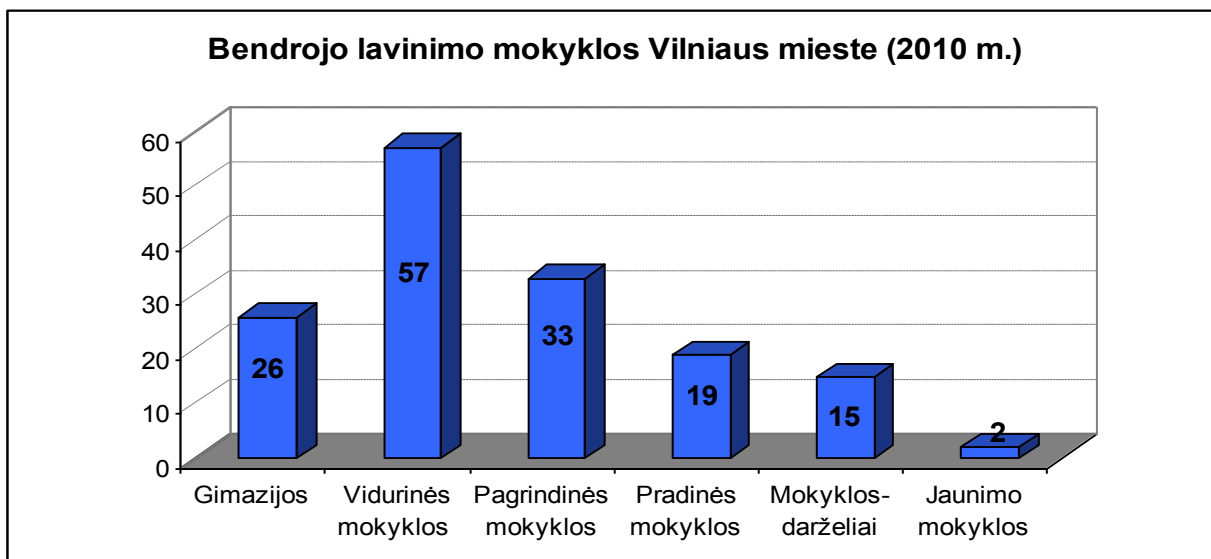
2) *ugdymo pasiūla*. Ugdymo pasiūlą apibūdina mokyklų skaičius, jų tipai, pasiskirstymas mieste bei mokytojų skaičius, jų išsilavinimas.

14 grafikas vaizduoja bendrojo lavinimo mokyklų skaičių 2003-2010 m. Kaip matyti iš 13 grafiko bendrojo lavinimo mokyklų Vilniaus m. pastaraisiais 8 metais nuolat daugėjo. Iš viso per 2003-2010 metų laikotarpį jų padaugėjo beveik dešimtadaliu (9%). Taigi, bendrojo lavinimo mokyklų pasiūla Vilniaus m. yra didėjanti.

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis
14 grafikas. Bendrojo lavinimo mokyklos Vilniaus m. 2003-2011 metais

2010 metais Vilniaus m. veikė: 26 gimnazijos, 57 vidurinės mokyklos, 33 pagrindinės mokyklos, 19 pradinių mokyklų, 15 – mokyklų-darželių ir 2 jaunimo mokyklos (14 grafikas). Taigi, remiantis 15 grafiku galima teigti, jog Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklų įvairovė yra plati.

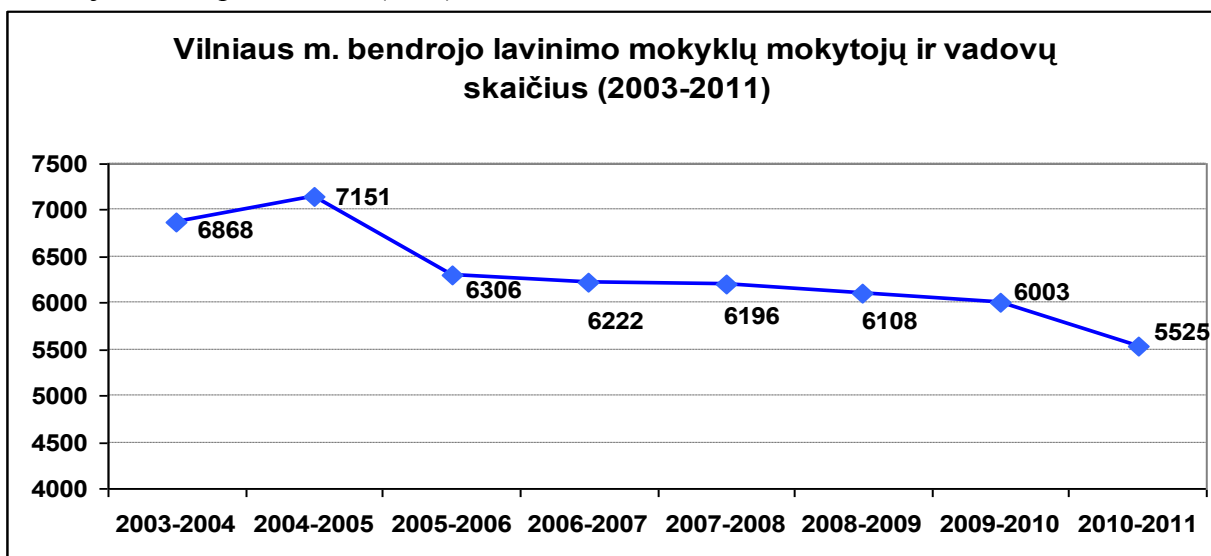

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

15 grafikas. Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą

Nors Vilniaus m. yra suskaidytas 22 teritorinius administracinius vienetus, tačiau informacija apie mokyklų, jų tipų pasiskirstymą juose nėra kaupiama.

16 grafikas vaizduoja Vilniaus bendrojo lavinimo mokyklose dirbančius mokytojus ir vadovus 2003-2011 metais. Per pastaruosius 9 metus mokytojų ir vadovų Vilniaus m. mokyklose sumažėjo beveik penktadaliu (19%).

Sudaryta pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenis

16 grafikas. Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir vadovai 2003-2011 m.

3 lentelė vaizduoja Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų išsilavinimą. Iš 3 lentelės duomenų galima teigti, jog mokyklose lyginamojo periodo pradžioje buvo daugiau mokytojų turinčių aukštesnį išsilavinimą, o lyginamojo periodo pabaigoje tik 2,4% mokytojų turėjo žemesnį nei aukštąjį išsilavinimą. Taigi, beveik visi Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių mokytojų turi aukštąjį išsilavinimą.

	2003-	2004-	2005-	2006-	2007-	2008-	2009-	2010-
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vidurinis	0,9	0,9	1,2	1,2	1,5	1,7	1,1	0,8
Aukštesnysis	4,6	4,8	2,8	2,3	2,2	2,1	1,9	1,6
Aukštasis	94,5	94,3	96	96,5	96,3	96,2	97	97,6

Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenys

3 lentelė. Vilniaus m. bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų išsilavinimas 2003-2011 m.

3) ugdymo kokybė. Ji dažniausiai siejama su mokinių pasiekimais. Visgi, analizuojamos problemos kontekste taip pat svarbus ir mokykla keičiančių mokinių skaičius. Kaip teigiama LR švietimo ir mokslo ministerijos atlikto tyrimo „Ugdymo kokybė skirtingų tipų mokyklose: mokyklą pakeitusių tėvų ir jų vaikų požiūris,, (2004): „Mokyklos keitimas vyksta kiekvieną mėnesį. Tačiau dažniausiai mokykla yra keičiama rugsėjo 1 d., t.y. prasidėjus naujiems mokslo metams. Kitais mėnesiais mokyklos keitimas vyksta žymiai rečiau. Dažniausiai mokykla keičiama pirmojo trimestro eigoje, o rečiausiai - trečiojo trimestro eigoje. Beveik pusė mokinių, keisdami mokyklą, renkasi vidurinę mokyklą. Mažiausia kaita vyksta mokyklose-darželiuose. Lyginant su kitais tipais, gana retai mokiniai keičia mokyklą į pradinę ir jaunimo mokyklą.“ Dažniausiai mokykla yra keičiama dėl nepasitenkinimo gaunama ugdymo paslauga. O tai gali lemti ir prasti pasiekimai.

Apibendrinant galima teigti, jog Vilniaus m. **ugdymo poreikis** mažėja, kadangi kiekvienais metais sparčiai mažėja ugdymo paslaugos vartotojų – mokinių. Tai lemia mažas gimstamumas bei pastarųjų 5 metų tarptautinė – vidinė emigracija. Žvelgiant į ateities perspektyvas galima teigti, jog ugdymo poreikis Vilniaus m. turėtų išaugti, jei sumažės dabartinės emigracijos srantai ar padidės imigrantų. Priešingu atveju, Vilniaus m. mokinių skaičius ir toliau mažės, taigi ugdymo poreikiai mažės. Tuo tarpu apibendrinant **ugdymo pasiūlą** galima teigti, jog Vilniaus mieste bendrojo lavinimo mokyklų **pasiūla didėja**. Taip pat ji yra įvairi. Dauguma jose dirbančių mokytojų turi aukštąjį išsilavinimą. Nors pastaraisiais metais yra pastebima mokytojų ir mokyklų vadovų mažėjimo tendencija.

3. Mokyklos dokumentų analizė

Siekiant suprasti mokyklos veiklą bei joje vykstančius pokyčius svarbu išanalizuoti ir konkrečius mokyklos dokumentus. Toliau šiame darbe bus pateikiama kokybinė dokumentų analizė.

3.1. Informacija apie tiriamą mokyklą

- Mokyklos tipas – vidurinė mokykla, nuo 2012 metų progimnazija, biudžetinė įstaiga;
- Mokyklos steigėjas – Vilniaus m. savivaldybė;
- Mokinių skaičius ir struktūra – 2009 metų pradžioje mokėsi 897 mokiniai. 2011-2012 m. m. mokykloje buvo: 4 pirmos klasės, 4 antros klasės, 3 trečios klasės, 4 ketvirtos klasės, 3 penktos klasės, 3 šeštos klasės, 4 septintos klasės, 3 aštuntos klasės, 1 dešimta klasė ir 2 dvyliktos klasės.
- Personalas – 2011-2012 m. m. mokykloje dirbo 58 pedagogai, 9 administracijos darbuotojai (direktorius, raštinės vedėjas, direktoriaus pavaduotojas ugdymui, 2 ugdymo skyrių vedėjai, neformaliojo švietimo mokytojas, ugdymo aprūpinimo skyriaus vedėjas, ūkio dalies poskyrio vedėjas, bibliotekos vedėjas) bei kitas personalas (sargas, valytojas ir pan.).
- Mokyklos bendruomenė/savivalda – tarybą sudaro: 3 tėvų tarybos atstovai, 3 mokinių savivaldos atstovai, 3 mokytojų tarybos atstovai, 1-3 bendruomenės atstovai.

Mokykla yra biudžetinė įstaiga. Jos sampratą, steigimą, veikimą reglamentuoja LR biudžetinių įstaigų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 104-2322). Įstatyme pateikiamas biudžetinės įstaigos apibrėžimas – „ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, įgyvendinantis valstybės ar savivaldybės funkcijas ir išlaikomas iš valstybės ar savivaldybės biudžetų asignavimų, taip pat iš Valstybinio socialinio draudimo fondo, Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetų ir kitų valstybės pinigų fondų lėšų.“ (LR biudžetinių įstaigų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 104-2322). Šių įstaigų savininkė yra valstybė arba savivaldybė. Steigiant biudžetinę įstaigą turi būti priimti jos nuostatai, kuriuose nustatoma jos veikimo tvarka. LR švietimo ir mokslo ministras 2004 įsakymu Nr. ISAK-1162 patvirtino reikalavimus mokyklų nuostatams. Šiuose reikalavimuose yra nustatoma mokyklos nuostatų forma, t.y. jie turi būti sudaryti iš nustatytų skyrių. Taip pat nurodomas ir būsimas turinys, tačiau jis yra gan abstraktus. Vienas iš privalomų nuostatų skyrių yra pavadintas „Mokyklos veiklos organizavimas ir valdymas“. Šiame skyriuje taip pat yra nurodyta: „mokymo sutarčių sudarymas; mokinių teisių, pareigų ir atsakomybės nustatymas; Mokyklos darbo tvarkos taisyklių tvirtinimas“ (LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2004). Taigi, LR švietimo ir mokslo ministerija tokiu būdu nurodo mokyklai suformuoti ir patvirtinti vidaus taisykles. Visgi, šios nuostatų dalies konkretus turinys nėra nei nurodomas, nei rekomenduojamas. Žinoma, kaip ir kiti teisės aktai, mokyklos nuostatai negali prieštarauti kitiems Lietuvos Respublikoje galiojantiems teisės aktams.

Taigi, LR švietimo ir mokslo ministerija įgalina mokyklą kurti ir tvirtinti mokinio taisykles, o *direktorių suteikia galią nustatyti mokinio teises bei pareigas.*

3.2. Analizė

Toliau šiame darbe bus pateikiama tiriamos mokyklos dokumentų, susijusių su delinkventų konstravimu, analizė. Ji apims 1) mokyklos nuostatų analizę, 2) senųjų ir naujų mokinių elgesio taisyklių palyginamąją analizę, 3) pareigybinių aprašymų analizę, 4) mokyklos darbo tvarkos taisyklės.

1) *Mokyklos nuostatų analizė*. Tiriamos mokyklos nuostatai pateikiami šio darbo 1 priede. Mokyklos nuostatai yra suformuluoti remiantis LR švietimo ir mokslo ministro nustatytais reikalavimais, t.y. skiriami reikalavimuose nurodyti skyriai. Pirma – „bendrosios nuostatos“, kuriose nurodyta bendroji informacija apie mokyklą – pavadinimas, buveinė, mokymo kalba, forma ir pan. Antras skyrius – „Mokyklos veiklos sritis ir rūšys, tikslas, uždaviniai, funkcijos, mokymosi pasiekimus įteisinančių dokumentų išdavimas“. Šiame skyriuje numatytos veikos rūšys, t.y. mokykla vykdo veiklą pagal LR švietimo ir mokslo ministerijos numatytas pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas, taip pat pagal fakultatyvinio, neformaliojo ugdymo programas. Pagrindiniu mokyklos tikslu yra įvardintas asmens galių (fizinių, dvasinių, intelektualinių), kompetencijų (bendrųjų ir specialiųjų) plėtojimas. Siekdama išsikeltos tikslo mokykla skiria 4 uždavinius: 1) suteikti kokybišką išsilavinimą, 2) tenkinti mokinių poreikius, 3) teikti pagalbą, 4) kurti ir užtikrinti saugią aplinką. Atsižvelgiant į iškeltus uždavinius formuluojamos ir mokyklos funkcijos, kurios prasideda ugdymo planų adaptacija prie mokyklos bendruomenės poreikių ir baigiasi dokumentų, kurie patvirtina įgytą išsilavinimą, išdavimu. Trečiais skyrius – „mokyklos teisės“. Šiame skyriuje reglamentuoja mokyklos diskreciją, pvz., mokykla turi teisę kurti naujus mokymosi modelius, gauti paramą ir pan.. Ketvirtas skyrius – „mokyklos veiklos organizavimas ir valdymas“. Šiame skyriuje yra reglamentuota, jog mokyklos planus, programas tvirtina direktorius, nors joms pritarti turi ir mokyklos taryba bei mokyklos savininkas- savivaldybė. Taip pat šiame skyriuje yra nustatytos mokyklos direktoriaus funkcijos, jų viso yra 19. Visas funkcijas galima suskirstyti į kelias grupes: formuoja mokyklos personalą ir nustato jo darbą, priima mokinius ir nustato mokyklos darbo tvarkos taisykles, kuriose ir yra įtvirtintos mokinio teisės, pareigos bei atsakomybė, sudaro ir tvirtina dokumentus, kurie siejė su mokyklos veikla bei organizavimu, bendradarbiauja su kitomis institucijomis ir mokinių tėvais. Ketvirtame skyriuje nustatoma ir direktoriaus atsakomybė. Jis atsako, kad mokykloje būtų laikomasi visų teisės aktų, tinkamai vykdoma numatyta veikla, užtikrinamas demokratinis valdymas. Penktas skyrius – „mokyklos savivalda“. Šiame skyriuje nustatyta mokyklos tarybos sudėtis bei veikla. Mokyklos taryba yra sudaryta iš 4 dalių, kurių kiekviena turi vienodą svorį, t.y. iš kiekvieno segmento mokyklos taryboje dalyvauja po lygiai atstovų. Mokyklos tarybos sudėtis: 1) 3 mokinių atstovai, 2) 3 tėvų atstovai, 3) 3 mokytojų tarybos atstovai, 4) 3 bendruomenės atstovai. Šioje taryboje yra sprendžiami svarbiausi mokyklos veiklos klausimai. Sprendimai

priimami daugumos sprendimu. Taip pat teikiami siūlymai mokyklos direktoriui, savivaldybei dėl veiklos tobulinimo. Mokytojų taryba yra sudaryta iš viso mokyklos personalo, kuris tiesiogiai dalyvauja ugdymo procese. Mokytojų taryba svarsto ir priima nutarimus įvairiais klausimais. Mokinių savivalda sudaryta iš mokinių atstovų. Jos kompetencijoje yra pasiūlymų teikimas, dalyvavimas rengiant mokyklos dokumentus, direktoriaus keliamų klausimų svarstymas. Tėvų taryba kartu su klasės vadovu aptaria mokinių elgesį ir probleminius klausimus, padeda organizuoti jų veiklą, teikia pasiūlymus. Šeštasis skyrius – „darbuotojų priėmimas į darbą, jų darbo apmokėjimo tvarka ir atestacija“. Šiais klausimais mokykla diskrecijos neturi ir veiklą vykdo kitų teisės aktų numatyta tvarka. Septintasis skyrius – „mokyklos turtas lėšos, jų naudojimo tvarka ir finansinės veiklos kontrolė“. Šiame skyriuje yra išvardinti lėšų šaltiniai, o jų naudojimo tvarka nustatoma kitais teisės aktais. Aštuntasis skyrius – „baigiamosios nuostatos“, kuriose reglamentuota nuostatų kūrimo ir keitimo tvarka bei mokyklos registravimo bei keitimo tvarka.

Apibendrinimas:

Mokyklos nuostatuose yra įtvirtinama atskirų segmentų galios santykius – didžiausia galia priimti sprendimus dėl mokyklos organizavimo ir veiklos suteikiama mokyklos direktoriui, taigi, jis yra įpareigotas kurti delinkventinio elgesio apibrėžimus ir tokiu būdu gali apsaugoti savo interesus. Taip pat reglamentuojama jo galia kriminalinių apibrėžimų taikytojų atžvilgiu.

2) *Mokinių elgesio taisyklių analizė. (pateikiamos 2 ir 3 prieduose)* Tiriama mokykla vykdančią mokyklų tinklo reformą nuo kitų mokslo metų (2011-2012 m. m.) bus nebe vidurinė mokykla, o progimnazija. Keičiantis mokyklos tipui lygiagrečiai yra keičiami ir kiti mokyklos dokumentai. 2011 balandžio 27 d. mokyklos direktorius įsakymu nr. V-145 patvirtino naujas mokinių elgesio taisykles. šioje vietoje reikia pažymėti, kad nors mokinių elgesio taisykles patvirtino mokyklos direktorius, tačiau jos buvo svarstomos pagal mokyklos nuostatus sudarytoje mokyklos Taryboje. Toliau šiame darbe pateikiamas senųjų ir naujųjų mokinių elgesio taisyklių palyginimas (4 lentelė).

	Senosios mokinių elgesio taisyklės	Naujosios mokinių elgesio taisyklės
I. mokinio teisės	Iš viso nustatyta 16 mokinio teisių . Reglamentuotas mokinio teisės galima suskirstyti į dvi grupes: teisės, numatytos kituose teisės aktuose	Iš viso nustatyta 10 mokinio teisių . Pirmoji teisė iš esmės garantuoja, kad mokykloje būtų užtikrinamos visos teisės ir laisvės, numatytos Lietuvos

	<p>(dauguma LR švietimo įstatyme) bei specifinės teisės, kurias yra nustačiusi pati mokykla, pavyzdžiui, „paskutinio mėnesio savaitę susipažinti su kontrolinių darbų grafiku kitam mėnesiui“. Pažymėtina, jog antro tipo teisės prioritetiškai atsiduria sąrašo pabaigoje, jų yra tik dvi. Taip pat jos yra labiau susiję su mokymo organizavimu, procesu. Apibendrintai mokinys turi teisę: <i>gauti informaciją</i> apie mokymo organizavimą ir vykdymą, <i>gauti įvairią pagalbą</i> (socialinę, medicininę, psichologinę), <i>pasirinkti</i> mokymo <i>turinį</i> (nuo 14 metų dorinio ugdymo programą, švietimo programas), <i>gauti</i> kokybišką švietimą, mokytis saugioje <i>aplinkoje</i>, būti objektyviai įvertintam, <i>dalyvauti savivaldoje</i>.</p>	<p>įstatymuose. Kitos 9 teisės reglamentuoja specifines vaiko teises, kurios yra betarpiškai susiję su mokslu. Reglamentuotos mokinio teisės iš esmės remiasi kituose teisės aktuose (LR švietimo įstatyme reglamentuotomis mokinio teisėmis, JT vaiko teisių konvencija ir kt.) nustatytais teisėmis. Mokinys turi teisę: į mokslą, į saviraišką, gauti įvairią paramą ir pagalbą (ši dalis išplėtotą per kelias teises), dalyvauti savivaldoje, naudotis mokykloje esančiais daiktais.</p>
<p>II. mokinio pareigos</p>	<p>Iš viso nustatyta 21 pareiga bei 10 draudimų. Mokinio pareigas galima suskirstyti į šias grupes: laikytis nustatytų reikalavimų, sąlygų (esančių mokymo sutartyje, mokyklos dokumentuose, kituose teisės aktuose), pareigos tiesiogiai susiję su mokiniu (apranga, sveikata, mokymosi priemonės (akcentuojama pažymių knygelė), pareigos, susiję su mokyklos veikla ir turtu, saugumu (turto saugojimas, pašalinių asmenų nesivedimas, mokinio mokyklos lankymas (nevėlavimas, neatvykimas, buvimas mokyklos teritorijoje,</p>	<p>Iš viso nustatyta 18 pareigų ir 19 draudimų. Mokinio pareigas galima suskirstyti į šias grupes: laikytis nustatytų reikalavimų, sąlygų (esančių mokymo sutartyje, mokyklos dokumentuose, kituose teisės aktuose), pareigos tiesiogiai susiję su mokiniu (apranga, sveikata, mokymosi priemonės, pareigos, susiję su mokyklos veikla ir turtu, saugumu (turto saugojimas, pašalinių asmenų nesivedimas, mokinio mokyklos lankymas (nevėlavimas, neatvykimas, buvimas mokyklos teritorijoje, informavimas apie gyvenamosios vietos,</p>

	<p>informavimas apie gyvenamosios vietos, telefono pasikeitimus), budėjimas mokykloje, stropus mokymasis), pagarba mokyklos bendruomenei.</p> <p>Draudimus galima suskirstyti į dvi grupes: 1) draudimai numatyti ir kituose teisės aktuose (LR administracinių teisės pažeidimų kodeksas, LR baudžiamajame kodekse) (šaunamųjų ginklų turėjimas, alkoholio vartojimas, reketas ir pan.), 2) draudimai, kuriais palaikoma tvarka mokykloje ir pamokose (trukdymas pamokų metu, bėgiojimas koridoriais, naudojimasis mobiliu telefonu pamokų metu ir pan.).</p>	<p>telefono pasikeitimus), stropus mokymasis), pagarba mokyklos bendruomenei.</p> <p>Draudimus galima suskirstyti į dvi grupes: 1) draudimai numatyti ir kituose teisės aktuose (LR administracinių teisės pažeidimų kodeksas, LR baudžiamajame kodekse) (šaunamųjų ginklų turėjimas, alkoholio vartojimas, reketas ir pan. taip pat akcentuojamos trys sritys: pirma – asmens duomenų apsauga, antra – diskriminacija, trečia – viešoji tvarka), 2) draudimai, kuriais palaikoma tvarka mokykloje ir pamokose (trukdymas pamokų metu, bėgiojimas koridoriais, naudojimasis mobiliu telefonu pamokų metu ir pan.).</p>
III. mokinio atsakomybė	<p>Pažeidus mokinių elgesio taisykles ar kitą reglamentuotą mokyklos tvarką mokyklos direktoriaus įsakymu yra skiriama viena iš keturių nuobaudų: pastaba, papeikimas, laikinas nušalinimas nuo pamokų, pašalinimas iš mokyklos. Taip pat numatyta ir nuobaudų skyrimo tvarka – aplinkybės į kurias atsižvelgiant skiriama nuobauda.</p>	<p>Reglamentuojant mokinio atsakomybę visų pirma nustatomas procesas iki nuobaudos skyrimo – mokytojo tarnybinis pranešimas, po to seka tėvų kvietimas į mokyklą, nustatomas (bandomasis) laikotarpis, po to rašomas pastaba/papeikimas/laikinas nušalinimas nuo pamokų/pašalinimas iš mokyklos. Jei elgesys nesikeičia kviečiami kitų institucijų atstovai. Taip pat numatyta ir nuobaudų skyrimo tvarka – aplinkybės į kurias atsižvelgiant skiriama nuobauda.</p>
IV. mokinio skatinimas	<p>Mokiniai yra skatinami siekti gerų įvertinimų. Atižvelgiant į pastangas gali būti skiriama: žodinė padėka arba padėka raštu.</p>	<p>Mokiniai yra skatinami siekti gerų įvertinimų. Atižvelgiant į pastangas gali būti skiriama: žodinė padėka, padėka raštu, padėka šeimai.</p>

4 lentelė. Senosios ir naujosios mokinių elgesio taisyklės

Remiantis 2 lentelėje pateikta informacija galima teigti, jog palyginus senąsias ir naujasias mokinių elgesio taisykles, jų struktūra išliko ta pati, t. y. jos sudarytos iš 4 dalių: mokinio teisių mokykloje, mokinio pareigų, kurios apima ir draudimus, mokinio atsakomybės bei mokinio skatinimo. Mokinių teisės mokykloje pakito – pirma, senosiose mokinių elgesio taisyklėse bendresnė teisė, kuri numato ir kituose teisės aktuose nustatytų teisių ir laisvių įgyvendinimą, atsidūrė teisių pabaigoje, o prieš tai buvo reglamentuojamos konkretnės teisės, o naujose bendresnė teisė atsidūrė sąrašo pradžioje, o konkretnės teisės reglamentuojamos po to, antra, naujose mokinių elgesio taisyklėse nebėra teisių, kurios susiję išimtinai su mokyklos veiklos organizavimu ir vykdymu ir kurių nereglamentuoja kiti teisės aktais, trečia, nors abejose mokinių elgesio taisyklėse buvo reglamentuota teisė, kuri apima visuose teisės aktuose numatytas teises bei laisves, tačiau konkretnės teisės, lyginant su senosiomis, buvo susiaurintos: mokinys turi teisę į mokslą, tačiau naujose taisyklėse akcentuojamas ne mokinio pasirinkimas, tačiau išorinis turinio nustatymas, nors nustatoma teisė į saviraišką, tačiau ji ribojama kitų mokinių interesų tenkinimu. Ketvirta, naujosiose taisyklėse žymiai daugiau dėmesio skiriama įvairios pagalbos ir paramos suteikimui. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, jog kylančios problemos siejamos su tėvų interesais, pvz. nemokamas maitinimas visų pirma skiriamas tėvų materialinio nepritekliaus atveju. Taigi, ši teisė iš dalies atspindi ir mokyklos interesus – mokykla padeda tėvams išlaikyti vaiką, tačiau jis nepalieka mokyklos ir mokinio krepšelio lėšos lieka mokykloje. Penkta, naujose taisyklėse neakcentuojamas (atskiromis teisėmis neišskiriama) mokinio pasiekimų nešališkas vertinimas, suteikiamos paslaugos kokybė, informacijos gavimas, mokymosi aplinkos standartai. Tačiau senosiose taisyklėse nebuvo akcentuojama saviraiška. Visgi, šioje vietoje reikia paminėti, jog nors kai kurios teisės naujose mokinio elgesio taisyklėse nėra atskirai įvardintos, tačiau jos yra garantuojamos pirma mokinio teise - „1. Mokinys turi teisę naudotis visomis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose, Jungtinių Tautų Organizacijos, Vaiko teisių apsaugos konvencijoje numatytomis teisėmis ir laisvėmis.“. Iš esmės mokinio teisės remiantis R. Quinney koncepcija išreiškia galios neturinčių ar turinčių jos ribotai (šiuo atveju mokinių) interesus, kadangi mokykla įsipareigoja jas garantuoti. Taigi, remiantis naujomis mokinių elgesio taisyklėmis galima teigti, jog akcentuojamas šių mokinių interesų garantavimas: gauti švietimą, nors ir neakcentuojama jo kokybė, gauti įvairią paramą ir pagalbą, iškilus sunkumams ir problemoms, plėtoti saviraišką, tačiau nekenkiant kitiems, naudotis viešu turtu, kuris skirtas mokymosi reikmėms, nors ir yra nepakankamas.

Mokinio pareigos naujose mokinių elgesio taisyklėse beveik nepakito. Buvo pašalintos 3 pareigos. Pirma pašalinta pareiga - „2.5. gerbti mokytojus ir kitus mokyklos bendruomenės narius“, ši pareiga buvo apjungta su mokinio pareiga „2.12 pagarbiai elgtis su visais mokyklos bendruomenės nariais ir kitais asmenimis“. Jos logiškai buvo apjungtos, nes kalba apie

tą patį ir iš esmės nesiskiria. Antra pašalinta pareiga - „2.17. turėti ir, mokytojui paprašius, pateikti pažymių knygutę“. Pareiga pašalinta, kadangi mokykloje vietoj tradicinės pažymių knygutės yra naudojamas elektroninis dienynas. Trečia pašalinta pareiga – „2.21. budėti mokykloje administracijos nustatyta tvarka“. Ši pareiga pašalinta mokyklai pradėjus dalyvauti Olweus patyčių programoje, kurios vienas iš reikalavimų yra tai, jog mokykloje elgesį stebi tik suaugusieji. Mokinio pareigos yra susiję su mokinių paklusimu ir mokyklos, kitų institucijų nustatytų reikalavimų laikymusi. Šioje vietoje galima pastebėti R. Quinney išskirtos galios prielaidos raišką – mokykla reglamentuoja tam tikrą tvarką ir turėdama jai suteiktą institucinę galią, ją panaudoja tos tvarkos laikymuisi. Reglamentuotos mokinio pareigos atskleidžia ir tam tikrų interesų užtikrinimą – įpareigojimas saugoti mokyklos turtą parodo mokyklos direktoriui suteiktos atsakomybės už materialinio turto apsaugą užtikrinimą, mokinių pareigos atvykti į mokyklą laiku, pamokų metu iš jos neišeiti, tikrintis sveikatą yra susiję su mokyklos personalo atsakomybės už vaikus užtikrinimu, draudimas įsivesti pašalinius asmenis taip pat glaudžiai siejasi su atsakomybės už besimokančius vaikus užtikrinimu, tačiau iš kitos pusės ši pareiga apsaugo ir patį mokyklos personalą bei jo turtą nuo galima pavojaus. Šioje vietoje reikia pažymėti, jog tik kelios nustatytos mokinių pareigos kyla iš kitų teisės aktų – LR švietimo įstatymo. Dauguma jų yra sukurtos ir įtvirtintos mokyklos personalo. Tai irgi parodo mokyklos administracijos ir mokytojų interesų apsaugą. Taip pat reikia atkreipti dėmesį ir į mokinio teisių bei pareigų disproporciją. Mokinys mokykloje turi mažiau teisių nei pareigų. Tai irgi atskleidžia tam tikrus mokyklos interesus. Nors naujose mokinių elgesio taisyklės nėra akcentuojama mokinio teisė į kokybišką švietimą ir nešališką pasiekimų ir pažangos vertinimą, tačiau iš mokinio reikalaujama stropiai mokytis. Visa tai rodo mokyklos orientaciją į rezultatą, veiklos kokybę, kurią iš dalies lemia mokinių pasiekimai. Būtent mokyklos veiklos kokybė yra vienas iš veiksnių lemiančių tai, jog tėvai parinks šią mokyklą savo vaikui ir tokiu būdu į ją atkeliaus mokinio krepšelio lėšos.

Lyginant senąsias ir naujasias mokinių elgesio taisykles galima pastebėti, jog naujosios mokinių elgesio taisyklės buvo išplėstos naujais draudimais. Iš esmės šie draudimai susiję su dabartinėmis aktualijomis: asmens ir kitų duomenų apsauga (filmavimas, fotografavimas, asmens duomenų skleidimas, dokumentų klastojimas), administracine tvarka dėl aplinkos (šiukšlinimas, augmenijos naikinimas ir pan.), diskriminacija. Draudimai taip pat parodo interesus ir užtikrina apsaugą. Draudimais ginami šie interesai: asmenų saugumas (ilustracija pavyzdžiu: mokiniams draudžiama nešiotis šaunamuosius ginklus, kurias galima nužudyti kitą asmenį), neigiamų pasekmių, galinčių likti dėl atsakomybės už vaikus, mažinimas, (ilustracija pavyzdžiu: mokiniams draudžiama naudoti fizinę jėgą, kuria gali būti padarytas sveikatos sutrikdymas kitam mokiniui) pavesto turo apsauga (ilustracija pavyzdžiu: mokiniams draudžiama pasisavinti mokyklos turtą, už kurį atsako mokyklos vadovas), mokyklos teikiamos paslaugos kokybės

užtikrinimas (ilustracija pavyzdžiu: mokiniams draudžiama pamokų metu naudotis mobiliais telefonais, visa tai sutrikdo mokinio dėmesį ir jis prastai įsisavina žinias ir yra prastai įvertinamas per egzaminus).

Lyginant naujas ir senas mokinių elgesio taisykles galima pastebėti, jog naujosiose mokinių elgesio taisyklėse mokinių atsakomybė yra labiau detalizuota ir yra numatyta daugiau priemonių, skirtų mokinio delinkventiniam elgesiui pataisyti – prevencinė grupė, LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo taikymas. Be to yra numatytos naujos priemonės, kurios taikomos iki direktoriaus skiriamos nuobaudos – tėvų informavimas, apie kurį įrašas į mokinio bylą nėra rašomas. Taip pat reikia atkreipti dėmesį į tai, kad mokykla pasilieka teisę spręsti kuomet yra kreipiamasi į teisėsaugą. Teiginys „esant reikalui“ yra labai abstraktus ir paliekama daug laisvės interpretacijai. Remiantis R. Quinney teoriniu modeliu ši mokinių elgesio taisyklių dalis numato delinkventinio elgesio apibrėžimų taikymo tvarką bei sankcijas. Palyginus taisykles galima pastebėti, jog naujosios mokinių elgesio taisyklės numato ilgesnį kelią iki griežčiausios sankcijos (pašalinimo iš mokyklos) taikymo. Taigi, mokykla išreiškia susirūpinimą mokinių kuo ilgiau išlaikyti mokykloje. Be to reglamentavo ir kitas priemones, kurias taikant delinkventai mokykloje nėra konstruojami. Mokinio atsakomybės reglamentavimas taip pat atkleidžia ir mokinio taisyklių taikymo diferencijavimą – teigiamai apibūdinami mokiniai sulaukia švelnesnių sankcijų. Taigi, galima teigti, jog mokykloje vyksta teigiamo elgesio modelių vystymas. Tai taip pat atskleidžia mokyklos intereso – kokybiškos paslaugos teikimo, užtikrinimą.

Mokinių elgesio taisyklės taip pat reglamentuoja ir mokinių skatinimą. Mokiniai už gerus pasiekimus yra skatinami padėkomis. Naujose mokinių elgesio taisyklėse taip pat numatyta ir padėka šeimai. Šie skatimai atkleidžia pageidaujamų elgesio modelių vystymą.

- Reglamentuotos mokinio teisės atspindi ir užtikrina kai kurių mokinių interesų apsaugą – švietimą, paramą ir pagalbą nelaimės atveju ar iškilus problemoms, saviraiškos laisvę, galimybę dalyvauti savivaldoje. Tačiau gilesnė jų analizė atskleidė, jog interesai užtikrinami abstrakčiai ir neakcentuojami svarbesni, su mokinių interesais susiję, jų momentai, pvz. garantuojama teisė į mokslą, tačiau negarantuojama jo kokybė.
- Mokinių pareigų ir dardamų reglamentavimas atskleidžia mokyklos personalo interesus ir jų apsaugą. Analizė parodė, jog mokinio pareigomis bei skirtais draudimais yra ginami šie interesai: mokyklos ir personalo efektyvaus ir sklandaus darbo užtikrinimas, kuris sąlygoja aukštus nacionalinius mokinių įvertinimus bei formuoja mokyklos reputaciją, asmenų saugumas, neigiamų pasekmių, galinčių likti dėl atsakomybės už vaikus, mažinimas. Nustatytos pareigos ir draudimai yra delinkventinio elgesio apibrėžimai.
- Mokinių atsakomybės reglamentavimas numato sukurtų delinkventinio elgesio apibrėžimų taikymo tvarką. Analizė atskleidė, jog delinkventinio elgesio apibrėžimai nors ir turėtų būti fiksuojami, tačiau sankcijos pritaikomos ir asmuo apibrėžiamas kaip delinkventas tik tuo atveju, kai kitos taikytos priemonės buvo neefektyvios. Taigi, delinkventinio elgesio apibrėžimų taikymas, apibrėžiant mokinį kaip delinkventą taikomas kuo vėliau.
- Mokykla daugiau pastangų ir dėmesio skiria ne neigiamo, jų interesams prieštaraujančio elgesio modelių, vystymui, o teigiamo elgesio modelių vystymui. Tai daroma per skatinimų sistemą.

3) *Pareigybinių aprašymų analizė.* Šioje dalyje analizuojami kriminalinių apibrėžimų formuotojų ir taikytojų - mokyklos direktoriaus, mokytojo ir klasės vadovo, pareigybių aprašymai. Ši analizė padės geriau suprasti atskirų segmentų interesus kriminalinių apibrėžimų formavime ir taikyme.

- Mokyklos direktoriaus pareigybės aprašymas pateikiamas šio darbo 4, 5 priede. Pareigybės aprašymą sudaro 3 skyriai: 1) bendrosios nuostatos, kuriose numatytos jo apibendrintos funkcijos – organizuoja ir vykdo mokyklos veiklą, taip pat jo skyrimo (atviro konkurso būdu) ir atleidimo tvarka (teisės aktų numatyta tvarka); 2) kvalifikaciniai reikalavimai, kuriuos galim suskirstyti į šias grupes: išsilavinimo lygmuo (aukštasis ir pedagogo kvalifikacija), specifinės žinios ir įgūdžiai

(valstybinės kalbos mokėjimas, užsienio kalbos mokėjimas, darbo kompiuteriu žinios, teisės aktų išmanymas, vadybos pagrindai), asmeninės savybės (gebėjimas bendrauti, sklandžiai dėstyti mintis ir pan.); 3) funkcijos ir atsakomybė. Viso mokyklos direktorius vykdo 13 funkcijų, kurias galima suskirstyti į 4 grupes: funkcijos, susiję su dokumentų ruošimu, teikimu ir įgyvendinimu (mokyklos nuostatai, mokyklos strateginis planas, pareigybių aprašymai, vidaus tvarkos dokumentus ir kiti); funkcijos, susiję su mokyklos personalu (struktūra, priėmimas, atleidimas, funkcijos, susiję su mokyklos turtu (valdo turtą ir lėšas, jomis disponuoja), funkcijos numatytos kituose teisės aktuose (steigėjo nurodymus ir pan.). Mokyklos direktorius yra atsakingas už: mokyklos veiklos rezultatus, ugdymo pasiekimų tikrinimą, egzaminų organizavimą ir vykdymą, teisės aktų laikymąsi, lėšų panaudojimą, savo pamokų kokybę. Taigi, mokyklos direktorius dalyvaudamas mokinių elgesio taisyklių formulavime ir taikyme siekia apginti savo interesus, kurie tiesiogiai susiję su jo atsakomybės sritimis bei vykdomomis funkcijomis. Identifikavus pažeidimus mokyklos direktoriaus atsakomybės srityse jam gresia neigiamos pasekmės. Taip pat pareigybes aprašymu yra įtvirtinama galia formuoti mokyklos dokumentus, tame tarpe ir mokinių elgesio taisykles. Suformuotų apibrėžimo taikymo prasme svarbu tai, jog mokyklos direktoriui suteikiama galia priimti ir atleisti pagrindinius kriminalinių apibrėžimų taikytojus – mokytojus. Kontroliuodamas jų veiklą mokyklos direktorius taip pat gali apginti savo interesus.

- Kaip nurodyta mokyklos direktoriaus funkcijose - mokytojo pareigybės aprašymą nustato ir tvirtina mokyklos direktorius. Tiriamojo mokykloje mokytojo pareigybės aprašymas buvo patvirtintas mokyklos direktoriaus įsakymu nr. V-139, 2005 m. lapkričio 25 d.. Aprašą sudaro 3 skyriai: 1) bendrosios nuostatos. Jose įtvirtinti reikalavimai mokytojui (išsilavinimas – aukštasis, pedagogo kvalifikacija, specialiosios žinios – šiuolaikinės pedagogikos ir psichologijos pagrindai, mokėjimas dirbti kompiuteriu, užsienio kalbos mokėjimas, asmeninės savybės – pareigingumas, mandagumas ir kiti) taip pat apribojimai, kuriems esant asmuo negali būti priimamas dirbti mokytoju (teistumas, liga ir kiti). Pažymėtina, jog šie reikalavimai yra įtvirtinti ir LR švietimo įstatyme (Žin. 2010, Nr. 15-701). 2) mokytojo teisės ir pareigos, kurios dauguma taip pat yra numatytos ir LR švietimo įstatyme. Mokytojas turi teises, kurios susiję su: mokymo turiniu, mokymo kokybe, dalyvavimu savivaldoje ir darbo aplinka. Visa tai leidžia kokybiškai atlikti savo pareigas, kurios yra nukreiptos į mokinių ugdymą, saugumą, pagalbos suteikimą, atskaitingumą. Mokyklos direktorius nustatydamas šias kriminalinių apibrėžimų taikytojų teises bei pareigas užtikrina ir savo interesų užtikrinimą. Pavyzdžiui, įpareigojimas tobulinti kvalifikaciją užtikrina geros kokybės ugdymą, kuris sąlygoja gerus mokyklos veiklos rezultatus. 3) mokytojo, vykdančio klasės auklėtojo funkcijas, pareigos. Viso yra nustatytos 23 pareigos. Jos pagrinde yra nukreiptos į teigiamų elgesio modelių vystymą bei nepageidaujamo elgesio vystymo stabdymui. Tai leidžia teigti, jog mokykloje yra bandoma kuo labiau sumažinti delinkventų formavimo procesą.

Išvados:

Pareigybių aprašymai atkleidžia kriminalinių apibrėžimų formuotojų ir taikytojų interesus. Mokyklos direktorius interesus parodo jo atsakomybės ribos. Jis yra atsakingas už mokyklos veiklos rezultatus, ugdymo pasiekimų tikrinimą, egzaminų organizavimą ir vykdymą, teisės aktų laikymąsi, lėšų panaudojimą, savo pamokų kokybę. Taigi, formuojant mokinių elgesio taisykles bandoma užtikrinti šių sričių kokybišką įgyvendinimą taip pat apsaugoti nuo galimų pažeidimų, kurie gali sąlygoti neigiamas pasekmes direktoriui. R. Quinney teorijoje teigiama, jog kriminalinių apibrėžimų taikymas yra perduodamas asmenims, kurie užtikrina jų interesų įgyvendinimą. Šiuo atveju tai yra mokytojai bei klasės auklėtojai. Direktorius savo interesų įgyvendinimą gali užtikrinti nustatydamas mokytojų pareigas. Ši analizė taip pat atkleidė ir tai, jog mokykloje yra vystomi elgesio modeliai, kurie neprieštaruja galią turinčio segmento interesams. Remiantis tuo darytina išvada, jog mokykloje vykdomas delinkventų konstravimas o demonstravimas.

4) *mokyklos darbo tvarkos taisyklių analizė*. Mokyklos darbo tvarkos taisyklės buvo patvirtintos 2011 m. balandžio 27 d. direktoriaus įsakymu Nr. 150 (pridedama 6 priede). Šios taisyklės reglamentuoja mokyklos vidaus tvarką. Jų paskirtis – „daryti įtaką įstaigos darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis (toliau vadinama – darbuotojais), elgesiui, siekiant gerinti jų ir mokyklos bendruomenės santykius, ir skatinti darbuotojus profesionaliai atlikti savo pareigas, užtikrinti aukštą darbo kokybę ir kultūrą, didinti darbo našumą ir efektyvumą.“. Taigi, šios taisyklės yra skirtos mokyklos personalui. Taisyklių paskirtis taip pat gerai iliustruoja naujosios viešosios vadybos principų įgyvendinimą – orientaciją į rezultatus ir vartotoją. Mokyklos taisykles nustato mokyklos direktorius, tačiau jos neturi pažeisti kitais teisės aktais ginamų teisių bei laisvių. Taisyklėmis reguliuojami šie mokyklos personalo darbo aspektai:

- priėmimas į darbą, kuris iš esmės vyksta pagal LR darbo kodekso nuostatas.
- darbo laikas ir darbo vykdymo paskirstymas, kuri nustato mokyklos direktorius;
- darbo apmokėjimas. Iš esmės atlyginimą nustato kitos institucijos, tačiau skatinamąsias priemones už kokybiškai atliktą darbą teikia mokyklos vadovas. Tuo tarpu nuobaudos yra skiriamos LR darbo kodekso numatyta tvarka.
- Budėjimo organizavimas. Šioje dalyje reglamentuojama kaip turi vykti suformuotų kriminalinių apibrėžimų taikymo procedūra. Visų pirma, mokiniai yra nuolat stebimi, o pažeidimo atveju būtina nedelsiant informuoti.

- Naudojimasis kompiuteriais ir internetu. Šios taisyklės riboja ieškomis informacijos turinį, suteikia atsakomybę už daiktus ir saugumo garantavimą.
- Darbo etika. Šioje dalyje reglamentuojamas moralus, etiškas mokyklos personalo darbas. Tačiau atsižvelgiant į tyrimo problemą, svarbu išskirti šiuos momentus: pirma, informacija apie mokyklą teikiama suinteresuotiems asmenims ar pareigūnams tik leidus administracijai, antra, mokyklos personalui draudžiama toleruoti matomus pažeidimus.

Apibendrinimas:

Nustatytos mokyklos darbo tvarkos taisyklės reglamentuoja įvairius kriminalinių apibrėžimų taikytojų – mokytojų ir kitų darbuotojų, veiklos aspektus – darbo laiką, apmokėjimą ir pan.. Tiriamos problemos ribose, svarbu tai, kad: pirma, šios taisyklės reglamentuoja kriminalinių apibrėžimų taikymą, antra, daug dėmesio sutelkiama į teikiamos paslaugos kokybę, vartotojus, numatomos priemonės skatinti rezultatų siekimą.

Dokumentų analizė atskleidė objektyviai formuojamą delinkvencijos tikrovę, tačiau siekiant tai ištikti kompleksiskai būtina išanalizuoti ir praktišką, subjektyvųjį elementą. Dėl šios priežasties toliau šiame darbe pateikiamas empirinis tyrimas.

III. Empirinis kokybinis tyrimas

1. Empirinio tyrimo projektas

Tyrimo objektas: Vilniaus miesto bendrojo lavinimo mokyklos savivaldos nariai.

Tyrimo tikslas: ištirti socialinės delinkvencijos ir delinkventų tikrovės konstravimą bendrojo lavinimo mokykloje remiantis R. Quinney teorija

Tyrimo uždaviniai:

1. ištirti mokyklos vidaus taisyklių formavimą ir taikymą;
2. ištirti elgesio modelių vystymą;
3. išanalizuoti kriminalinių koncepcijų konstravimą.

Metodologija: metodologija – kokybinė, metodai - taikomas struktūruoto interviu pagal iš anksto numatytas gaires (gairės pateikiamos 11 priede) ir antrinės duomenų analizės derinimas.

Atranka: Atsižvelgiant į tyrimo problemą, literatūros šaltinių analizės rezultatus taip pat turinio analizės rezultatus nuspręsta atlikti 4 interviu: 3 interviu su mokyklos tarybos atstovais – mokyklos direktoriumi, mokytoja-auklėtoja, tėvų parlamento atstovu, bei 1 interviu su nepilnamečių reikalų inspektore. Atrankos tipas – netikimybinė, rūšis – tikslinė paranka pagal tyrinėjo kriterijus – dalyvavimas mokyklos savivaldoje ir mokinių elgesio kontrolė. Interviu transkripcijos pateikiamos 7-10 prieduose)

2. Interviu analizė

Interviu buvo siekta išsiaiškinti delinkventų konstravimą Lietuvos bendrojo lavinimo sistemoje remiantis R. Quinney socialinės nusikaltimų tikrovės teoriniu modeliu. Kadangi tai yra žvalgomasis tyrimai, analizei buvo pasirinkta viena bendrojo lavinimo mokykla ir siekta išsiaiškinti kaip yra konstruojami delinkventai bendrojo lavinimo mokykloje. Visų pirma remiantis literatūros šaltinių ir dokumentų analize buvo suformuluotos interviu gairės. Trumpa gairių reziümė:

- Mokykla (mokyklos vaidmuo šiandieninėje visuomenėje, konkurencija)

- Mokiniai (jų heterogeniškumas/homogeniškumas, vertybės, įsitraukimas į mokyklos savivaldą)
- Mokyklos taisyklių kūrimas (proceso apibūdinimas, dalyviai, jų indėlis, mokyklos taisyklių paskirtis, vertinimas)
- Mokyklos taisyklių taikymas (aplinkybės lemiančios taikymą/netaikymą, oficialūs ir neoficialūs būdai)
- Elgesio priežastys.

Siekiant suprasti delinkventų konstravimo procesą buvo atlikti 4 interviu su mokyklos direktoriumi, mokytoja, tėvų forumo atstovu bei nepilnamečių reikalų inspektore. Analizė sudaryta iš 4 skyrių, kurie atitinka R. Quinney socialinės nusikaltimų tikrovės konstravimo etapus: t.y. kriminalinių apibrėžimų formulavimas, kriminalinių apibrėžimų taikymas, elgesio modelių vystymas ir kriminalinių koncepcijų konstravimas.

• **Kriminalinių apibrėžimų formulavimas mokykloje**

Siekiant suprasti mokykloje suformuluotas mokinio elgesio taisykles, visų pirma svarbu išsiaiškinti mokyklos personalo ir mokinių, tėvų santykius, lūkesčius vienas kito atžvilgiu bei požiūrį į mokyklą šiandieninėje visuomenėje. Visa tai turi įtakos interesų struktūrai bei atskleidžia konflikto prielaidą.

Mokyklos direktoriaus teigimu, viešoji politika pagrindė yra nekreipta ne į vaikus, bet į mokyklos valdymą ar darbo santykius.

Direktorius: „problema nėra mokiniuose, o vaikai išvis ne prie ko Lietuvoje apie vaikus nieks nekalba <...> Ten socialinių reikalų ir darbo ministerijos problema, o ne švietime, bet švietime irgi viskas sujaukta“.

Apibūdinant mokyklos ir tėvų-mokinių santykius pastebima, jog visuomenė, o kartu ir vaikai labai keičiasi, tačiau mokytojai, mokykla apskritai, išlaiko ilgai egzistuojančias tradicijas ir veikia nepriklausomai nuo visuomenėje vykstančių pokyčių, besikeičiančių jos poreikių. Taigi, egzistuoja stereotipas visuomenėje, kad mokykla turi vaikui suteikti žinias, jį už pastangas teigiamai vertinti, tačiau apie elgesio formavimą ar jo kontrolę nėra kalbama. Tai kelia švietimo vartotojų pasipiktinimą - mokyklos sustabarėjimą ir nesugebėjimą prisitaikyti prie kintančių visuomenės lūkesčių mokyklos atžvilgiu pastebi ir mokinių tėvai. Visgi, nors tėvai reiškia pasipiktinimą dėl mokyklos veiklos statiškumo, tačiau kartu pažymi, jog kai kurie tėvai leisdami vaikus į mokyklą būtent to ir tikisi, kad mokykloje jų vaikas bus paruoštas aukštajam mokslui, t. y. bus suteiktos

žinios, kurios leis gerai išlaikyti egzaminus, o socialinio, sąžiningo elgesio vystymo ir diegimo iš mokyklos nesitikima.

Direktorius: „į mokyklą mokiniai eina gauti kažkokių žinių, įsidėti sau į galvas, jas pakartoja, mokytojai įtinki, gauni pažymi, paskui nežinau kur tas žinias ten dėti“.

Tėvas: „visiškai pamirštama žmogų ruošti gyvenimui. Brukamos žinios, bet visiškai nelavinami gebėjimai tas žinias paversti gebėjimas, jas pritaikyti realiame gyvenime. <...> nori, kad paruoštų jų vaiką aukštajai.“.

Tuo tarpu mokytoja ir nepilnančių reikalų inspektorė išskyrė kitą mokyklos ir tėvų santykių aspektą – atsakomybę. Pastebima, kad tėvai vengia atsakomybės už savo vaikus mokykloje ir mano, kad visą atsakomybę turi prisiimti mokykla. Tai teigia ir tėvų atstovas. Kartu jis pažymi, kad tik nedidelė dalis tėvų iš mokyklos tikisi, kad jų vaikas ne tik įgis žinių, bus užimtas, tačiau kartu bus ugdoma jo asmenybė. Be tėvai tikisi, kad mokykla sukurs jo vaikui komfortišką aplinką.

Mokytoja: „dabar yra tokia reikalautojų karta su tėvais <...> tėvai tiksi taip, aš vaiką kaip sakant pagimdžiau, aprengiau, nupirkau ko jam reikia ir nuo manęs atstokit jūs. O dabar viską turi padaryti mokykla <...> Vienetai tėvų, kurie imasi atsakomybės, ieško sprendimų kaip, ką daryti, bet šiai dienai tėvai gali už viską nemokėti. Atsakomybės savo tėvai nemato“.

Inspektorė: „Atsakomybės, tai ir žodis to nevertas, nėra tos tėvų atsakomybės“.

Tėvas: „Vieniems tėvams ramu kad vaikas mokykloje ir užimtas – nesivalkioję gatvėmis. <...> Kiti nori, kad vaiką paruoštų ateinančiam gyvenimui, kad ugdytų vertybes, dvasinį tobulėjimą paralelei su žiniomis ir gebėjimais. Pastarųjų yra kiek mažiau. <...> Akivaizdu, kad pirmiausia Tėvams rūpi, kad Mokykloje Vaikas gerai jaustųsi, o tik paskui, kad ir ten išmoktų Jam perteikiamų dalykų.“

Visa tai sąlygoja konfliktus tarp mokyklos ir mokinių bei jų tėvų. Tai parodo R. Quinney išskirtą konflikto, kuris kyla dėl segmentų skirtingų vertybių ir normų sistemos, prielaidą. Tiriant delinkventų konstravimą mokykloje pagal R. Quinney schemą kriminalinių apibrėžimų formulavimo procese taip pat svarbu atskleisti skirtingų grupių, dalyvaujančių delinkventų konstravimo procese, interesų struktūrą.

Interesų struktūrą mokinių elgesio taisyklių formulavime atkleidžia atskirų segmentų atstovų požiūris į mokinių elgesio taisyklių paskirtį. Direktorius išskyrė jam teisiškai suteiktą atsakomybę už vaikus, kuomet jie yra mokykloje bei galimas neigiamas pasekmes tuo atveju, jei vaikui mokykloje yra padaroma žala bei paskirtų funkcijų vykdymą, tame tarpe ir mokyklos vidaus tvarką nustatančių dokumentų formavimą, atsakomybę už mokyklos veiklos rezultatus. Šios funkcijos

vykdymo paskyrimas rodo suteiktą institucinę galią formuoti kriminalinius apibrėžimus. Tai atskleidžia R. Quinney išskirtą galios prielaidos raišką. Tėvų atstovas taip pat pabrėžia, kad mokinių elgesio taisyklės yra primestos, tai yra jos sukuriamos kitų ir per suteiktą galią verčiama jų laikytis.

Direktorius: „„Ir jei mes tą savo teritoriją apsitvertume tada gal geriau nustatytume tas žaidimo taisykles. O dabar esam nesaugūs, nes šalia yra gatvė, jie eina ten, o mes už juos juk visą atsakomybę turim. O jei jį partrenks kokia mašina, aš gal ir nesėsiu, bet lygtinai tai tikrai gausiu.“. <...> be abejonės, nes pagal biudžetinių įstaigų įstatymą, juk yra pasakyta, kad visą atsakomybę ir valdžią turi vadovas. Be abejonės jis turi tą daryt. Jei nori kažką efektyviau daryti, tada kažkiek turi būti įtraukta“.

Tėvas: „jei taisyklės yra primestos, nieko iš to nebus“.

Mokytojos požiūriu mokinių elgesio taisyklės daugiausia yra skirtos reguliuoti mokinių elgesį mokykloje, tačiau didesnis dėmesys yra skiriamas elgesio kontrolei pamokų metu, be to šios taisyklės, anot mokytojos, pagrindžia jos veiksmus baudimo atveju, parodo jų teisėtumą bei rimtesnio pažeidimo atveju parodo, kad mokykloje toks elgesys nėra toleruojamas ir draudžiamas. Tėvų atstovo teigimu, dabar egzistuojančios taisyklės gali būti apibūdintos kaip įrankis, kuris padeda mokytojai atlikti paskirtas funkcijas ir sumažina jos darbo krūvį.

Mokytoja: „tai kas liečia mokinių elgesį, drausmė pamokų metu <..> Toliau yra visi tie moraliniai principai <...> vaikai žino, už ką jie baudžiami“.

Tėvas: „Dažnu atveju mokytojai į mokinio taisyklės žiūri, kaip į sau patogaus gyvenimo sudarymo įrankį. Dažnai taisyklės savo tekstu bando priversti mokinį ramiai būti klasėje, stropiai mokintis... Taip tai svarbu, bet jei šių taisyklių nesilaikoma, tai indikatorius, kad pats mokytojas neatlieka savo pareigos stropiai ruošti pamokai, kad pamoka būtų įdomi ir pan.“

Tėvų teigimu, mokinių elgesio taisyklės turi būti skirtos tinkamos vaikui aplinkos sudarymui, o ne mokytojos darbo krūvio sumažinimu.

Tėvas: „Turinys turi būti nukreiptas į Vaiką – kaip sudaryti mokiniui tinkamas sąlygas.“

Nepilnamečių reikalų inspektorės vertinimu, apskritai visa nepilnamečių justicija ir prevencijos programos yra vertintinos labai neigiamai. Anot jos, tai tik politikų žodžiai virtę oficialiais dokumentais, bandymas išlaikyti reitingus, pasiekti savo tikslų. Tai įrodo ir inspektorės išskirta nuolatinė jos pareigybės aprašymo kaita.

Inspektorė: „Čia tik žodžiai yra, kad vaikų nusikalstamumas yra prioritetinė sritis. Niekada taip nebuvo. <...> Visur yra tik politika ir tik šnekama, dar tų visokių programų prileidžiama. Čia buvo visokių politikų, merų, seimo narių. Bet tik žodžiai. Jiems svarbu pasidaryt, straipsniuką kažkur parašyt, nuotrauką padaryt ir viskas, jie dingsta. <...> Mūsų valstybė priklauso nuo politikų požiūrio ir daugumos sprendimų, vienas laike ne karys. Vaikai yra niekam neįdomūs. <...> Be to keičiasi čia ir nuo vadovo viskas, atėjo naujas policijos vadovas jo reikalavimai vieni, atėjo kitas jau kiti. Pareigybės aprašymas yra nuolat keičiamas, tai tu ten dirbsi, tai tu tą darysi.“

Be to inspektorės pastebėjimu Lietuvoje egzistuoja ne pataisymo, o baudimo kultūra, kuri skatina galią turinčius segmentus atsižvelgiant į visuomenės poreikius, kurti delinkventinio elgesio apibrėžimus. Tai leidžia išlaikyti suteiktą galią.

Inspektorė: „kai mes dabar įstojome į Europą turi keistis požiūris. Nes baudimas jis ne visuomet duoda tų rezultatų, kuriuos mes norime matyti. Tuo labiau vaiko atžvilgiu. Mano požiūris, tai reikia padėti, reikia išnagrinėti, reikia suprasti kodėl jis taip padarė, kodėl jis pavogė? O dabar pas mus svarbiausia yra nubausti, pasodinti į kalėjimą.“

Delinkventinio elgesio apibrėžimų formavime svarbus ir pats jų kūrimo procesas. Kadangi, iš vienos pusės, jis atskleidžia suinteresuotų grupių *įsitraukimą*, t.y. savo interesų ginimo aktyvumą, o iš kitos pusės, atkleidžia grupių *įtraukimą* į apibrėžimų formulavimą, t. y. galią turinčių segmentų pastangas kriminaliuose apibrėžimuose reprezentuoti ir užtikrinti visų segmentų interesų įgyvendinimą. Mokinio elgesio taisyklių kūrimo procesas yra apibūdinamas skirtingai. Mokyklos direktoriaus teigimu, kuriant naujas mokinių elgesio taisykles suinteresuotos grupės *įsitraukė* neaktyviai. Ypač išskiriami mokytojai, kurie, anot mokyklos direktoriaus, apskritai yra linkę atmesti kuriamas taisykles. Taip pat pastebimas ir *įtraukimo*, ypač mokinių tėvų, trūkumas. Visa tai lėmė, kad naujos mokinių elgesio taisyklės buvo sukurtos laikantis tradicijos, kuri nėra kvestionuojama ir taisyklės buvo tiesiog perrašytos.

Direktorius: „daugiau kažką darė tie (aut. mokiniai), kurie pagal savo pareigas taip turi elgtis. <...> dokumentai jiems (aut mokytojams) - tai yra popierizmas, o išvertus į mūsų kalbą tai reiškia, kad tai yra niekam nereikalingas, kažkieno parašytas kažkoks tekstas. <...> tėvai, jie iš viso nelabai, kadangi mes neturime to tokio tėvų įtraukimo.“

Nepilnamečių reikalų inspektorė taip pat pastebi, kad mokinių taisyklės mokyklose yra kuriamos tik formaliai, t. y. suinteresuotos grupės yra nei *įtraukiamos*, nei *įsitraukia* pačios. Mokinių elgesio taisyklių formalumą išskyrė ir tėvų atstovas.

Inspektorė: „aš nežinau kam buvo reikalingas tas formalumas dėl tų taisyklių. Man atrodo, kad jų nesikaliko nei ta mokykla, nei tas vaikas, nei tie tėvai, dėl ko ten buvo jos parašytos. Man atrodo, kad čia yra kažkokios dokumentas, kurį kažkas turėjo parašyti.“

Tėvai taip pat pasigenda bendruomenės įtraukimo į mokinių elgesio taisyklių kūrimą. Tačiau apie pačių pastangas įsitraukti į procesą nekalba.

Tėvas: „Dažnai taisyklės yra ne pačių sukurtos, o nuo šablonų nurašytos. Todėl jos ir neveikia.<...> Reta mokykla taisykles kuria įtraukdamos bendruomenę.

Tuo tarpu mokytoja mokinių elgesio procesą apibūdina visiškai kitaip. Jos teigimu, visos suinteresuotos grupės aktyviai dalyvavo jų kūrime. Tačiau apibūdinant kūrimo procesą daugiau dėmesio skiriama įtraukimui, o ne įsitraukimą į apibrėžimų formulavimo procesą.

Mokytoja: „Buvo kviečiama tėvų taryba, šiaip tėvai dalyvavo kuriant, ir seniūnai dalyvavo ir svarstė, siūlė ir buvo siunčiama tėvams paskaityti, susipažinti, sakyti, kas nepatinka. Tiek mokiniai, tiek tėvai, tiek mokytojai.“

Tai, kad mokiniai gan mažai yra įtraukiami į taisyklių kūrimą rodo tai, jog vertinant mokinių elgesio taisykles išskiriamas jų trūkumas – ribotumas, kuris sąlygoja tai, jog apimami visi galimi delinkventinio elgesio atvejai.

Mokytoja: „Neaprašysi visų atvejų, kokių gali atsitikti. Kitą kartą pati nesuvoki savo protu, kaip vaikas gali pradėti laiptoti tomis lubomis per pamoką. Nors tikrai nepagalvotum ir nekeltum tu į mokinio elgesio taisykles tokiu punktu, kad negalima laiptoti sienomis. Kvailai atrodo, bet pasitaiko. Tai tas minusas gal toks, kad vis tiek ir laikas keičiasi ir vaikai keičiasi. Nelabai taip pagalvoji, iš kur čia gali taip būti,,

Apibendrinimas:

- Delinkvencijos apibrėžimo formavimui įtakos turi konfliktiški tėvų, mokinių, mokyklos personalo santykiai. Galima išskirti du konflikto šaltinius: pirmas – skirtingi lūkesčiai mokyklos atžvilgiu, antras – atsakomybės už vaikus skirstymas.
- Mokyklos kriminalinių apibrėžimų kūrime dalyvauja 3 suinteresuotos grupės, kurių kiekviena siekia apginti savo interesus. Žvelgiant iš mokyklos direktoriaus

perspektyvos, galima teigti, kad mokinio elgesio taisyklės mokykloje buvo kuriamos atsižvelgiant į du dalykus: pirma, tai, jog būtų kuo labiau apribotas mokinių elgesys ir sumažinta rizika bei neigiamos pasekmės už jį atsakingiems asmenims, antra – suteiktos funkcijos formuoti taisykles vykdymas. Šios funkcijos paskyrimas kartu suteikia R. Quinney išskirtą galią formuoti kriminalinius apibrėžimus. Žvelgiant iš mokytojos perspektyvų galima teigti, jog mokinių elgesio taisyklės užtikrina mokytojos pareigybei priskiriamų

- funkcijų, tikslų, keliamų reikalavimų įgyvendinimą bei pagrindžia jos veiksmus imantis sankcijų delinkvencijos atveju. Tuo tarpu žvelgiant iš tėvų perspektyvos, išskiriamas dėmesys vaikui - mokinių elgesio taisyklės turi sudaryti tinkamas sąlygas vaikui mokytis mokykloje. Taigi, pagrindinis interesas yra vaiko poreikių tenkinimas.
- Mokinių elgesio taisyklių kūrimo interesų reprezentaciją atkleidžia skirtingų suinteresuotų grupių įtraukimo ir ištraukimo į taisyklių kūrimo procesą mastas bei jų siūlymų įtraukimas į kuriamas taisykles. Nors mokytoja išskyrė suinteresuotų grupių įtraukimo mastą, tačiau kitų respondentų teigimu mokinių elgesio taisyklių kūrimo suinteresuotos grupės yra neįtraukiamos ir tuo labiau neįsitraukia pačios.

Kriminalinių apibrėžimų taikymas

Nustatytų apibrėžimų pažeidimų mastas yra labai didelis, tačiau vyksta ypač selektyvus kriminalinių apibrėžimų taikomo procesas. Apibendrinant galima išskirti 4 veiksniai, kurie turi įtakos, kriminalinių apibrėžimų taikymui: 1) naujosios viešosios vadybos principų taikymas mokykloje, kuris yra glaudžiai susijęs ir su R. Quinney išskirtomis kriminalinių apibrėžimų taikymo ar netaikymo aplinkybėmis, pvz., organizaciniai reikalavimai, kuriuos kelia administracija, 2) techniniai sunkumai, 3) procedūriniai apribojimai, kurie kyla iš pažeidėjų teisių užtikrinimo, 4) kriminalinių apibrėžimų taikymo kontekstas arba R. Quinney žodžiais tariant – bendruomenės įtaka sprendimams.

1) Bene daugiausiai įtakos kriminalinių apibrėžimų taikymui turi ryškėjantys naujosios viešosios vadybos principai bei jų įgyvendinimas bendrojo lavinimo sistemoje. Visų pirma - konkurencija.

Tiek mokyklos direktorius, tiek mokytoja teigia kol kas neįsivaikantys konkurencijos su kitomis mokyklomis. Tokia pozicija grindžiama tuo, kad mokykla yra geroje strateginėje vietoje – rajone yra tik viena kita mokykla, be to mokyklos rajonas yra apsuptas gyvenamųjų namų kvartalo, kuriame mokyklos kol kas nėra, be to mokinių daugėja ir dėl vidinės migracijos (šeimų su vaikais atsikraustančių gyventi į Vilnių iš kitų miestų). Visa tai užtikrina, pakankamą mokinių pasiūlą. Visgi, mokytoja pastebi tam tikrą galimą konkurenciją ilgalaikėje laiko perspektyvoje, ypač po mokyklų reorganizacijos.

Mokytoja: „*Tai jau realiai reorganizacija vyksta, mokykloje yra viena dvylikta, viena dešimta klasės. Ir devintokų nebėra <...> Taip, dabar bus mažiau. Buvo praeitais virš 1000 mokinių praeitais metais, o dabar kokie 600. Plius atsidaro nauja mokykla nuo kitų metų, tai nemaža dalis mokinių išvažiuoja ten į pagal gyvenamąją vietą, nes iki šiol visi mokiniai iš to rajono važiuoja čia*“.

Mokyklos personalo atstovai, tėvai, nepilnamečių reikalų inspektorė teigia, kad mokyklos pagrinde konkuruoja dėl mokinio krepšelio. Visgi, tėvai tokią mokyklų konkurenciją vertina neigiamai.

Mokytoja: „*Taip, dėl mokinių pagrinde... Nes jei nebus mokinių, tai nebus darbo niekam, nes ir darbo krūvis mokytojams priklausomas yra*“.

Tėvas: „*Bent jau dabartine metodologija yra žalinga. Ji skatina nesveiką konkurenciją tarp mokyklų <...> be to kaimyninės mokyklos yra susipriešinusios*“.

Inspektorė: „*tėvam ta reputacija svarbi, nes jie renka kur mokytis vaikas. O kuo daugiau vaikų, tuo daugiau pinigų mokykloje. Viskas yra surišta*“.

Nepilnamečių reikalų inspektorė taip pat nurodė ir šio naujosios viešosios vadybos principo įgyvendinimo mokykloje įtaką sukurtų delinkventinio elgesio apibrėžimų taikymui - konkurencija skatina tai, jog vardan reputacijos pažeidimai mokyklose nėra fiksuojami ar net slepiami.

Inspektorė: „*Tie pažeidimai yra, bet juos ne tai, kad nefiksuoja, bet slepia. Mokyklos jos labai slepia tą informaciją. Nes viena, jie nenori gadinti savo reputacijos*“.

Mokyklos reputacijos svarba kriminalinių apibrėžimų taikyme pabrėžiama ir mokyklos vadovo. Tačiau jis išskyrė ne pastebėtų pažeidimų nefiksavimą, bet nenorėjimą skleisti neigiamos informacijos apie mokyklą. Visa to pasekoje stengiamasi nuslėpti ir rimtesnius pažeidimus. Tuo tarpu, mokinių tėvų teigimu mokyklų konkuravimas vyksta įvairiais marketinge naudojamais būdais – tame tarpe ir reputacijai kenkiančių aspektų – delinkvencijos, slėpimu.

Direktorius: „Bet kai kada nesinorima kaip sakant išnešti tų šiukšlių iš mokyklos“.

Tėvas: „daugelis mokyklų varžosi ne tik savo rodikliais, bet įvairiausiomis versle naudojamomis marketinginėmis priemonėmis, kad tik pritraukti ne mokinį, o jo „krepšelį. <...> Tėvai dažnai sužino ženkliai per vėlai. Ne tada kai vaikas pirma kart pastumia kitą, ar prasivardžiuoja, ar apspjauna, o tada kai išdaužo lanką, sužaloja draugą ir pan.“

Konkurencija bendrojo lavinimo sistemoje reiškiasi ne tik tarp mokyklų, bet ir tarp mokytojų. Ši reiškinį išskyrė patys mokytojai ir tėvai. Anot mokytojos, konkurencija tarp mokytojų veikia panašiais principais kaip ir kituose darbo kolektyvuose, kuomet yra siekiama pasirodyti geresniu nei esama. Nors mokytoja šio aspekto neįvardija kaip veiksnio skatinančio netaikyti sukurtų taisyklių, tačiau hipotetiškai tokia galimybė išlieka, kadangi geresni rezultatai yra siejami ir su neigiamų rezultatų nebūvimu. Tuo tarpu mokinių tėvai pastebimą konkurenciją tarp mokytojų vertina neigiamai ir pastebi jos neigiamą įtaką mokiniams.

Mokytoja: „manau natūralu yra <...> kiekvienam kolektyve yra ta vadinamoji „sveika konkurencija“, kai tu nori būti geresnis, pranašesnis, <...> tu vis tiek nori pasirodyti geriau, ta konkurencija yra sveikintina. Tarp mokytojų nežinau, nesu labai pastebėjusi, bet tokių dalykų yra. Nu vėlgi – visi esam žmonės, kaip sakant – vieni siekia savo lipdami kitiems per galvas, bet kad taip akivaizdžiai gal nelabai.“

Tėvas: „Tarpusavį konkuruodami mokytojai nesidalina patirtimi, <...> Įtaka labai bloga. Mokytojai susipriešinę. Mokyklose nėra bendruomenės. Visi susvetimėję.“

Iš dalies tam tikrą mokytojų konkurenciją gali skatinti ir mokyklos direktoriaus bei mokytojų minimi pamokų žemėlapiai, kuriuos pildo mokiniai. Šių žemėlapių atsiradimas mokykloje taip pat sietinas su naujosios viešosios vadybos principu – orientacija į paslaugos gavėjų pasitenkinimą paslaugomis bei jų kokybe. Žemėlapių įrankis leidžia mokiniams įvertinti mokytojo darbą pamokos metu. Gauti rezultatai yra pateikiami mokyklos administracijai, kuri atsižvelgiama į rezultatus priima sprendimus, kurie galėtų pakeisti susidariusią situaciją. Mokytoja išskyrė ir mokyklos administracijos dėmesį pamokų kokybei. Tuo tarpu tėvų atstovo teigimu, mokykla nepakankamai atsižvelgia į mokinių poreikius.

Mokytoja: „Mus labai seka administracija ir dažnai eina į pamokas stebėti, duoda vaikams pamokų žemėlapius pildyti, kai patys vaikai vertina savo darbą pamokose, ar tas mokytojas geba su juo dirbti. Ta prasme šiuo atžvilgiu yra labai stipru – yra ir tėvų klausia, kai tėvų nuomonės klausia, kuris mokytojas ten dirba su jo vaiku, tuo atžvilgiu tikrai rimtai. Kad pamokos būtų kokybiškos“.

Tėvas: „pirmiausia reikia atsižvelgti į vaikų poreikius, o to šiandien itin stinga“.

Konkurencija, orientacija į rezultatus bei pačių paslaugos gavėjų vertinimas sąlygoja netikrumą ir baimę dėl darbo vietos išsaugojimo. Mokyklos direktorius pateiktas pavyzdys puikiai iliustruoja tokių nuogastavimų pagrįstumą. Mokytojų baimės elementą išskyrė ir nepilnamečių reikalų inspektorė. Tėvų atstovas apibūdindamas orientacijos į rezultatus elementą kriminalinių apibrėžimų taikyme, dėmesį atkreipė į egzistuojančius mokytojų vertinimo standartus, kurie paremti simpatijomis, išskaičiavimais, nauda. Tas pats galioja ir sankcijų netaikymo atvejams. Taigi, konkurencija ir orientacija į rezultatus tampa mokyklos personalo darbo organizavimo ir vykdymo orientyru.

Direktorius: „Mes irgi vienu metu buvom tokioj būsenoj, kai buvo keli mokiniai, kurie buvo labai nepaklusnūs ir aš galvojau, kad nieko negalima padaryt. Bet pirmiausia aš atleidau kai kuriuos suaugusius mokykloje. Ir situacija pasikeitė. Mes esam atsakingi, bet ir mumyse yra problema, o ne juose.“.

Inspektorė: „nebuvo taip žiauriai kaip dabar. Mokytojai bijo vaikų. kodėl toks rezultatas mokyklose? Policija liko kažkokia galia, kuri gali kažką padaryti, suvaldyti“.

Tėvas: „Mokykloje kaip ir visuomenėje dažnai taikomi keligubi standartai. Jei "geras" mokinys pasielgia netinkamai, jo netinkamas elgesys dažnu atveju nepastebimas, bet "blogiukai" pastebimi už pačius menkiausius nukrypimus. Vyrauja simpatijos ir antipatijos, išskaičiavimas, nauda, patogumas ir pan. <...> Sankcijų griežtesnių dažnu atveju nesiimama, nes tai yra nepatogu. Niekas nenori didesnių konfrontacijų. Tai lemia nenoras užsikrauti "papildomo" darbo... „

2) kriminalių apibrėžimų taikymui įtakos turi ir vadinamieji techniniai sunkumai, kuomet dėl objektyvių priežasčių pažeidimus sunku pastebėti. Tačiau kartu mokytoja pažymi, jog techninės kliūtys rimtų pažeidimų atvejų fiksavimui įtakos neturi, kadangi padariniai yra išliekantys ir akivaizdūs, nors ir norėtusi juos nuslėpti.

Mokytoja: „Kitas dalykas tai, kad vėlgi mokykla yra didelė patalpa. Turim realiai ne tiek daug žmonių, kad pamatytum, kaip daro, ką daro ir panašiai. O kitas dalykas kiemas. Vėlgi ten už kampų tualetai tie patys. Nu gerai mergaičių tualetai, kur ir mokytojos gali įeiti. Berniukų tualetai - vis tiek mokytojos yra mokytojos. Berniukų tualetuose ir nelabai sužiūrėsi, ką jie ten daro. Tai kai kurių pažeidimų jų būna tikrai neužfiksuotų.“.

3) procedūriniai apribojimai kriminalių apibrėžimų taikyme mokykloje pasireiškia per vaiko teisių užtikrinimą. Šio apribojimo įtaką įvardino ir mokytoja – „yra reglamentuojama, kad mokykla

garantuoja kiekvieno vaiko teisę į mokslą ir saugią psichologinę, fizinę aplinką. Ir visa tai prasilenkia, nes kai yra triukšmas, iš tavęs tyčiojasi ir tada taip išeina, kad tu pažeidi šiuos dalykus. Tai tas mokyklos taisyklių taikymas irgi tampa toks ribotas. Mokytojas neturi didelių teisių“.

4) kriminalinių apibrėžimų pažeidimų fiksavimui įtakos turi ir mokinių bei mokytojų santykiai. Mokytojos teigimu, geri santykiai lemia suformuotų apibrėžimų taikymą.

Mokytoja: „yra oficialiai nustatyta, kad nebūtų numylėtinių, bet vis tiek kažkokie mokytojai vis tiek išlieka - į vieną mokinį pažiūrės atlaidžiau, į kitą kaip tik griežčiau...“.

Tam, kad kriminaliniai apibrėžimai būtų pritaikyti kartais vien pažeidimo pastebėjimo ir fiksavimo nepakanka, taip pat turi būti pritaikyta ir numatyta sankcija. Pagal nustatytą tvarką mokytojas pastebėjęs pažeidimą turėtų parašyti tarnybinį raštą dėl pažeidimo. Po to yra informuojami tėvai ir vaikas rašo pasiaiškinimą. Jei mokinio elgesys nesikeičia ir jis gauna tris tarnybinius raštus į mokyklą yra kviečiami tėvai. Po to jei per mėnesį nepasikeičia vaiko elgesys yra kviečiama pagalbos grupė, kurią sudaro mokytojai, mokyklos administracija, psichologas, socialinis pedagogas, kartais nepilnamečių reikalų inspektorius ir mokinys bei jo tėvai. Ši grupė svarsto mokinio elgesį ir suteikia terminą pasitaisyti. Jei mokinys per mėnesį nepasitaiso jis yra nušalinimas nuo pamokų, o jei nepadeda ir tai svarstomas jo šalinimo iš mokyklos klausimas. Visgi, mokykloje reaguojant į pastebėtus pažeidimus dažnai yra taikomos neoficialios sankcijos. Dėl šios priežasties dalis pažeidimų nėra fiksuojami, nors ir yra pastebimi. Kaip pažymi mokytoja, pažeidimo atveju mokytojas turi gan didelę diskreciją reaguodamas į pastebėtą pažeidimą. Taip pat yra taikomos ir nereglamentuotos priemonės. Pavyzdžiui, kaupiamąjo balo sistema, kuomet kontrolių metu vertinamos ne tik žinios, bet ir elgesys pamokų metu, plusų ir minusų sistema, pražangų limitas.

Mokytoja: „Nei viena mokytoja nebėga iš karto ir neskundžia. Jau ten turi labai pasistengti ir išvesti mokytoją iš kantrybės, kad ji parašytų ant tavęs raštą.“

Mokyklos vadovas ir tėvai taip pat pastebi, kad mokytojos taiko neformalias poveikio priemones pažeidėjams, tačiau jas vertina nevienodai. Mokyklos direktorius tokiai delinkventinio elgesio apibrėžimų taikymo praktikai kritikos nepateikia, tuo tarpu tėvai teigia, kad pasigenda tėvų įtraukimo į delinkventinio elgesio apibrėžimų taikymą.

Direktorius: „Tie pažeidimai yra (mokytoju) išsprendžiami vietoje. Aišku jie turi tokius aktus, kur turėtų pildyti, bet taip dažnai nedaroma. <...> tokia informacija nelabai ateina“.

Tėvas: „Tėvai dažnai sužino ženkliai per vėlai. Ne tada kai vaikas pirmą kartą pastumia kitą, ar prasivardžiuoja, ar apsipjauna, o tada kai išdaužo lanką, sužaloja draugą ir pan. Tada tėvų reakcija būna neadekvati.“.

Taip pat pripažįstama, kad ir oficialiam sprendimui įtakos turi ir konkrečios situacijos aplinkybės. Mokyklos direktorius išskyrė mokinio charakteristikos įtaką, kuomet teigiamai apibūdinami vaikai turi sulaukti švelnesnės bausmės, o vadinamieji recidyvistai – griežtesnės.

Direktorius: „jei turi esi turintis tų pažeidimų ir jie kartojasi, tai be abejonės tau bus pritaikyta sankcija stipresnė, gali būti, negu tam, kuriam tai buvo atsitiktinis dalykas, kažkas atsitiko, kažkas išprovokavo. <...> Jei tu esi recidyvistas, tai vienaip, bet jei tu turi teigiamų dalykų, tai netgi tą patį nusikaltimą padarius. Bet jeigu turi ten teigiamas esi, tai galima manyti, kad tai yra atsitiktinis, ne sisteminis dalykas. Be abejonės turi būti diferencijuotai.“.

Šioje vietoje reikia pabrėžti, kad reakcija į pastebėtus mokinių elgesio pažeidimus gali būti įvairi, tačiau pastebėjus kitų teisės aktų pažeidimus visais atvejais yra kreipiamasi į policiją. Mokytojos teigimu tokia reakciją sąlygoja ir tai, jog tokių pažeidimų atveju yra sunku nusišalinti pažeidimą.

Mokytoja: „O jau stipresnes tai pasidaro, tai nenuslėpsi. Nors nenori pastebėti tų dalykų.“.

Fiksuoju pažeidimą ir taikant oficialią sankciją informacija yra įrašoma į mokinio bylą. Nors kaip pažymi mokytojai ir direktorius papeikimai turi galiojimo ribas, tačiau jų panaikinimas priklauso nuo mokyklos personalo vertinimų. Mokiniai, nors ir turi teisę parodyti, kad jų elgesys pasikeitė ir jiems gali būti panaikinta sankcija, šia teise nesinaudoja. Visgi, mokytoja pažymi, kad į vaikų elgesį žiūrima gan atlaidžiai ir stengiamasi iki kraštutinių priemonių neprieiti.

Mokytoja: „Visuomet yra bandoma vaikui padėti ir žiūrėti kas yra blogai. Ieškoma elgesio priežasčių, nes negali jis toks tiesiog būt. Su tokiu vaiku dirba įvairūs specialistai ir tėvams teikiama pagalba. Arba tariamės su pagalbos centru, tariamės, kad į tą policijos klubą priimtų, su vaiko teisėm kalbam. Niekada nebadoma iš karto šalinti.“

Apibendrinimas:

Nustatytų mokinių elgesio taisyklių taikymui įtakos turi šie veiksniai:

1. Naujosios viešosios vadybos principai. Konkurencija tarp mokyklų ir mokyklos viduje bei orientacija į rezultatus, vartotoją, jo pasitenkinimą rezultatais lemia tai, kad įvirtintų mokinių elgesio taisyklių pažeidimai yra nefiksuojami, į juos kartais nereaguojama, o kartais net nuslepjami. Tačiau reakcija daugeliu atvejų į pažeidimą egzistuoja, nors imamasi ir nereglamentuotų poveikio priemonių. Visa tai sąlygoja nustatytų kriminalinių apibrėžimų nepritaikymą.

2. Mokinių elgesio taisyklių taikymą riboja ir techninės ir žmogiškųjų išteklių trūkumo kliūtys – trūksta mokytojų nuolatinei visų mokinių elgesio stebėsenai, mokykloje yra erdvės, kuriose stebėti mokinių elgesį yra sudėtinga (persirengimo kabinetai, tualetai ir pan.)

3. Taisyklių taikymą riboja ir pagrindinio taikytojo – mokytojo padėties dilema, iš vienos pusės jis turi palaikyti tvarką mokykloje, iš kitos pusės ginti reglamentuotas vaiko teises, kurios pastaruoju metu yra ypač aktyviai ginamos.

4. Santykiai tarp mokytojo bei mokinių, jų vertinimas taip pat turi įtakos - atlaidžiau žiūrima į tų mokinių taisyklių pažeidimus, kurie yra apibūdinami kaip pažangūs.

Elgesio modelių vystymas

R. Quinney nusikaltimų socialinės tikrovės teorijoje aiškinant nusikaltimus daug dėmesio yra skiriama ir elgesio modeliams bei jų vystymui. Remiantis teorijos prielaidomis bei pagrindiniais teiginiais analizuojant elgesio modelius yra pasitelkiama heterogoniškos visuomenės samprata. Šioje visuomenės sampratoje yra laikomasi požiūrio, kad visuomenė yra sudaryta iš skirtingų segmentų, kurie kiekvienas turi savus elgesio modelius, sąlygotus tam tikro segmento vertybių ir normų sistemos (R. Quinney 2008, p. 277). Tiriamoje mokykloje esančią bendruomenę taip pat galima apibūdinti kaip heterogenišką, nes tiek mokyklos vadovo, tiek mokytojos teigimu į mokyklą ateina labai skirtingi mokiniai. Mokinių heterogeniškumas dažnai siejamas su skirtinga socialine kilme.

Direktorius: „na taip (aut. mokiniai yra labai skirtingi). Ir dėl to pas mus yra laikomasi principo komplektuojant pradinukų klases <...> tėvai sužino klases ir mokytojas tik prieš pat rugsėjo 1-ąją. Ir iš tikrųjų jau n metų niekas neprašo tos tvarkos pakeisti, nes žino, kas tokia yra sistema ir mes

kuriame visuomenės modelį kiekvienoje klasėje. O kitose mokyklose pastebėkite per rugsėjo 1-ąją. Čia stovi tėvai su džipais prie 1A klasės, o 1D socialiai remtinų tėvų vaikai.“

Mokytoja: „Taip, ir socialinės aplinkos, ir tautybės tos pačios, yra ir rusakalbių – labai daug rusakalbių ateina, tik kad jiems labai sunku, kai namie tikrai rusiškai šneka, mokykloje įsiliet... O socialinis skirtumas tai labai didelis...“

Vaikai atėję iš skirtingų visuomenės segmentų elgiasi skirtingai. Mokytoja išskyrė tam tikras rizikos grupes, kurių vaikai dažniau nei kiti pažeidžia nustatytas taisykles. Dažnai tai būna girtaujančių tėvų vaikai, žemesnio socialinio sluoksnio vaikai, nepilnų šeimų vaikai. Taip pat pabrėžiama ir tėvų išsilavinimo įtaka. Anot mokytojos, vaikai, kurių tėvai yra jos išskirtose rizikos grupėse yra linkę į agresiją, mokyklos taisyklių pažeidimus. R. Quinney elgesio modelių analizėje daug dėmesio skiria ir elgesio modelių išmokimui. Mokytoja taip pat pažymi, jog tokiam elgesiui daug įtakos turi ir perimti suaugusių ir kitų mokinių elgesio modeliai. Pabrėžiama bendravimo įgūdžių stoka.

Mokytoja: „Aš gal sakyčiau, kad tie, kur tėvai ar tėvas girtaujantis, tai šitie vaikai būna agresyvūs... jie patys savo elgesiu mokykloje provokuoja kitus vaikus. Nereikalingus dalykus – jisai pradeda rūkyti, gerti, mokslo problemas natūraliai kyla, elgesio. Didžioji dalis gal susiję su tuo girtavimu. Aišku, natūralu, kad ateina tas vaikas į mokyklą apleistas, neturi net normalių bendravimo įgūdžių. <...> jie mato, kaip suaugę bendrauja ir kartoja.“

Analizuodamas elgesio modelius R. Quinney įveda tikimybės sąvoka. Tikimybė būti apibrėžtu kaip nusikaltėliu priklauso nuo asmens padėties struktūruotoje visuomenėje. Nemažai dėmesio yra skiriama ir amžiaus padėties struktūrai. Šių struktūrų įtaką pastebi ir mokytoja. Anot jos, mokiniai būdami paaugliais pagal delinkventinius apibrėžimus elgesį dažniau. Tai siejama su tapatumo paieškomis. Tačiau kartu pripažįstama, jog tokiais atvejais taikomos sankcijos nėra labai griežtos. Bandymai nuspėti kai kuriuos pažeidimus yra susiję ir su teigiamo elgesio modelių vystymu.

Mokytoja: „Ir ne dėl to, kad jis toks yra, bet dėl to kvailumo paauglystės. Tai paauglystės periodu būna kiek kitaip. Ypač kai nori prieš kokią klasiokę pasirodyti.“

Tėvai teigia, kad nepageidaujamo elgesio atsiradimą lemia ir mokyklos brukami elgesio modeliai, kurie yra svetimi vaikui, neatitinka jo poreikių. Todėl vaikas tam priešinasi, o šio pasipriešinimo pasekmė neretai būna mokinių elgesio taisyklių pažeidimai.

Tėvas: „Neįsiklausoma į vaiką. <...> Bandoma sukišti žinias visiems vienu metu ir vienu metodu. O mes visi esame labai skirtingi. Vyrauja jėgos kultas.

Interviu metu taip pat buvo akcentuojamas ir suaugusių, dirbančių su mokiniais, teigiamo elgesio modelių vystymas. Pagal R. Quinney teoriją kriminalinių apibrėžimų formuotojai ir mokytojai turėtų elgtis pagal nustatytas taisykles ir atstovauti nustatytiems elgesio modeliams. Šiuo metu tiek nepilnamečių reikalų inspektorė, tiek tėvai, tiek direktorius pažymi, jog suaugusieji, kurie dirba su vaikais, iš jų reikalauja tam tikrų elgesio modelių, tačiau patys jų nepraktikuoja. Tai daro įtaką mokinių elgesiui, kadangi, kaip buvo minėta anksčiau, vaikai yra linkę mokytis elgesio modelių bei juos vystyti. Tačiau kartu bandoma jų nevystyti, tai daroma per kriminalinių apibrėžimų netaikymo praktiką.

Nepilnamečių reikalų inspektorė: „Negalima dirbti su vaikais, kai tu jiems esi ne pavyzdys. Ir kiek yra tokių nepilnamečių inspektorių, kai nubaudžia, o po to už kampo rūko. Koks tada gali būti pavyzdys?“

Tėvas: „Kad vaikai laikytųsi taisyklių, jų pirma turi laikytis ir visi suaugę, mokykloje. Mokytojai turi būti besąlygiškas pavyzdys. Jei mokytojai leidžia vėluoti į pamokas, vaikai tai puikiai ir greitai nukopijuoja.“

Apibendrinimas:

Mokyklos bendruomenė yra heterogoniška – joje mokosi vaikai atėję iš skirtingų aplinkų. Tai sąlygoja skirtingus elgesio modelius. Tikimybė, kad mokinys ar jo elgesys bus apibrėžtas kaip delinkventinis priklauso nuo mokinio elgesio modelio, kurio jis išmoko šeimoje. Ši tikimybė padidėja, kuomet vaikas ateina iš girtaujančios, žemesnio socialinio sluoksnio, nepilnos šeimos. Taigi, svarbus yra elgesio išmokimas, kurio turinys priklauso nuo mokinio padėties visuomenės struktūroje.

Visgi mokykloje vysta pageidaujamo elgesio modelių vystymas. Šiame procese taip pat išskiriamas ir mokytojų elgesio modelių vystymas bei jų įtaka mokinių elgesiui. Norint pasiekti pageidaujamo elgesio modelių vystymą svarbu, kad mokytojai mokiniams būtų pavyzdinio elgesio etalonais. Pageidaujamo elgesio modelių vystymą rodo ir kriminalinių apibrėžimų netaikymas ir reakcija į padarytą pažeidimą, nors ir nereglamentuota.

Kriminalinių koncepcijų kūrimas

Kriminalinės koncepcijos R. Quinney teorijoje yra analizuojamos per penkis komponentus: 1) socialinę reakciją į nusikaltimus, 2) kriminalinių koncepcijų sklaidą, 3) egzistuojančius socialinius tipus, 4) visuomenės požiūrį į nusikaltimus, 5) visuomenės požiūrė į nusikaltimų kontrolę. (R. Quinney 2008, p. 277). Šių komponentų turinys yra pristatomas per atliktus viešosios nuomonės tyrimus. Šio darbo problemos rėmuose reiktų atlikti atskirą viešosios nuomonės tyrimą apie delinkvenciją ir delinkventus bendrojo lavinimo mokyklose. Kadangi šis darbas yra žvalgomasis, taip pat dėl ribotų tyrimo išteklių tokių apklausų padaryti neįmanoma. Dėl šios priežasties minėtų komponentų analizėje bus remiamasi jau atliktais tyrimais, nors jie nevisiškai atspindi tiriamą problemą: 1) LR vidaus reikalų ministerijos vyr. specialistės E. Vileikienės atliktu sociologiniu tyrimu „Lietuvos gyventojų ir policijos pareigūnų požiūris į linkusius nusikalsti nepilnamečius“ (2009 m.), 2) LR švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu 2004 m. prof. Dr. A. Dobrynino, prof. Dr. A. Poviliūno, Doc. Dr. D. Tureikytės, Dr. L. Žilinskienės atliktu sociologiniu tyrimu „Delinkventai Lietuvos mokyklose“.

1) Socialinė reakcija į delinkvenciją. Tyrime „Delinkventai Lietuvos mokyklose“ yra teigiama, jog „kuo aukštesnė sociokultūrinė padėtis, tuo rečiau mokinys priskiriamas delinkventams.“ (prof. Dr. A. Dobryninas, prof. Dr. A. Poviliūnas, Doc. Dr. D. Tureikytė, Dr. L. Žilinskienė 2004, p. 18). Taigi, darytina išvada, jog reakcija į delinkvenciją priklauso nuo pažeidėjo ir jo šeimos padėties socialinėje struktūroje. Pažeidėjai, esantys aukštesnėje pozicijoje reakcijos į padarytą pažeidimą sulaukia rečiau.

2) Kriminalinių koncepcijų skaida. Lietuvos gyventojai dažniausiai apie nepilnamečių problemas sužino iš televizijos – rodo tyrimo „Lietuvos gyventojų ir policijos pareigūnų požiūris į linkusius nusikalsti nepilnamečius“ rezultatai. Taigi, galima teigti, kad visuomenės delinkvencijos vertinimai ir interpretacijos priklauso nuo to kaip žiniasklaidoje yra pateikiami nepilnamečių delinkvencijos atvejai.

3) Požiūris į delinkvenciją. Ši požiūrį atskleidžia viešojo saugumo vertinimas. Kaip rodo tyrimo „Lietuvos gyventojų ir policijos pareigūnų požiūris į linkusius nusikalsti nepilnamečius“ rezultatai Lietuvos gyventojai nepilnamečių daromus nusikaltimus kasmet vertina vis palankiau: 2006 m. beveik pusė (48%) Lietuvos gyventojų teigė, jog nepilnamečių daromi nusikaltimai yra viena svarbiausių viešojo saugumo problemų, tuo tarpu 2008 m. taip teigiančių liko tik trečdalis (33%). Visgi, policijos pareigūnų vertinimu nepilnamečių daromi nusikaltimai lyginant su kitais nusikaltimais, jiems asmeniškai kelia didžiausią nerimą. Taigi, galima teigti, jog Lietuvos gyventojų požiūris delinkvenciją kinta – pastaruoju metu nepilnamečių daromi nusikaltimai vertinami kaip mažiau pavojingi. Požiūrį į delinkvenciją parodo ir atskirų jo apraiškų vertinimas.

Kaip rodo atliktas tyrimas „Delinkventai Lietuvos mokyklose“, rimčiausiais pažeidimais yra įvardinamas kitų mušimas bei kvaišalų vartojimas, o vidutinio rimto pažeidimais įvardinamas piešimas ant sienų, keikimasis (prof. Dr. A. Dobryninas, prof. Dr. A. Poviliūnas, Doc. Dr. D. Tureikytė, Dr. L. Žilinskienė 2004, p. 25). Taigi, galima teigti, jog rimčiausiais delinkventinio elgesio atvejais įvardinamos veikos, kurios numatytos LR baudžiamajame kodekse, o vidutiniškai rimtos daugiau siejamos su mokyklos elgesio taisyklių pažeidimais. Taip pat svarbus ir jų masto vertinimas. Anot mokytojų, labiausiai paplitę yra tos delinkvencijos apraiškos, kurios vertinamos kaip vidutiškai rimtos. Apibendrinus galima teigti, jog požiūris į delinkvenciją keičiasi – nepilnamečių daromi nusikaltimai kasmet vertinami kaip mažiau pavojingi. Delinkvencija mokyklose mokytojų teigimu auga, tačiau taip pat teigiama, jog labiausiai paplitę apraiškos yra vertinamos kaip vidutiniškai rimtos.

4) Požiūris į delinkvencijos kontrolę. Kaip parodė atliktas tyrimas „Delinkventai Lietuvos mokyklose“ mokytojai dažniausiai taiko gan švelnės poveikio priemones delinkventams. Taip pat šios priemonės vertinamos kaip efektyvios. Tuo tarpu rečiausiai taikomos priemonės tokios, kaip pašalinimas iš mokyklos yra vertinamos kaip neefektyviausios. su tokia pozicija sutiko ir mokiniai. Tuo tarpu LR vidaus reikalų ministerijos atliktas tyrimas parodė, jog Lietuvos gyventojų nuomone įkalinimas greičiau gali (38%) „pataisyti“ nepilnametį nusikaltėlį nei jį dar labiau paskatinti nusikalsti (33%). Taip pat tyrimas atskleidė, jog gyventojų nuomone teismas nepilnamečiams nusikaltėliams skiria pernelyg švelnės bausmes. Taigi, galima teigti, jog Lietuvoje vyrauja baudimo kultūra. Tačiau tokią poziciją iš dalies paneigia požiūris į priemones, kurios galėtų būti veiksmingos kovojant su nepilnamečių nusikaltimais. Anot Lietuvos gyventojų labiausiai padėtų: visuomenei naudingas darbas (35%), nuolatinė policijos pareigūnų priežiūra (35%), privalomas mokyklos lankymas (32%). Apibendrinus galima teigti, jog Lietuvoje vyrauja požiūris bausti delinkventus, tačiau pripažįstama, kad griežtos priemonės iš esmės situacijos negali pakeisti.

Apibendrinimas:

- Socialinė reakcija į delinkvenciją ir delinkventus pagrindė yra sąlygoja mokinio padėties socialinėje struktūroje.
- Kriminalinių koncepcijų skaida yra vykdoma per mass mediją. Delinkventų ir delinkvencijos pateikimas masinės komunikacijos priemonėse formuoja žmonių požiūrį ir interpretacijas.
- Požiūris į delinkvenciją yra kintantis – manoma, jog nepilnančių daromi pažeidimai tampa vis mažesne problema viešajam saugumui, tačiau jos mastas mokyklose didėja.
- Požiūryje į delinkvencijos kontrolę reikia išskirti du momentus: pirma – manoma, kad delinkvencijos kontrolė yra nepakankama, antra – priemonių prasme dominuoja ne baudimo, o pataisymo elementas.

IŠVADOS IR APIBENDRINIMAI

Išvados pateikiamos atsižvelgiant į darbo struktūrą:

1. Teorinių-metodologinių prielaidų analizė

- Delinkvencijos tyrimai pradėti dar XIX a. iki šiandien yra suformuotos įvairios delinkvencijos sampratos. Tačiau dažnai bandoma paaiškinti elgesį, kuris pažeidžia nustatytas normas, o ne normų, kurios reguliuoja elgesį, kilmę. Delinkvencija reiškiasi įvairiomis formomis. Vienos jų yra fiksuojamos – nusikaltimai, kitos nėra fiksuojamos, todėl atliekami vadinamieji *self-report* tyrimai. Visgi, atlikti tyrimai akcentuoja elgesį, o ne pačias taisykles, kurios yra pažeidžiamos.
- Kritinės kriminologijos atsiradimui didelę reikšmę turėjo XX a. šeštame-septintame dešimtmetyje vykstantys procesai –pilietiniai, socialiniai judėjimai, selektyvus teisės taikymas ir kiti. Visi šie procesai patraukė ir kriminologų dėmesį. Pradėta analizuoti interesų ir galios struktūras. Tuo pačiu metu ėmė stiprėti ir socialinio konstrukcionizmo prieiga, kuri sulėkė dėmesį į veiksmų racionalumą bei tikslingumą. Šiame kontekste išsivystė kritinės kriminologijos perspektyva, kuri nusikaltimą traktavo kaip skirtingos galios refleksiją ir dėmesį sutelkė į kriminalinius apibrėžimus.
- Vienas ryškiausių kritinės kriminologijos atstovų R. Quinney sukūrė socialinės nusikaltimų tikrovės teorinį modelį. Pagrindinis šios teorijos idėja – „Socialinė nusikaltimų tikrovė yra konstruojama per kriminalinių apibrėžimų formulavimą, taikymą, elgesio modelių, kurie susiję su kriminaliniais apibrėžimais, vystymą ir kriminalinių koncepcijų konstravimą“ (R. Quinney 2008, p. 23). Taigi, R. Quinney teorijoje akcentuojama, jog nusikaltimas yra konstruktas. Iš esmės visas elgesys yra socialus, tačiau kuomet jis galią turinčių segmentų apibrėžiamas kaip kriminalinis, tampa nusikaltimu, o jo vykdytojas pavadinamas nusikaltėliu. Pasitelkus R. Quinney teorinį modelį galima analizuoti įvairias deviacijos formas. Ypač gerai jis tinka delinkvencijos analizei.

2. Lietuvos švietimo politikos ypatumai:

- Nepilnamečių ugdymas Lietuvoje vykdomas bendrojo lavinimo mokyklose. Švietimo būklę apibūdina 3 kriterijai: 1) ugdymo poreikis, 2) ugdymo pasiūla, 3) ugdymo kokybė. Pastarųjų metų statistikos analizė leidžia teigti, jog: pirma, ugdymo poreikis mažėja, kadangi mažėja pagrindinių jo vartotojų – mokinių skaičius. Pagrindė tai lemia du veiksniai – mažas gimstamumas, emigracija. Antra, ugdymo įstaigų pasiūla Lietuvoje mažėja, tačiau Vilniaus m. ji didėja. Tuo

tarpu pedagogų mokyklose per metus sumažėjo beveik penktadaliu. Trečia, ugdymo kokybė, parodo mokiniai keičiantys mokyklą, dėl nepasitenkinimo gaunama ugdymo kokybe.

- Prieš 7 metus buvo pakeistas bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas ir įvestas mokinio krepšelio principas. Šios reformos pasekoje mokyklose buvo įvesti ir įgyvendinami naujosios viešosios vadybos principai – konkurencija, orientacija į rezultatus, vartotoją ir jo pasitenkinimą teikiama kokybe. Visa tai pakeitė tradicinius mokyklos tikslus ir mokyklose susiformavo kvazi rinkos. Kartu pradėta vykdyti mokyklų tinko pertvarkos reforma, kuri manoma turėtų sureguliuoti šią kvazi rinką. Visa to pasekoje taip pat yra keičiami mokyklų dokumentai. Taigi, sudaroma galimybė pačioms mokykloms reguliuoti kvazi rinką bei siekti nustatytų naujosios viešosios rinkos principų įgyvendinimo.
- Atlikta mokyklos dokumentų analizė parodė, jog mokykloje egzistuoja skirtingas galios paskirstymas bei interesų konfliktas. Pagrindinė galia mokykloje yra suteikia jos vadovui, kuris formuoja vidaus tvarkos taisykles. Taigi, žvelgiant iš R. Quinney perspektyvos, galią turintis segmentas gali formuoti kriminalines apibrėžtis mokykloje bei tokiu būdu apsaugoti savo interesus. Šiuos interesus atspindi paskirtų funkcijų vykdymas, atsakomybė, kuri susijusi ir su viešosios vadybos principų įgyvendinimu.
- Mokyklos vidaus tvarką nustato du dokumentai – mokinių elgesio taisyklės ir mokyklos darbo tvarkos taisyklės. Pirmosios abstrakčiai gina mokinių interesus bei aiškiai per pareigas ir draudimus nurodo galią turinčių segmentų interesus. Antrosios reglamentuoja suformuotų apibrėžimų taikymo ir jų taikytojų veikla.

3. Empirinis kokybinis tyrimas:

- Mokyklos bendruomenė yra heterogoniškos prigimties, egzistuoja suinteresuotos grupės, kurios tarpusavyje konfliktuoja. Konfliktai kyla dėl skirtingų lūkesčių, tikslų mokyklos atžvilgiu: mokyklos tikslų ir veiklos, atsakomybės už vaikus, taigi ir dėl skirtingo galios paskirstymo.
- Mokykloje egzistuoja skirtingų interesų struktūra. Kiekviena grupė turi galimybes įsitraukti į savivaldą ir turėti įtakos mokyklos veiklai. Tačiau mokyklos vidaus elgesio taisyklių formavimas yra gan formalus ir netikslingas mokinių atžvilgiu. Tai rodo ir menkas suinteresuotų grupių įtraukimas ir išitraukimas. Visa tai sąlygoja
- Mokinių elgesio taisyklių taikymo praktikas mokykloje keičia įgyvendinami naujosios viešosios vadybos principai. Įtakos taip pat turi techninės kliūtys,

procedūriniai reikalavimai, bendruomenės santykiai. Visa tai lemia, tai, kad pastebėti nustatytų elgesio normų pažeidimai nėra fiksuojami, o kartais ir slepiami, tačiau reakcija beveik visada yra. Iš to darytina išvada, jog mokyklose vyksta delinkventų rekonstravimo procesas, kurį sustiprina ir pageidaujamo elgesio modelių vystymas.

- Delinkventų ir delinkvencijos koncepcijos Lietuvoje yra kintančios – reakcija į delinkvenciją tampa selektyvi, tačiau manoma, jog nors ir mažėjantiems delinkvencijos aktams turi būti taikomos griežtos priemonės ir reabilituojančiu pobūdžiu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aucion, P. Administrative Reform in Public Management: Paradigms, Principles, Paradoxes and Pendulums. *Governance: An International Journal of Policy and Administration*, 1990, Vol. 3, No. 2. [žiūrėta 2011 kovo 29 d.] Prieiga per internetą: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0491.1990.tb00111.x/abstract>
2. Becker, H. S. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press, 1936, p. 224.
3. Berger, P., Luckmann, T. *Socialinės tikrovės konstravimas. Žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai, 1999, p. 263.
4. Clinard, M., B., Meier, R., F. *Sociology of Deviant Behavior*. Fort Worth: Harcourt College Publ. 2001, p. 568.
5. Dobryninas, A., Sakalauskas, G., Žilinskienė, L. *Kriminologijos teorijos*. Vilnius: Eugrimas, 2008, 186 p.
6. Dobryninas, A., Poviliūnas, A., Tureikytė, D., Žilinskienė, L. *Delinkventai Lietuvos mokyklose. Tyrimo ataskaita*. Vilnius, 2004. [žiūrėta 2010 balandžio 5d.]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/AtaskaitaDelinkventai.doc
7. Drakšienė, A., Drakšas, R. *Nepilnamečių baudžiamojo atsakomybė: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 407.
8. *Europos nusikalstamumo ir kriminalinės justicijos statistikos rinkinys (European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics)* [žiūrėta 2010 birželio 1d.]. Prieiga per internetą: http://www.europeansourcebook.org/esb3_Full.pdf
9. Gavėnaitė, A. *Delinkvencijos raiška neformaliose jaunimo grupėse. Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2003/2 [žiūrėta 2009 sausio 23d.]. Prieiga per internetą: http://www.ku.lt/sociologija/files/2003_nr.02.103-118.pdf
10. Giddens, A. *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005, 684 p.
11. Guogis, A. *Socialinė apsauga ir naujosios viešosios vadybos alternatyvos*. Vilnius: Socialinis darbas nr. 4(2), 2005 [žiūrėta 2011 balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai
12. Justickis, V. *Kriminologija*. Vilnius : Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001, p. 439.
13. Katiliūtė, E. *Mokyklos įsivertinime naudojamų tyrimo instrumentų koncepcija*. Vilnius: NMVA, 2009. [žiūrėta 2011 balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.nmva.smm.lt/lt/sites/default/files/sivertinimo%20instrument%C5%B3%20konceptija.%202009.pdf>

14. Leonavičius, V., Norkus, Z., Tereškinas, A. Sociologijos teorijos: [vadovėlis]. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005, 391 p.
15. LR biudžetinių įstaigų įstatymas Valstybės žinios, 1995, Nr. 104-2322
16. LR švietimo ir moksli ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. ISAK-3219 „Dėl formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos“. Valstybės žinios, 2008, Nr. 138-5461.
17. LR Švietimo įstatymas. Valstybės žinios, 1991, Nr. 23-593
18. LR Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nr. 1520 nutarimas „dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2001, Nr. 106-3810
19. LR Vyriausybės 2004 m. nutarimas „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2004, Nr. 95-3509
20. LR Vyriausybės 2011 m. kovo 30 d. Nr. 352 nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 2004 m. Birželio 14 d. nutarimo nr. 746 „dėl bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo Valstybės žinios, 2011, Nr. 38-1818
21. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų“ patvirtinimo Valstybės žinios, 2001, Nr. 106-3810
22. LR Vyriausybės nutarimas 2001 m. birželio 27 d. „Dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2010, Nr. 155-7872.
23. LT Vyriausybės 2010 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1148 „LR Vyriausybės 2011 metų veiklos prioritetų“. Valstybės žinios 2010, Nr. 123-6285.
24. Matza, D. Nusizengiamumo srovėje. Vilnius: Vaga. 2004, p. 271.
25. Mėdžius, T. Mokyklų finansavimas taikant mokinio krepšelio principą. Vilnius: Švietimo problemos analizė Nr. 9 (49), 2010. [žiūrėta 2011 vasario 3 d.] Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Sv_prob_9_Mokyklu_finansavimas_krepseliu.pdf
26. Piliponytė, J. Korupcijos konstravimas: pokomunistinių šalių praktika. Disertacija. Vilnius: VU, 2006, p. 133. [žiūrėta 2011 sausio 15 d.] Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/lit/dis/lit-dis-005-visa.pdf>
27. Quinney, R. The Social Reality of Crime (Forth Editon). Ner Brunswic (U.S.A.) and London: Transaction Publishers, 2008, p. 339.

28. Sakalas, A., Vienažindienė, M. Naujoji viešoji vadyba ir žmogiškųjų išteklių vadybos kaitos tendencijos. Vilnius: LŽŪU, 2008, Nr. 2(13). [žiūrėta 2011 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/vadyb/en/21563>
29. Tureikytė, D. Socialinių tyrimų metodologija ir metodai kriminologijoje. Metodinė priemonė sociologijos-kriminologijos specialybės studentams. Vilnius: Eugrimas, 2008, 88 p.
30. Valickas, G. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Monografija aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: LTA, 1997, 217 p.
31. Vileikienė, E. Lietuvos gyventojų ir policijos pareigūnų požiūris į linkusius nusikalsti nepilnamečius. Vilnius: LR vidaus reikalų ministerija, 2009. [žiūrėta 2011 vasario 3d.]. Prieiga per internetą: www.vrm.lt/.../Lietuvos_gyventoju_ir_policijos_pareigunu_poziuris.pdf

Kiti šaltiniai:

1. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenų bazė

PRIEDAI

VILNIAUS BALTUPIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS NUOSTATAI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos nuostatai (toliau – nuostatai) reglamentuoja Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos (toliau – Mokykla) teisinę formą, priklausomybę, savininką, savininko teises ir pareigas įgyvendinančią instituciją, buveinę, mokyklos grupę, tipą, pagrindinę paskirtį, mokymo kalbas ir mokymo formas, veiklos teisinį pagrindą, sritį, rūšis, tikslą, uždavinius, funkcijas, mokymosi pasiekimus įteisinančių dokumentų išdavimą, mokyklos teises, veiklos organizavimą ir valdymą, savivaldą, darbuotojų priėmimą į darbą, jų darbo apmokėjimo tvarką ir atestaciją, lėšas, jų naudojimo tvarką ir finansinės veiklos kontrolę, reorganizavimo, likvidavimo ar pertvarkymo tvarką.

2. Mokyklos oficialusis pavadinimas – Vilniaus Baltupių vidurinė mokykla. Vidurinė mokykla įregistruota Juridinių asmenų registre, kodas 190000894.

3. Mokyklos istorija: Vilniaus 12-oji vidurinė mokykla įsteigta 1979 m. balandžio 20 d. Vilniaus miesto liaudies deputatų tarybos Vykdomojo komiteto sprendimu Nr. 136. Vilniaus miesto tarybos pirmininko 1993 m. lapkričio 29 d. potvarkiu Nr. 123 mokyklai suteiktas Baltupių vidurinės mokyklos vardas

4. Teisinė forma – biudžetinė įstaiga.

5. Priklausomybė – Savivaldybės mokykla.

6. Savininkas – Vilniaus miesto savivaldybė.

7. Mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Vilniaus miesto savivaldybės taryba, kodas 188710061, adresas – Konstitucijos pr. 3, LT-09601 Vilnius. Mokyklos veiklos koordinatorius – Vilniaus savivaldybės administracijos Švietimo departamentas.

8. Buveinė – Didlaukio g. 23, LT-08319 Vilnius.

9. Grupė – bendrojo lavinimo mokykla.

10. Tipas – vidurinė mokykla.

11. Pagrindinė paskirtis – bendrosios paskirties mokykla, teikianti pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą

12. Mokymo kalba – lietuvių.

13. Mokymo forma – dieninė, savarankiško mokymosi, mokymo namuose.

14. Mokykla yra viešasis juridinis asmuo, turintis antspaudą, atsiskaitomąją ir kitas sąskaitas Lietuvos Respublikoje įregistruotuose bankuose, atributiką, savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, švietimo ir mokslo ministro įsakymais, kitais teisės aktais ir šiais nuostatais.

II. MOKYKLOS VEIKLOS SRITIS IR RŪŠYS, TIKSLAS, UŽDAVINIAI, FUNKCIJOS, MOKYMOSI PASIEKIMUS ĮTEISINANČIŲ DOKUMENTŲ IŠDAVIMAS

15. Mokyklos veiklos sritis – švietimas.

16. Mokyklos švietimo veiklos rūšys:

16.1. pagrindinė veiklos rūšis – vidurinis ugdymas, kodas 85.31.20;

16.2. kitos švietimo veiklos rūšys:

16.2.1. pradinis ugdymas, kodas 85.20;

16.2.2. pagrindinis ugdymas, kodas 85.31.10;

- 16.2.3. vidurinis ugdymas, kodas 85.31.20;
- 16.2.4. papildomas mokymas (kultūrinis švietimas), kodas 85.52;
- 16.2.5. papildomas mokymas (sportinis ir rekreacinis švietimas), kodas 85.51.
- 17. Mokyklos veiklos tikslas – plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, bendrąsias ir esmines dalykines kompetencijas, būtinas tolesniam mokymuisi, profesinei karjerai ir savarankiškam gyvenimui.
- 18. Mokyklos veiklos uždaviniai:
 - 18.1. teikti mokiniams kokybišką pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą;
 - 18.2. tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius;
 - 18.3. teikti mokiniams reikiamą pagalbą;
 - 18.4. užtikrinti sveiką ir saugią mokymo (-si) aplinką.
- 19. Vykdydama jai pavestus uždavinius Mokykla:
 - 19.1. vadovaudamasi švietimo ir mokslo ministro tvirtinamomis bendrosiomis programomis, atsižvelgdama į vietos ir Mokyklos bendruomenės reikmes, taip pat mokinių poreikius ir interesus, konkretina ir individualizuoja ugdymo turinį;
 - 19.2. rengia pagrindinio ugdymo antrosios dalies ir vidurinio ugdymo programas papildančius bei mokinių poreikius tenkinančius šių programų modulius, neformaliojo vaikų švietimo programas;
 - 19.3. vykdo pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (lietuvių, rusų mokomąją kalbą), neformaliojo vaikų švietimo programas, mokymo sutartyse sutartus įsipareigojimus, užtikrina geros kokybės švietimą;
 - 19.4. vykdo pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimą, brandos egzaminus švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka;
 - 19.5. išduoda mokymosi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas pasiekimus įteisinančius dokumentus švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka;
 - 19.6. sudaro palankias sąlygas veikti mokinių organizacijoms, skatinančioms mokinių dorovinį, tautinį, pilietinį sąmoningumą, patriotizmą, puoselėjančioms kultūrinę ir socialinę brandą, padedančioms tenkinti saviugdos ir saviraiškos poreikius;
 - 19.7. teikia informacinę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę, specialiąją pagalbą, vykdo mokinių sveikatos priežiūrą, profesinį orientavimą ir minimalios priežiūros priemones;
 - 19.8. įvertina mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius, skiria specialųjį ugdymą teisės aktų nustatyta tvarka;
 - 19.9. organizuoja tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimu jų mokamas papildomas paslaugas (klubus, būrelius, stovyklas, ekskursijas ir kita) teisės aktų nustatyta tvarka;
 - 19.10. sudaro sąlygas darbuotojams profesiskai tobulėti;
 - 19.11. užtikrina higienos normas, teisės aktų reikalavimus atitinkančią sveiką, saugią mokymosi ir darbo aplinką;
 - 19.12. kuria ugdymo turinio reikalavimams įgyvendinti reikiamą materialinę bazę vadovaudamasi švietimo ir mokslo ministro patvirtintais Švietimo aprūpinimo standartais;
 - 19.13. organizuoja mokinių maitinimą Mokykloje;
 - 19.14. viešai skelbia informaciją apie Mokyklos veiklą teisės aktų nustatyta tvarka;
 - 19.15. atlieka kitas įstatymų ir kitų teisės aktų numatytas funkcijas.
- 20. Mokiniams išduodami mokymosi pasiekimus įteisinantys dokumentai švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

III. MOKYKLOS TEISĖS

- 21. Mokykla, įgyvendindama jai pavestus tikslą ir uždavinius, atlikdama jai priskirtas funkcijas, turi teisę:
 - 21.1. parinkti mokymo metodus ir mokymosi veiklos būdus;
 - 21.2. kurti naujus mokymo ir mokymosi modelius, užtikrinančius kokybišką išsilavinimą;

- 21.3. bendradarbiauti su savo veiklai įtakos turinčiais fiziniais ir juridiniais asmenimis;
- 21.4. vykdyti šalies ir tarptautinius švietimo projektus;
- 21.5. stoti ir jungtis į asociacijas, dalyvauti jų veikloje;
- 21.6. gauti paramą Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo (Žin., 1993, Nr. 21-506; 2000, Nr. 61-1818) nustatyta tvarka;
- 21.7. naudotis kitomis teisės aktų suteiktomis teisėmis.

IV. MOKYKLOS VEIKLOS ORGANIZAVIMAS IR VALDYMAS

22. Mokyklos veikla organizuojama pagal:

- 22.1. direktoriaus patvirtintą Mokyklos strateginį planą, kuriam yra pritarusios Mokyklos taryba ir Mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija;
- 22.2. direktoriaus patvirtintą Mokyklos metinę veiklos programą, kuriai yra pritarusios Mokyklos taryba ir Mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija;
- 22.3. direktoriaus patvirtintą Mokyklos ugdymo planą, kuriam yra pritarusi Mokyklos taryba.

23. Mokyklai vadovauja direktorius, skiriamas į pareigas atviro konkurso būdu ir atleidžiamas iš jų teisės aktų nustatyta tvarka.

24. Direktorius:

24.1. suderinęs su Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriumi ar jo įgaliotu asmeniu, tvirtina Mokyklos vidaus struktūrą, Mokyklos darbuotojų pareigybių sąrašą;

24.2. nustato Mokyklos struktūrinių padalinių tikslus, uždavinius, funkcijas, direktoriaus pavadootojo ugdymui, Mokyklos struktūrinių padalinių vadovų veiklos sritis;

24.3. tvirtina mokytojų ir darbuotojų pareigybių aprašymus, Lietuvos Respublikos darbo kodekso ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka priima į darbą ir atleidžia iš jo Mokyklos darbuotojus, skatina juos, skiria jiems drausmines nuobaudas;

24.4. priima mokinius Vilniaus miesto savivaldybės tarybos nustatyta tvarka, sudaro mokymo sutartis teisės aktų nustatyta tvarka;

24.5. vadovaudamasis įstatymais ir kitais teisės aktais, Mokyklos darbo tvarkos taisyklėse nustato mokinių teises, pareigas ir atsakomybę;

24.6. suderinęs su Mokyklos taryba, tvirtina Mokyklos darbo tvarkos taisykles;

24.7. sudaro mokiniams ir darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su mokymusi ir darbu susijusiais aspektais;

24.8. vadovauja Mokyklos strateginio plano, metinės veiklos programos rengimui, jų įgyvendinimui, organizuoja ir koordinuoja mokyklos veiklą pavestoms funkcijoms atlikti, uždaviniams įgyvendinti, analizuoja ir vertina Mokyklos veiklą, materialinius ir intelektualius išteklius;

24.9. leidžia įsakymus, kontroliuoja jų vykdymą;

24.10. sudaro teisės aktų nustatytas komisijas; darbo grupes, metodines grupes, metodinę tarybą;

24.11. sudaro Mokyklos vardu sutartis Mokyklos funkcijoms atlikti;

24.12. organizuoja Mokyklos dokumentų saugojimą ir valdymą teisės aktų nustatyta tvarka;

24.13. teisės aktų nustatyta tvarka valdo, naudoja Mokyklos turtą, lėšas ir jais disponuoja; rūpinasi intelektualiais, materialiniais, finansiniais, informaciniais ištekliais, užtikrina jų optimalų valdymą ir naudojimą;

24.14. rūpinasi metodinės veiklos organizavimu, darbuotojų profesiniu tobulėjimu, sudaro jiems sąlygas kelti kvalifikaciją, mokytojams ir kitiems pedagoginiams darbuotojams galimybę atestuotis ir organizuoja jų atestaciją švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka;

24.15. inicijuoja Mokyklos savivaldos institucijų sudarymą ir skatina jų veiklą;

24.16. bendradarbiauja su mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančiomis įstaigomis, teritorinėmis policijos, socialinių paslaugų,

sveikatos įstaigomis, vaiko teisių apsaugos tarnybomis ir kitomis institucijomis, dirbančiomis vaiko teisių apsaugos srityje;

24.17. atstovauja Mokyklai kitose institucijose;

24.18. dalį savo funkcijų teisės aktų nustatyta tvarka gali pavesti atlikti direktoriaus pavaduotojui ugdymui, skyrių vadovams;

24.19. vykdo kitas teisės aktuose ir pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas.

25. Mokyklos direktorius atsako už Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų laikymąsi Mokykloje, už demokratinį Mokyklos valdymą, bendruomenės narių informavimą, tinkamą funkcijų atlikimą, nustatytų Mokyklos tikslo ir uždavinių įgyvendinimą, Mokyklos veiklos rezultatus; už gerą ir veiksmingą vaiko minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimą.

26. Mokykloje sudaromos metodinės grupės ir metodinė taryba. Metodinės grupės skirtos mokytojams kartu su pagalbos specialistais pasiręsti ugdyti mokinius: planuoti ir aptarti ugdymo turinį (programas, mokymo ir mokymosi metodus, kontekstą, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus, mokymo (-si) ir ugdymo (-si) priemones ir patirtį, kurią mokiniai sukaupia ugdymo procese), pritaikyti ją mokinių individualioms reikmėms, nagrinėti praktinę veiklą, plėtoti mokytojų profesinės veiklos kompetencijas, suderintas su Mokyklos strateginiais tikslais, ir kartu siekti mokinių ir mokyklos pažangos. Metodinė taryba nustato mokytojų metodinės veiklos prioritetus, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikius, inicijuoja pedagoginių inovacijų diegimą Mokykloje, teikia Mokyklos direktoriui suderintus metodinių grupių siūlymus dėl ugdymo turinio formavimo ir jo įgyvendinimo organizavimo gerinimo.

27. Metodinės grupės nariai yra vieno ar kelių mokomųjų dalykų mokytojai. Metodinei grupei vadovauja direktoriaus įsakymu paskirtas mokytojas. Metodinių grupių veiklą organizuoja ir koordinuoja ugdymo skyrių vedėjai. Mokyklos metodinės tarybos nariai yra metodinių grupių vadovai. Metodinei tarybai vadovauja ir jos veiklą koordinuoja direktoriaus pavaduotojas ugdymui.

28. Ugdymo turinio formavimo ir ugdymo proceso organizavimo klausimais Mokyklos direktorius gali organizuoti mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų, kurių veikla susijusi su nagrinėjamu klausimu, pasitarimus.

V. MOKYKLOS SAVIVALDA

29. Mokyklos taryba (toliau – Taryba) yra aukščiausia Mokyklos savivaldos institucija. Taryba telkia Mokyklos mokinių, mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų) bendruomenę, vietos bendruomenę demokratiniam Mokyklos valdymui, padeda spręsti Mokyklai aktualius klausimus, direktoriui atstovauti teisėtiems Mokyklos interesams.

30. Taryba sudaroma iš Mokykloje nedirbančių mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojų, mokinių ir vietos bendruomenės atstovų. Tarybos narių skaičių ir jos veiklos kadencijos trukmę nustato Mokyklos direktorius.

31. Į Tarybą lygiomis dalimis (3+3+3) tėvus (globėjus, rūpintojus) deleguoja Mokyklos tėvų komitetas, mokytojus – mokytojų taryba, mokinius – mokinių taryba, 1–3 bendruomenės atstovus – Mokyklos direktorius.

32. Tarybos posėdžiai kviečiami ne rečiau kaip du kartus per metus. Posėdis teisėtas, jei jame dalyvauja ne mažiau kaip du trečdaliai narių. Nutarimai priimami posėdyje dalyvaujančių balsų dauguma. Mokyklos direktorius Tarybos posėdžiuose gali dalyvauti kviestinio nario teisėmis.

33. Tarybai vadovauja pirmininkas, išrinktas atviru balsavimu Tarybos posėdyje.

34. Taryba:

34.1. teikia siūlymus dėl Mokyklos strateginių tikslų, uždavinių ir jų įgyvendinimo priemonių;

34.2. aprobuoja Mokyklos strateginį planą, metinę Mokyklos veiklos programą, Mokyklos darbo tvarkos taisykles, kitus Mokyklos veiklą reglamentuojančius dokumentus, teikiamus Mokyklos direktoriaus;

34.3. teikia siūlymus Mokyklos direktoriui dėl Mokyklos nuostatų pakeitimo ar papildymo, Mokyklos vidaus struktūros tobulinimo;

34.4. svarsto Mokyklos lėšų naudojimo klausimus;

34.5. išklauso Mokyklos metines veiklos ataskaitas ir teikia siūlymus Mokyklos direktoriui dėl Mokyklos veiklos tobulinimo;

34.6. teikia siūlymus Vilniaus miesto savivaldybės tarybai dėl Mokyklos materialinio aprūpinimo, veiklos tobulinimo;

34.7. svarsto mokytojų metodinės tarybos, mokinių ir tėvų (globėjų, rūpintojų) savivaldos institucijų ar Mokyklos bendruomenės narių iniciatyvas ir teikia siūlymus Mokyklos direktoriui;

34.8. teikia siūlymus dėl Mokyklos darbo tobulinimo, saugių mokinių ugdymo ir darbo sąlygų sudarymo, talkina formuojant Mokyklos materialinius, finansinius ir intelektualinius išteklius;

34.9. svarsto Mokyklos direktoriaus teikiamus klausimus.

35. Tarybos nutarimai yra teisėti, jei jie neprieštaruoja teisės aktams.

36. Mokyklos taryba už savo veiklą vieną kartą per metus atsiskaito Mokyklos bendruomenei.

37. Mokytojų taryba – nuolat veikianti Mokyklos savivaldos institucija mokytojų profesiniams ir bendriesiems ugdymo klausimams spręsti. Ją sudaro Mokyklos direktorius, direktoriaus pavaduotojas ugdymui, skyrių ir kitų padalinių, susijusių su ugdymu, vedėjai, visi Mokykloje dirbantys mokytojai, sveikatos priežiūros specialistai, švietimo pagalbą teikiantys specialistai, bibliotekininkai, kiti tiesiogiai ugdymo procese dalyvaujantys asmenys.

38. Mokytojų tarybai vadovauja Mokyklos direktorius.

39. Mokytojų tarybos posėdžius šaukia Mokyklos direktorius. Posėdis yra teisėtas, jei jame dalyvauja du trečdaliai mokytojų tarybos narių. Nutarimai priimami posėdyje dalyvavusių narių balsų dauguma.

40. Mokytojų taryba svarsto ir priima nutarimus teisės aktų nustatytais ir Mokyklos direktoriaus teikiamais klausimais.

41. Mokykloje nuolat veikia Mokyklos mokinių savivaldos institucija. Jos narių skaičių ir veiklos kadencijos trukmę nustato Mokyklos direktorius. Mokinių savivaldos institucijos nariai yra klasių susirinkimų deleguoti atstovai. Vadovauja savivaldos institucijos narių išrinktas vadovas. Mokinių savivaldos institucija inicijuoja ir padeda organizuoti Mokyklos renginius, akcijas, vykdyti prevencines programas, teikia siūlymų dėl mokymo organizavimo, vaikų neformaliojo švietimo programų plėtros, socialinės veiklos, organizuoja savanorių judėjimą, dalyvauja rengiant Mokyklos veiklą reglamentuojančius dokumentus, svarsto Mokyklos direktoriaus teikiamus klausimus, susitaria dėl institucijos veiklos organizavimo, deleguoja narius į Mokyklos tarybą.

42. Klasės mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) savivaldos institucija renkama klasės tėvų (globėjų, rūpintojų) susirinkime. Klasės mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) savivaldos institucijai vadovauja susirinkimo išrinktas vadovas. Klasių mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) savivaldos institucija aptaria su klasės vadovu klasės mokinių lankomumo, elgesio ir pažangumo, saugumo, maitinimo, informacijos gavimo apie vaikus klausimus, padeda organizuoti klasės renginius, išvykas, kurti edukacinę aplinką, vykdyti profesinį orientavimą, teikia siūlymų Mokyklos tarybai ir direktoriui.

43. Mokinių ugdymo organizavimo, elgesio, lankomumo, saugumo užtikrinimo ir kitais mokinių tėvams (globėjams, rūpintojams) aktualiais klausimais Mokyklos direktorius gali organizuoti klasių mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) savivaldos institucijų vadovų pasitarimus.

VI. DARBUOTOJŲ PRIĖMIMAS Į DARBĄ, JŲ DARBO APMOKĖJIMO TVARKA IR ATESTACIJA

44. Darbuotojai į darbą Mokykloje priimami ir atleidžiami iš jo Lietuvos Respublikos darbo kodekso (Žin., 2002, Nr. 64-2569) ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

45. Mokyklos darbuotojams už darbą mokama Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

46. Mokyklos direktorius, jo pavaduotojas ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjai ir mokytojai atestuojasi ir kvalifikaciją tobulina švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

VII. MOKYKLOS TURTAS, LĖŠOS, JŲ NAUDOJIMO TVARKA IR FINANSINĖS VEIKLOS KONTROLĖ

47. Mokykla valdo patikėjimo teise perduotą Savivaldybės turtą, naudoja ir disponuoja juo pagal įstatymus Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimų nustatyta tvarka.

48. Mokyklos lėšos:

48.1. valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų Savivaldybės biudžetui skirtos lėšos ir Vilniaus miesto savivaldybės biudžeto lėšos, skiriamos pagal patvirtintas sąmatas;

48.2. pajamos už teikiamas paslaugas;

48.3. fondų, organizacijų, kitų juridinių ir fizinių asmenų dovanotos ar kitaip teisėtai būdais perduotos lėšos, tikslinės paskirties lėšos pagal pavedimus;

48.4. kitos teisėtu būdu įgytos lėšos.

49. Lėšos naudojamos teisės aktų nustatyta tvarka.

50. Mokykla buhalterinę apskaitą organizuoja ir finansinę atskaitomybę tvarko teisės aktų nustatyta tvarka.

51. Mokyklos finansinė veikla kontroliuojama teisės aktų nustatyta tvarka.

VIII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

52. Mokyklos nuostatus, jų pakeitimus, papildymus tvirtina Vilniaus miesto savivaldybės taryba.

53. Mokyklos nuostatai keičiami ir papildomi Vilniaus miesto savivaldybės tarybos, mokyklos direktoriaus ar Mokyklos tarybos iniciatyva.

54. Mokykla registruojama teisės aktų nustatyta tvarka.

55. Mokykla reorganizuojama, likviduojama ar pertvarkoma teisės aktų nustatyta tvarka.

VILNIAUS BALTUPIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS

MOKINIŲ ELGESIO TAISYKLĖS

I. MOKINIO TEISĖS

1. Mokinys turi teisę:
 - 1.1. nemokamai gauti informaciją apie mokyklą, švietimo programas, modulius, mokymosi formas;
 - 1.2. pagal savo gebėjimus, interesus ir poreikius mokytis mokykloje, savarankiškai mokytis ir įgyti valstybinius standartus atitinkantį išsilavinimą;
 - 1.3. gauti geros kokybės švietimą;
 - 1.4. sulaukus 14 metų, savarankiškai pasirinkti dorinio ugdymo (tikybos arba etikos) programą;
 - 1.5. eksternu laikyti egzaminus, liudijančius, kad tam tikra formaliojo švietimo programa ar jos dalis (modulis) įvykdyta;
 - 1.6. pasirinkti formaliojo švietimo programas papildančius bei jo saviraiškos poreikius tenkinančius šių programų modulius, pasirenkamųjų dalykų programas, kursus;
 - 1.7. gauti psichologinę ir specialiąją pedagoginę, socialinę pedagoginę, informacinę pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje;
 - 1.8. gauti socialinę pagalbą, jei tokios pagalbos negali jam suteikti tėvai (globėjai, rūpintojai);
 - 1.9. gauti informaciją apie savo pasiekimų vertinimą ir kitą su mokymusi susijusią informaciją;
 - 1.10. turi teisę į nešališką mokymosi pasiekimų įvertinimą;
 - 1.11. mokytis savitarpio pagarba grįstoje, psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje;
 - 1.12. turėti higienos reikalavimus atitinkančius mokymosi krūvį ir darbo vietą;
 - 1.13. dalyvauti mokyklos savivaldoje;
 - 1.14. įstatymų nustatyta tvarka ginti savo teises;
 - 1.15. paskutinio mėnesio savaitę susipažinti su kontrolinių darbų grafiku kitam mėnesiui;
 - 1.16. rašyti vieną kontrolinį darbą per dieną.

II. MOKINIO PAREIGOS

2. Mokinys privalo:

- 2.1. mokytis pagal privalomojo švietimo programas iki 16 metų;
- 2.2. sudarius mokymo sutartį, laikytis visų jos sąlygų;
- 2.3. laikytis mokyklos vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų reikalavimų;
- 2.4. stropiai mokytis;
- 2.5. gerbti mokytojus ir kitus mokyklos bendruomenės narius;
- 2.6. nevėluoti į pamokas, be pateisinamos priežasties nepraleisti pamokų, susirgus tą pačią dieną informuoti klasės auklėtoją;
- 2.7. neatvykęs į mokyklą 1-3 dienas moksleivis privalo klasės auklėtojui pateikti raštišką tėvų paaiškinimą, nedalyvavęs pamokose daugiau nei tris dienas – gydytojo pažymą;
- 2.8. ateiti tvarkingai apsirengus, paltus ar striukes palikti rūbinėje;
- 2.9. tausoti ir saugoti privatų bei mokyklos turtą, atsakyti už sugadintą inventorių, atlyginti padarytą žalą;
- 2.10. nesivesti į mokyklą pašalinių asmenų;
- 2.11. per pertraukas ir laisvų pamokų metų neišeiti iš mokyklos teritorijos, išskyrus profilinio mokymo mokinius;
- 2.12. pagarbiai elgtis su visais mokyklos bendruomenės nariais ir kitais asmenimis;
- 2.13. laiku pasitikrinti sveikatą ir pateikti mokyklai reikiamą informaciją;
- 2.14. apsirūpinti individualiomis mokymosi priemonėmis (pratybų sąsiuviniais, rašymo priemonėmis, kūno kultūros apranga ir kt.);
- 2.15. pasikeitus gyvenamajai vietai ar telefonui, nedelsiant informuoti apie tai klasės auklėtoją;
- 2.16. talkinti tvarkant mokyklos kabinetus, aplinką, organizuojant mokyklos renginius;
- 2.17. turėti ir, mokytojui paprašius, pateikti pažymių knygele;
- 2.18. pabaigęs mokyklą ar nutraukęs mokymąsi, moksleivis privalo atsiskaityti su mokyklos biblioteka;
- 2.19. saugoti ir tausoti knygas, vadovėlius; praradęs ar nepataisomai sugadinęs spaudinį privalo jį pakeisti tokiu pat ar bibliotekos pripažintu lygiaverčiu;
- 2.20. pertraukų metu, diskotekose ir kituose renginiuose laikytis nustatytos tvarkos, vykdyti administracijos, mokytojų ir budinčiųjų reikalavimus;
- 2.21. budėti mokykloje administracijos nustatyta tvarka.

1. Mokykloje ir jos teritorijoje draudžiama:

- 3.1. vartoti tabaką, alkoholį, narkotines, psichotropines bei kitas psichoaktyvias medžiagas prekiauti jomis;
- 3.2. vartoti necenzūrinius, įžeidžiančius žodžius;
- 3.3. nešiotis šaunamuosius ginklus, šaltuosius ginklus, dujinius balionėlius, naudoti pirotechnikos gaminius;
- 3.4. naudotis mobiliais telefonais pamokų metu;
- 3.5. naudoti moralinį spaudimą bei fizinę jėgą prieš kitą mokyklos bendruomenės narį;
- 3.6. reikalauti užmokesčio iš bendramokslių už tikras ar tariamas paslaugas, žaisti azartinius žaidimus, lošti iš pinigų;
- 3.7. pamokų metu trukdyti dirbti mokytojui ir bendraklasiams;
- 3.8. pasisavinti mokyklos nuosavybę ir bendruomenės turtą;
- 3.9. bėgioti koridoriais, laiptais, stumdytis laiptinėse, sėdėti ant palangių, būriuotis gretimų namų laiptinėse;
- 3.10. žeminti žmogaus orumą, diskriminuoti ar kurstyti diskriminaciją prieš žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

III. MOKINIO ATSAKOMYBĖ

1. Pažeidus mokyklos mokinių elgesio taisyklių ar kitų mokyklos vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų nuostatas moksleiviams direktoriaus įsakymu skiriamos nuobaudos :
 - 4.1. pastaba;
 - 4.2. papeikimas;
 - 4.3. laikinas nušalinimas nuo pamokų;
 - 4.4. pašalinimas iš mokyklos.
1. Nuobaudos skiriamos atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą, jo sukeltas pasekmes, moksleivio elgesį iki pažeidimo padarymo ir po jo.
2. Už kiekvieną pažeidimą skiriama tik vieną nuobaudą.
3. Prieš skiriant nuobaudą, pareikalaujama raštu pasiaiškinti dėl pažeidimo, informuojami moksleivio tėvai (globėjai, rūpintojai) , esant reikalui pranešama teisėsaugos institucijoms;
4. Mokiniui, gavus tris nuobaudas, siūloma tęsti mokymąsi kitoje mokykloje.
5. Mokinys, kuris mokosi pagal privalomojo švietimo programas, jei jo elgesys kelia realią ir akivaizdžią grėsmę mokyklos bendruomenės narių saugumui, suderinus su vaikų teisių apsaugos tarnyba, gali būti pašalintas iš mokyklos. Mokyklos direktorius kartu su mokyklos steigėju, jo tėvams (globėjams, rūpintojams) dalyvaujant, mokinį perkelia į kitą mokyklą.

IV. MOKINIO SKATINIMAS

1. Už aktyvų dalyvavimą klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime, už labai gerą mokymąsi ir pavyzdingą elgesį, pasiekimus miesto, respublikos ir tarptautinėse olimpiadose mokiniams skiriami paskatinimai:

10.1 žodinė padėka;

10.2 padėka raštu;

VILNIAUS BALTUPIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS MOKINIŲ ELGESIO TAISYKLĖS

Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos mokinių elgesio taisyklės nustato Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos mokinių elgesio taisykles mokykloje, mokyklos teritorijoje ir mokykloje vykstančių renginių bei mokyklos organizuojamų renginių, kurie vyksta už mokyklos ribų, metu.

I. MOKINIO TEISĖS

1. Mokinys turi teisę naudotis visomis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose, Jungtinių Tautų Organizacijos, Vaiko teisių apsaugos konvencijoje numatytais teisėmis ir laisvėmis.
2. Mokinys turi teisę į mokslą, kuris ugdytų jo bendrą kultūrinį išprusimą, intelektą, sugebėjimus, pažiūras, dorovinę bei socialinę atsakomybę, sudarytų sąlygas asmenybei vystytis.
3. Kiekvienas vaikas turi teisę į mokymo ir kitų valstybės institucijų paramą atskleidžiant ir ugdant talentus bei gabumus.
4. Mokinys turi teisę į saviraiškos laisvę, nekenkiant kitiems.
5. Naudotis mokyklos biblioteka, vadovėliais ir kita literatūra, kabinetuose esančiu inventoriumi, informacinių technologijų įranga mokymosi tikslams ir laikantis nustatytų naudojimosi instrukcijų.
6. Esant būtinybei, nustatyta tvarka būti mokomam namuose.
7. Kiekvienas mokinys turi teisę dalyvauti mokyklos mokinių savivaldoje, teikti siūlymus dėl ugdymo proceso ir popamokinės veiklos tobulinimo.
8. Gauti pirmąją medicinos, psichologinę, specialiąją pedagoginę, socialinę, logopedo ir informacinę pagalbą.
9. Gauti mokykloje nemokamą maitinimą įstatymų nustatyta tvarka;
10. Puoselėti lietuvių kalbą, kultūrą, papročius bei tradicijas;

II. MOKINIO PAREIGOS

Mokinys privalo:

11. Mokytis pagal privalomojo švietimo programas iki 16 metų.
12. Sudarius mokymosi sutartį, laikytis visų jos sąlygų.
13. Laikytis mokyklos vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų reikalavimų.
14. Stropiai mokytis.
15. Pagarbiai elgtis su visais mokyklos bendruomenės nariais ir kitais asmenimis..
16. Nevėluoti į pamokas, be pateisinamos priežasties nepraleisti pamokų, susirgus tą pačią dieną informuoti klasės vadovą.
17. Neatvykus į mokyklą 1-3 dienas, klasės vadovui pateikti raštišką tėvų paaiškinimą, nedalyvavus ilgiau nei 3 dienas – gydytojo pažymą.
18. Ateiti į mokyklą tvarkingai apsirengus, paltus ir striukes palikti rūbinėje.
19. Tausoti ir saugoti privatų bei mokyklos turtą, atsakyti už sugadintą inventorių, atlyginti padarytą žalą.
20. Nesivesti į mokyklą pašalinių asmenų.
21. Per pertraukas ir laisvų pamokų metu neišeiti iš mokyklos teritorijos be klasės vadovo ar mokyklos atstovo leidimo, išskyrus profilinio mokymo mokinius.
22. Laiku pasitikrinti sveikatą ir pateikti mokyklai reikiamą informaciją.
23. Apsirūpinti individualiomis mokymosi priemonėmis.
24. Pasikeitus gyvenamajai vietai ar tėvų kontaktiniams duomenims, nedelsiant informuoti klasės vadovą.
25. dalyvauti mokyklos kabinetų, aplinkos tvarkyme, mokyklos renginiuose.
26. Pabaigus mokyklą ar nutraukus mokymo sutartį su ja atsiskaityti su mokyklos biblioteka.
27. Saugoti ir tausoti knygas, vadovėlius, praradus ar nepataisomai sugadinus spaudinį, jį pakeisti tokiu pat ar bibliotekos pripažintu lygiaverčiu.
28. Pamokų, pertraukų ir mokyklinių renginių metu laikytis nustatytos tvarkos, vykdyti administracijos, mokytojų bei kitų mokyklos darbuotojų teisėtus reikalavimus.

Mokykloje ir jos teritorijoje draudžiama:

29. Vartoti tabaką, alkoholį, narkotines, psichotropines bei kitas psichoaktyviais medžiagas bei jomis prekiauti ar dalinti.
30. Vartoti necenzūrinius, įžeidžiančius žodžius ar gestus.
31. Nešiotis šaunamuosius ginklus, šaltuosius ginklus, dujinius balionėlius, naudoti pirotechnikos gaminius.
32. Mėtyti popierius ar kitaip šiukšlinti.

33. Laužyti ir kirsti medžius, krūmus, jų šakas, skinti lapus bei žiedus.
34. Važinėti žaliuosiuose plotuose, mindžioti gėlynus, skinti bei rauti gėles, ardyti veją.
35. Žaisti sportinius ar kitokius žaidimus tam nepritaikytose vietose.
36. Rašinėti, braižyti ar kitaip terlioti ant pastatų, tvorų ir kitų statinių, mėtyti sniegą į mokyklos pastatą.
37. Pamokų metu naudotis mobiliaisiais telefonais.
38. Filmuoti ir fotografuoti mokyklos bendruomenės narius ar viešinti jo atvaizdą negavus asmens sutikimo.
39. Naudoti moralinį spaudimą bei fizinę jėgą prieš kitą bendruomenės narį.
40. Reikalauti užmokesčio iš bendramokslų už tikras ar tariamas paslaugas, mokykloje bei jos teritorijoje žaisti azartinius žaidimus.
41. Pamokų metu trukdyti dirbti mokytojui bei bendraklasiams.
42. Pasisavinti ar gadinti mokyklos ar mokyklos bendruomenės nario turta.
43. Bėgioti, stumdytis ir sėdėti ant palangių.
44. Žeminti žmogaus orumą, diskriminuoti ar kurstyti diskriminaciją prieš žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį dėl lyties, amžiaus, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimo ar pažiūrų.
45. Platinti informaciją apie asmenį be jo sutikimo per masines informavimo priemones, socialinius tinklapius internete.
46. Klastoti dokumentus, keisti įrašus.
47. Trikdyti viešąją rimtį – šaukti, švilpti, triukšmauti, garsiai klausytis muzikos.

III. MOKINIO ATSAKOMYBĖ

48. Apie netinkamą mokinio elgesį (pažeidė mokinio elgesio taisykles, nereagavo į mokytojo pastabas) pamokos ar pertraukos metu, mokytojas informuoja tarnybiniu pranešimu.
49. Gavus tris tarnybinius pranešimus apie netinkamą mokinio elgesį, į mokyklą kviečiami mokinio tėvai (globėjai, rūpintojai).
50. Situacijai negerėjant (per mėnesį įvykdo pažeidimą) mokinys kviečiamas į Mokyklos prevencinio darbo grupės posėdį.
51. jei mokinys ir toliau elgiasi netinkamai, informuojamas Vaiko teisių apsaugos skyrius.
52. Per mėnesį mokiniui įvykdžius dar vieną pažeidimą, kreipiamasi į Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorių dėl LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo taikymo.

53 Pažeidus mokyklos mokinių elgesio taisyklių ar kitų mokyklos vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų nuostatas, moksleiviams direktoriaus įsakymu skiriamos nuobaudos:

53.1. pastaba;

53.2. papeikimas;

53.3. laikinas nušalinimas nuo pamokų;

53.4. pašalinimas iš mokyklos.

54. Nuobaudos skiriamos atsižvelgus į pažeidimo sunkumą, jo sukeltas pasekmes, moksleivio elgesį iki pažeidimo padarymo ir po jo.

55. Už kiekvieną pažeidimą skiriama tik viena nuobauda.

56. Prieš skiriant nuobaudą pareikalaujama raštu pasiaiškinti, dėl pažeidimo informuojami moksleivio tėvai (globėjai, rūpintojai), esant reikalui, pranešama teisėsaugos institucijoms.

57. Pagal privalomojo švietimo programas besimokantis mokinys, kurio elgesys kelia realią ir akivaizdžią grėsmę mokyklos bendruomenės saugumui, suderinus su Vaiko teisių apsaugos tarnyba, gali būti pašalintas iš mokyklos. Mokyklos direktorius kartu su mokyklos steigėju, dalyvaujant mokinio tėvams (globėjams, rūpintojams), mokinį perkelia į kitą mokyklą.

IV. MOKINIO SKATINIMAS

58. Už aktyvų dalyvavimą klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime, už labai gerą mokymąsi ir pavyzdinę elgesį, pasiekimus miesto, respublikos ir tarptautinėse olimpiadose, konkursuose mokiniai gali būti skatinami:

59. Žodine padėka;

60. Padėka raštu.

61. Padėka šeimai

PRIDEDAMA

Išrašas iš Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso.

Išrašas iš Išrašas iš Vilniaus miesto tvarkymo ir švaros taisyklių.

PRIEDAS

Išrašas iš Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso

Administracinė atsakomybė nepilnamečiams atsiranda tik nuo 16 m., iki tol už jų pažeidimus atsako tėvai, tačiau reikia įrodyti tėvų pareigos auklėti vaiką nebuvimą. Pvz.

mokykloje 13 m. vaikas pastūmė ką nors ar iškeikė, tačiau tėvai domisi vaiku ir pan. tai nieko. Turi būti iš mokyklos išrodomoji medžiaga, kad ne kartą kalbėta su tėvais, bet padėtis negerėja.

Baudžiamoji atsakomybė atsiranda nuo 16 m., tačiau už kai kuriuos straipsnius Jie išvardinti LR BK 13 str. (vagystė, žmogžudystė, plėšikavimas, išžaginimas) atsiranda nuo 14 metų.

Tėvų arba globėjų (rūpintojų) atsakomybė apibrėžiama LR ATPK 181str.

181 straipsnis. Tėvų valdžios nepanaudojimas arba panaudojimas priešingai vaiko interesams

Tėvų valdžios nepanaudojimas arba panaudojimas priešingai vaiko interesams – užtraukia įspėjimą tėvams.

Tokia pat veika, padaryta tėvų, baustų administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytą pažeidimą, – užtraukia baudą tėvams iki keturių šimtų litų.

181⁽¹⁾ straipsnis. Vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų nevykdymas arba vykdymas priešingai vaiko interesams

Vaiko globėjui (rūpintojui) nustatytų pareigų nevykdymas arba vykdymas priešingai vaiko interesams – užtraukia įspėjimą arba baudą globėjui (rūpintojui) iki dviejų šimtų litų.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išaiškinimu - necenzūriniai keiksmai – tai žodžiai susiję su lytiniais organais, taip pat tokių žodžių užrašymas ir gestų rodymas. Jei keiksmas ar lytiniai organai nupiešiami tai ir LR ATPK 174 str. (nedidelis chuliganizmas) ir LR ATPK 50/3 str. (turto sugadinimas).

174 straipsnis. Nedidelis chuliganizmas

Nedidelis chuliganizmas, tai yra necenzūriniai žodžiai ar gestai viešosiose vietose, įžeidžiamas kibimas prie žmonių ar kiti panašūs veiksmai, pažeidžiantys viešąją tvarką ir žmonių rimtį – užtraukia baudą nuo vieno šimto iki trijų šimtų litų arba administracinį areštą iki trisdešimties parų.

175 straipsnis. Nepilnamečių padarytas chuliganizmas

Nepilnamečių nuo keturiolikos iki šešiolikos metų padarytas nedidelis chuliganizmas arba chuliganizmas, taip pat tyčinis suaugusiųjų garbės ir orumo žeminimas – užtraukia baudą tėvams arba globėjams (rūpintojams) nuo penkiasdešimties iki vieno šimto litų.

50⁽³⁾ straipsnis. Tyčinis turto sunaikinimas ar sužalojimas

Tyčinis turto sunaikinimas ar sužalojimas, nepadaręs nukentėjusiajam žymios žalos, – užtraukia baudą nuo vieno šimto iki trijų šimtų litų.

178 straipsnis. Alkoholinių gėrimų gėrimas viešosiose vietose arba girto pasirodymas viešosiose vietose

Alkoholinių gėrimų ir kitų svaigalų, pagamintų naudojant spiritą, gėrimas gatvėse, stadionuose, skveruose, parkuose, visų rūšių visuomeniniame transporte ir kitose vietose, išskyrus prekybos ir viešojo maitinimo įmones, kuriose savivaldybių tarybų ar savivaldybių administracijų direktorių leista pardavinėti alkoholinius gėrimus išpilstant, arba girto pasirodymas viešosiose vietose, įžeidžiant žmogaus orumą ir visuomeninę dorovę, - užtraukia įspėjimą arba baudą nuo trisdešimties iki penkiasdešimties litų.

Tokie pat veiksmai, padaryti pakartotinai per vienerius metus po administracinių nuobaudų paskyrimo, užtraukia baudą nuo penkiasdešimties iki vieno šimto litų.

Veiksmai, numatyti šio straipsnio pirmojoje dalyje, padaryti asmens, kuriam du kartus per vienerius metus buvo paskirta administracinė nuobauda už alkoholinių gėrimų gėrimą viešosiose vietose arba girto pasirodymą viešosiose vietose, – užtraukia baudą nuo vieno šimto penkiasdešimties iki trijų šimtų litų arba administracinį areštą iki trisdešimties parų.

Girtų nepilnamečių iki šešiolikos metų pasirodymas viešosiose vietose, taip pat jų gėrimas alkoholinių gėrimų – užtraukia baudą tėvams arba globėjams (rūpintojams) nuo penkiasdešimties iki vieno šimto litų.

180 straipsnis. Alkoholinių gėrimų nupirkimas ar kitoks perdavimas nepilnamečiui, nepilnamečio nugirdymas

Alkoholinių gėrimų nupirkimas ar kitoks perdavimas nepilnamečiui, taip pat nepilnamečio nugirdymas – užtraukia baudą nuo dviejų šimtų penkiasdešimties iki penkių šimtų litų.

185⁽¹⁾ straipsnis. Rūkymas vietose, kuriose draudžiama tai daryti

Rūkymas vietose, kuriose pagal savivaldybių tarybų sprendimus draudžiama tai daryti, – užtraukia įspėjimą arba baudą nuo dvidešimties iki penkiasdešimties litų.

Rūkymas vietose, kuriose pagal įstatymus draudžiama tai daryti, – užtraukia įspėjimą arba baudą nuo dvidešimties iki penkiasdešimties litų.

185⁽⁴⁾ straipsnis. Tabako gaminių nupirkimas ar kitoks perdavimas nepilnamečiui

Tabako gaminių nupirkimas ar kitoks perdavimas nepilnamečiui – užtraukia baudą nuo dviejų šimtų penkiasdešimties iki penkių šimtų litų.

183 straipsnis. Viešosios rimties trikdymas

Šauksmai, švilpimas, garsus dainavimas arba grojimas muzikos instrumentais bei kitokiais garsiniais aparatais ar kiti panašūs veiksmai gatvėse, aikštėse, parkuose, paplūdimiuose, viešajame transporte bei kitose viešosiose vietose, o vakaro ir nakties metu – ir gyvenamosiose patalpose, įmonėse, įstaigose ar organizacijose, jeigu tai trikdo viešąją rimtį užtraukia įspėjimą arba baudą piliečiams arba pareigūnams iki trijų šimtų litų.

Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus užtraukia baudą piliečiams arba pareigūnams nuo trijų šimtų iki vieno tūkstančio litų.

Šio straipsnio pirmojoje dalyje numatyti pažeidimai, padaryti nepilnamečių nuo keturiolikos iki šešiolikos metų užtraukia įspėjimą arba baudą tėvams arba globėjams (rūpintojams) iki trijų šimtų litų.

161 straipsnis. Miestų ir kitų gyvenamųjų vietovių tvarkymo ir švaros taisyklių pažeidimas

Savivaldybių tarybų patvirtintų miestų ir kitų gyvenamųjų vietovių tvarkymo ir švaros taisyklių pažeidimas, taip pat miestų ir gyvenamųjų vietovių statinių tinkamos priežiūros taisyklių nesilaikymas užtraukia įspėjimą arba baudą iki dviejų tūkstančių litų.

PRIEDAS

Išrašas iš Vilniaus miesto tvarkymo ir švaros taisyklių

15. Gatvėse, aikštėse, parkuose, skveruose, kiemuose ir kitose bendrojo naudojimo vietose draudžiama:

15.4. klijuoti ar kitaip tvirtinti skelbimus ar kitokią informaciją ant medžių, stulpų, pastatų ir statinių bei kitose šiam tikslui nenumatytose vietose;

15.5. mėtyti nuorūkas, popierius ar kitaip šiukšlinti;

15.10. laužyti ir kirsti medžius, krūmus, jų šakas, skinti vaisius, lapus bei žiedus;

15.12. važinėti žaliuosiuose plotuose, statyti automobilius vejoje, mindžioti gėlynus, skinti bei rauti gėles, ardyti veją ir sodinti daržoves;

15.13. žaisti sportinius ar kitokius žaidimus tam nepritaikytose vietose;

15.14. važiuoti transporto priemonėmis ant šaligatvių ar pėsčiųjų takų, išskyrus Kelių eismo taisyklėse numatytais atvejais;

15.17. rašinėti, braižyti ar kitaip terlioti ant pastatų, tvorų ir kitų statinių.

Už šių taisyklių nesilaikymą baudžiama pagal LR ATPK 161 str.

PATVIRTINTA
Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos
direktoriaus 2005 m. lapkričio 25 d.
įsakymu Nr. V-139

VILNIAUS BALTUPIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS MOKYTOJO PAREIGYBĖS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mokytojo pareigybės aprašas reglamentuoja mokytojo, ugdančio ir mokančio mokinius pagal formaliojo švietimo programas, profesinę veiklą.
2. Mokytoją į darbą priima, skatina, skiria drausmines nuobaudas ir atleidžia mokyklos direktorius teisės aktų nustatyta tvarka.
3. Reikalavimai mokytojui:
 - 3.1. dirbti mokytoju pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio ir specialiojo ugdymo programas gali asmuo, įgijęs aukštąjį, aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą, turintis pedagogo kvalifikaciją ir laikomas dalyko/srities specialistu;
 - 3.2. išmanyti šiuolaikinės pedagogikos – psichologijos pagrindus, gebėti juos panaudoti savo veikloje;
 - 3.3. mokėti naudotis, kaupti, sisteminti, valdyti, apibendrinti informaciją ir rengti išvadas;
 - 3.4. mokėti planuoti ir organizuoti savo bei tikslinės žmonių grupės veiklą;
 - 3.5. mokėti dirbti kompiuteriu („Word“, „Excel“, „Internet“, „Power Point“.);
 - 3.6. turėti užsienio kalbos pagrindus;
 - 3.7. gerai mokėti valstybinę kalbą, sklandžiai dėstyti mintis raštu ir žodžiu;
 - 3.8. būti pareigingam, mandagiam, tolerantiškam, reikiam, gebėti bendrauti.

4. Mokytoju negali dirbti asmuo:
 - 4.1. teistas už tyčinę nusikalstamą veiką;
 - 4.2. teismo sprendimu pripažintas neveiksniu ar ribotai veiksnium – iki jo pripažinimo veiksnium ar veiksnium apribojimo panaikinimo;
 - 4.3 kuriam teismo sprendimu apribota tėvų valdžia – apribojimo laikotarpiu;
 - 4.4. sergantis Sveikatos apsaugos ministerijos atitinkamame sąraše nurodytomis ligomis;
 - 4.5. nelietuvių kalba baigęs mokslą Lietuvos Respublikos pilietis, neturintis valstybinės kalbos mokėjimo antrosios kvalifikacinės kategorijos;
 - 4.6. buvęs SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) kadrinis darbuotojas, kuriam taikomi Įstatyme „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ numatyti apribojimai.
5. Mokytojas dirba vadovaudamasis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo ministerijos teisės aktais, reglamentuojančiais mokyklinio amžiaus vaikų ugdymą, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto departamento direktoriaus, ir to paties departamento Švietimo skyriaus vedėjo, ir mokyklos vadovo įsakymais, mokyklos nuostatais, mokyklos vidaus darbo tvarkos taisyklėmis bei pareigybių aprašymu.

MOKYTOJO TEISĖS IR PAREIGOS

6. Mokytojas turi teisę:
 - 6.1. siūlyti savo individualias programas;
 - 6.2. pasirinkti pedagoginės veiklos būdus ir formas;
 - 6.3. ne mažiau kaip 5 dienas per metus dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose;
 - 6.4. būti atestuotas ir įgyti kvalifikacinę kategoriją Lietuvos Respublikos įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka;
 - 6.5. dirbti savitarpio pagarba grįstoje, psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje, turėti higienos reikalavimus atitinkančią ir tinkamai aprūpintą darbo vietą;
 - 6.6. dalyvauti mokyklos savivaldoje.
7. Mokytojas privalo:
 - 7.1. užtikrinti ugdomų mokinių saugumą, geros kokybės ugdymą;
 - 7.2. ugdyti tvirtas mokinių dorovės, pilietines, tautines bei patriotines nuostatas, laiduoti jų asmenybės galių plėtotę;
 - 7.3. laikytis teisės norminių aktų patvirtintų Mokytojo etikos normų ir mokyklos vidaus tvarką nustatančių dokumentų ;
 - 7.4. tobulinti savo kvalifikaciją;

7.5. suteikti pagalbą mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų ir specialiųjų ugdymo poreikių;

7.6. suteikti vaikui reikiamą pagalbą pastebėjus, kad jo atžvilgiu yra taikomas smurtas, prievarta, seksualinio ar kitokio pobūdžio išnaudojimas, apie tai informuoti mokyklos vadovą, socialinį pedagogą, slaugytoją;

7.7. nešališkai vertinti mokinių mokymosi ir ugdymo pasiekimus;

7.8. informuoti tėvus (globėjus, rūpintojus), klasės auklėtoją, mokyklos vadovybę apie vaikų ugdymo poreikius ir pasiekimus;

7.9. dalyvauti pasiekimų patikrinimų, egzaminų organizavimo, vykdymo ir vertinimo komisijose;

7.10. suteikti pirmąją pagalbą nelaimingo atsitikimo metu nukentėjusiajam mokiniui ir pranešti apie įvykį švietimo įstaigos vadovui ar atsakingam darbuotojui;

7.11. sudaryti ir pateikti tvirtinti mokomojo dalyko metinius teminius planus, parengti adaptuotas, modifikuotas programas specialiųjų poreikių moksleiviams;

7.12. tvarkyti pedagoginės veiklos dokumentus;

7.13. dalyvauti mokytojų tarybos posėdžiuose, metodinių būrelių susirinkimuose ir kituose privalomuose renginiuose;

7.14. budėti per pertraukas pagal sudarytą grafiką;

7.15. kiekvienų mokslo metų pabaigoje pateikti savo pedagoginės veiklos metinę ataskaitą.

II. MOKYTOJO, VYKDANČIO KLASĖS AUKLĖTOJO FUNKCIJAS, PAREIGOS

8. Klasės auklėtojas privalo:

8.1. rūpintis mokinių asmenybinio ir sociokultūrinio ugdymu bei brandos pažanga;

8.2. padėti moksleiviams formuoti vertybines nuostatas, ugdyti jų pilietiškumą, gebėjimą vadovautis demokratiniais bendravimo principais;

8.3. burti klasėje dirbančius mokytojus ir kitus specialistus (bibliotekininkas, psichologas, specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas, visuomenės sveikatos priežiūros specialistas, papildomojo ugdymo organizatorius ir k. t.) klasės moksleivių ugdymui planuoti ir derinti (organizuoti konsiliumus);

8.4. informuoti klasėje dirbančius mokytojus apie vaikų individualius gebėjimus, psichologinius ypatumus, iškilusias problemas, kartu aptarti ugdymo turinio organizavimą;

8.5. pažinti moksleivių polinkius, poreikius, interesus, siekti, kad jie dalyvautų svarstant ugdymo turinį, formas ir metodus;

- 8.6. domėtis ir rūpintis moksleivių sveikata, jų sauga, padėti jiems reguliuoti darbo ir poilsio režimą; puoselėti sveiką gyvenseną;
- 8.7. domėtis klasės auklėtinių dienos ir savaitės krūviu, kartu su mokytojais jį koreguoti;
- 8.8. bendrauti su kiekvienu moksleiviu ir jo šeima, informuoti vaiko tėvus (globėjus, rūpintojus) apie jo mokymąsi ir elgesį;
- 8.9. suteikti vaikui reikiamą pagalbą pastebėjus, kad jo atžvilgiu taikomas smurtas, prievarta, seksualinis ar kitokio pobūdžio išnaudojimas, ir apie tai informuoti mokyklos vadovą, socialinį pedagogą, slaugytoją;
- 8.10. padėti mokiniams spręsti išskylančias psichologines, bendravimo, mokymosi ir kt. problemas;
- 8.11. padėti mokiniams pasirinkti tolesnę mokymosi ar veiklos sritį;
- 8.12. supažindinti auklėtinius su Mokinių elgesio taisyklėmis bei kitais mokinių veiklą reglamentuojančiais teisės aktais;
- 8.13. kartu su klasės aktyvu sudaryti auklėjamosios klasės vadovo planus;
- 8.14. dalyvauti mokyklos nepamokiniuose renginiuose, kuriuose dalyvauja auklėtiniai, padėti jiems pasirengti;
- 8.15. organizuojamų nepamokinių renginių (ekskursijų, žygių, vakaronių, valandėlių ir t.t.) metu atsakyti už mokinių saugumą;
- 8.16. nerečiau kaip kartą per dvi savaites sutvarkyti auklėtinių pažymių knygeles;
- 8.17. informuoti tėvus (globėjus) apie vaikų mokymąsi ir elgesį mokykloje;
- 8.18. tvarkyti klasės dienyną ir mokinių asmens bylas;
- 8.19. kontroliuoti auklėtinių pamokų lankomumą bei pažangumą, atsiskaitymą už praleistas pamokas;
- 8.20. informuoti klasėje dirbančius mokytojus apie vaikų individualius gebėjimus, psichologinius ypatumus, iškilusias problemas, kartu aptarti ugdymo turinio organizavimą;
- 8.21. vesti klasės valandėles;
- 8.22. klasės tėvų komitetui padėti organizuoti mokinių tėvų susirinkimus;
- 8.23. supažindinti mokinio tėvus (globėjus, rūpintojus) per 3 dienas su direktoriaus įsakymu dėl mokinių kėlimo į aukštesnę klasę, ugdymo programos baigimo, papildomų darbų skyrimo ar palikimo kartoti programą.

Susipažinau

(parašas)

(vardas ir pavardē)

(data)

PATVIRTINTA
Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos
direktoriaus 2011 m. balandžio 27 d.
įsakymu Nr. 150

VILNIAUS BALTUPIŲ VIDURINĖS MOKYKLOS DARBO TVARKOS TAISYKLĖS

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos (toliau – mokyklos) darbo tvarkos taisyklės (toliau - Taisyklės) reglamentuoja mokyklos vidaus tvarką.
2. Taisyklių tikslas – daryti įtaką įstaigos darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis (toliau vadinama – darbuotojais), elgesiui, siekiant gerinti jų ir mokyklos bendruomenės santykius, ir skatinti darbuotojus profesionaliai atlikti savo pareigas, užtikrinti aukštą darbo kokybę ir kultūrą, didinti darbo našumą ir efektyvumą.
3. Taisyklės reglamentuoja norminiuose teisės aktuose bei mokyklos vietiniuose dokumentuose nedetalizuotas mokyklos veiklos sritis ir šių Taisyklių nuostatos taikomos tiek, kiek šių teisinių santykių nereglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai arba kiti teisės aktai.
4. Mokykla savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Švietimo ir kitais įstatymais, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo ministerijos, Vilniaus savivaldybės norminiais aktais, Mokyklos nuostatais, Kolektyvine sutartimi, vadovaujasi mokslo metų ugdymo planu, Bendrosiomis programomis, šiomis Taisyklėmis.
5. Taisyklės yra derinamos su Profesine sąjunga, Mokytojų taryba ir Mokyklos taryba ir tvirtinamos mokyklos direktoriaus įsakymu.
6. Taisyklės įsigalioja nuo jų patvirtinimo dienos.

II. DARBUOTOJŲ PRIĖMIMO IR ATLEIDIMO IŠ DARBO TVARKA

7. Mokyklos direktorius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos darbo kodeksu, mokyklos nuostatais bei kitais norminiais dokumentais, priima ir atleidžia iš darbo pedagoginį, administracijos ir aptarnaujantį personalą.
8. Darbuotojai į pareigas priimami sudarius su jais darbo sutartis.
9. Darbo santykiai įteisinami darbo sutartimi vadovaujantis Lietuvos Respublikos darbo kodeksu.
10. Kartu su antruoju darbo sutarties egzemplioriumi darbuotojui įteikiamas darbo pažymėjimas, kurį darbuotojas privalo turėti darbo vietoje.

11. Įsidarbindamas darbuotojas pateikia šiuos dokumentus: pasą ar asmens tapatybės kortelę, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimą, prašymą, dokumentą, kuris patvirtina išsilavinimą ar pasirengimą dirbti, gyvenimo aprašymą, rekomendacijas, pažymą apie sveikatos būklę, pažymą apie pedagoginį darbo stažą ir bendrąjį darbo stažą, nuotrauką (3x4).

12. Asmuo, priimtas dirbti mokykloje, pasirašytinai supažindinamas su šiomis Taisyklėmis, Kolektyvine darbo sutartimi, pareigybės aprašu, taip pat supažindinamas su kitais mokyklos aktais, apmokėjimo tvarka, darbo vieta, būsimais bendradarbiais, patalpų išdėstymu, tiesioginiais vadovais;

12.1. ūkio dalies vedėjas supažindina su civilinės saugos, priešgaisrinės saugos bei darbo saugos reikalavimais. Instruktažas įforminamas tam skirtuose žurnaluose.

13. Kiekvienam darbuotojui vedama asmens byla, kuri tvarkoma vadovaujantis LR Darbo kodekso, Lietuvos archyvų departamento prie LR vyriausybės nuostatomis dėl bendrųjų dokumentų saugojimo terminų.

14. Darbo sutartis su darbuotoju gali būti nutraukta tik įstatymų numatytais atvejais.

15. Nutraukus darbo sutartį, darbuotojas perduoda jo žinioje buvusius dokumentus, materialines vertybes pagal perdavimo-priėmimo aktus asmeniui, užimsiančiam jo pareigas, o jei tokio nėra – direktoriaus paskirtam asmeniui, atsiskaito su biblioteka, grąžina darbuotojo pažymėjimą.

III. DARBO IR POILSIO LAIKAS, PAMOKŲ TVARKARAŠTIS

16. Mokykloje taikomos darbo laiko normavimo formos:

16.1. penkių darbo dienų savaitė su dviem poilsio dienomis;

16.2. suminė darbo laiko apskaita – ūkio personalo darbuotojams, dirbantiems pagal budėjimo grafiką, patvirtintą direktoriaus įsakymu;

16.3. mokyklos administracijos, specialistų ir techninio personalo darbo laiką reglamentuoja direktoriaus įsakymu patvirtinti darbo grafikai. Egzaminų dienomis administracija dirba pagal Egzaminų organizavimo ir vykdymo tvarkos reikalavimus; klasių vadovai, mokytojai, raštinės darbuotojai, ūkio personalas, biblioteka – pagal direktoriaus įsakymą ar nurodymus dėl egzaminų eigos ir vykdymo;

16.4. mokytojų dienos darbo laikas priklauso nuo ugdymo plano, mokyklos veiklos planų, pamokų ir neformaliojo ugdymo tvarkaraščių, suderintų su darbuotojų atstovais ir patvirtintų mokyklos direktoriaus įsakymu.

17. Pedagoginio darbo valandos trukmė 60min.

18. Mokykla, sudarydama pamokų tvarkaraštį, nepažeisdama mokinio interesų, gali nustatyti mažesnę nei penkių darbo dienų savaitę, tačiau kitomis dienomis mokytojas pagal galimybę turėtų

būti pasirengęs mokyklos vadovų nurodymu pakeisti nesantį kolegą, vesti jo pamokas, dalyvauti kvalifikacijos kėlimo seminaruose ar mokytojų posėdžiuose, dalyvauti egzaminų organizavime ir vykdyme, dalyvauti auklėjamosios klasės renginiuose.

19. Mokytojai punktualiai pradeda ir baigia kiekvieną pamoką, laiku atvyksta į susirinkimus, posėdžius, paskirtus susitikimus, mokyklos renginius, laiku pateikia ataskaitas.

20. Siekiant sudaryti optimalų tvarkaraštį mokiniams, mokytojams gali būti „langu“ tarp pamokų.

21. Per mokinių rudens, žiemos, pavasario, vasaros, papildomas atostogas mokytojai ir kiti darbuotojai savo veiklą derina su mokyklos administracija: mokytojai rengiasi pamokoms, ruošia ir tvarko metodines priemones, dokumentaciją, dalyvauja kvalifikacijos kėlimo kursuose ir seminaruose, vyksta į ekskursijas su mokiniais, profilaktiškai tikrinasi sveikatą reikiamu laiku, atlieka kitus svarbius įpareigojimus.

22. Kasmetinės, tikslinės, nemokamos atostogos darbuotojams suteikiamos pagal LR Darbo kodeksą.

23. Pedagogų personalui kasmetinės atostogos suteikiamos mokinių vasaros atostogų metu, gali būti suteikiamos ir rudens, žiemos ar pavasario mokinių atostogų metu.

24. Darbuotojams, laikantiems stojamuosius egzaminus ir besimokantiems savo iniciatyva specialybės, susijusios su pedagogo veikla, suteikiamos įstatymų numatytos atostogos, esant galimybėms už jas mokant vidutinį darbo užmokestį.

25. Darbuotojai, darbo metu norėdami išvykti darbo ar ne darbo tikslais, turi gauti tiesioginio vadovo sutikimą.

26. Pamokos pradžią ir pabaigą skelbia skambutis: prieš kiekvieną pamoką skambinama du kartus. Po pirmojo skambučio mokytojas mokinius įleidžia į kabinetą, po antrojo - pradeda pamoką.

27. Pamokų tvarkaraštis:

27.1. pamokų tvarkaraštį sudaro atsakingas už šį darbą direktoriaus įpareigotas asmuo;

27.2. pamokų tvarkaraštį tvirtina mokyklos direktorius;

27.3. Mokytojai ir mokiniai pamokos metu be administracijos leidimo netrukdomi;

27.4. Jei pamokos metu mokinys elgiasi destruktiviai, t.y. trukdo dirbti mokytojui ar mokiniams, mokytojas gali iškviesti budintį (jam nesant, kita) administratorių ar specialistą (psichologą, socialinį pedagogą), kuris padėtų išspręsti konfliktinę situaciją ir, jei reikia, išvestų mokinį iš klasės.

27.5. draudžiama, nesuderinus su administracija, keisti pamokų tvarkaraštį ar keisti pamokomis.

28. Atėjęs į mokyklą mokinys (1 – 4 klasių mokiniams esant žemesnei nei -20 laipsnių temperatūrai, o 5-8 klasių mokiniams žemesnei nei -25 laipsnių temperatūrai) namo išleidžiamas tik esant tėvų sutikimui. Kitu atveju organizuojamos jungtinės veiklos pamokos grupėse.

IV. NEATVYKIMAS Į DARBĄ, PAMOKŲ KEITIMO IR MOKYTOJŲ VADAVIMO TVARKA

29. Darbuotojai, negalintys laiku arba visai atvykti į darbą, apie tai nedelsdami informuoja mokyklos administraciją ar raštinės vedėją ir praneša vėlavimo ar neatvykimo priežastis.

30. Mokytojas dėl pateisinamų priežasčių gali nevesti pamokų tik gavęs direktoriaus arba būdinčio administratoriaus leidimą.

30.1. Prašymas dėl planuojamo neatvykimo į darbą (komandiruotės į seminarus ar konferencijas, planinės operacijos ir kt.) registruojamas raštinėje ne vėliau kaip prieš 2 darbo dienas. Raštinės vedėjas nedelsdamas informuoja Ugdymo skyriaus vedėją.

30.2. Prieš išvykdamas mokytojas su tiesioginiu vadovu aptaria pamokų pavadavimą ir mokinių užimtumą.

31. Vaduojančio mokytojo darbas ir apmokėjimas reglamentuojamas direktoriaus įsakymu.

32. Esant būtinybei, budintis administracijos atstovas iki darbo pabaigos keičia tvarkaraštį kitai dienai ir pateikia informaciją apie sergančius ar išvykusius mokytojus kitos dienos būdinčiam administracijos atstovui, apie pamokų tvarkaraščio pasikeitimus informuoja mokinius ir mokytojus.

V. DARBO APMOKĖJIMAS, DARBO KRŪVIO NUSTATYMAS IR DARBUOTOJŲ SKATINIMAS

33. Pedagogams atlyginimas nustatomas pagal patvirtintą mokytojų, mokyklų vadovų bei jų pavaduotojų etatinio darbo apmokėjimo ir darbo laiko apskaičiavimo metodiką. Kitiems darbuotojams atlyginimas nustatomas pagal Vyriausybės nustatytą tvarką.

34. Atlyginimas mokamas kartą arba du kartus per mėnesį, atsižvelgiant į darbuotojo prašymą. Atlyginimai pervedami į darbuotojo sąskaitą banke.

35. Už gerą darbo pareigų vykdymą, ilgalaikį ir nepriekaištingą darbą darbuotojai gali būti skatinami.

35.1. Pusmečio pabaigoje metodinės grupės pasiūlo kandidatą (-us) Metodinei tarybai, kuris (-ie), jų nuomone, yra vertas (-i) skatinimo. Metodinė taryba, apsvarsčiusi teikimus, teikia kandidatus mokyklos direktoriui. Skatinimo iniciatyvos teisę turi ir administracija.

35.2. Mokytojai, klasės vadovai už gerą darbą, pasiekimus gali būti skatinami: padėka žodžiu, padėka raštu, asmenine dovana, vienkartinė pinigine išmoka, galimybe praturtinti ugdomąją aplinką techninėmis priemonėmis, inventoriumi.

- 35.3. Padėka žodžiu gali būti pareikšta: už kokybiškai organizuotą renginį; aktyvų dalyvavimą mokyklos veikloje; parengtą metodinę vaizdinę priemonę; gerus ugdytinių pasiekimus; gerą savo funkcijų atlikimą; gerą kabineto priežiūrą.
- 35.4. Padėka raštu, asmeninė dovana gali būti skiriama: už aktyvų dalyvavimą mokyklos veikloje (darbo grupėse ir pan); kokybišką ugdytinių parengimą renginiui, konkursui; renginio, reikšmingo mokyklos bendruomenei, organizavimą; mokyklos, savo veiklos pristatymą žiniasklaidoje; dalyvavimą rengiant projektus; sistemingą parodų organizavimą ir mokyklos puošimą.
- 35.5. Padėka ir asmeninė dovana gali būti skiriama administracijos ir Metodinės tarybos bendru susitarimu, atsižvelgiant į įdėtas pastangas ir gautą rezultatą.
- 35.6. Vienkartinė pinigine išmoka gali būti skiriama: už konferencijų, seminarų organizavimą mokykloje; už tarptautinių, respublikinių, rajoninių, miesto projektų parengimą ir realizavimą; ugdytiniams užėmus prizines vietas ar tapus laureatais olimpiadose, konkursuose, varžybose; už vadovavimą Metodinei tarybai; Mokyklos, Metodinės, Mokytojų tarybų bei Atestacinės komisijos sekretoriams; už kitus atliktus mokyklai reikšmingus darbus.
- 35.7. Vienkartinės piniginės išmokos dydis nustatomas įvertinus Metodinės tarybos ir darbuotojų atstovų siūlymus.
- 35.8. Vienkartinės piniginės išmokos išmokamos kalendorinių metų gale, esant mokes fondo ekonomijai.
- 35.9. Mokytojams, pedagogams, turintiems drausminę(-es) nuobaudą(-as) ataskaitiniais kalendoriniais metais, piniginės vienkartinės išmokos neskiriamos.
- 35.10. Už tinkamą kabineto, klasės priežiūrą suteikiama pirmumo teisė skirstant technines priemones, inventorių.
36. Už darbo tvarkos taisyklių nevykdymą, netinkamą pavestų pareigų vykdymą dėl darbuotojo kaltės, darbuotojai gali būti baudžiami drausminėmis nuobaudomis vadovaujantis Darbo kodeksu.
37. Prieš skirdamas drausminę nuobaudą, mokyklos direktorius raštu pareikalauja, kad darbuotojas raštu pasiaiškintų dėl įtarimo padarius darbo drausmės pažeidimą. Asmuo, kuriam įteiktas įtarimas dėl darbo drausmės pažeidimo gali raštu prašyti skirti papildomo laiko paaiškinimui parengti.
38. Atleidimas iš darbo kaip drausminė priemonė darbuotojui gali būti skiriama vadovaujantis Darbo kodeksu.
39. Jei darbuotojas pasirodė darbe neblaivus, apsvaigęs nuo narkotikų ar toksinių medžiagų, mokyklos direktorius neleidžia tą dieną jam dirbti ir jam nemokamas darbo užmokestis už tą dieną.
40. Už kiekvieną darbo drausmės pažeidimą galima skirti vieną drausminę nuobaudą. Jei paskyrus drausminę nuobaudą, darbuotojas toliau pažeidžia darbo drausmę, drausminė nuobauda gali būti skiriama pakartotinai.

41. Jei per vienerius metus nuo tos dienos, kai buvo skirta drausminė nuobauda, darbuotojui nebuvo skiriama nauja nuobauda, laikoma, kad jis nėra turėjęs nuobaudų.

42. Jei darbuotojas gerai ir sąžiningai dirba, jam skirtą drausminę nuobaudą galima panaikinti nepasibaigus drausminės nuobaudos galiojimo terminui esant jo paties, darbuotojų atstovų, Metodinės tarybos ar administracijos raštiškam siūlymui. Atsakymas į siūlymą pateikiamas per 20 dienų nuo siūlymo įteikimo dienos.

VI. MOKYKLOS VEIKLOS ORGANIZAVIMAS

43. Pavaduotojų, skyrių ir poskyrių vedėjų, mokytojų, psichologų, socialinių pedagogų, bibliotekininkų, logopedo, klasės vadovų, raštinės darbuotojų, techninių darbuotojų funkcijas, teises ir darbo organizavimą reglamentuoja direktoriaus įsakymu patvirtinti pareigybės aprašymai, dalyko teminiai planai ir kiti vidaus tvarką reglamentuojantys dokumentai.

44. Mokyklos darbuotojai atsako už savo pareigybės aprašymo reikalavimų vykdymą.

45. Mokinių teises ir pareigas, skatinimo bei nuobaudų taikymą reglamentuoja Mokinių elgesio taisyklės.

46. Pasiūlymus žodžiu ir raštu dėl mokyklos veiklos gali pateikti skyriaus vedėjams arba tiesiogiai direktoriui kiekvienas mokyklos bendruomenės narys.

VII. BUDĖJIMO ORGANIZAVIMAS

47. Mokykloje budėjimas organizuojamas pagal iš anksto sudarytą ir direktoriaus įsakymu patvirtintą tvarkaraštį, kurį kas pusę metų tvirtinti teikia direktoriaus pavaduotoja ugdymui.

48. Mokykloje budi: administracijos atstovas, mokytojai ir techninis personalas (apsaugos darbuotojai, valytojos).

49. Budėjimas vykdomas pagal OLWEUS programos rekomendacijas A, B, C, ir D posteose.

50. Budintysis administracijos atstovas:

50.1. stebi mokytojų budėjimą;

50.2. stebi ugdymo proceso organizavimui keliamų reikalavimų laikymąsi mokykloje;

50.3. stebi, kaip mokytojai vadovaujasi Darbo tvarkos taisyklėmis ir kaip mokiniai laikosi Mokinių elgesio taisyklių;

50.4. pastebėjęs Mokinių elgesio taisyklių pažeidimus, patyčių atvejus, Mokyklos darbo tvarkos taisyklių pažeidimus:

50.4.1. imasi neatidėliotinių veiksmų pažeidimams pašalinti;

50.4.2.. informuoja klasės vadovą

50.6. apie įvykusius administratoriaus budėjimo dieną nelaimingus atsitikimus praneša direktoriui.

50.7. teikia pasiūlymus dėl Darbo tvarkos taisyklių tobulinimo, kartą per mėnesį teikia pažymą apie Darbo tvarkos taisyklių laikymąsi.

51. Budintys mokytojai:

51.1. budi pertraukų metu paskirtuose postuose vieną pertrauką prieš pirmą jo turimą pamoką ir baigiant vieną pertrauką po paskutinės turimos pamokos;

51.2. pradeda budėti 5 minutės prieš pirmą pamoką;

51.3. savo poste užtikrina, kad būtų laikomasi Mokinio elgesio taisyklių, neleidžia bet kokio smurto ar patyčių apraiškų, inventoriaus gadinimo, kitų tvarkos pažeidimų;

51.4. įvykus nelaimingam atsitikimui ir esant poreikiui, nedelsdami iškviečia Greitąją medicinos pagalbą, praneša budinčiam administracijos atstovui.

52. Mokytojams budėjimo dienos ir laikas skiriama atsižvelgiant į savaitinių pamokų krūvį, tvarkaraštį ir, esant galimybei, į kabineto ar patalpos, kuriuose tą dieną vyksta pamokos, vietą.

53. Budintis mokytojas, kuris dėl renginių, išvykų ar kitos veiklos negali budėti paskirtą dieną, pagal galimybes susitaria su kitu mokytoju dėl pavadavimo ir informuoja pavaduotoją ugdymui ar skyriaus vedėją.

54. Budėjimo tvarka popamokinių renginių metu reglamentuojama atskiru direktoriaus įsakymu.

55. Mokytojas, dirbantis su 1-4 klasių mokiniais, po pamokos perduoda mokinius klasės vadovei ar kitam mokytojui.

VIII. NAUDOJIMOSI KOMPIUTERIAIS, INTERNETU, ELEKTRONINIU DIENYNU TVARKA

56. Kompiuteriai ir internetas naudojami tik darbo, mokymosi ar tyrinėjimo tikslais.

57. Mokytojas yra atsakingas už kompiuterio, elektroninio dienyno slaptažodžio konfidencialumo išsaugojimą.

58. Elektroninio dienyno pildymo tvarka tvirtinama direktoriaus įsakymu.

IX. DARBO ETIKA

59. Mokyklos administracija, mokytojai, specialistai ir techninis personalas aktyviai palaiko mokyklos siekius, garbingai atstovauja mokyklai vidaus ir išorės gyvenime, tinkamai reprezentuoja jos vardą Lietuvoje ir užsienyje.

60.1. Gerbia ir puoselėja mokyklos tradicijas prisideda kuriant naujas.

- 60.2 Neteikia valstybinių institucijų pareigūnams bei žurnalistams informacijos, susijusios su mokyklos veikla, be administracijos žinios..
- 60.3. Neteikia privataus pobūdžio informacijos apie mokinį ar bendradarbį tretiesiems asmenims, nesant specialaus (teisinio) pagrindo arba, naudos mokiniui.
- 60.4. Mokyklos administracija, mokytojai ir techninis personalas puoselėja pagarbius savitarpio santykius su kiekvienu bendruomenės bei savivaldos institucijų nariu (Mokyklos taryba, Mokytojų taryba, mokinių ir mokytojų savivalda ir kitomis).
61. Nekritikuoja ir sąmoningai nemenkina kolegų darbo dėl asmeninių ar kitokių su darbo profesionalumu nesusijusių motyvų.
- 61.2. Vadovaujasi skirtingų lyčių lygybės principu, yra tolerantiški kitai nuomonei, kitų tautybių, rasių, religinių bei politinių įsitikinimų atstovams.
- 61.3. Vadovaujasi bendrosiomis elgesio normomis: viešumu, draugiškumu, geranoriškumu.
- 61.4. Elgiasi santūriai, tolerantiškai, atvirai, ir savikritiškai, sprendimo ieško kompromiso būdu.
65. Mokytojas elgiasi principingai ir reikliai, netoleruoja nesąžiningumo, elgesio normų pažeidimo atvejų.
66. Mokytojas pamokoje nedalyvauja su ugdymo procesu nesusijusioje veikloje, t.y.nesinaudoja mobiliuoju telefonu, (išskyrus ypatingus atvejus), neužkandžiauja, negeria kavos ir kt..
67. Dėvi neiššaukiančius ir tvarkingus laisvojo dalykinio stiliaus drabužius.
68. Pedagogiškai nemotyvuotas fizinis kontaktas su mokiniu yra netoleruotinas.

X. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

69. Darbuotojui, pažeidusiam šias Taisykles, taikoma tarnybinė ar drausminė atsakomybė, kurią reglamentuoja Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymas ir Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas.
70. Visi darbuotojai supažindinami su šiomis Taisyklėmis pasirašytinai.
71. Taisyklių laikosi visi darbuotojai.
72. Taisyklių keitimas gali būti inicijuojamas Profesinės sąjungos, Mokytojų tarybos, Mokyklos tarybos ar Direktoriaus.
73. Darbo tvarkos taisyklės yra viešos.

Interviu su mokyklos direktoriumi transkripcija

Interviuotojas: (I)

Respondentas: (R)

I: laba rytas, malonu, kad sutikote bendradarbiauti.

R: labas rytas. Aš gal kiek pradžioje prisistatysiu. Esu mokyklos direktorius. Ir pradėti noriu nuo to, kad problema nėra mokiniuose, o vaikai išvis ne prie ko Lietuvoje apie vaikus nieks nekalba. Jeigu pavyzdžiui žiniasklaidos apie švietimą tai yra žmonių netenkančių darbo klyksmas, bet su vaikais su švietimu tai nieko bendra neturi ten socialiniu reikalu ir darbo ministerijos problema, o ne švietime, bet švietime irgi viskas sujaukta. Čia Lietuva.

(I)Na tai gal būt pradėkime nuo to kas yra šiuolaikinė mokykla?Ko ji siekia ir kaip ji pasikeitė?

R: Na yra toksai edukologas Peti ir ji šiek tiek perfrazuojant galima pacituot, kad pasaulis pasikeitė mokiniai dar labiau o mokytojai ir mokykla beveik ne. Ir va aš kaip ir minėjau tas didžiulis neatitikimas tarp to reiškia kaip pasikeitė pasaulis ir kaip pasikeitė mokiniai, mokytojai yra stabilūs kaip vakar užvakar ir tai yra didžioji problema. Šiaip tai vyrauja mokyklos samprata nu kaip stereotipas o stereotipas yra tai ko nebėra, bet egzistuoja penkiasdešimt septyniasdešimt metų sakysime tai yra devyniolikto amžiaus pabaigos arba dvidešimto amžiaus pradžios mokyklos samprata, kad i mokykla mokiniai eina gauti kažkokių žinių, įsidėti sau i galva, jas pakartoja mokytojai įtinki gauni pažymi paskui nežinau kur tas žinias ten dėti ir panašiai.

Toliau mokyklos sampratos šiuolaikinės labai yra pasigendama. Ir tuo labiau yra pasigendama galbūt pačių suaugusiųjų dirbančių mokykloje. Dar pavyzdžiui galima išgirst sakysime ir nu tokiu nublūdo vat sakysime iš ministrų, premjero, prezidento sakysime, kad rugsėjo pirma, mokykla ten šviesa taip toliau ir taip toliau (pardon) o kur tamsa? Čia dvidešimto amžiaus pirmos pusės samprata, kad jeigu aš ir dundukas, bet esu su portfeliu ir su nemėšlinais batais pereinu per miestelį, tada aš esu autoritetas, nes aš esu kitoks aš paprastai pats buvau nebaigęs mokyklos, kaip Smetonos mokyklose dirbo žmonės ir žmonės patys neturėjo išsilavinimo, bet jie buvo kitokie ir panašiai. Tai vat šitokia išanga truputėli.

I: O sakykit gal pastebit kai ateina ta naujoji mokytoju karta, ar jie yra kažkokie skirtingi ar jie visgi kadangi pereina per tą pedagoginį pasiruošimą kuris yra klasikinis ir toks suformuotas yra per daug klasikinė samprata ir panašiai. Ar jie geba įnešti kažkokių naujovių?

R: aš dabar kai galvoju apie tuos konkrečius asmenis, kuri atėjo į mūsų mokyklą, tai jie iš esmės keičia mokyklą. Aišku dabar pasikeitus rinkai galima rinktis, aš manau, kad visa viltis yra ta dalis jaunų žmonių. Bet iš kitos pusės aš nedirštu klausti, bet iš žiniasklaidos žinau, kad pedagoginį universitetą neretai baigia jauni žmonės, kurie vos vos baigia vidurinę. Ir jei jis nebuvo toj

socialinėj veikloj aktyvus, jei neturėjo kažkokio hobi, tai iš kur, ką jis gali duoti. Aš esu šalininkas ir esu įtrauktas į VPU pedagoginio darbo strateginio darbo grupę. Esu skandinaviško modelio šalininkas, kad studijuojame savo dalykus ir po bakalauro tave stebi ir tau pasiūlo tau kažkokį fakultatyvą, kad 5 metus tu studijuotum edukologines studijas. Taigi į mokytojus turi ateiti šiek tiek prinokęs žmogus, o čia yra vaikiškas blūdas ane? Marytė darželį norėjo būt darželio auklėtoja, po to pradinių klasių mokytoja ir t. t. ir dar kur mūsų, dirbančių mokykloje silpna vieta – dauguma nėra buvę realiam pasauli. Jie baigė mokyklą, jie baigia studijas, nebuvo realiam pasaulyje ir vėl sugrįžta į mokyklą ir aiškina apie realų pasaulį, kuriam jie nėra buvę ir jo patyrę. Todėl dabar yra tas bandymas į mokyklas pritraukti kitokius, ta programa „renkuosi mokyti“. Aš ir pats žiūriu kai priimu į darbą, ar yra kuo dirbęs ir nesvarbu kuo, kad ir padavėja. Svarbu tai ar tu matei tą realų pasaulį.

I: jūs minėjote, kad rinkta labai veikia.

R: paprastas dalykas. Jeigu prieš tris metus mūsų mokykloje anglų kalbos mokytojai buvo tokie pagyvenę ir jei kas susirgtų tai vos ne uždaryti mokyklą reiktų. Prieš kokius 4 metus išėjus chemijos mokytojai 2-3 mėnesius mūsų mokykloje chemija nebuvo dėstoma, nes neradom mokytojos. Aišku mes vis tą slepiam. Aišku mes turėjom mokytoja bandėm kitais metais kompensuot taip toliau, bet iš esmės buvo tokia situacija, bet kai tik trinktelėjo pasaulinė krizė, ir kaip tik rugsėjo pirmai dienai reikėjo anglų kalbos mokytojo, ir aš paskelbiau per tris dienas gavau dvidešimt viena prašymą.

Ir visi tie dalykai iš esmės tada vėl pradėjo vaikščioti ir dabar pilna sakysime laiškų ieškome darbo, ieškome darbo ir panašiai, ta prasme, iš esmės pasikeitė situacija. Ir dar aš vat noriu pasakyti jeigu devynesdiašimtais metais gal maišau datas sakysim šeši šimtai tūkstančių o dabar keturi šimtai tūkstančių trečdalis sumažėjo ir ta tendencija toliau yra aiški. Reiškia tų mokytoju mažės pačių darbo vietų. Vyresnio amžiaus vis tiek kažkaip, jie gali bandyti vaidinti tą šiuolaikinį žmogų, bet kai amžiaus skirtumas yra didelis, tai retai kada pavyksta įtikinti, kad jis yra toks pat kaip ir jie. Tai aišku bus dabar sunku įsidarbinti. Bet vakarų Europoj yra dar blogiau, nes vidutinis matematikų amžius yra virš 60 metų. Beveik nėra pasaulyje šalių, kada jaunų žmonių kompanijoj jūs ateitumėte ir drąsiai pristatytumėte, va aš dirbu mokykloje mokytoja. Paprastai tokia tema yra patylima, nes yra suvokiama, jog socialiniuose laiptuose darbas mokykloje nėra labai jau prestižinis, aukštas ir pan..

I: o gal tai turi įtakos jų darbo kokybei?

R: tie mokytojai jie nenori keistis, tai yra sudėtinga, nes pagal elgsenos modelius mokytojai priklauso daugiaplanei sistemai. Ir šiaip sunkiai keičiasi. Žmonės labiau nori kartoti tai ką jie darė vakar, nors mato ir sako, kad taip elgtis nėra gerai. Bet tai eina iš vidaus. Nes nereikia pastangų, nereikia galvoti, tu pakartoji tą ką moki. Bet kai apsikeičia aplinka, kai vaikai yra kiti ir kai

mokytojas net po 4 metų išleidęs mokinius pasiima kitus ir tai jis jau patiria kultūrinį šoką. Aišku mes mokom visus vaikus, kurie gyvena aplinkui, bet yra kai kur tos elitinės mokyklos sukurtos. Tai ten pirmokas jau sako mano tėvas advokatas aš paduosiu jus į teismą ir normalu, kad mokytoja į tai reaguoja. Kitaip sakant tai jau yra kitas pasaulis. Šiaip mentalitetas susiformavęs nėra palankus, nepriima permainų.

I: o dabar kiek apie mokyklų konkurenciją.

R: tai čia sakysime yra daugiau rajonų problema, nes Vilniaus miestas yra maitinamas ir vidine migracija. O mūsų mokykla yra viena didžiausių, kuri turi tas pradinės klases. o kitur nebesurenka tų pradinukų ir kas tada nebelieka pradinės mokyklos ir mokykla laikui bėgant turi užsidaryti, ypač tos būsimos progimnazijos. Vilniaus mieste irgi šiandiena yra per daug mokinių vietų mokyklose, bet jos netolygiai pasiskirstę. Be to tautinių mažumų mokyklos labai kovoja už išlikimą. Tiksliau ne tos tautinės mažumos, o mokytojai ir direktoriai norėdami išlaikyti darbo vietas, nekreipdami dėmesio į tikruosius mokinių interesus, politikai, kurie sudaro frakcijas, sakysime lenkų ir jų pagrindinis koziris pritraukti rinkėjus ir yra pastangos išsaugoti tas mokyklas. Dėl to gaunas taip, kad yra nedidelės mokyklos pagal mokinių skaičių ir yra labai sunku tą tinklą sutvarkyti. O Kaunas norėdami išvengti to, kad jų neveiktų įstatymai ir vyriausybės nutarimai jie perisvadima katalikiškom mokyklom ir jie palieka šone. Ir sakysim, kas iš to. Tai agonijos pratęsimas. Jeigu pirmokų neateina tai kiek ilgai tu būsi ta ilgąja vidurine mokykla. Ilgoji mokykla tai sovietų prasimanymas. Niekur nėra taip. Buvau susirinkime ir buvo vienos mokyklos bei ministerijos atstovai ir buvo mokinių atstovai po metu kitu metu suprantat buvo malonu klausytis kada šeštokai, septintokai, aštuntokai turi erdve kur gali būti stebimi kalbėti taip toliau ilgose vidurinėse mokyklose to amžiaus mokiniai neturėjo balso administracijos dėmesys sutelktas kaip pabaigs dvyliktokai sakysime vienuoliktokai visa kita visi renginiai didžiosios šventės tai yra tų veikėjų o tie yra statistai jie laukė to momento kada galės ant kalniuko ir viešai rūkyti paskui vadovaut mokyklai ir panašiai kitaip sakant čia yra Vilnius ir Kaunas didieji kaimai kurie nepaklusta Lietuvos švietimo nacionalinei strategijai ir dabar įstatymą priimant vis tiek privertė šeimą padaryti išlygą, kad vidurinės mokyklos turėtų išlikti tiktai iki 2015 metų bet tai yra agonijos pratęsimas.

Bet tai yra žmonėm mokiniu gerovė nieko bendro. Pastaruoju metu su savo kolegom kalbu, kad atrastu tie apvalaus stalo pokalbiai su įvairių klasių mokiniais. Jeigu taip apibendrinat, tai mes gyvename skirtinguose pasauliuose. Jie mūsų pasaulį nelabai supranta ir turbūt nelabai priima ir mes jų nelabai suprantam ir priimam. Faktiškai, na kaip reikėtų, juk jų informacijos šaltiniai, mūsų ir jų yra ne tie patys. Jie tų visų Delfi ar laikraščių paprastai neskaito. Ir jei ne tuose renginiuose, kuriuose mes būnam, tai tada mes gyvenam kažkokiuose paraleliniuose pasauliuose. Todėl atsakyti į klausimą yra labai sunku. Daugiausia žmonės atsakytų tai, ką jie girdi žiniasklaidoje ir tas

atsakymas dar labiau padidintų tą. Galbūt tai nevysiškai paremta, nes tyrimų nėra arba jie nėra pristatomi. Na suprantant, ateina kokia tarnyba ir klausia, ar mokiniai naudoja narkotikus? Aš nei matęs, nei girdėjęs. Bet jeigu visam pasauliui būdinga, visai Lietuvai būdinga, tai tada turėtų būti būdinga ir mūsų rajonui ir šiai mokyklai. Bet aš nežinau. Ir kodėl aš nežinau? O čia klausimas? Kadangi gyvename skirtinguose pasauliuose. Žinot, dar būna tokie klausimai, ar mokiniai yra geresni? Aišku, kad jie yra geresni. Tai kalbos nėra. Nes jei tai būtų tarybiniais laikais, tai mokyklos stendas neužrakintas ir ne po stiklu negalėjo būt, nes vis tiek jį nuplėš, pripaišys ir t. t. keičiantis gyvenimo struktūrom, gyvenimo sanklodai, tai politinei, ekonominei ir t. t. praktiškai, aišku, gal jūs jau to ir neatsimenat, juk aukščiau mokinių per pertraukas ar po pamokų vienu niekas nepalikdavo. Būdavo viskas rakinama. Buvo režimas, ale Š. Korėjos valdymo modelis. Jis egzistavo ir dauguma to nori, nes buvo žymiai lengviau administruoti, ne mokyti, ne ugdyti vaikus, bet administruoti. Tu atėjai, pamoka vedi, o visi tyli. Žinot yra toks kaip ir anekdotas. Mokytojas sako, anksčiau per mano pamoką galėjai musę girdėt, o dabar nei musės nesigirdi, nei manęs. Tai ką aš noriu pasakyt, kad mokiniai yra visai kiti. Ir kadangi mokinių ir suaugusių pasauliai mažai kur persipina, todėl mes to neišnaudojam. Todėl dauguma mokytojų nori tvarkos, o tvarkos yra neįvedamos, jos arba atsiranda, arba neatsiranda. Ir tas klyksmas žiniasklaidoje – gražinkite mokytojui autoritetą. Kas jį gali gražinti? Aišku anksčiau, kai mokytojas buvo vienas kitas, tai jis buvo labai išskirtinis. Tai buvo kaip ir kunigas, kai jis vienas, tai nesvarbu koks. O dabar kai tai yra masinė profesija ir nėra jokios atrankos it t.t.

I: o kaip manot kokie yra šiandieninių mokinių interesai?

R: manot dabar labai pasikeitė pati švietimo sistema. Anksčiau į trečią pakopą, tai yra po aštuntos klasės patekdavo tik 50-60% mokinių. Ir tai čia daugiau sostinėje, o kitur tik 30 % patekdavo. Taigi, buvo didžiulė atranka. Ir kai man mokytojai sako, va anksčiau tai būdavo abiturientai. O aš ir sakau tai dabar iš klasės pašalinam maždaug pusę, tada jie man sako, va tada tai būtų geros klasės. Tai paprastas dalykas. Mes dabar mokome visus. O anksčiau dalis vaikų išeidavo į darbą. Arba buvo daug profesinių mokyklų į kurias prievarta išsiųsdavo. Dėl to buvo neteisingas supratimas, kad vaikai dėl to yra geresni ar blogesni. Aš kai prisimenu savo laikus, tai kuo mes užsiimdavome. Rašiau aš rašinėlį ir paminėjau Rubensą ir kitus. Tada klasė ir mokytojai buvo pasipiktinę ir sakė, baik tu čia įsivaizdint. Buvo keli mokiniai, kurie domėjosi, turėjo panoraminį vaizdą. Tai tas pats ir dabar yra. Kiti sako, kad reikia išnaudoti tuos naujus komunikacijos būdus, kuriais naudojasi vaikai, bet mums tai neįdomu. Kitaip tariant mes varom savo, o jie savo. Matot daliai mokinių tas mokytojas yra visai nereikalingas, nes jis ir taip viską išmoksta. Nes dalis mokinių puikiai baigia mokyklas, nežiūrint į mūsų pastangas. Daliai mokinių, na kaip būna, kad sėdi pamokoje ir stebi ir džiaugiesi, nes nežiūrint kaip vyksta pamoka, dalis mokinių puikiai supranta apie ką reikia galvoti. Ir aš dar noriu grįžti prie tų ale geresnių laikų. Smetonai laikais, kai

buvo geros mokyklos, tai kiek žmonių išvažiavo į vakarus? Ar mokslinei veikloj kažką pasiekė? Aš tokių nežinau. Gal todėl, kad anksčiau buvo praraja tarp visuomenės ir mokytojo, gal dėl to jie buvo taip labai vertinami.

I: jūs minėjote, kad vaikai į mokyklą ateina iš labai skirtingų aplinkų, ar jie dėl to mokykloje yra skirtingi. Skiriasi jų vertybės, interesai?

R: na taip. Ir dėl to pas mus yra laikomasi principo komplektuojant pradinukų klases. Dabar bendrojo lavinimo mokykla vadinasi ta mokykla, kurioje vaikai ugdomi pagal bendrąsias ugdymo programas. Vakaruose bendrojo lavinimo mokykla, tai mokyklos, kuriose mokosi skirtingos socialinės kilmės mokiniai. Ir tokio blūdo kaip vienoje mokykloje, kai reikia pereiti atrankas, tai jos yra neteisėtos. Jos prieštarauja Lietuvos įstatymams. Todėl pas mus tėvai sužino klases ir mokytojas tik prieš pat rugsėjo 1-ąją. Ir iš tikrųjų jau n metų niekas neprašo tos tvarkos pakeisti, nes žino, kas tokia yra sistema ir mes kuriame visuomenės modelį kiekvienoje klasėje. O kitose mokyklose pastebėkite per rugsėjo 1-ąją. Čia stovi tėvai su džipais prie 1A klasės, o 1D socialiai remtinų tėvų vaikai. Aš kalbėjau su vieno darželio vadovu ir jis man sako, ai ne pas mane tie socialiai remtini tai yra kitoj grupėj, kad kitiems nemaišytų. Ir tai laiko klausimas, kai tie vaikai pakliūs į mokyklą ir pateks į ta D klasę. Jie bus nustumti į šoną. Juk Paryžiuje, kur yra tiek mikrorajonai, pats mačiau kaip per tuos protestus tau ne kaip žiniasklaidoj rodo, kad jie daužo automobilius, ne jei dažo darželių, mokyklų langus, kuriose jie mokėsi, nes jų nekenčia, nes jie žino, kad tą mokyklą pabaigęs tu gali gauti tik tai pašalpą ir būsi bedarbis. Ir pas mane buvo Širako patarėja mes kalbėjomės, tai ji sakė, jog didžiausias jų pasiekimas yra tai, kad išnyko tas mąstymas, jog geriečiai turi mokytis tik su geriečiais, nes didmiesčiuose susiformavo elitinės mokyklos, kurios yra baisios, nes ten yra dideli pinigai, o kur dideli pinigai ten ir visos bėdos, narkotikai ir panašiai. Didžiojoje Britanijoje irgi tik kelios liko tos vadinamos gramatinės mokyklos. Be to pats esu dirbęs ir Vokietijoje mokykloje, tai kaip ten yra jei direktorius iškviečia tėvus ir sako, mamyte, jūsų vaikas mąsto rankomis ir nuo rugsėjo pirmos eisite į ta mokyklą. Kitam sako, jog jūsų vaikas gali tęsti mokymą šioje mokykloje po to pasižiūrėsime. O dar kitam sako, jūs galite eit iš karto į tą, kur ruošia aukštajai mokyklai. Ir tėvai aišku galvoja, kad čia viskas yra nesąžiningai, bet jie neturi jokio balso. Vokietijoj valdo krikščionys demokratai ir mūsų akimis ten yra nežmoniška sistema. Nes vaiko ateitis užprogramuota mokytojo ar direktoriau rankose. Pasakė, kad tu „kvailys“ tai reiškia taip ir bus. Aišku vokiečiai bando iš to išeiti iš to tokio susisluoksniavimo. Ir Lietuvoj yra populiariesnis tas direktorius, kuris tas, kuris geriausius mokinius suveda į vieną klasę ir jiems skiria geriausius mokytojus. Ir dažnai tų klasių tėvai yra įtakingi ir sako, kad tas direktorius yra protingas, nors iš tikro jie galvoja apie save, bet paskleidžia tokią žinią.

I: Jūs minėjote, kad mokiniai santykinai dabar yra geresni...

R: jo aš nebaigiau minties. Suprantat, dabar yra mažesnė agresija į daiktus, o didesnė agresija tarpusavyje. Kitaip sakant, jie yra lotyno amerikoniuoti, o ypač panelės. Labai žiūri meksikiečių filmus ir supranta tarsi, kad per intrigą galima išspręsti savo problemas. ne tuo planingu, kryptingu savo karjeros, gyvenimo strategijos kūrimu. Mes turime ir ta Olweus programą, tai ką rodo tie tyrimai. Nu kaip santykiai tarp mokinių jie panašūs į suaugusių. Agresijos, tai yra daugiau tos žodinės, sakysime, tarpusavio santykiuose.

I: o bendravime su mokytojais?

R: tai irgi yra labai sudėtinga, nes mokytojas sakysime negali įtraukti į tą mokymosi procesą, nes galima išmuštruoti, išmokyti kaip šuniuką kažkiek kartų suloti ir t.t., bet mokytojas privalo sukurti situacijas, kurių metu yra išmokstama.

I: na, o dabar kiek pakalbėjime apie mokyklos taisykles.

R: na kaip mano yra toks teiginys, kuo daugiau į civilizaciją, tuo daugiau taisyklių. Tai ne tai, kad gerina mokymo procesą, bet yra neišvengiamas dalykas. Labai gerai, kai taisyklių kūrime, ypač kai kurių taisyklių, tų, kurios matomos, nes yra daug taisyklių kurios egzistuoja, bet žmonės jų nežino, nors ir turėtų žinoti. Tai vat svarbu, kad patys mokiniai kurtų tas taisykles, jeigu jie dalyvauja, gal taip tiksliau. Mes esam tos viešuomenės atstovai, kuriems dokumentai tai yra popierizmas, o išvertus į mūsų kalbą tai reiškia, kad tai yra niekam nereikalingas, kažkieno parašytas kažkoks tekstas. Ta prasme yra toks suvokimas. Dar ne taip seniai, na gal ne tik mūsų mokyklos. Jei paklausi kas parašyta mokyklos konstitucijoje? Kas parašyta darbo tvarkos taisyklėse? Kas parašyta mokinio taisyklėse? Ir aš nekalbu apie mokinius, o apie suaugusius, tai be abejonės, kad jie labai sunkiai atsakys kas ten yra. Dėl to man ir sako, kad va atsiverčiau mokyklos nuostatus po dviejų metų ir kaip man viskas paaiškėjo. Nereikia kažkaip žmonėm tų dokumentų, rašto apskritai. Mokytojai sako, kad gali dirbti, bet tik nerašyti. Tai tos taisyklės, mes beje jas ką tik patvirtinome, nes kadangi būsime progimnazija, tai keičiasi tipas, keičiasi ir nuostatai. Bet dabar visi tyli. Kaip jos įgyvendinamos, kaip su jomis supažindino. Aišku pristatė klasėse ir t.t. bet juk būna ta veiklos imitacija, formalus dalykas, o kiek klasės vadovų pabandė kažkokias situacijas sukurti. Niekas. Mano galva geriausia yra aiškinti per konkrečias situacijas, kas kaip pasielgė ir kas dabar jam bus nusprendime – ar tai grubus pažeidimas ar tai buvo nesusipratimas. Kažkada turėjom projektą su MRU apie tą gatvės įstatymą. Ir vaikai improvizavo teismą. Juk gali būti ir pokalbio pas direktorių imitacija, vat nusižengė ten kažkas ir tada sprendžiam. Tie rašytiniai reglamentai gerai, kad yra, nes tada galima konkrečiai, konkretų mokinį įvertinti ir galima aiškinti – čia yra parašyta, tu esi pasirašęs, tu žinai, tau buvo kartota, tu pažeidei tvarką, tau reikia pagalvoti, nes kitą kartą bus taip. Ta prasme turi būti teisinės sąmonės ugdymas, kad nėra beribės laisvės, kad visur yra apribojimai ir jų reikia laikytis.

I: o kaip buvo keičiamos mokyklos taisyklės?

R: kadangi keitėsi mokyklos nuostatai, aš tai norėjau pavadinti mokyklos konstitucija, bet tie valdininkėliai man neleido. Taigi, kadangi keičiasi šis dokumentas tai turi keistis ir kiti. Be to jos buvo labai senos. Naujų dalykų ten atsirado, be to reikia pabandyti įtraukti bendruomenę į tai. Kiek jis yra efektingas neaišku. Mes sakom, kad daug ir sąžiningai dirbame, bet tik kvailys daug dirba. Protingas žmogus dirba mažai ir tik tą, ką reikia ir kas duoda poveikį.

I: o ar į naujų mokyklos taisyklių kūrimą aktyviai įsitraukė kiti bendruomenės atstovai?

R: na kaip pas mus yra savivalda ir už tai atsakingas toks jaunas vaikinukas. Mokiniai pas mus pildo darbingų pamokų žemėlapius. Ir tada atsiranda raudonos ir žalios spalvos. Raudonos tai reiškia, kad mokytojas nesusitvarko. Mokiniai šiaip turi gan dideles galias.

I: o ar jie bandė įsitraukti į mokyklos taisyklių, kurios juos paliečia, kūrimą?

R: na kaip dalinai, kadangi gal tie daugiau kažką darė, kurie pagal savo pareigas taip turi elgtis. Be to bandoma klausti jų nuomonės.

I: o mokytojai?

R: retokai...

I: o tėvai?

R: tėvai, jie iš viso nelabai, kadangi mes neturime to tokio tėvų įtraukimo. Dabar va bus. Mes turim savo radiją ir mes organizuosim spaudos konferenciją visuomenei, kai aš atsakinėju į klausimus visiems – mokytojams, tėvams. Pas mus būna tokių blūdų kai galima daryt įtaką, bet šiaip. Na kaip tėvai. Bet tai yra mūsų bėda. Vyksta kažkokie tradiciniai, niekam nereikalingi tėvų susirinkimai. Yra elektroninis dienynas, yra elektroninis paštas ir t.t. ir jeigu sakysim mokytojas nesiruošia kažką tokio daryti ir jis sužino tą pačią informaciją, kurią jis jau žino, o kadangi tos informacijos, kad ten tavo vaikas mokosi blogai negalima viešai kalbėt, tai ką ten veikt? Kitaip sakant, tradiciškai daromi tėvų susirinkimai, kur buvo vienintelis komunikacijos būdas. Kitaip sakant, tai mūsų suaugusių bėda mūsų suaugusių dirbančių mokykloje. Mes norime, kad tėvai ateitų. Ir ateina ten penki, šeši, kartais ir mane kviečia, bet man sako jūs neikit, jūs nejaukiai pasijausit.

I: o sakykit, ar egzistuoja tam tikros ribos kuriant taisykles? ar yra kokios rekomendacijos iš ministerijos? Ar tai visgi, viskas palikta mokyklai?

R: ministerijos tai vargu, ar kažkas yra. Bet matot yra kituose dokumentuose tos ribos. Kai teikia pavyzdinius nuostatus, yra švietimo įstatymas. Be to yra ta vadinamoji tradicija. Bet taip kiekviena mokykla gali, tik aišku nepažeidžiant kitų įstatymų. Buvo va susitikimas su tais būsimais progimnazijų mokiniais. Ir sako, va užrakina mokyklą ir neišleidžia. Vakaruose tai beveik visos yra rakinamos ir tu neįeisi. Bet ten rakinama tam, kad iš išorės niekas neįeitų. O čia atvirkščiai, čia kitas principas. Ir jei mes tą savo teritoriją apsitvertume tada gal geriau nustatytume tas žaidimo taisykles. o dabar esam nesaugūs, nes šalia yra gatvė, jie eina ten, o mes už juos juk visą

atsakomybę turim. O jei jį partrenks kokia mašina, aš gal ir nesėsiu, bet lygtinai tai tikrai gausiu. Gal Lietuvoje greit priims įstatymą, kad vaikas iki 12 metų apskirtai vienas negali būti. O mes va vienus vaikus paleidžiam. Taigi, taisyklės turėtų būti bendruomenės vaisius, kuri su ja dirba.

I: bet dabar tas taisyklės labiau formuoja administracija?

R: be abejonės, nes pagal biudžetinių įstaigų įstatymą, juk yra pasakyta, kad visą atsakomybę ir valdžią turi vadovas. Be abejonės jis turi tą daryt. Jei nori kažką efektyviau daryti, tada kažkiek turi būti įtraukta.

I; bet tai yra kaip supratau pasirinkimo reikalas labiau.

R: na kaip ten labai sukti galvos nereikia, nes yra nusistovėjusi tradicija ir tos taisyklės. Nors aišku būna atvejų, kai siūlo kas pakeisti. Va mokytojas pasiūlė, kad negalima eiti iš valgyklos su maistu. Ir tikrai pagalvojau, kad prižiukšlins, tai įtarukėm tą punktą.

I; o kaip yra su sankcijomis už tam tikrą pažeidimą?

R: na kaip mes iš karto jaučiam. Neseniai turėjom atvejį, kai berniukas siuntinėjo grasinančias, įžeidžiančias žinutes. Tada tėvam buvo pasakyta, jog tai jau yra nebe mokyklos reikalas ir kreiptasi į policiją. Dar buvo kai dingio telefonas ir skambina tėvai ir sako, kodėl niekas nevyksta, ką daryt. Aš tiesiai pasakiau, kad reikia kreiptis į policiją, tai ne mūsų problema jau. Mes galime duoti parodymus ir padaryti vietinį tyrimą, kur buvo apliktas telefonas, ar buvo skelbimas, kuris draudė palikti daiktus rūbinėj. Taip pat dar buvo subujoję keiksmožodžiai mokytojo atžvilgiu tai vėl momentaliai buvo administracinis teismas. Iš karto yra rašomas raštas. Matot yra daug visokių būdų.

Bet kai kada nesinorima kaip sakant išnešti tų šiukšlių iš mokyklos ir tada jos būna jom apaugę, o visi keikiasi, kad mokykloj nėra tvarkos, niekas nepadeda, policijos, teismų nėra. Viskas yra tik nesinaudojama. Mes irgi vienu metu buvom tokioj būsenoj, kai buvo keli mokiniai, kurie buvo labai nepaklusnūs ir aš galvojau, kad nieko negalima padaryt. Bet pirmiausia aš atleidau kai kuriuos suaugusius mokykloje. Ir situacija pasikeitė. Mes esam atsakingi, bet ir mumyse yra problema, o ne juose. Vaikai ir yra tokie jeigu jie viską leidi ir nestabdai, jo elgesys suveša. Aišku yra atvejai, kai vaikai yra specialiųjų poreikių, turi sutrikimų.

I: o kiek tam tikrą sprendimą lemia situacija?

R: be abejonės, jei turi esi turintis tų pažeidimų ir jie kartojasi, tai be abejonės tau bus pritaikyta sankcija stipresnė, gali būti, negu tam, kuriam tai buvo atsitiktinis dalykas, kažkas atsitiko, kažkas išprovokavo. Čia viskas kaip ir teisinėje sistemoje. Jei tu esi recidyvistas, tai vienaip, bet jei tu turi teigiamų dalykų, tai netgi tą patį nusikaltimą padarius. Bet jeigu turi ten teigiamas esi, tai galima manyti, kad tai yra atsitiktinis, ne sisteminis dalykas. Be abejonės turi būti diferencijuotai. Abudu padarė tą patį, bet reakcija gali būti visiškai skirtinga. Gali būti formaliai ta pati bausmė, kur ten įsakymas, paskelbiama pastaba ir to įsakymo kopija įteikiama tėvams. Bet vis vien net kalbėjimo

maniera su tuo vaiku, jeigu žinau, kad jam ten diktavo. Jie abu padarė tą pats, bet kaltės tas dydis yra skirtingas. Čia labai diferencijuotai turi būt žiūrima, bet aišku galima kai pažįsti situaciją, bet jei ne tai gali būt tų sprendimų įvairių, kartais ir nelabai gerų.

I: sankcijos turi tam tikras galiojimą ribas. o kas tai sprendžia?

R: matot dar nėra tokios tradicijos. Yra dalis mokinių, kuriems kabo tie įsakymai. Na ir dabar yra parašyta ir darbo tvarkos taisyklėse, kad ir suaugęs ir mokinys turi teisę pats sakyti, kad jis gerai elgėsi ir kad jam ta įsakymo nuobauda būtų panaikinta. Mokytojai tai kreipiasi, o mokiniai ne. ir kai paklausi, tai nedaug yra mokinių, kuriems kabo tuos nuobaudos ir jiems kartais jos ir daugėja.

I: o kaip pažeidimų atveju elgiasi tėvai?

R: tėvai vieni aklaį gina savo vaikus, nes be to vaikai manipuliuoja, meluoja ir ateina tėvai ir sako, jog negali patikėt, kad taip gali būti. Jie ateina ir sako, mano vaikas nori to. O aš klausiu, ko norit jūs? Jie tada labai kažkaip nustemba ir sako, tai vaikas nori. Nu kaip pavyzdys, tai būna akla gynyba. Aš suprantu, kad tas vaikas parėjęs namo pasiaiškina, bet kailis mato tokią tėvų reakciją, tai tikėtina, kad jis gali dar suįžūlėti.

I: na tėvai matyt ateina su tam tikrai lūkesčiais

R: tėvai yra labai skirtingi. Ir tie mokiniai jie skirtinga bendrauja ir skirtingai žiūri į tą gyvenimą po vienu stogu.

I; o sakykit kaip užtikrinamas mokyklos taisyklių laikymasis?

R: jie yra supažindinami. Mes taip pat dalyvaujame Olweus programoje ir ten yra tokią taisyklė – mokiniai nebudi mokykloje kaip būdavo anksčiau, kai vieni mokiniai turėdavo sekti kitus ir įdavinėti. Buvo kvaila sistema. Čia apskritai gali būti ir hierarchijos pažeidimas būdavo. Dabar budi suaugę, mokytojai, kurie yra paskiriami. Buvo čia piktinamasi, kad mokytojas turi pertraukos metu ilsėtis, nors jam mokama už 60 min. Be jis yra ne tik mokytojas, bet ir klasės vadovas. Kaip budi tai jau kitas reikalas. Būna stovi ir jokios įtakos nedaro. Bet šiaip laikomasi taisyklės, kad mokinys visada būtų suaugusių akiratyje. Bet šiaip tokia informacija nelabai ateina. Tie pažeidimai išsprendžiami vietoje. Aišku jie turi tokius aktus, kur turėtų pildyti, bet taip dažnai nedaroma. Be to pasikeitė mokyklos pobūdis, nes sumažėjo vyresniųjų ir nebėra to kontrasto. Kai nuo kitų metų bus tik 1-8 klasės, tai nebebus stovinčių su cigarete. Jie bus iki 1u metų, tai mes jau kitaip galim su jais elgtis. Kitaip sakant, mes grįžtam į vakarietišką mokyklos modelį, kada vaikai mokosi pagal amžiaus grupes. Juk negalima sukurti elgsenos modelio arba taisyklių, šešemečiui ir devyniolikamečiui, esantiems po vienu stogu. Tai paradoksas, neįmanoma. Nes jie galvoja va praeis kažkiek metų ir aš stovėsiu ant kalnelio ir rūkysiu viešai. Vat ir pavyzdys.

I: ačiū už vertingas įžvalgas.

R: prašom.

R: dabar pradinėse mokyklose dominuoja Š. Korėjos modelis. Yra vienas dievas – mokytojas. Mokytojai viską žino apie vaikus, kas ką padarė, visa informacija ateina. Jie ateina į liberalią demokratiją 5 klasėje ir jis vėluoja į pamoką ir pamato, kad nėra jokių sankcijų, jo kartais net nieko nepaklausia. Yra kita sistema, nebėra totalinės priežiūros. Pradinėse klasėse gerai jei mokytojas yra tas, kuri padeda. Bet paprastai tai būna geležinės tvarkos įvedimas. Cenzūra, prižiūrėjimas, manipuliavimas tėvais. Aš pats bandau sukurti jiems tokias situacijas, kad jie suprastų, kad ne pasaulio bamba ta tavo mokytoja. Per tokius susirinkimus mokytoja tyli ramiai kamputyje. Nes dabar tie pirmokai yra monopolizuoti, privatizuoti tų mokytojų. Tai yra pradinės mokyklos minusas.

Interviu su mokytoja transkripcija

Interviuotojas – I

Respondentas- R

I: Tai pradžioje klausimai bus gal šiek tiek bendresni. Tai šiek tiek apie mokyklą: kokia jinai yra šiandien, kokie jos yra ypatumai ir tarkim dar labai domina toks aspektas kaip konkuravimas tarp mokyklų.

R: Na šiai dienai dar skaitomės vidurinė mokykla, nuo kitų metų būsime jau aštuonmetė. Tai tai jau realiai reorganizacija vyksta, mokykloje yra viena dvylikta, viena dešimta klasės. Ir devintokų nebėra. Dabar apie tą konkurenciją sunku pasakyti, pagal rajonus vis tiek. Lyginant su Jeruzale konkurencija nelabai... Be abejo, tai nėra jėzuitų gimnazija, tai nėra viena iš centrinių prestižinių mokyklų, bet šiaip labai daug vaikų. Dabar yra reorganizacija, paprasčiausiai nebekomplektuojamos klasės.

I: Tai dabar mažiau bus mokinių?

R: Taip, dabar bus mažiau. Buvo praeitais virš 1000 mokinių praeitais metais, o dabar kokie 600. Plius atsidaro Balsių mokykla nuo kitų metų, tai nemaža dalis mokinių išvažiuoja ten į Balsius pagal gyvenamąją vietą, nes iš Balsių visi mokiniai važiuoja čia. Tai dabar sumažės.

I: O pagrinde tai dėl mokinių mokyklos dėl mokinių ir konkuruoja, nes dabar kai yra tas krepšelio principas, tai...

R: Taip, dėl mokinių pagrinde... Nes je nebus mokinių, tai nebus darbo niekam, nes ir darbo krūvis mokytojams priklausomas yra.

I: Ar yra kažkoks vidinis varžymasis tarp mokytojų, auklėtojų?

R: Na manau natūralu yra kiekvienam darbe, kiekvienam kolektyve yra ta vadinamoji „sveika konkurencija“, kai tu nori būti geresnis, pranašesnis, tie patys visi mokykliniai renginiai, karnavalai, Kalėdos, yra renkama pirmas, antras, trečias vieos, nu tu vis tiek nori pasirodyti geriau, ta konkurencija yra sveikintina. Tarp mokytojų nežinau, nesu labai pastebėjusi, bet tokių dalykų yra. Nu vėlgi – visi esam žmonės, kaip sakant – vieni siekia savo lipdami kitiems per galvas, bet kad taip akivaizdžiai tai nelabai.

I: O ar mokyklos direktorius atsižvelgia į tai, koks mokytojas geriau dirba?

R: Taip. Mus labai seka administracija ir dažnai eina į pamokas stebėti, duoda vaikams pamokų žemėlapius pildyti, kai patys vaikai vertina savo darbą pamokose, ar tas mokytojas geba su juo dirbti. Ta prasme šiuo atžvilgiu yra labai stipru – yra ir tėvų klausia, kai tėvų nuomonės klausia, kuris mokytojas ten dirba su jo vaiku, tuo atžvilgiu tikrai rimtai. Kad pamokos būtų kokybiškos.

I: O tarkim pas Jus mokosi labai skirtingi mokiniai, ir iš skirtingų socialinių šeimų...

R: Taip, ir socialinės aplinkos, ir tautybės tos pačios, yra ir rusakalbių – labai daug rusakalbių ateina, tik kad jiems labai sunku, kai namie tiktai rusiškai šneka, mokykloje įsiliet... O socialinis skirtumas tai labai didelis...

I: Kaip tai veikia jų elgesį mokykloje?

R: Nu dažniausia būna tokia įtampa greičiausiai, ypač žemesnėse klasėse... Vis tiek ateina jis nešvarus... Dažniausiai būna – jeigu jis iš to žemiausio sluoksnio kaip sakant, tai labai apleistas jisai būna, vaikai neprižiūrėti visiškai. Gal ne tik dėl to, kad jie skurdžiai gyvena, bet šiaip nėra tėvų priežiūros. Socialinė rizika. Aišku, yra ir tokių, kurie nors ir skurdžiai gyvena, bet vaikus prižiūri. Tai taip negali visai atskirti. Aš gal sakyčiau, kad tie, kur tėvai ar tėvas girtaujantis, tai šitie vaikai būna agresyvūs... jie patys savo elgesiu mokykloje provokuoja kitus vaikus. Nereikalingus dalykus – jisai pradeda rūkyti, gerti, mokslo problemos natūraliai kyla, elgesio. Didžioji dalis gal susiję su tuo girtavimu. Aišku, natūralu, kad ateina tas vaikas į mokyklą apleistas, neturi net normalių bendravimo įdūdžių. Iš pasišaipos, kad jis smirda, kad galvos nesiplovė, (06:37 nesigirdi). Nu vis tiek vaikai kaip bebūtų yra žiaurūs. Ir jie mato, kaip suaugę bendrauja ir kartoja.

I: Jie tokie gan agresyvūs, ir nelabai paklūsta ir tos mokyklos taisyklėms matyt.

R: Na žinot, čia yra labai individualiai su tuo paklusimu. Aš tai sakyčiau kad čia labiau asmeninės, emocinės problemos iškyla, kur šeimoj yra kažkas blogai, ar tai išsiskyrę- vienas iš rizikos atvejų tikrai yram arba kaip minėjau girtaujantys yra, arba smurtaujantys tėvai. Tai žodžiu jeigu šeimoj yra kažkas blogai, arba tėvai ten kokio žemo intelekto, kur ten visai jau net vidurinės manau nebaigę, irgi būna to neturi suvokimo, tai va šitie vaikai turi daugiau elgesio problemų, kur linkę į destrukciją, laužyti tas mokinio taisykles, nu va tokio pobūdžio.

I: O tarkim ar skiriasi jų interesai? Nes matyt vieni čia ateina verčiami kažko...

R: Visi vaikai ateina verčiami kažko. Nei vienas neateina savo noru į mokyklą. Yra liepta, tu turi eiti ir viskas. Aišku, po to jau atsiranda ir pareigos jausmas. Nes kiti prisibijo tėvų, o paskui jau... Kuriais tėvai nesirūpina, neturi autoriteto, įtakos, tai leidžia daryti ką nori.

I: O ar gali kažkiek padėti tuos vaikus sutramdyti mokyklos taisyklės? Ar yra kažkiek kitokių daugiau priemonių?

R: Matot, mokyklos taisyklių tai realiai visi mokiniai nesilaiko, jas pažeidžia. Čia vienaip ar kitaip kažkuriose situacijose jos yra pažeidžiamos. Be abejo, tas pradinis taškas yra mokyklos taisyklės, kurios yra aiškinamos kiekvieną rugsėjo 1-ą, nuo pat pirmos klasės, ten vaikai beveik mintinai jas moka, bet atėjus į mokyklą neturi žalio supratimo, kur tos mokinio taisyklės yra surašytos. Yra nuolatos aiškinama, bet vaikai yra vaikai ir jie kaip jas pažeidinėjo, taip ir pažeidinės. Aš manau, čia neišvengiama. Po to eina atitinkamai už tų taisyklių pažeidimus raštai, mokytojai rašo, arba elgesio pažeidimo protokolus – tokius turim, kur mokytojui pačiam nereikia rašyti. Kviečiamas

vaikas tada pas socialinę pedagogę ir ten rašo raštišką pasiaiškinimą, savo versiją, kaip iš tikrųjų buvo. Jei nemeluoja, tada informuojami tėvai. Pagal sistemą eina trys tarnybinai pažeidimai, tada kviečiami tėvai į mokyklą. Nes visus kartus informuojami teleofnu, bet jeigu jau matome, po trijų kviečiami tėvai į mokyklą, jeigu per mėnesį nesikeičia elgesys ir gauna vaikas daugiau tarnybinius pranešimus. Tada yra rengiamas prevencinės darbo grupės posėdis, nuo kitų metų ten kita komanda pakeičia. Nu visose mokyklose taip yra, dalyvauja ten mokytojai, pedagogai, dalyvaujant tėvams, mokiniui yra svarstomas jo elgesys. Jeigu dar po mėnesio nesikeičia tas elgesys, tada gali būti vaikas nušalinamas nuo pamokų, realiai tokios praktikos nebuvo pas mus, bet kitur yra. Ir dar jeigu toliau nesikeičia, tada jau aišku yra svarstomas šalinimas iš mokyklos.

I: Ar tokių atvejų irgi nėra buvę?

R: Na nelabai. Jeigu mokiniai yra priskiriami pagal gyvenamąją vietą, tai tu negali taip laviruoti... Tai gali taip patarti, tėvams parekomenduoti paieškoti kitokios institucijos, tai yra mokinių, kurie visiškai neina į mokyklą, tai tada yra tokių atvejų, kai tėvai atveda vaiką už rankos ir jis vis tiek pabėga. Tokiu atveju reikia vaikus vesti į specializuotas mokyklas. Kur užrakinama, kur įeisi ir nebeišeisi.

I: bet iš esmės mokykla taip visiškai pašalinti be tėvų sutikimo negali?

R: Ne.

I: Tikslas yra duoti taikią rekomendaciją?

R: Tai jeigu tai yra pagal gyvenamąją vietą, nes mokykla turi priimti visus gyvenančius pagal gyvenamąją teritoriją, tai vis tiek tos mokyklos suskirstytos teritorijomis ir tie mokiniai privalo gauti vietą. Matot, dėl tų pašalinimų tai niekada taip nebuvo, kad jau vaikas yra šalinamas. Visąlaik su tėvais kalbamasi ir jeigu vaikas kūlinėjasi visas dienas, langus daužo, tai aišku jau tikrai, kad ten nei į universitetą tai ne mūsų reikaluose yra, kad nei specialistai taptų, pradėtų dirbti. Kad nwsėdėtų bereikalingai, mokykla apibrėžia. Mokykla gali tik rekomendacinio pobūdžio, aišku, ir su vaiko teisėmis ir su policija bendradarbiauja, yra pritaikoma ir minimalios, ir visutinės priežiūros įstatymai. Vet jie nėra labai veiklūs. Minimalius reikalavimus tai aišku, jie toms pačioms problemoms... Bent jau anksčiau kiek buvo taikyta, nei vienas mokinys nebuvo išmestas. O vidutinės priežiūros tai yra dviems mokiniams pritaikyta. Tai ten labiau pačių problemas.

I: O ar apskritai jeigu mokykla gali teikti tik tam tikras rekomendacijas, tai geriausiu atveju – surašyti tarnybinį raštą.

R: Nu tai pirmiausia tai jo. Tarnybinį raštą.

I: Tai tada kyla toks klausimas, ar apskritai tos taisyklės yra reikalingos, jeigu mokiniai jų nesilaiko, mokytojai nelabai gali ką padaryti...

R: Vis tiek jeigu vaikui įteiki drausminę nuobaudą už kažkokią komplikaciją, tai vis tiek yra surašoma, remiantis kuo – juk yra ir baudžiamasis kodeksas, ar ne? Tai ir mokinio atvejui yra

atitikmuo. Pagrįsti, už ką baudi. Ar tai yra vis tiek tie dalykai, kurių tu privalai laikytis, būdamas šioje bendruomenėje, mokykloje. Tada vaikas žino, už ką jis gauna tą nuobaudą. Už tai, kad nesilaikė tokio tokio ir tokio punkto.

I: O girdėjau, kad buvo dar naujos mokinio taisyklės buvo priimtos. O kuriant į ką buvo atsižvelgta, kodėl būtent toks turinys?

R: Atsižvelgiama iš tikrųjų buvo redaguojamos tos senosios taisyklės ir įtraukti tam tikri punktai, kurie yra dabar yra tolesni šiai dienai. Nes manau, kad senosios buvo prieš 10 metų. Vaikai keičiasi, keičiasi požiūris į draudimus, tarkime, mobilaus telefono naudojimas pamokų metu., Prieš 10 metų retas kuris turėjo. O dabar jau aktualu. Vėl buvo žiūrima į tai, su kokiomis elgesio problemomis dažniausiai susiduriama. Ir specialistai tyrė, su kuo daugiausia reiktų dirbti, mokytojų pastebėjimai. Keičiasi kiekvienais metais ateina kitokie vaikai ir vis kitokios elgesio problemos. Aišku, išliko ta bazinė dalis, ji ta pati.

I: O ta bazinė dalis, iš kur ji atsirado? Nes kiek teko žiūrėti Švietimo ministerijos puslapyje tokių rekomendacijų nėra.

R: Čia jau yra atradę, čia turbūt įeina į tą mokyklos teisinę bazę, pagal kurią daromi visi įstatymai, vizijos, misijos ir darbo grupės reglamentuojami dokumento. Net negaliu pasakyti į šitą klausimą, nes nelabai ir žinau. Bet taip manau, kad iš to.

I: O kuriant mokyklos taisykles ar buvo konsultuojamasi su tėvais ir mokiniais?

R: Buvo kviečiama tėvų taryba, šiaip tėvai dalyvavo kuriant, ir seniūnai dalyvavo ir svarstė, siūlė ir buvo siunčiama tėvams paskaityti, susipažinti, sakyti, kas nepatinka. Tiek mokiniai, tiek tėvai, tiek mokytojai.

I: Tikriausiai tą galutinį sprendimą direktorius darė? Tai buvo maždaug iš tėvų rekomendacijos, ką galima įdiegti ar pašalinti?

R: Nu ne, ten buvo tvirtinta mokyklos taryboje, ne direktoriui. Tai yra mokyklos taryba, į kurią įeina 2 ar 3 tėvų atstovai, mokiniai keli, paskui mokytojai, administracijai. Ta prasme visas kompleksas iš tiesų priėmė sprendimą. Jis nėra taip, kad tik vieni priima. Tai kompleksinis darbas.

I: Tikriausiai turėjo būti balsavimas.

R: Taip. Tai toj mokyklos taryboj yra balsavimas.

I: O tarkim jeigu žvelgiant į mokyklos taisykles, kokius galima išskirti privalumus ir trūkumus? Galbūt kažką reikėtų keisti?

R: Vėlgi tos taisyklės negalima išplėsti daug. Neaprašysi visų atvejų, kokių gali atsitikti. Kitą kartą pati nesuvoki savo protu, kaip vaikas gali pamatyti ir pradėti laiptoti tomis lubomis per pamoką. Nors tikrai nepagalvotum ir nekeltum tu į mokinio elgesio taisyklės tokių punktų, kad negalima laiptoti sienomis. Kvailai atrodo, bet pasitaiko. Tai tas minusas gal toks, kad vis tiek ir laikas keičiasi ir vaikai keičiasi. Nelabai taip. Pagalvoji, iš kur čia gali būti. O privalumas - vėlgi,

tie rėmai, kuriuose vaikai gyvena, dirba, mokosi ir bendražmogiškosios visos vertybės ir elgesio normos kaip sakant pripažintos. Ir tuo vadovaujasi mokykla: vaikai mokosi, kai prireikia mums bendruomenėje, kitas dalykas, kaip minėjau, tai tie patys punktai, kuriuos vaikai žino, už ką jie baudžiami.

I: Bet dauguma taisyklių - kam yra skirtos? Dalis yra moklos turtui saugoti, dalis yra būtent nukreipta į jų elgesį.

R: Taip, yra kas liečia turtą, kas liečia mokinių elgesį, drausmė pamokų metu, liečiamas pertraukų metu elgesys - kad jie negali išeiti iš mokyklos teritorijos ribų, palikti mokyklos. Toliau yra visi tie moraliniai principai, ten įžeidinėti pašalinius žmones ir gal... daug kur. Net nežinau, ką reikėtų išskirti ar taisyti.

I: O tarkim ar egzistuoja dar tam tikros taisyklės nerašytos mokykloje?

R: Nežinau dabar.

I: Kaip suprantu tam tikra administracinė teisė, baudžiamoji teisė, tai jos automatiškai galioja, jei įvyksta vagystė ar kas...

R: Na, matai, vagystės atveju iš karto kreipiamasi į policiją, mokykla dalyvauja pasiaiškinyje, mokyklos atstovai važiuoja duoti parodymų, o kas ten dėl muštynių, tai vėlgi mokykla dalyvauja programose, kaip ir patyčios yra aiškinamosi ta situacija arba socialinei pedagogei arba man dalyvaujant. Ir teisinimas atvejis, klausiamos abi pusės, o paskui jau kiekvienos šeimos pretenzijas klausai, kreipiesi į policiją, atvažiuokit mokykloje pasikalbėti ir išsiaiškinti. Na vaikai dažnai mušasi, čia muštynės muštynėms nelygu.

I: O dabar šiek tiek apie tą mokyklos taisyklių taikymą. Kaip yra užtikrinamas jų laikymasis? Kaip supratau, mokiniai yra kiekvienais metais supažindinami?

R: Jie pasirašo, kad girdėjo, žino ir eina išklauso instruktažą. Praktiškai du kartus į metus aptariamos tos pačios taisyklės. Po to jie žino tas taisykles, daugiau... Tada jau prasideda aiškinimasis jeigu prasižeidžia. Tarnybinis raštas arba šiaip mokytojo pastebėjimas, ar (22:24???) Natūraliai jie ir prisimena, ir neprisimena, ir nežino, negirdėjo... Tėvams perduodama mokinio elgesio taisyklės, punktai, kuriuos tada pažeidė.

I: O kaip manote, ar daug lieka nepastebėtų pažeidimų?

R: Be abejo. Veikia vis tiek ir žmogiškas faktorius. Nei viena mokytoja nebėga iš karto ir neskundžia. Jau ten turi labai pasistengti ir išvesti mokytoją iš kantrybės, kad ji parašytų ant tavęs raštą. Kitas dalykas tai kad vėlgi mokykla yra didelė patalpa. Turim realiai ne tiek daug žmonių, kad pamatytum, kaip daro, ką daro ir panašiai. O kitas dalykas kiemas. Vėlgi ten už kampų tualetai tie patys. Nu gerai mergaičių tualetai, kur ir mokytojos gali įeiti. Berniukų tualetai - vis tiek mokytojos yra mokytojos. Berniukų tualetuose ir nelabai sužiūrėsi, ką jie ten daro. Tai kai kurių

pažeidimų jų būna tikrai neužfiksuotų. Tai aišku, jeigu nežymios, neryškios taip sakant problemos... O jau stipresnes tai pasidaro, tai nenuslėpsi. Nors nenori pastebėti tų dalykų.

I: O tarkim, Jūs minėjot, kad mokytojas nepuola rašyti tų aktų. O nuo ko priklauso, kad tam tikro mokinio pažeidimas būtų įvertintas vienokiu ar kitokiu būdu? Ar kažkokios jo asmeninės charakteristikos, ar pažangumas?

R: Šiaip yra taikomos to pačios normos. Dažniausiai būna duodamas limitas, kokios 3-4 pražangos. Po to jau yra rašomas, jeigu jis vieną kartą padarė, antrą, trečią, ketvirtą kartą pasakius netoreluoja, tai tada parašo tą arštą. Ir nebūna taip iš karto, kad jau jis nususuko, pašnekėjo... Dažnai mokytojai ir patys paskambina tėvams, informuoja, į dienyką susirašo.

I: Bet tarkim nuo mokinio kažkokios pažangos arba tarkim: kiek lemia santykių mokytojo ar auklėtojo ir mokinių? Tas labai domina. Ar yra tarkim mokytojų, kurios ypač konfrontuoja su mokiniais? Ir tarsi visą laiką griežtai žiūri į tas mokinio taisyklės, o tarkim šiltesni santykiai nulemia, kad tas na tarsi pradžioj taikomas neformalus poveikis, o po to jau jeigu niekas nepagerėja, tai...

R: Klausimą pradžioje bando taikyti. Tai aišku, kai tempi laukais, tampo, nesitampo, o mokykloje yra ofiacialiai nustatyta, kad nebūtų numylėtinių, bet vis tiek kažkokie mokytojai vis tiek išlieka - į vieną mokinį pažiūrės atlaidžiau, į kitą kaip tik griežčiau... Bet aišku, pirmiausia bandome formaliai viską. Ir aš kviečiuosi ir kviečiuosi mokinčius, iki kol tėvams nepaskambina.

I: O kaip tėvai reaguoja į mokytojo - į neformalius tokius veiksmus ir tuomet, kai jau surašomi tarnybiniai aktai?

R: Įvairiai, čia vėlgi nuo žmogaus priklauso. Vieni labai supranta, palaiko, kalbasi, dirba su vaiku, kad nebūtų tokių problemų. Kiti visiškai ignoruoja tą faktą, kaltina mokytoją, kad jis nemoka savo darbo dirbti. Jų vaikas tai labai geras ir nuostabus, o čia mokytojas neturintis įgūdžių ir gebėjimų nesusitvarko su klase ir panašiai. Nu visokių yra nuomonių ir apie kiekvieną mokytoją vėlgi eina.. Kad negali neatlyginti (26:45???) etikos pamokos ir lietuvių kalbos pamokos. Bet pradėti pamokų ir ten yra daugiau pašnekėsių filosofijos forma, kur vaikai tikrai aktyviai dalyvauja, kalbasi. Per lietuvių ir matematiką reikia dirbti, ten užduota ir reikia dirbti. Skiriasi pats pamokos formatas, kur tu gali būti griežtesnis, kur gali būti laviruoti tarp tų vaikų. Tai čia yra psichologija. Niekada nebus psichologijos pamokoje, kad ten tu turi nuo A iki Z punktais teoriją paaiškinti. Tai yra vis tiek - ateini, pasišneki, arbatą pageri ir išsiskirstai. Lengvesnio pobūdžio.

I: O gal Jūs pamenate tokį dalyką kaip administracijos požiūrį į mokytojų darbą, kai yra pranešama apie tam tikrus pažeidimus? Ar jie - jei tokių yra daug pranešimų - ar pradeda reaguoti į tą mokytoją kitaip, ar vis dėl to priima taip, kaip ir turėtų būti viskas?

R: Ne, reaguoja adekvačiai, ir tėvai parašo, ir vaikai tuos skundus ant pačių mokytojų irgi būna ir atsakomoji reakcija. Be abejo, administracija ir stebi pamokas, aiškinasi, kas patinka, kas

nepatinka, kodėl nesutaria su mokytoju..Vėlgi, dažniausiai kaip taisyklė būna nebūna taip, kad vienas mokytojas vienam mokiniui tik tarnybinius raštus rašytų. Kaip taisyklė šitas mokinys gauna iš visų dalykų tuos tarnybinius raštus. Tai normalu, kad tu neisi visų mokytojų tikrinti, jeigu tu matai, kad tokia yra problema su visais.

I: O kaip pastebėjau, tai mokytojas turi gan didelę diskreciją spręsti pažeidimo atvejį. Na nebent jis jau yra labai grubus. Bet šiaip jis gali naudoti ir savo sugalvoti metodą.

R: Gali, be abejo. Mes netgi taikom kaupiamąjį balą, pas mus sistema. Tai kai kurie mokytojai kalkuliuoja. Vienu balu tarkim vertina elgesį pamokų metu, drausmę, pasiruošimą, pamokoms, darbą pamokų metu. O pabaigoje rašomas vienas pažymys už tai, kaip tu elgeisi per semestra. O kiti mokytojai vėl turi tą pačią sistemą: paskambina tėčiui, rašo raštą.. Įvairiai bando mokytojai.

I: O kaip mokiniai reaguoja į tokią tvarką?

R: Labai gerai, kai yra tokia sistema, kai tu gali gauti dvejetą, bet gali ir 10 vien už tai, kad sėdėjai. Tai gerai ir dirbsi per pamoką. Tai nėra vien įbauginimui duota, tai tas pats tvarkai palaikyti. Jeigu tu sėdi, dirbi - gerai, šaunuolis. 10, kad atsakei į klausimą, dedam plusus, gauna 10...

I: O tarkim jau tarnybinis raštas yra surašomas, tai jau reakcija tikriausia būna tokia priešiška.

R: Jeigu jau reikia.. Aišku, tie, kurie nepratę tų rarštų gauti, tai jiems būna ir sėdi, verkia, raudoja, ir ten visaip kitaip ir susimąsto ir nurimsta. Bet yra tokių, kurie kaip sakant dėl skaičiaus...

I: O kaip reaguoja likusi klasės dalis, kai kažkokiam mokiniui yra surašomas raštas?

R: Priklauso ir nuo klasės, kur jis mokosi, ir dėl ko yra gautas tas tarnybinis.. Jeigu vaikai tikrai mato neteisybę, tada ten ir mokytojas nu jau už nieką parašė tą tarnybinių toj situacijoj, ne taip suprato situaciją ir parašė, tai būna, kad atleikia visa klasė ir aiškinasi, kad tikrai mokytojas suklydo ir paaiškino ne taip... Būna, kad džiaugiasi, nu visaip būna. Tai čia vėl nuo klasės priklauso ir nuo tos situacijos.

I:taigi, kartais su mokytojo veiksmai jie sutinka?

R: nu, kad nelabai, nes jie gauna tą tarnybinių, tada taip, bet klasė ne visada sužino, nes yra kviečiamas tik tas mokinys. Kai yra įteikinėjamos direktoriaus nuobaudos, tada jau ji įteikiama prieš klasę ir visi tą sužino. Tam vaikui tada būna labai gėda ir visa klasė labai rimtai klausosi, nes žino, kad trys nuobaudos ir tu jau šalinamas esi iš mokyklos. Tada gal labiau suvokia, o tie tarnybiniai nei jie žino, nei jiems šilta nei jiems šalta. Dar ateina pasilygint kieno byla storesnė.

I: ar tos sankcijos turi tam tikrą galiojimo laiką?

R: bijau dabar pameluot, bet yra per metus panaikinami. Yra terminas per kurį tos nuobaudos išnysta. Be abejo tai byloje išlieka, jei yra kreipiamasi į dėl minimalios priežiūros tada tu turi surašyti kiek vaikas yra gavęs tų tarnybinių raštų, kiek kartų yra svarstytas posėdžiuose. Visi tie duomenys eina nuo to laiko kada vaikas ateina.

I: net jei jos būna išnykę pagal terminus?

R: ne tai tos nuobaudos jos gi ten nieko nedaro tik paprasčiausiai parašai, kad jis yra gavęs tokią ir tokią nuobaudą. Nors jos yra ir išnykusios, tačiau byloje lieka ir mes tą fiksuojam.

I: o kas vyksta kitų teisės aktų pažeidimų atveju. Jūs minėjote, kad yra renkama komisija, kviečiama policija. Kaip viskas vyksta tuomet?

R: na koks pažeidimas?

I: na tarkim vagystė.

R: tada iš karto kreipiamasi į policiją ir mokykloje tokie atvejai yra netiriami. Nebent gavus sutikimą galima apžiūrėti jų kuprines. Mes nieko negalim daryt, vagystės atveju yra kreipiamasi į policiją. Tarkim atėjo vaikas išgėręs į mokyklą vėl gi yra kviečiama policija, kad nustatytų girtumą. Tokiu atveju vaikas yra išvežamas į policiją, informuojami tėvai, kad vaikas yra išvežtas į komisariatą ir važiuoja jie atsiimti ir ten yra surašomi atskiri aktai.

I: tokiu atveju mokykla vaiko likimo besprendžia?

R: na kaip pas mus nėra viskas taip fiksuojama kaip policijoje. Kas eina už mokyklos ribų, tai ten ir eina. Be abejo jei mokykloj pripurškei dujų, tada taip, bus dar prevencinis posėdis, nes tu sukėlei grėsmę visiems aplinkiniams. Bet iš karto už tokį elgesį vaikas nebus šalinimas iš mokyklos. Jis blogiausiu atveju gaus mokyklos direktoriaus papeikimą. Tai bus nuobauda ir viskas. Taip yra buvę, kad pripurškia čia tų dujų. Po to jo elgesys yra svarstomas prevencinio darbo grupės posėdyje.

I: o kas priima sprendimą dėl mokinio šalinimo rekomendacijos?

R: būna taip, kad prevencinė darbo grupė rekomenduoja direktoriui, o tada direktorius jau šneka su tėvais ir sprendžia šitą klausimą. O kaip tiksliai yra aš net nežinau, nes per mano darbo praktiką, kad paimtų ir nušalintų dar nebuvo. Aišku bus įrašas, kad tu buvai nušalintas nuo mokyklos. Tada tėvai griebiasi to šiaudo ir bando savanoriškai tą vaiką atsiimti ir ieškoti kitos mokyklos, nes vargiai kuri mokykla norės tokį vaiką priimti.

I: bet iš esmės mokykla stengiasi neprieiti iki tokių kraštutinių veiksmų?

R: ne, niekada. Visuomet yra bandoma vaikui padėt ir žiūrėt kas yra blogai. Ieškoma elgesio priežasčių, nes negali jis toks tiesiog būt. Su tokiu vaiku dirba įvairūs specialistai ir tėvams teikiama pagalba. Arba tariamės su pagalbos centru, tariamės, kad į tą policijos klubą priimtų, su vaiko teisėm kalbam. Niekada nebadoma iš karto šalinti. Bet aišku tai toks elgesys tampa kaip ritualas n metų tai taip, tada jau eina sekantys veiksmai, kai niekas nesikeičia ir kai visos įmanomos institucijos buvo apeitos tada jau taip.

I: dar domina tokia dilema. Tarp tvarkos palaikymo ir vaiko teisių užtikrinimo. Ar ji egzistuoja?

R: be abejo kyla, bet kaip yra reglamentuojama, kad mokykla garantuoja kiekvieno vaiko teisę į mokslą ir saugią psichologinę, fizinę aplinką. Ir visa tai prasilenkia, nes kai yra triukšmas, iš tavęs tyčiojasi ir tada taip išeina, kad tu pažeidi šiuos dalykus. Tai tas mokyklos taisyklių taikymas irgi

tampa toks ribotas. Mokytojas neturi didelių teisių, o vaikus suvaldyti yra sunku. Be to vaikai žino savo teises, o ne pareigas. Kuo toliau tuo mažiau mokytojas turi laisvės savo darbe.

I: galbūt tai paskatina imtis tam tikrų neformalių būdų?

R: taip. Bandai laviruoti, nes negana to, kad vaikas žino savo teises, bet dar ateina tėvai ir bando aiškinti, kodėl mano vaikui parašyta du ir neleista perrašyti? Jie tiesiog pradeda mokyti kaip tau dirbti. Tai dabar yra tokia sakyčiau reikalautojų karta su tėvais.

I: o kiek įtakos gali tūtėti mokyklos aplinka?

R: didžiąją dalį elgesio vaikai parsineša iš šeimos, požiūrius ir pan. sakyčiau tai sudaro maždaug 90%. Be abejo kiek tu esi linkęs priimti tą. Vėlgi, yra tipažai. Vieni linkę prilipti prie neigiamų kompanijų, nes kur tu tokį benuvestum jis vis vien ras prie kokio blogiuko prilipti. tai tada kur ta aplinka tokia labiau neigiama tai juos tada ir traukia ten. Jie ieško tokios kompanijos, kur galėtų kažką blogo padaryti. Paauglystės periodu kyla noras pasirodyti, kas aš esu ir kartasi iš to kvailumo jie daug ko pridaro. Ir ne dėl to, kad jis toks yra, bet dėl to kvailumo paauglystės. Tai paauglystės periodu būna kiek kitaip. Ypač kai nori prieš kokią klasiokę pasirodyti. Bet aišku aplinka duoda labai daug įtakos. Jie yra imlūs, nes natūra jei būni tokioj grupėj kur sėdi vaikai, kurie klykia, rėkia, o tu ne tai tu irgi su laiko to išmoksi. Visi esam žmonės ir prisitaikom prie tos aplinkos kur esam. Neveltui sakoma su kuo tapsi, toks ir pats patapsi.

I: o kaip su kitais pažeidimais?

R: kas liečia įstatymus ir kodeksus ir pan. tai iš karto yra rašomi raštai į policiją. Ir tada policija kviečiais ir aiškinasi, baudžia tėvus už vaiko nepriežiūrą. Aišku tas elgesys yra svarstomas ir mokykloje.

I: o ko tėvai tikisi vaiką atveddami į mokyklą?

R: tėvai tiksi taip, aš vaiką kaip sakant pagimdžiau, aprengiau, nupirkau ko jam reikia ir nuo manęs atstokit jūs. O dabar viską turi padaryti mokykla, tai yra visos moralinės vertybes įdiegti, išauklėti, padaryti jį genijumi. Vienetai tėvų, kurie imasi atsakomybės, ieško sprendimų kaip, ką daryt, bet šiai dienai tėvai gali už viską nemokėt. Nu gal socialinė drausmė, o atsakomybės savo tėvai nemato. Aišku kai būna tie pažeidimai tai būna visokių atvejų. Būna nuleidžia rankas arba skambina ir prašo pagalbos, ką man dabar daryt, aš nesusitvarkau su savo vaiku. Kiti tėvai aišku kaltina kitus, kad mokykla užsidėjo ant vaiko, mokykla nori sužlugdyti vaiką. Jie tarsi užsimerkia priešais problemas, o vaikas yra išaukštintas, sudievintas ir jie tiki vaiko žodžiais ir nereaguoja į tai, kas vyksta aplinkui.

I: o kaip tėvai reaguoja į tas taisykles?

R: na šiaip gal ir normalu yra, kad jie nepriima tų taisyklių. Nes maždaug būna tokių atvejų, kai vaikas laipioja sienom, o mama sako atėjus, o kodėl jis negali taip daryti? Be to yra normalu, kad vaikas keikiasi, iškeikia mokytoją per pamoką. Paskambini mamai ir pasakai, kad vaikas taip daro,

o ji sako, o tai kodėl mano vaikas negali keiktis per pamokas? Tai ką tada gali jai ar tam vaikui beišaiškinti, kad mamos toks požiūris, kad tai yra leistina. Na kaip be to pinigai yra valdiški ir tuo telefonu daug neprikalbėsi. Jie dažnai nesupranta tos problemos esmės. Tėvai įvairiai reaguoja. Vieni padeda, kiti pereina į gynybą, o tretieji apskritai stengiasi nebereaguoti ir net nekelia ragelio kai skambini. Jie tiesiog ignoruoja, ypač tais atvejais, kai tas nepageidaujamas elgesys yra dažnas ir vaikštoma į įvairias institucijas.

I: tai tų pažeidimų kaip suprantu yra daug, tačiau bandoma kovoti kitokiais būdais.

R: be abejo daug. Bet pažeidimas yra pažeidimui nelygus. Kur tu apsisuknėjai ir trugdei darbą ir kur primušti klasioką, sulaužei suolą, išdaužei langą. O tų raštų tai priklauso nuo vaiko, nors apskirtai tai vengiama juos rašyti. Dar yra pamokos pažeidimo protokolai, bet jei nieko neduoda, na nebent ten jau labai daug jų pripašoma, tada skambinu tėvam. Stengiamasi su vaikais visada geruoju, apeiti kažkaip tėvam nepranešti ir bandoma laviruoti.

I: na ką gi labai ačiū. Galbūt jei iškils klausimų tai susisieksime dar kartą.

R: gerai, geros dienos.

I: Jums taip pat.

Interviu su nepilnamečių reikalų inspektore transkripcija

Interviuotojas: (I)

Respondentas: (R)

I: laba diena

R: laba

I: gal pradėkime nuo bendresnių klausimų. Su vaikais jau dirbate daugiau nei 10 metų. Ar labai jie pasikeitė?

R: mes iš tikro labai glaudžiai bendradarbiaujame su mokyklomis. Mus dažniausiai informuoja arba socialiniai pedagogai arba klasės vadovai. Aišku mes tada bandom priimti sprendimus, kalbam ir su tėvais. Bet iš esmės padėtis labai suprastėjo. Ir negalima lyginti, tą demokratiją vaikai kažkaip neteisingai supranta, bet iš esmės nelabai kas jiems tai ir aiškina. Be to kiekvieną dieną yra tokių pavyzdžių ir per TV, ypač mūsų politikų, verslininkų vadovų, valdininkų, policininkų ir t.t. ir ko mes norime iš tų vaikų. kadangi suaugę nėra vaikams pavyzdys. Dėl vaikų elgesio ką galiu pasakyti, kad labai daug smurto atvejų. Gal kai pradėjau dirbti gal problemų buvo ir daugiau, vaikai buvo alkoholikai, narkomanai, bet jie buvo gyvi, jie turėjo sielą, su jais buvo galima dirbti, jie nebuvo tokie pikti. Dabar vaikai, aš esu pastebėjusi, jie nori vienas kitam padaryti kažką kuo blogiau ir nuo to džiaugiasi. Kad tik ne man būtų blogai. Čia vėl kada mes garsiai šnekam, kad man gerai, kai kaimynui blogai. Aš galvoju, kad čia yra rezultatas, vaikai žino, kad jei man gerai, o jam blogai, tai man tada dar geriau. Čia yra nenormalu. Čia viskas prasideda nuo šeimos, nuo vaikystės, nuo valstybės. Ir kai žiūrim į vaikus, į jų elgesį, į jų santykius, tai galiu pasakyti, kad situacija yra tikrai labai rimta.

I: o kaip jūs vertinate valdžios pastangas mažinti vaikų nusikaltimų ir kitų pažeidimų skaičių?

R: tai čia jus turit omeny slėpti? Čia galima skirtingai žiūrėti į tą statistiką, kadangi aišku, kad yra ne viskas fiksuojama, kadangi aš pati darbe matau, kai ateina žmonės su problemomis ir matau, kad gali būti ir administracinė ir kartasi net baudžiamoji byla. Bet kam? Jei galima tą problemą spręsti be dokumentų ir negadinti nei vaikui nei tėvams. Nes dokumentai tai čia ne viskas. O galima sugadinti vienu žingsniu vaikui ir šeimai gyvenimą dėl tų kartasi ir neteisingų sprendimų. Ir todėl galiu pasakyti, kad statistika tikrovės neatitinka. Yra daug daugiau visokių pažeidimų, gal greičiau smulkių, na o rimti nusikaltimai tai greičiausiai visi yra fiksuojami. O administraciniai, smulkių vagysčių ne visi fiksuojami. Yra tikrai daugiau nusikaltimų ir kitų pažeidimų.

I: o kaip yra su sankcijomis?

R: na kai mes dabar įstojome į Europą turi keistis požiūris. Nes baudimas jis ne visuomet duoda tų rezultatų, kuriuos mes norime matyti. Tuo labiau vaiko atžvilgiu. Mano požiūris, tai reikia padėti, reikia išnagrinėti, reikia suprasti kodėl jis taip padarė, kodėl jis pavogė? O dabar pas mus

svarbiausia yra nubausti, pasodinti į kalėjimą. Gal jam nėra ką valgyti, nėra kur gyventi, gi būna labai įvairių variantų. Būna aišku, kad ir viskas yra, bet vaikas vis tiek ėjo ir kažką padarė. Bet dažniausiai būna tai, kad vaikas kažko neturi šeimoje. Dabar telefonas jau nėra prabanga. Ir dauguma juos turi. Net ir mes turime rėmėjus ir taip skatiname vaikus. Taigi skatinimas yra labai svarbus, kad vaikas neitų ir nevogtų. Tai yra priemonė skatinti pakitimus, mokymosi rezultatus. Turi būti skatinimas, pagyrimas, kadangi vaikas jei jis nuolat girdi tik tai, kad jis yra blogas, tai jis kitoks ir nebus. Bet koks blogas vaikas, jis visuomet turi gerų savybių. Todėl svarbu rasti priėjimą prie vaiko, rasti jo gebėjimus ir juos ugdyti, skatinti. Aš esu prieš baudimą, nebent nėra kito varianto. O laisvės atėmimas vaikui jis tikrai neduoda nieko gero. Jis grįžta iš kalėjimo dar blogesnis nei buvo. Čia apie suaugusius kalbam, o apie vaikus tai tas galioja dar labiau. Vaikas jis juk dar tik formuojasi jam kalėjime nėra ten ką daryt. Be kiek man ten teko būti tai gaila man jų, nes 70% negali susiekti su tėvais kol ten būna, nes tie tėvai arba neturi už ką pas juos atvykti arba yra alkoholikai ir panašiai. Ir įkalinti tie, kurie neturėjo advokato, o valstybinis irgi nesistengia. Pagrinde ten gyvena vaikai iš asocialių šeimų, tik labai nedaug yra iš gerų šeimų ir tai jie ten yra dėl labai rimtų pažeidimų.

I: o kaip patys vaikai žiūri į baudimą?

R: na kaip matot Europos valstybės tą jau praėjo, ten nėra tokių problemų, nes yra labai stipri socialinė tarnyba, kuri visus aprūpina, ten nėra tokių problemų, o pas mus tokia situacija, kad tos problemos tęsiasi jau daug metų ir tai yra visose posovietinėse valstybėse. Čia vaikų nusikalstamumo, socialinės problemos. Deja mums iki Europos lygio dar labai daug trūksta iki jų supratimo, vaikų auklėjimo. Ten viskas yra šeima. Juk vaikas iki 12 metų negali būti paliktas ne suaugusių, nes kitaip yra baudžiama. O kas pas mus vaikai nuo 3 metų kartais paliekami vieni. Ir bausmės nėra tėvam, pradėti reikia nuo tėvų, vaikai tai tėvų auklėjimo rezultatas. Po to mokykla, policija jie gali tik prisidėti. Auklėjimas turi vykti šeimose. nėra autoriteto šeimos. Jei valstybė iki šioj pas mus negali apsispręsti kas yra šeima. Kas dabar yra tai taip išeina, kad labai didelis procentas vaikų gyvena be šeimų. Kokiam vaikui patiks tokia formuluotė, kad aš neturiu šeimos. Ar čia normalu? Ir vaikas tada piktas ant viso pasaulio. Ir dabar yra situacija kai vaikas yra tarp tėčio ir mamos, nes jie skiriasi. Bet iš tikro vaikas yra auka tėvų santykių. Todėl reikia pradėti nuo šeimos instituto, čia visos mūsų problemos.

I: o kaip mokykla?

R: mokykloje yra dar daugiau tų problemų. Mokykla dabar labai suprastėjo, mūsų laikais mokytojas buvo atsakingas, jis nešė kažkokią atsakomybę už vaikus. Dabar man atrodo jokių atsakomybių, jokie noro tie mokytojai neturi ir jie vis aiškina, man moka mažai. Ir man moka mažai, ir sumažimo, bet niekas nuo manęs tos atsakomybės neatėmė ir nesumažino. Aš vis tiek esu pareigūnė ir mokytojas jis turi būti atsakingas už tuos vaikus, kuriuos jiems tėvai patiki. Mokytojai

turi duoti žinių, auklėti, jie turi būti pavyzdys. Antras institutas po šeimos. Vaikas juk ten praleidžia labai daug laiko. Ir kas tas vaikas mato ir girdi kaip jie elgiasi. Ir dėl to rūkymo. Negalima dirbti su vaikais, kai tu jiems esi ne pavyzdys. Ir kiek yra tokių nepilnamečių inspektorių, kai nubaudžia, o po to už kampo rūko. Koks tada gali būti pavyzdys? Mes kažkaip mokytojus gerbėm, gal ne visus mylėjom, bet gerbėm. Mokytojas negalėjo būti neteisis. Jis gal buvo kartais neteisis, bet nebuvo taip žiauriai kaip dabar. Mokytojai bijo vaikų. kodėl toks rezultatas mokyklose? Policija liko kažkokia galia, kuri gali kažką padaryti, suvaldyti. Mokykloje viena socialinė pedagogė nieko nepakeis, nes reikalingas nuolatinis darbas su vaikais. Be to yra pavyzdžių kai tose mokyklose kai vaikas turi problemų, tai norima kuo greičiau juo atsikratyti. Vaikas po pusę metų nevaikšto į mokyklą, jie nepranešė kadangi ten yra krepšeliai už tą vaiką, kai sueina 16 metų įstatymai leidžia tokiam vaikui pasakyti viso gero. Ir jiems nesvarbu kur jis bus. O kur jis bus? Arba pradės narkotikus, arba vogs. Bet bus iš esmės gatvėj. Ir likimas vienas – kalėjimas. Šiandien mokykla ir ne viena institucija man atrodo, kuri dirba su vaikais neatitinka savo uždavinių. Ne policija, ne mokykla, ne šeima, ne vaiko teisių tarnyba, kadangi čia tokia tarnyba kažkaip išmoko žinoti vaikus apie savo teises, bet neišmoko apie savo pareigas. Kad mokytis tai yra vaiko pareiga. Kad klausyti tėvų, gerbti mokytojus ir kitus čia yra pareiga. Mūsų veikla (klubas) tai bandom pataisyti visas klaidas, kurias padarė visos tos institucijos, kurios turėjo dirbti su tuo vaiku. Čia mes bandom tą vaiką atstatyti. Kad jis turėtų tęsiningą supratimą kokiam pasauli jis gyvena ir kaip jam reikia gyventi.

I: o ką manote apie mokinio taisykles?

R: jei tiesiai šviesiai. Aš nei vieno dokumento aš nemačiau, kad taip paskaityti tas taisykles. bet man atrodo, aš nežinau kam buvo reikalingas tas formalumas dėl tų taisyklių. Man atrodo, kad jų nesikaliko nei ta mokykla, nei tas vaikas, nei tie tėvai, dėl ko ten buvo jos parašytos. Man atrodo, kad čia yra kažkokios dokumentas, kurį kažkas turėjo parašyti. Gal buvo koks įstatymas ar ministro įsakymas dėl disciplinos mokyklose ir taip jos atsirado. Man atrodo, kad tie dokumentai visai nedirba. Tie pažeidimai yra, bet juos ne tai, kad nefiksuoja, bet slepia. Mokyklos jos labai slepia tą informaciją. Nes viena, jie nenori gadinti savo reputacijos, antras dalykas sakau yra krepšelis.

I: o ta reputacija...

R: ir tėvam ta reputacija svarbi, nes jie renka kur mokytis vaikas. O kuo daugiau vaikų, tuo daugiau pinigų mokykloje. Viskas yra surišta. Ir aš žinau nemažai tokių direktorių, kurie yra ne pavyzdys vaikams, kaip žmonės ir jie yra direktoriai. Šiaip tos taisyklės tėra administracijos dokumentas. Nes mokykla yra taip pat biurokratinė institucija ir jei visi kovoja su ta biurokratija, kad kuo mažiau būtų to viso popierizmo, bet pas mus mokyklose jo yra labai daug. Čia kaip su

reorganizacijom, kai mažinam etatus, o po to tų etatų yra tik daugiau. Taip ir su dokumentais. Mažinam, mažinam, o jų tik daugėja.

I: o ar dažnai nepilnamečių inspektoriai vysta į mokyklas?

R: šiaip inspektoriai būna labai retai, na kartais jie ateina kokias paskaitos biškį paskaito. Bet kaip buvo organizuotas pareigūnų darbas anksčiau ir dabar tai nėra net ką lyginti.

I: o kas pasikeitė?

R: atstumas ir nėra reikalavimo, kad inspektoriai pastoviai lankytųsi mokyklose. Nėra nuolatinio, sistemingo darbo. tas vienas pokalbis nieko neduoda. Su vaiku reikia dirbti nuolat, kad būtų kažkos rezultatas. Ir policijos pareigūnas pirma turi būti draugas, o ne žmogus, kuriam tas vaikas nieko nepasakys, neateis pas jį jei jis turi problemą. Svarbu, kad jie nebijotų, ateitų, o svarbiausia, kad žinotų, kad gaus pagalbą.

R: turbūt vienas iš mūsų pasiekimų tokiu didžiausiu, kad vaikai tiki, kad vaikai nebijo policijos pareigūnų, kad eina pas policijos pareigūnus. Ir eina kaip pas draugą, kaip turi būti. Bet jie visi žino, kad aš esu policijos pareigūne ir policijos klubas yra. Yra tam tikra riba kur tu lankytojas policijos klubo, draugas. Yra įstatymas ir jeigu tu pažeisi tą įstatymą arba padarysi ką nors bloga. Tu dvigubai atsakysi ir prieš taryba pas mus yra tarp vaikų taryba išrinkta ir prieš save mes labai norėtumėm ir auklėjam taip vaikus, kad jie gerbtu tą klubą. Suprantat. Bet jie puikiai žino, kad už padaryta bloga jie nepraeis pro šali. Kažkoks atvejis mes išnagrinėjam iškart. Vis tiek aš tada esu policijos pareigūnė.

I: O mokykloj jie žino, kad jie daug ką pažeidžia, bet jiems daug ir atleidžiama?

R: Žinot atleidžiame ir čia daug, bausmė dar kartais sakau ne geriausiais dalykas. Jeigu galima vaikui paaiškinti ir atleisti ir duoti galimybę patikėt ir požiūrį pakeisti savo elgesį ir taip toliau, tai čia tikrai pirma kas bus padaryta o ne bausmė.

I: Bet nekreipti dėmesio tikriausiai yra dar blogiau?

R: Ne, į kiekvieną smulkmeną mes bandom reaguoti. Susidūrė vaikai smurto atveju, susipykę nenori būti nenori eiti i mokyklą. Pavyzdžiui atėjo vaikas nežinau jis suprato ar ne, kadangi aš pirma o gal paskutinį kartą pamačiau gal jis neateis neduos, bet mokykla, mokykla, dar karta mokykla. Vaikai neateina į mokyklą, ateina į klubą, imam už rankos ir sakom, kad kuo greičiau eitų į mokyklą, tada skambinam tikrinam buvo nebuvo ir taip toliau. Jie gali meluoti, gali fantazuoti, jie labai mėgsta meluoti vaikai, bet turi būt tikrinama. Ta teisybė jų ir informacija. Ir šeimoje ir mokykloje. Ir jie puikiai žino šiandien nesužinosim, sužinosim ryt. Bus blogiau.

I: O tarkim mane domina toks dalykas kaip vaikų interesai ?

R: Žinot motyvacijos tikrai nėra atsimenu buvo geresni laikai turėjom pinigų, turėjom būrelius, dabar mes ne vieno neturim, kadangi nėra finansavimo ir mūsų darbuotojai kiekvienas pagal savo sugebėjimus, kas turi muzikinį išsilavinimą muzika užsiima, kas ten kompiuteriais kažką moka

daryt. Vaikam rodo kaip su kompiuteriu dirbti ir taip toliau. Labai sudėtinga, bet anksčiau buvo būreliai, pas mus buvo taisyklė, turi išrinkti kiekvienas vaikas turi du būrelius lankyti būtinai, nori, nenori turi lankyti ir tobulėti. Dabar jie patys renka kas norėtų koki būrelį vesti ir dabar pas mus yra teatras, patys vaikai buvo rusų ten kalbos būrelis, patys vaikai dėsto. Ir kiti vaikai eina. Taip yra vaikų kurių nesudominsi niekuo. Ką tu tik nepasiūlysi auksinius kalnus. O yra vaiku kur nereikia du kartus siūlyti jie patys ieškos. Kuom užsiimti, kaip padaryti, kad būtų įdomu, ir nesvarbu bus variantas ar ne. Bet tai, kad vaikai šiandien nieko nenori pagrinde čia tiesa. Kompiuteris čia vienintelis ką dar jiems galima pasiūlyti. Absoliučiai be motyvacijos vaikai. O vėl kaip taisyklė buvo, buvo nemokami būreliai, yra vaikas jis auga tėvai žino reikia vaiką nuvesti į sportą, į muziką kur nors, o dabar visur reikia mokėt. Čia vat tokio komunizmo kaip pas mus jie ateina verkia jie negali patikėt, kad mes viska nemokamai duodam vaikams ir dar maitinam kiekvieną dieną. Mes visas paslaugas nemokamai čia duodam. O daug šeimų negali sau to leisti. Iš ištiko mokykla tiem vaikam jau va čia. Mano nuomone, neturi būti būrelių mokyklose, nes jie ten ir taip labai daug laiko praleidžia. Ir jei ta pati mokytoja, dėl daugiau pajamų dar kažkokį būrelį veda, tai čia negerai, nenori tas vaikas pastoviai su ta pačia mokytoja būt. O jiems matyt reikia pinigų. Bloga čia atokia sistema. Mokykla turi būti įstaiga, kur jis gavo žinių ir tada reikia pakeisti aplinką. Ir šiaip manau, kad tie būreliai yra daugiau dėl formalumo, nes gal tik kokie trys vaikai į juos ateina. O mokytojai už tai yra primokama. Be to vaikas turi pakeisti aplinką, jis turi bendrauti su kitais mokiniais. Pas mus vaikai yra nuo 7 iki 25 metų ir visi vieni kitiems padeda ir beveik nebūna konfliktinių situacijų.

I: o kaip manote, kaip yra nusikaltimų prevencija. Nes dažnai prioritete sritimi tampa būtent vaikų ir jaunimo nusikaltimų prevencija.

R: nėra iš tikro jokių prioritetų. Gal kažkada ir buvo, bet dabar tikrai ne. be to anksčiau neduok dieve jei tėvai sužinojo, kad su jų vaiku susitinka inspektorė, tai siaubas. O kas dabar? Tai normalus dalykas. Gal dar būna, kad kažkokiems tėvams būna šokas, kur yra vertybių it t.t.. bet niekas nieko nebijo. Atsakomybės, tai ir žodis to nevertas, nėra tos tėvų atsakomybės. Čia tik žodžiai yra, kad vaikų nusikalstamumas yra prioritetinga sritis. Niekada taip nebuvo. Lietuvoje mūsų organizacija dirba entuziazmo pagrindu. Mes tik rėmėjų dėka įrengėm šį klubą. Atlyginimai mūsų minimalūs, čia dirba entuziastai. Dėmesio galima sakyti, nėra beveik jokio. Visur yra tik politika ir tik šnekama, dar tų visokių programų prileidžiama. Čia buvo visokių politikų, merų, seimo narių. Bet tik žodžiai. Jiems svarbu pasidaryti, straipsniuką kažkur parašyti, nuotrauką padaryti ir viskas, jie dingsta. Mes dirba savo iniciatyva. Pareigūnai turi dirbti nuolatos, jei nori, kad būtų rezultatas. Nes dabar nepasakyčiau, kad yra kažkieno susirūpinimas vaikais. Aš manau, kad tokių klubų tinkas turi atsirasti ir jie turi dirbti rimtai, turi būti pareigūnai, finansavimas normalus, o ne kaip dabar. Mūsų valstybė priklauso nuo politikų požiūrio ir daugumos sprendimų,

vienas laike ne karys. Vaikai yra niekam neįdomūs. Be to keičiasi čia ir nuo vadovo viskas, atėjo naujas policijos vadovas jo reikalavimai vieni, atėjo kitas jau kiti. Pareigybės aprašymas yra nuolat keičiamas, tai tu ten dirbsi, tai tu tą darysi.

I: o kodėl čia taip keičiasi?

R: aš nežinau, gal pavydas... gal kas mano, kad čia pinigai yra... be to aš jau greit baigsiu tarnybą, o naujas meras niekam nieko nepratesinėja, o ima jaunimą, kuris tyli ir nepasipriešina niekam, su jais galima daryt ką nori.

I: galbūt dar kažką norėtumėte pridurti?

R: na, kad nėra jau čia ką ir kalbėti.

I: ačiū už pokalbį.

R: jei tik juo padėjo.

Interviu su tėvu transkripcija

I: Kokia yra šiuolaikinė mokykla? Kaip jas veikia mokinio krepšelio principas?

R: Platus klausimas. Pabandysiu. Mokykla orientuota į autoritarinį valdymą, orientuotą į paklusnumą, vienodumą, vienodą sistematiškumą. Nepastebima asmenybės, žmogaus, jo asmeninės raidos, asmeninės pažangos. Viskas orientuojama į patikrą pamatuojamais rodikliais – egzaminą kaip į bilietą Aukštajai mokyklai. Bet visiškai pamirštama Žmogų ruošti gyvenimui. Brukamos žinios, bet visiškai nelavinami gebėjimai tas žinias paversti gebėjimas, jas pritaikyti realiame gyvenime. Krepšelis ir gerai, ir blogai. Bent jau jo dabartine metodologija yra žalinga. Ji skatina nesveiką konkurenciją. Tarpusavį konkuruodami mokytojai nesidalina patirtimi, kaimyninės mokyklos susipriešinusios ir t.t. ir pan. Gerai, kad populiarios mokyklos yra tinkamiau įvertinamos, nei pustuštės. Čia vienareikšmiško atsakymo nėra. kaip kad ir dėl peilio – su juo gali ir duoną raikyti, sviestą tepti ir Žmogų nužudyti. Viskas priklauso kaip su juo elgiesi. O valdininkai elgiasi nemokšišškai, paisydami tik siaurus, o ne bendruomenės interesus. Jei galėtų sprendime dalyvauti Tėvai, būtų kiek kitaip...

I: Kas lemia mokyklos pasirinkimą?

R: Informacija renkama įvairiai. Dažniausiai iš lūpų į lūpas. Valstybė vengia sukurti internete informacinį portalą apie švietimą, rodiklius ir pan.

I: Ko tėvai tikisi iš mokyklos ir jos darbuotojų? Kokie pastarųjų interesai mokykloje?

R: Įvairiai. Vieniems tėvams ramu kad vaikas mokykloje ir užimtas – nesivalkioję gatvėmis. Kiti nori, kad paruoštų aukštajai. Kiti nori, kad vaiką paruoštų ateinančiam gyvenimui, kad ugdytų vertybes, dvasinį tobulėjimą paralelei su žiniomis ir gebėjimais. Pastarųjų yra kiek mažiau, nes net negali įsivaizduoti kad to galima tikėtis. Bet tas sąjūdis po truputį jau pradeda išsisiūbuoti.

I: Varžymasis tarp mokyklų. Ar vyksta, ką tai lemia?

Kaip minėjau, daugelis mokyklų varžosi ne tik savo rodikliais, bet įvairiausiomis versle naudojamomis marketinginėmis priemonėmis, kad tik pritraukti ne mokinį, o jo „krepšelį“. Įtaka labai bloga. Mokytojai susipriešinę. Mokyklose nėra bendruomenės. Visi susvetimėję Geros mokyklos nesivaržo. Jos suka galvą kaip sutalpinti visus norinčius.

I: o kas yra gera mokykla?

R: Nėra ir negali būti vieno mato Gerai mokyklai įvertinti. Kiekvienam savo. Viename rajone yra vienokia gera, kitame rajone kita. Jei bandyti apibrėžti, tai būtų tokia pati geriausia mokykla, kurioje MANO Vaikui yra geriausia, t.y. kur jis jaučiasi geriausia. Akivaizdu, kad pirmiausia Tėvams rūpi, kad Mokykloje Vaikas gerai jaustųsi, o tik paskui, kad iš ten išmoktų Jam

perteikiamų dalykų. Ir natūralu, jei yra komfortiška atmosfera, net ir "blogesni" mokytojai Vaikui daugiau ko įdės, nei "geri" mokytojai blogoje Vaikui atmosferoje. Taigi, pirmiausia reikia atsižvelgti į mokyklos bendruomenės poreikius, ko šiandiena itin stinga.

I: Kokios yra mokinių vertybės ir interesai. Kiek tai lemia jų elgesį?

R: Čia vertingiau būtų pakalbinti Lietuvos mokinių parlamento vadą. Mokiniai nėra jau taip užbukinti, kaip norėtų daugelis mokytojų – jie priešinasi sistemai. Dėl to mokykloje vyksta ištisinė kova.

I: Elgesys mokykloje. Kiek ir kaip jis turėtų būti tramdomas? Kada turi būti imamas kitokių priemonių? Kokių?

R: Tramdyti reiktų tik psichinius ligonius, ir tai tik pačioš kritinės formos. Jei Vaiką priimsi su Meile, tai daugelis problemų net nepasirodys. Dažniausiai mokinių destruktivus elgesys yra atsakas į suaugusiųjų elgesį namuose ar mokykloje. Reikia neskubėti tramdyti, o paskubėti bendromis šeimos ir mokyklos pastangomis išsiaiškinti kas yra Vaikui negerai ir bandyti pašalinti kliūtis, o jei pašalinti neįmanoma, tai bent jau sušvelninti. Jei Vaikas pajus nuoširdų dėmesį ir pagalbą, jis nesiels destruktiviai. Pabandyk užkautusiam garvežiui nenuleisti garo – jis sprogs.

I: Mokyklos taisyklės: ar reikalingos, kam skirtos, , kaip kuriamos, vertinimas

R: Kad taisyklių laikytųsi, jos turi būti prapažįstamos ir priimtinos. Taisyklės turi susikurti pati bendruomenė. Taisyklių kūrimas turi prasidėti nuo tikslų išsikėlimų. Pvz., kokioje mokykloje norėtume mokytis, tada reikia atsakyti į klausimą ką reikia daryti kad taip atsitiktų; kas tai turi daryti. Tas apsisąjimas ir yra taisyklių rinkinys. Taisyklių laikytis turime vieni kitiems padėti. Bausmėmis toli nenuėisi, o tik visada kovosi. Turi būti pagalbos ir skatinimo sistema.

Kad vaikai laikytųsi taisyklių, jų pirma turi laikytis ir visi suaugę, mokykloje. Mokytojai turi būti besąlygiškas pavyzdys. Jei mokytojai leidžia vėluoti į pamokas, vaikai tai puikiai ir greitai nukopijuoja. Turinys turi būti nukreiptas į Vaiką – kaip sudaryti mokiniui tinkamas sąlygas.

I: O sankcijos?

R: Sankcijos. Neskubėti bausti, bet turi būti ir aiški nesilaikymo bausmė – šalinimas iš mokyklos. Nes turi egzistuoti bendras susitarimas. Jei susitarėm laikytis tokių daugumai priimtinių taisyklių, tai ir laikomės, arba ieškome kitos mokyklos, kurioje egzistuoja kitos taisyklės, kurios priimtinos, ir kurių laikysiesi. Galim būti bet kas, bet sociume turim laikytis Bendrabūvio taisyklių

I: dabar kiek apie taisyklių taikymą. ko tiksi tėvai? Ar dabartinė praktika gera?

R: Tėvai dažnai tikisi griežto taikymo. Nepasigilina į taisyklių nesilaikymo priežastis, nori eiti lengviausiu keliu. Taip elgiasi ir mokytojai. Taisyklės visiems bendruomenės nariams turi būti absoliučiai vienodos ir visi jų turime laikytis. Dažnai suaugę patys nesilaiko taisyklių, o iš vaikų reikalauja. Šitas blogas pavyzdys yra pražūtingas.

Dažnai taisyklės yra ne pačių sukurtos, o nuo šablonų nurašytos. Todėl jos ir neveikia.

I: Mokyklos taisyklių vertinimas, ko trūksta?

R: Gerai, kad yra. O trūksta, kad jos yra neveiksnios.

I: Kas lemia nepageidaujamą mokinių elgesį? (aplinka, mokymasis)

R: Neįsiklausoma į vaiką. Nesidomima kuom jis gyvena, kas jam aktualu. Jis nepriimamas kaip lygiavertis. Nepripažįstama jo asmeninė raida. Bandoma sukišti žinias visiems vienu metu ir vienu metodu. O mes visi esame labai skirtingi. Vyrauja jėgos kultas. Kovos bet ne kūrybos atmosfera.

I: Ar mokytojai, mokyklos administracija savo sprendimais daro įtaką vaikų elgesiui?

R: Taip. Tiesiogiai ir netiesiogiai. Jei su vaiku pasielgs neteisingai. Tai vėliau atsigręš prieš pačius mokytojus, per netinkamą vaikų elgesį. Ką į vaikus įdedame, tą vėliau ir gauname.

I: Kaip tėvai reaguoja į mokinio elgesio pažeidimus? Kaip jie sužino? Ką daro? Ar visuomet sužino, kaip tai vertinti?

R: Tėvai dažnai sužino ženkliai per vėlai. Ne tada kai vaikas pirma kart pastumia kitą, ar prasivardžiuoja, ar apsipjauna, o tada kai išdaužo lanką, sužaloja draugą ir pan.

Tada tėvų reakcija būna neadekvati. Vaikas baudžiamas už tėvų anksčiau nepastebėtus negatyvius poelgius. Kiti tėvai linkę pateisinti vaiką ir nekreipti dėmesio į jo blogą elgesį, nepripažįsta auklėjimo klaidų. Taip jie gina savo savivartę. Jei tėvai ir mokykla dažniau bendrautų, keistūsi savalaikiai informacija, nebūtų tokių „nustebinimų“.

Papildomi klausimai el. paštu:

- > 2. Kokia yra dabar egzistuojančių mokinio taisyklių paskirtis? ar tėvai aktyviai įsitraukia ar yra įtraukiami į jų kūrimo procesą? kaip?

Daugumoje atvejų tai tik formalus dokumentas, kurio turinio negalėtų išvardinti nei vienas bendruomenės narys. Reta mokykla taisykles kuria įtraukdamos bendruomenę. Darnu atveju taisyklės eina sau, o gyvenimas sau. Jei galima nesilaikyti vienos taisyklės, tai galima nesilaikyti ir visų kitų.

Dažnu atveju mokytojai į mokinio taisykles žiūri, kaip į sau patogaus gyvenimo sudarymo įrankį. Dažnai taisyklės savo tekstu bando priversti mokinį ramiai būti klasėje, stropiai mokintis... Taip tai svarbu, bet jei šių taisyklių nesilaikoma, tai indikatorius, kad pats mokytojas neatlieka savo pareigos stropiai ruošti pamokai, kad pamoka būtų įdomi ir pan.

Mano manymu taisyklės tiek Mokiniui, tiek ir mokytojui turi būti visiškai vienodos.

Kas dėl tėvų, tai tėvai į taisyklės įtraukiami tik tada kai jų "nesilaiko" mokinys. Tada Tėvai reikalingi tik kaip poveikio priemonė. Bet ar tos taisyklės logiškos, ar yra sudarytos visos sąlygos tų taisyklių laikytis. ar jas visi bendruomenės nariai Realiai priima...???

> 3. ar dažnai taikomos mokyklos taisyklės ir jose numatytos sankcijos? kas tai lemia?

Taisyklės mokykloje panašiai kaip kaip instrukcija laive prie gelbėjimosi liemenės, kol laivas neskesta, niekas tų liemenių neprisimato.

Mokytojai dažnokai verbališkai savo "pamoksluose" Mokiniam primena apie taisyklių atskirus punktus, bet tai daro labai neveiksmingai. Ir dažnu atveju tik tam, kad pasikeltų savo asmeninę Savivertę. Jei norima taisyklių laikytis, jas turi pirma Priimti, o jei jos Primestos, nieko iš to nebus.

Sankcijų griežtesnių dažnu atveju nesiimama, nes tai yra nepatogu. Niekas nenori didesnių konfrontacijų. Ir apskritai, tėvai per vėlai informuojami. Dažnai kai jau yra bėda, o ne dar tada, kai pasimato pirmieji netinkamo elgesio daigeliai. Tai lemia nenoras užsikrauti "papildomo" darbo...

> 4. kaip manote, ar visiems mokinių elgesio taisyklės taikomos vienodai? kas lemia tai, kad jos taikomos skirtingai?

Mokykloje kaip ir visuomenėje dažnai taikomi keligubi standartai. Jei "geras" mokinys pasielgia netinkamai, jo netinkamas elgesys dažnu atveju nepastebimas, bet "blogiukai" pastebimi už pačius menkiausius nukrypimus. Vyrauja simpatijos ir antipatijos, išskaičiavimas, nauda, patogumas ir pan.

1. Vertybės, interesai vyresniųjų klasių moksleivių tarpe:

- Vertybių hierarchija ir jos kaita;
- Vyresniųjų klasių moksleivių interesai;
- Vertybių ir interesų įtaka nepageidaujama elgesiui mokykloje.
- Kokios priemonės gali padėti sumažinti nepageidaujamą elgesį. Mokyklos taisyklės kaip priemonė sumažinti nepageidaujamą elgesį.

2. Mokyklos taisyklių kūrimas ir vertinimas

- Kaip manote, ar jos yra reikalingos?
- Kam jos yra skirtos? (Ką jos gina?)
- Kaip turėtų būti kuriamos? Ar yra rekomendacijos iš ministerijos? Koks procesas yra dabar? Į ką atsižvelgiama formuluojant taisykles ir sankcijas? (rekomendacijos, vertybių sistema ir pan.) kaip taisyklės buvo kuriamos? Papasakokite.
- Dabartinių mokykloje egzistuojančių taisyklių įvertinimas (Kokie yra teigiami/neigiami aspektai ar jų pakanka, ar keičiamos, ar nereikia keisti, jei taip, tuomet kaip? Ar jas vertina tėvai? Koks yra mokytojų, mokinių, tėvų pritarimas šioms taisyklėms ir sankcijoms?)
- Kokios taisyklės, įstatymai be šių mokykloje dar egzistuoja?

3. Mokyklos taisyklių taikymas

- Mokyklos taisyklių laikymasis (Kaip mokykloje yra užtikrinamas taisyklių laikymasis? Kokios problemos/kokie sunkumai kyla užtikrinant taisyklių laikymąsi? Ar dažnai mokykloje kyla konfliktinės situacijos? Dėl ko jie kyla? Kas tai prižiūri? Kodėl būtent jie? Ar kyla dilema užtikrinant taisyklių laikymąsi ir mokinių, vaiko teisių užtikrinimo? Su kokiomis problemomis tenka susidurti?)
- Mokyklos taisyklių pažeidimai:
 - Pažeidimų pastebėjimas. Kaip sužinote apie taisyklių pažeidimus pamokų metu, pertraukų metu? Kaip manote, ar daug lieka nepastebėtų pažeidimų? Kas vyksta pastebėjus pažeidimą? Pasakokite.
 - Reakcija į pažeidimą. (*bendruomenės įtaka* (koks mokytojų vaidmuo, koks administracijos, tėvų vaidmuo, kokie šių veikėjų lūkesčiai mokytojo atžvilgiu pažeidimo situacijoje? Ar jie skiriasi?) kaip vertinamas pažeidimas? Gal yra kažkokios stadijos? Apibūdinkite. Kuo jos skiriasi? (kas tai daro? kiek laisvės turi mokytojas reaguodamas į pažeidimą, skirdamas sankcijas, apie tai pranešdamas administracijai? Kas lemia jūsų pasirinkimą? į ką atsižvelgiama vertinant elgesį? Ar skiriasi reakcijos priklausomai nuo pažeidimo? Ar visuomet yra laikomasi nustatytų taisyklių? Kiek reakciją lemia kiti aspektai (santykiai su mokiniu, administracija?) Kiek svarbi yra situacija, kontekstas? ar nustatytos reakcijos pakanka, ar esamos reakcijos yra veiksmingos? *Kada įtraukiami tėvai, administracija, kada tik mokytojas? Kas lemia? Kaip sprendžiama? Kas lemia sprendimus?*
 - Sprendimas dėl pažeidimo. kokia yra mokytojų, tėvų, administracijos pozicija į sankcijas? ar skiriasi? Kaip? Kaip manote kiek įtakos tam tikram sprendimui turi mokytojo asmeninės charakteristikos? Ar mokytojas skiria poveikio priemones, kurios nenumatytos taisyklėse? Pvz. papildomi darbai ar pan.? jei yra kokiais atvejais ir dėl kokių priežasčių skiriami? Kaip į sankcijas reaguoja tėvai? Ar skiriasi reakcijos į mokytojų ir administracijos skirtas sankcijas? Ar jie visuomet apie tai yra informuojami? Ar imasi kažkokių veiksmų? Kokių? Kiek laiko galioja tam tikra sankcija? Kas lemia tai, jog ji yra pašalinama? Kas tai sprendžia?

- Kitų taisyklių, įstatymų pažeidimai mokykloje? Kokia reakcija į juos? Nuo ko priklauso? Kokių tolimesnių veiksmų imasi mokykla?

4. Elgesio modelių vystymas

- Galbūt pastebėjote tam tikras tendencijas, kas linkę pažeisti taisykles? kokie vaikai dažiau susilaukia tam tikrų sankcijų? Kokiems yra taikomi alternatyvūs veiksmai? Koks rezultatas?
- Kaip manote, kas lemia, kad mokiniai pažeidžia vidaus taisykles? kokia įtaką turi aplinkiniai?
- O kas lemia tai, kad jie daro kitų taisyklių, įstatymų pažeidimus mokykloje?

5. Kriminalinės koncepcijos konstravimas.

- kaip visuomenė vertina dabartinius Lietuvos mokinius. Kokios problemos iškeliamos? Kuo džiaugiamasi?
- O kaip visuomenė/mokyklos bendruomenė yra linkusi reguoti į mokinio padarytą taisyklių pažeidimą/teisės pažeidimą?
- Kaip manote, ar visuomenėje egzistuoja tam tikras nepaklusnaus mokinio tipas? Kas jam būdinga? O tiems, kurie padaro teisės pažeidimus?
- Kaip manote, ar pakankama yra mokinių kontrolė mokyklose? (*galbūt nereikia*)